

LARS RÅMUNDDAL

ORDET SOM VOKSER

Hvorfor evangeliet alltid må
sette agendaen i kirken

SJLT Publishing

ORDET SOM VOKSER

LARS RÅMUNDDAL

LARS RÅMUNDDAL

ORDET SOM VOKSER

Hvorfor evangeliet altid må
sette agendaen i kirken

SJLT Publishing

Copyright © Lars Råmunddal 2023
SJLT Publishing, Kristiansand (251024)

ISBN 978-82-691984-1-6 (Trykt, heftet)
ISBN 978-82-691984-2-3 (PDF)

Grafisk formgiving: Lars Råmunddal og Martin Jakobsen
Omslagsdesign: Øyvind Råmunddal.

Bildet brukt på coveret er fra Ansgarkapellet i Kristiansand. Kjell Nupen er kapellets arkitekt og kunstneriske formgiver. Foto: Lars Kristian Singelstad

Scandinavian Journal for Leadership & Theology (SJLT) er et digitalt Open Access-tidsskrift som utgis av Akademi för Ledarskap och Teologi, Ansgar høyskole og Høyskolen for Ledelse og Teologi. Tidsskriftet utgir artikler innenfor ledelse og teologi og er på nivå 1 i det norske publiseringssystemet.

Scandinavian Journal for Leadership & Theology PUBLISHING (SJLT Publishing) er en bokserie som utgir artikler som er publisert i SJLT Journal. I tillegg utgis Open Access artikler og bøker innenfor tidsskriftets temafelt. Disse er ikke fagfelleverderte, men tekstene er kvalitetssikret på høyt faglig nivå.

Innhold

FORORD	7
INNLEDNING	4
Hvorfor denne boken?	4
Evangeliet må alltid sette agendaen!	7
Litt leseveiledning	11
Kapittel 1	
Å FORSTÅ HVA SOM KAN SKJE MED EVANGELIET I KIRKEN	14
Hva er egentlig problemet?	15
Å stadig vende tilbake til evangeliet.....	21
Ordet som ressurs og utfordring	24
Kapittel 2	
Å LYTTE TIL FORTELLINGEN OM OPPRINNELSEN	27
Første fortelling: Ordet som et troverdig og virkekraftig budskap	29
Andre fortelling: Ordet som inkarnerer Jesus.....	52
Tredje fortelling: Ordet som sprenger alle grenser	72
Kapittel 3	
Å LÆRE AV EVANGELIETS VEKSTHISTORIE	93
Ordet vokser i en reell – ikke i en ideell – verden	95
Ordet vokser og «sprer seg vidt omkring»	98
Ordet vokser når hjerter brenner for Jesus.....	107
Ordet vokser selv om det møter motstand.....	110
Kapittel 4	
Å TALE TYDELIG OG SANT OM EVANGELIET	121
Tydelig og sann tale om evangeliet – hva kan det handle om i dag?	123
Når vi blir utydelige i vår tale om Jesus.....	129
Hvordan være tro mot evangeliets underfulle virkningsside?	135

Kapittel 5

Å LEVE BERØRT AV JESU NÆRVÆR.....	144
Forståelsen av Jesu nærvær som utfordring	145
Å bli berørt – hva handler det egentlig om?.....	152
Når har vi behov for å snakke om hva Jesu nærvær innebærer?	158

Kapittel 6

Å TJENE OVERGITT ORDETS SEIER OG VEKST.....	164
Inkludert i Ordets seier og vekst	166
Hva vil det si å være overgitt til Åndens gjerning ved evangeliet?	169
To typer grenser for evangeliet.....	174

Kapittel 7

Å GJØRE EVANGELIET TIL DRIVKRAFT	185
Når evangeliet fortrenses	187
Hvordan kan evangeliet få sette agendaen?	192
SLUTTORD.....	210
Sluttnoter og bibliografi	213

FORORD

Dette er blitt en bok om evangeliet – og mer spesifikt om den plass og autoritet som evangeliet bør ha i en kristens liv, i menighetsfellesskapet og i kirken som helhet. Boken er blitt mer personlig engasjerende og ransakende enn det jeg i utgangspunktet hadde tenkt den skulle bli. Underveis i skriveprosessen måtte jeg nemlig erkjenne noe som på sett og vis overrasket meg. Saken var at jeg måtte innrømme å ha sett på forholdet mellom evangeliet og mitt liv – og også kirkens liv – som mer eller mindre uproblematisk og nokså opplagt eller selvsagt. Jeg har alltid hatt en sterk overbevisning om evangeliets sannhet, og jeg har gjennom det meste av mitt yrkesaktive liv også hatt et heltids engasjement for evangeliet og kirken. Men jeg har aldri før hatt de bekymringene som jeg forsøker å sette ord på i denne boken.

Skriveprosessen har ført til at jeg gjennom lengre tid og på en spesiell måte har opplevd det jeg vil kalle evangeliets søkelys inn i eget liv. Dette har gjort meg usikker, ikke på evangeliet og den sannhet som evangeliet representerer, men på om min egen forståelse, erfaring og anvendelse av evangeliet alltid er den rette og den opplagte. Evangeliets betydning for mitt liv og for kirkens liv handler nemlig om mer enn min subjektive forståelse og erfaring av det. Det handler også om mer enn det min egen kirkelige erfaring – og sikkert også andres – kan inneholde. Ja, sannsynligvis overdriver vi ikke – om vi sier at evangeliet er og betyr mer enn den samlede kirkes erfaringer gjennom historien.

Det underlige er at prosessen jeg har vært gjennom, rett og slett har ført til en opplevelse av en befriende hjelpeløshet. Og min viktigste bønn har blitt den gamle kirkebønnen *Kyrie eleison*, Herre, forbarm deg.¹ Denne bønnen, som jo var den blinde tiggeren Bartimeus sin bønn i møtet med Jesus, var også min første bønn da jeg tok imot evangeliet

og møte Jesus. Nå har jeg innsett at dette fortsatt bør være mitt bønnerop. Og jeg håper denne bønnen også blir min siste! Det som har blitt befriende, er at prosessen ikke har ført til tvil og usikkerhet, men til større mottakelighet og ydmykhet for alt det evangeliet er og handler om.

Det jeg nå nettopp har sagt har vært viktig for meg å formidle til deg som leser. Grunnen er at når jeg forsøker å si noe om evangeliets rettmessige plass og betydning i kirkens liv, kan jeg med hånda på hjertet si at jeg selv har vært igjennom en prosess der spørsmålet om hvordan det står til i mitt eget liv har stått sentralt. Det jeg beskriver som kirkens feil og svakheter – som selvopptatthet og manglende forståelse for evangeliets genuine natur og virkekraft, er jo nettopp en karakteristikk av mitt eget kristenliv! Så har jeg også etter hvert skjönt at den uroen som slike selvransakende spørsmål skaper, ikke er destruktiv eller betydningsløs for våre kristenliv og vår tjeneste med evangeliet. Tvert imot, den er absolutt nødvendig for at jeg selv og vi som kirke kan være verdige mottakere av evangeliets ubetingede nåde og livsforvandlende kraft. Ja, den beskrevne uroen kan også være avgjørende for om vi i dag framstår som sannferdige tjenere med evangeliet.

Underveis i arbeidet med bibeltekstene fra Apostlenes gjerninger og i refleksjonene om utfordringen som kan ligge i de første kristnes erfaring av evangeliet, har jeg også på nytt blitt fylt av glede og takknemlighet. Denne gleden og takknemligheten handler ikke bare om at evangeliet også i dag er Ordet som vokser, men også over at jeg selv har fått erfare det evangeliet handler om – ubetinget nåde og livsforvandlende kraft – i mitt eget liv. Svært mange av de evangeliets tjenere som på en eller annen måte har formidlet evangeliet inn i mitt liv, har under skriveprosessen passert revy for mitt indre øye. Og jeg kjenner på et behov for å takke alle disse trofaste evangeliets tjenere som på en eller annen måte har vært med på å formidle Ordet som vokser inn i mitt liv. Og det er mange av dem! Ja, det er så mange at det blir umulig å begynne å nevne navn.

Takk til dere gode venner, kollegaer og familiemedlemmer som har engasjert dere i å lese hele eller deler av flere utkast av manus. Jeg

har fått både støttende og saklig sett kritiske tilbakemeldinger, noe som har resultert i flere omarbeidelser og revisjoner. Målet har vært å tydeliggjøre hvilken utfordring evangeliet – som Ordet som vokser – representerer for oss som kirke i dag. Takk også til dere som har vitnet om at dere har gjenkjent den nøden og uroen som jeg har forsøkt å tilkjenne i det jeg har skrevet om. Dette har jeg tatt som en bekræftelse på at noe av dette kan være sannheter som gjør at vi sammen ser klarere nødvendigheten av at det er evangeliet som alltid må sette agendaen – ikke bare i kirkens liv, men også i våre egne liv.

Boken dedikerer jeg til alle evangeliets tjenere i alle kirkelige sammenhenger – og spesielt de som møter tøff motstand i sin tjeneste med evangeliet og som blir forfulgt for evangeliets skyld.

INNLEDNING

Hvorfor denne boken?

For mange år siden nå fikk jeg en artikkel av en kollega. Denne er skrevet av den norske teologen Nils Alstrup Dahl (1911-2001), og tittelen er «Ordets vekst».² Sjelden har en kort artikkel betydd mer for min forståelse av et bibelskrifts hensikt og budskap enn nettopp denne teksten. Artikkelen har påvirket både min forståelse av hva evangeliet egentlig er og handler om – og også av hva evangeliets betydning bør være i og for kirken også i dag. Alstrup Dahl sier at Apostlenes gjerninger egentlig er boken om Ordets vekst. Dermed forstår sikkert også leseren at tittelen på min bok, Ordet som vokser, ikke er min formulering. Selv om den er inspirert av nevnte artikkel, er den egentlig hentet fra Apostlenes gjerninger, der Lukas bruker uttrykket «Ordet vokste» flere ganger om evangeliet og den framgang og vekst dette skapte i den første menighet.

Hva er det evangeliet egentlig handler om?

Lukas beskriver altså evangeliet som Ordet som vokser. Da kan det jo være både spennende og viktig å undersøke hva som kan ligge bak og i en slik – noe spesiell – betegnelse. Men ikke minst: Det vil være viktig for oss som kristen kirke i dag å forstå mer av hvilken vekstdynamikk det ligger i selve Ordet, det vil si i evangeliet og i forkynnelsen av dette. Gjennom hele kirkens historie, og ikke minst i det kirkeliv vi er vitne til i dag, finnes det sterke krefter som bevisst og ubevisst ser ut til å gjøre sine egne tilpasninger av evangeliet. En del av dynamikken i det som skjer, er at tyngdepunktet forskyves fra Ordets egen og «inne-

bygde» vekstkraft til fokus på egne agendaer, planer og valg av virkemidler for å oppå vekst og framgang. Skjer dette, skjer det også noe med vår forståelse og erfaring av selve evangeliet – og også med kirken.

Denne nevnte forskyvning av tyngdepunkt fra oppmerksomhet rettet mot Ordets egen vekstkraft til tro på kirkens egne anliggender og vekstanstrengelser, kan gi grunn til bekymring. Den største uroen jeg har, gjelder – som også sagt litt om i forordet – egentlig meg selv og min egen tilkortkommenhet med å forstå hva evangeliets karakter som ubetinget nådebudskap og livsforvandlende kraft innebærer. Dette anliggendet gjelder selvfølgelig også for det kristne fellesskap som hver og en av oss er med i. Ja, sannsynligvis for kirken som helhet.

Dermed er det redegjort kort for en av mine viktigste grunner til å skrive denne boken, nemlig den som har å gjøre med min personlige opplevelse av bibeltekster som sier noe viktig om evangeliets gudgitte karakter som Ordet som vokser. Så har det vist seg etter hvert at disse tekstene også har hatt noe viktig å si inn i mitt eget kristenliv og den kirkelige virkelighet som jeg har vært og er en del av.

En kirke med en motsetningsfylt historie

Nok en grunn til at denne boken er blitt til er at jeg gjennom flere års engasjement i menighetsutviklende arbeid og i undervisning med teologi som fagfelt, har sett relativt tydelig hva som har skjedd og hva som kan skje med evangeliet i kirken. Til tross for at evangeliet gjennom hele kirkens historie har nådd stadig flere mennesker, og til tross for alle seiershistoriene, kan vi ikke underslå en annen side av bildet. Evangeliet er også blitt både misforstått og misbrukt, både feiltolket og fortidd, både omskrevet og forvrent. Dette er ingen lystig historie, men vi er nødt til å sette ord også på denne om vi skal ha mulighet til å forstå hvilket sjansespill Gud har begitt seg inn på når han har overgitt forvalteransvaret for evangeliet til en ufullkommen og feilende kirke.

Selv om vi i dag kan se at mennesker over hele verden tar imot evangeliet, blir satt fri og får et nytt liv i det kristne fellesskapet, kan vi

også se og erfare hvordan vi i ulike menigheter og kirkelige sammenhenger strever med å forstå og etterleve evangeliet som ubetinget nåde og livsforvandlende kraft. Vi kan oppleve at både trosliv og fellesskapsliv blir preget av alt annet enn evangeliet. Ofte blander vi inn våre egne oppfatninger og krav i forståelsen og etterlevelsen av evangeliet. Vi kan også finne på å dogmatisere det i rimelig faste og logiske læresystemer slik at både nådekarakteren og virkningskraften blir utydeliggjort. Eller så finner vi på å åndeliggjøre og idealisere evangeliets virkningsside slik at det mister kontakten med livets realiteter. Alt dette er temaer som kommer til å bli belyst i boken.

Kirkens misjonale utfordring i dag

En siste motivasjonsfaktor for å skrive denne boken, er følgende: Den situasjonen som vi befinner oss i som kristen kirke i det som må kunne karakteriseres som en post-kristen tilværelse i en verdensdel og i en nasjon som gjennom århundre har vært preget av kristen tro og tanke, styrer en god del av mine refleksjoner om evangeliets plass og autoritet i kirken i dag. Mange har påpekt at vår situasjon i den vestlige del av verden – som jo har vært sterkt preget av kristen tro og tenkning, mer og mer ligner på den situasjonen som de første kristne levde i. Selv om dette kan virke som en noe unyansert betraktning, er det et perspektiv som en kan ha sympati for. Med tanke på det som er utgangspunktet for denne boken, nemlig hva de første kristnes erfaring av evangeliet kan lære oss i dag om evangeliets nådekarakter og livsforvandlende kraft, er et slikt perspektiv interessant og nyttig å trekke inn. Løfter vi blikket ut over den vestlige del av verden, ser vi fort at den post-kristne situasjonen som nå preger den vestlige verden – ofte ligner på de vilkår som kristne menigheter og kirker opplever i den ikke-vestlige del av verden.

I begge tilfeller vil det være riktig å si at vi som kristne og som kirke befinner oss i en misjonssituasjon. Denne situasjonen preges av at vi som kristen kirke i framtida ikke kan regne med å få verken ideologisk, økonomisk eller annen støtte fra makthavere og politiske myndigheter. Selv om det finnes mange unntak, kan det også være riktig å

si at fiendtlige holdninger mot kristen tro sprer seg raskt blant vanlige folk. *Det kirken har i denne situasjonen, er ene og alene evangeliet – Ordet som vokser.* Dette var situasjonen og utfordringen for de første kristne, og det har også alltid vært den situasjon som misjonærene og de kristne har måttet forholde seg til i de områdene av verden som historisk sett ikke har vært kristnet.

Derfor trenger vi også å fornye troen på evangeliet som basisressurs og grunnleggende rettesnor i kirken. Ja, tiden kan faktisk være inne for at det er evangeliet, og ikke alle andre viktige «saker», som får sette agendaen i kirken. Dette innebærer imidlertid ikke at kirken er blind og døv for alle de aktuelle sakene som på en eller annen måte utfordrer vår menneskelige tilværelse og vår situasjon som kristen kirke. Men det betyr at vi som kirke alltid er forpliktet på å se alle slike aktuelle og engasjerende spørsmål i lys av evangeliet som rettesnor og norm i alle spørsmål.

Evangeliet må alltid sette agendaen!

Når uttrykket «sette agendaen i kirken» brukes i boken, kan det høres ut som en mer teknisk eller formell sak som handler om en dagsorden for behandling av saker. Men det er ikke slik jeg tenker om uttrykket, selv om det gir mening å tenke på at evangeliet må prioriteres i alle saker i kirken! Mitt utgangspunkt er ikke en saksliste, men den plass og autoritet som evangeliet – i kraft av å være Guds rikes redskap i verden, har krav på å ha i våre liv og i kirken. Evangeliets agenda er derfor ikke det vi til enhver tid kan tenke oss tjener kirkens beste. Nei, det er alltid Guds rikes sak det handler om. Både i kirken og i verden!

Evangeliet som Guds rikes redskap

Det er nemlig evangeliet som det budskap Jesus forkynte og demonstrerte som Guds rikes oppretter og konge, som gir evangeliet den autoritet og suverene plass det skal og bør ha.³ Evangeliet er derfor Guds rikes redskap som gjennom kirken skal fremme Guds gode frelsesgjerning i verden. Historien viser imidlertid at både menigheter og kirker

har hatt – og har – lett for å ta evangeliet til inntekt for seg selv og bruke det som et redskap i sin egen agenda og utvikling. Slik sett kan en si at kirken kan forsøke seg på å innta eller overta Guds rikes rolle i verden. Og skjer dette, går mye galt – blant annet med forståelsen og etterlevelsen av evangeliet. Som det er vist til flere ganger i denne boken, er resultatet ofte et omtolket, redusert eller kulturtilpasset evangelium.

Det er ikke bare evangeliet som lider når kirken inntar Gudsrikets plass og rolle. Det går nemlig også ut over kirken og det kall og det oppdrag den har til å representere Guds rike i denne verden og til å være et instrument for dette riket. Kirken er skapt og formet av Guds rike, men den er ikke identisk med dette. Om en spør hva dette innebærer for kirken og for evangeliet, vil et åpenbart svar være at kirken alltid er «noe mer» enn hva den framstår som. Uavhengig av hvilken epoke i historien en betrakter den kristne kirke ut fra, vil kirkens liv og tjeneste i verden alltid være beheftet med feil og svakheter, synd og urenheter. Derfor er det ikke bare verden som er i desperat behov for evangeliet, men også kirken.

Når det blir evangeliet – som redskap for Guds rike – som får sette agendaen i kirken, blir det ikke kirkens egne saker det handler om, men Guds rikes agenda i verden. De visjoner, de idealer, vi måtte utvikle for det arbeidet vi er med på i kirken, må derfor alltid knyttes til Guds rikes nærvær i verden. Visjonen er ikke at kirken eller menigheten skal blir stor og innflytelsesrik, men at mennesker skal vinnes for Guds rike. Idealet handler ikke om at vi skal få menighetsmedlemmer som er formet i vår kirkelige tradisjons bilde og strategi, men mennesker som er preget av Guds rikes verdier og Jesu bilde. Idealet er ikke at vi skal få etterfølgere som gjør det vi forventer av dem, men at vi makter å gjøre mennesker til disipler, slik at de blir etterfølgere av Jesus Kristus. Det er først når evangeliet – som redskap for Gud rike – får sette agendaen, at vi tenker sant, rett og stort nok om kirkens sanne identitet og oppdrag.

Jesus kalte selv evangeliet «evangeliet om riket». Matteus gjengir Jesu ord slik: «Og evangeliet om riket skal forkynnes til et vitnesbyrd

for alle folkeslag, og så skal enden komme.»⁴ Ordet som her er oversatt «riket», er det greske *basileia*, som også kan oversettes med kongedømme, engelsk *kingdom*. Evangeliet om riket, om Guds kongedømme, er budskapet om Jesus Kristus som Gudsrikets oppretter og verdens frelser. Evangeliet om riket er budskapet om hvordan Herren ved sin Ånd planter Gudsriket inn i menneskers hjerter og former deres liv etter de verdiene som finnes i dette riket – der Jesus Kristus er både frelser og konge. Evangeliet om riket er budskapet, eller som Jesus selv sier, *vitnesbyrdet* om Jesu forsoningsgjerning og Gudsrikets nærvær som et håpets budskap for alle mennesker og for verdens framtid. Sannsynligvis er det også dette evangeliet *om riket* som Lukas har hatt i tankene å beskrive – både innholdet i og virkningen av.

Evangeliet som rettesnor og norm

Så la oss slå det fast: Guds rike og evangeliet kom først. Kirken er en frukt av Guds rike og evangeliet. Det er altså ikke motsatt! Derfor er det også slik at det ikke er vi som kristne eller kirke som har rett til å bestemme hvordan evangeliet skal «se ut» eller bli brukt i kirken. Det er tvert imot våre egne liv og vår kirkelige praksis som må bli gjort til gjenstand for bedømmelse ut fra evangeliets målestokk. Det er nemlig evangeliet som er «normen» – og ikke våre selvlagde regler for kristenliv og menighetsliv. I avslutningsordet i Galaterbrevet, se kapittel 6,11ff., sier apostelen Paulus noe om dette. Her løfter han fram evangeliet, Kristi kors, som det som forener omskårne (jøder) og uomskårne (hedninger) som Guds folk. Han sier også at her er det bare det å «være en ny skapning» som gjelder! Deretter føyer han til: «Fred og miskunn være med dem som følger denne rettesnor, og over Guds Israel!»⁵ Ordet som er oversatt med «rettesnor», er det greske ordet *kanon*. Som kjent kan dette ordet bety både rettesnor, regel, målestokk – og også forbilde. Slike ord minner oss om at apostelen var opptatt av nettopp det forbilledlige og normative aspekt ved evangeliet.

At evangeliet er rettesnor og norm for oss som kristen kirke, innebærer også at det ikke er vi som kristne som er i stand til verken å

definere hva evangeliets nåde og livsforvandlende kraft handler om eller hvem dette evangeliet gjelder for. For – det er evangeliet selv som har denne autoriteten. Derfor er det også evangeliet som er den normen som alt skal og må måles mot. Denne kunnskapen har nok også alltid i en eller annen form vært til stede i kirken, selv om historien også viser at vi som kirke ikke alltid har klart å leve etter evangeliet som det rettleidende sentrum. Derfor er det evangeliet som er den rettesnor og norm som vi som kirke også i dag må legge til grunn for vår tjeneste med evangeliet. Min påstand er også at det først er når evangeliet blir forstått og etterlevd som det gudgitte budskap det faktisk er, at evangeliet også i dag blir Ordet som vokser!

Evangeliet er både Bibelens og kirkens sentrum

Så vil noen si at vi har Guds ord i Bibelen som vi forholder oss til som norm og rettesnor. Og det er jo på mange måter rett og riktig det. Uten Bibelens skrifter hadde vi vel ikke hatt noe evangelium å tro på og å forkynne i dag. Saken er også at evangeliet finnes *bare* i Bibelen og formidles til oss *bare* gjennom de bibelske skriftene.⁶ Men om det ikke er evangeliet som blir rettesnor og norm for vår lesning og fortolkning av Bibelen, kan det lett bli både egne interesser, kirkelige hensyn og eventuelt kulturelle tilpasninger som styrer vår forståelse og anvendelse av Bibelens innhold og budskap.

Martin Luthers tolkningsprinsipp «was Christum treibt», det vil si det som driver til Kristus, har derfor mye for seg. Alt – både i de bibelske skriftene, i den kristnes og i kirkens liv og tjeneste, må forstås, vurderes og etterleves i lys av Kristushendelsen og evangeliet.⁷ Dette innebærer at vi alle som bibellesere og bibeltolkere alltid må teste vår forståelse og våre tolkninger på spørsmålet om evangeliet får sin rettmessige plass som tolkningens «kanon», det vil si dens rettesnor og norm. Ingen lesning eller tolkning av bibelskriftene garanterer nemlig at evangeliet blir forstått og etterlevd på en autentisk måte. Selv den mest bokstavtro tolkning av Skriften står i fare for å tildekke og gjøre evangeliet utydelig.

Men det er ikke bare i vår tolkning og forståelse av hva Bibelens budskap er at evangeliet må være rettesnor og norm. Også i de kompliserte sakene og spørsmålene som kirken til enhver tid står overfor som en del av sin samtidskultur, er det evangeliet som alltid må sette agendaen. I vår tid kan slike saker være hvordan kirken stiller seg til og engasjerer seg i eksempelvis sosial rettferdighet, miljøvern, fredssak og i samlivsetiske spørsmål. Dersom vi som kirke drives av andre motiver enn å ivareta evangeliets nådebudskap og livsforvandlende kraft i vår tilnærming til slike spørsmål, kan våre standpunkt, holdninger og praksiser preges av alt annet enn evangeliet.

Litt leseveiledning

Boktittelen, Ordet som vokser, markerer hva som på mange måter må sies å være både hjerte og sentrum i boken. Uttrykket Ordet vokste, og som altså Lukas bruker flere ganger i Apostlenes gjerninger, gjenspeiler hvordan de første kristne erfarte budskapet om Jesus Kristus. I kapittel 2 og 3 beskrives hva som særpreger disse erfaringene av evangeliet som Ordet som vokser – gjort både av de første kristne og av mennesker og kirker vi leser om i misjons- og kirkehistorien. Sistnevnte historie blir her tolket som Ordets eller evangeliets veksthistorie.

Lukas sin store visjon for evangeliet

Siden tanken med denne boken er å lære fra de første kristnes erfaring av og med evangeliet, vil det være viktig å la tekstene tale. I kapittel 2 er det samlet sentrale tekster i Apostlenes gjerninger – med utdypende kommentarer. Framstillingen er konsentrert rundt det som leses som tre fortellinger i Apostlenes gjerninger. Alle disse fortellingene og tekstene sier noe sentralt og viktig om evangeliet som Ordet som vokser. Spørsmålet det i dette kapitlet søkes svar på, er hva det er som kjenner seg og karakteriserer evangeliet som Ordet som vokser.

Gjengivelsen av innholdet i nevnte tre fortellinger i Apostlenes gjerninger, er lagt rimelig tett på bibelteksten. Dette gjøres helt bevisst, selv om noen vil oppleve at lesningen til tider kan bli litt krevende. Men

det er flere grunner til valget av en slik «tett-på-teksten-lesning». Her er et par av dem: Først og fremst er det en slik lesning og framstilling som gir oss best sjanse til å få med oss det teksten og forfatteren faktisk ønsker å formidle. Både det vi forstår og eventuelt det vi ikke forstår. Både det vi måtte like og det vi ikke liker å høre i dag. Dessuten er det jo slik at det faktisk er *bare* de bibelske tekstene som også i dag kan fortelle oss hva evangeliet er og handler om. Grundig arbeid med tekstene kan derfor åpenbare hemmeligheter og skatter for oss – som vi kanskje ikke har sett så tydelig. I dag kan vi oppleve at det er sterke krefter som ønsker at vi skal sette vår egen fortelling, eventuelt kirkens egen historie som troens sentrum – og ikke fortellingen om evangeliets guddommelige opphav og virkekraft.

Min tanke har vært at Lukas sin visjon om og for evangeliet bør vi både få del i og videreføre i dag! Ønsket har derfor primært vært å sette ord på hvordan denne visjonen om evangeliets nåde og virkekraft utfordrer oss som kristne og som kirke i dag. Saken er den at dersom vi i dag skal kjempe for at evangeliet skal få sin rette plass og autoritet i kirken, er det denne visjonen som må være utgangspunkt. Som sagt er det bare *her* vi får innsikt i hva evangeliets agenda – både i verden og i kirkens liv, går ut på.

Oppbyggingen av boken er følgende: Innledningen og kapittel 1 handler om problematikken knyttet til kirkens og vår egen – til tider – manglende forståelse for og etterlevelse av evangeliet som Ordet som vokser. Kapittel 2 og 3 beskriver, som allerede nevnt, erfaringer av evangeliet som Ordet som vokser – og som gjøres både av de første kristne og av mennesker og kirker vi leser om i misjons- og kirkehistorien. Kapittel 4-7 setter søkelys på hvordan evangeliet – som Ordet som vokser – utfordrer oss i dag både som enkeltkristne og som menighetsfellesskap. Som kirke utfordres vi til å la evangeliet få sette agendaen ved å tale sant og tydelig om dette budskapet (kapittel 4). Vi utfordres også til å la evangeliet få sette agendaen ved å leve berørt av Jesu nærvær (kapittel 5) – og til å la evangeliet få sette agendaen ved å tjene overgitt Åndens gjerning ved og gjennom Ordet som vokser (kapittel 6). Endelig utfordres vi til å la evangeliet sette agendaen ved at

det blir den genuine drivkraften både i eget kristenliv og i alt det vi er engasjert i som kristne fellesskap og som kirke (kapittel 7).

Litt mer som leseren kan ha nytte av å vite

Ordet «kirke» er brukt ganske mye i boken. Dette er litt i tråd med det vi kan se er blitt mer og mer vanlig i vår daglige tale. Ordet kirke brukes nokså generelt både om den verdensvide kirke, det vil si alle kristne, om kirkesamfunn og om den lokale menighet. Også kristne som tidligere var rimelig skeptiske til å bruke ordet «kirke» om den lokale menigheten fordi det kunne føre til en kirkeliggjøring, bruker i dag gladelig dette ordet om sin egen menighet.

Leseren vil oppdage at det i boken brukes en del teologisk språk og perspektiver både i fortolkningen og i anvendelsen av tekstene. Noen lesere vil nok si det er i meste laget av både tekstkommentarer og teologiske refleksjoner, mens andre vil savne ytterligere teologisk fordypning mange steder. Intensjonen er uansett å forsøke å aktualisere de første kristnes erfaring av evangeliet inn i vår situasjon som kirke i dag. Boken har for øvrig både litteraturliste og sluttnoter, som kan hjelpe ivrige lesere som ønsker å gå dypere inn i temaene som berøres underveis. Alle bibelsitater er hentet fra Bibel 2011 eller Bibelen 1978/85.

Denne boken er skrevet for alle som er åpne for å på nytt stille spørsmålet om hva evangeliets plass og autoritet egentlig bør være i eget liv, i det kristne fellesskapet og i kirken som helhet. Det vil imidlertid være naturlig at mennesker som på en eller annen måte har et lederansvar i kirke og menighet, kan peiles inn som målgruppe. Men uansett om du som leser har et formelt lederansvar i kirken eller ikke, så vil jeg invitere deg til å tenke sammen med meg. Og ikke minst inviteres du til å be sammen med meg – og mange, mange andre – om at evangeliet igjen og stadig må få den plass og autoritet det skal og bør ha i våre egne liv, i fellesskapene der vi er med og i hele Jesu Kristi kirke på jord!

Kapittel 1

Å FORSTÅ HVA SOM KAN SKJE MED EVANGELIET I KIRKEN

De første kristnes Kristustro og tilblivelsen av urkirkens menighetsliv og spiritualitet har alltid fascinert både vanlige bibellesere og bibelforskere. Jeg er en av dem som har latt meg fascinere. For noen år siden holdt jeg noen bibeltimer over følgende tre sentrale temaer i Apostlenes gjerninger. Temaene mine var hvordan de første kristne forstod og erfarte *budskapet om Jesus Kristus*, hvordan *fellesskapet og spiritualiteten* som Ånden skapte ble opplevd – og hvordan de første kristne forstod og utførte det *oppdrag* de hadde fått av Mesteren. I utgangspunktet ønsket jeg med tanke på denne boken å skrive videre om disse tre temaene ut fra Apostlenes gjerninger. Der skulle også dette bibelskriftets relevans for dagens situasjon i kirke og menighet tydeliggjøres.

Men så skjedde det noe underveis som på mange måter ikke bare har påvirket min lesning og forståelse av Apostlenes gjerninger, men også synet på evangeliets plass og betydning i kirken. Skriveprosessen førte meg nemlig til en stadig sterkere erkjennelse av hvor lett jeg som kristen i dag har hatt for å få feil fokus og galt tyngdepunkt når det gjelder forståelsen av forholdet mellom evangeliet og kirken, og hva Guds grunnleggende tanke har vært både med evangeliet og kirken. Det har også blitt stadig tydeligere for meg at forholdet mellom evangeliet og kirken ikke er «gitt», selvsagt – eller uproblematisk. Det viser både Apostlenes gjerninger og en to-tusenårig misjons- og kirkehistorie med all tydelighet.

Jeg har, og sikkert mange med meg, ofte tenkt at evangeliet er en ressurs som kirken er betrodd og dermed har ansvar for både å ta vare på læremessig sett og videreformidle gjennom forkynnelse og diakonalt og misjonalt arbeid. Og det kan være mye godt og rett i en slik forståelse! Men, det ligger også en fare der. Saken er nemlig at som kristne kan vi svikte og feile. Forståelsen av hva evangeliet egentlig handler om og av hvordan Gud ved sin Ånd arbeider i sin kirke for å føre budskapet om Jesus Kristus ut i verden, kan bli svært mangelfull og sviktende. Det samme kan viljen og overgivelsen til å gå der Ånden leder i dag og til å omvende oss dersom vi tenker og handler galt.

Hva er egentlig problemet?

Sett i forhold til de tre temaene jeg i utgangspunktet hadde tenkt å lese Apostlenes gjerninger i lys av, er min erkjennelse så langt blitt denne: Jeg har ofte satt kirkens utvikling og vekst først – med evangeliet som den «ressurs» eller det «virkemiddel» som skal bidra til kirkens vekst. *I Apostlenes gjerninger er det Ordets, det vil si evangeliets, vekst som står i fokus. Dermed blir det på sett og vis kirken som blir en «ressurs» for evangeliet – og ikke motsatt.* Jeg har også hatt lett for å tenke kirke og menighetsfellesskap som mitt eller «vårt» ansvarsområde og som vi i stor grad former og administrerer etter tidens behov og hva som fungerer best. *I Apostlenes gjerninger er det trosfellesskapet som blir skapt av Ånden på pinsedag, selve inkarnasjonen av evangeliet i verden – med Jesu nådefulle nærvær som det hellige sentrum og som kom til å sette sitt preg på alt det de første kristne foretok seg. Det var Ånden og evangeliet som formet fellesskapet og spiritualiteten.* Jeg har også hatt en tendens til å se på evangelisering og misjon noe ensidig som kirkens store og – til tider – også tyngende og krevende prosjekt. *I Apostlenes gjerninger handler kirkens oppdrag egentlig om å følge med i og på det Ånden gjør for å føre det grensesprengende evangeliet ut til alle mennesker.*

Hva har vi fokus på – oss selv eller evangeliet?

Spørsmålet det kan være viktig å stille, er dermed følgende: Hva er det egentlig vi i dag har hovedfokus på i det engasjement vi måtte ha for

kristentro og menighetsliv? Er oppmerksomheten i stor grad rettet mot oss selv som kirke – eller er det på evangeliet som genuint nådebudskap og livsforvandlende kraft? Det er selvfølgelig vanskelig – ja nesten umulig – å gjøre seg til talsmann for alle kristne i ulike kirkelige sammenhenger, men jeg kan i alle fall forsøke å formulere noen påstander som jeg selv har tenkt mye på og som vi som kristne og som kirke i dag kanskje også kan ha nytte av å teste oss selv på:

Når vi i dag så lett betoner og bruker ressurser på saker som har med kirkens indre liv, kirkens selvdefinerte prosjekter, kirkens rolle i samfunnet, osv. – mer enn å frigjøre evangeliets livgivende, livsforvandlende og vekstgivende kraft, så kan det være at tiden er inne for selvransakelse og et fornyet studium av hva forholdet egentlig er mellom evangeliet og kirken. Når evangeliet reduseres til i hovedsak å bli et virkemiddel for å utvikle kirken eller oss selv, kan vi ha misforstått hva evangeliet egentlig er og hvilken plass og «status» det bør ha i kirken. Når evangeliet bare blir et budskap kirken «administrerer» og ikke selv styres og ledes av, reduseres behovet for Åndens ledelse og utrustning i det oppdrag som er gitt kirken.

Når vi i fellesskapene våre blir oss selv nok og kirken blir et sted der vi blir opptatt med å bli møtt på våre egne behov, blir det som regel ikke så mye rom igjen verken for å oppdage hva Jesu nærvær innebærer og betyr – eller for å se menneskers behov for evangeliet i dag. Når fokuset i kirkesamfunn og menigheter stort sett blir at en blir mer opptatt av passende oppførsel enn av evangeliets livsforandrende nåde og kraft, er det et tegn på at evangeliet kan ha blitt redusert til noe det slett ikke var ment å være. Når gudstjenestene og samværene våre i hovedsak handler om alt det vi holder på med i kirken, blir det fort mindre viktig å ha fokus på å dele evangeliets nådeord og våre sårbare liv med hverandre. Og kanskje aller viktigst: Evangeliet får ikke den mulighet det bør få, nemlig til å vise Jesu nådefulle nærvær og Åndens transformative kraft i våre liv. Når vårt engasjement for evangeliet blir sterkere enn opplevelsen av den nådens visshet og hvile som evangeliet gir, har det skjedd en fokusforskyvning som faktisk har kostet mange kristne mennesker troen.

Kirkens liv i verden – og evangeliet

Situasjonsbeskrivelser som den jeg nettopp har gitt, skjønner sikkert leseren er min egen, bygget på egne erfaringer og oppfatninger. Men jeg tror det bør være mulig å kjenne igjen trekk både fra den globale kristne kirkes historie, mitt eget kirkesamfunns og min egen menighets historie i en slik kort beskrivelse av hva som kan skje med evangeliet i kirken. Mange kan nok også kjenne igjen sitt eget liv i noe av dette. I Det nye testamentet speiles den samme problematikken.

I Apostlenes gjerninger legger ikke Lukas skjul på den motstand som kan finnes mot evangeliet, ikke bare fra samfunnet og omgivelsene, men også internt i kirken. Det samme speiles i brevlitteraturen i Det nye testamentet. I brevene vi har etter apostelen Paulus, kan vi se at kampen for det lovfrie evangeliet, for evangeliets sannhet og for at evangeliets livsforvandlende kraft skal bli tydelig i de menighetene han skriver til, er en hovedtematikk. I en av menighetene Paulus skriver til, synliggjøres denne spenningen mellom evangeliet og alt det som skjedde i menigheten. Og alt det som skjedde ser ut til å ha tatt fokuset bort fra evangeliet. Vi snakker her om menigheten i Korint.

Første Korinterbrev speiler en lang rekke problemer som apostelen peker på og som helt tydelig er i konflikt med det syn Paulus hadde på evangeliet og virkningen dette burde få for de som tror. I kapittel 2,2 sier han: «For jeg hadde bestemt at jeg ikke ville vite noe annet iblant dere enn Jesus Kristus og ham korsfestet.» Han kunne like gjerne ha sagt at det alltid er evangeliet som må være sentrum og sette agendaen i menigheten. Men slik var det altså ikke i Korint. Der var det personfokus, diskusjon om teologiske spørsmål som dåpen og nådegavene. Som kjent hadde tungetalen fått mye oppmerksomhet. Moralske utglidninger og rettsaker mellom mennesker som tilhørte menighetsfellesskapet, må Paulus også gi veiledning om – sammen med en rekke andre viktige saker.

Både som enkeltkristne, som menighetsfellesskap og som kirker ser det altså ut til at vi alltid har hatt problemer med komme til rette

med hva det innebærer å ha evangeliet som rettesnor og norm for tro og liv. Men – både de første kristnes historie, min egen troshistorie og misjons- og kirkehistorien består også av en annen beretning, nemlig den som i denne boken kaller evangeliets veksthistorie. Dette er en historie om at til tross for at vi både som enkeltkristne og som fellesskap feiler og svikter, misforstår og har selviske motiver for det vi holder på med, gjør Gud sin gjerning ved og gjennom Ånden for at evangeliet skal seire. Dette gjør han nettopp i og gjennom vår svakhet og ufullkommenhet!

Kirken, kulturen og evangeliet – ulike syn

Denne noe motsetningsfylte historien – med evangeliets «lidelseshistorie» og evangeliets seiershistorie som på sett og vis veves sammen i den samme fortellingen, utfordrer oss selvfølgelig til å tenke på hva som egentlig er problemet med kirken og evangeliet. Dette gir i alle fall grunn til å spørre: Hva er det med kirkens liv i verden som har gjort det så problematisk både å forstå, formidle og å etterleve evangeliet på en autentisk måte?

At kirken lever sitt liv i verden og ikke i en eller annen parallell eller ideell virkelighet, vil vel de aller fleste være enige i. Kirken er derfor – om den vil det eller ei – en del av verden, en del av kulturen den befinner seg i. Hva dette innebærer for kirken og for evangeliet plass og autoritet i denne, finnes det imidlertid ulike oppfatninger om. Her er det ikke bare snakk om ulike syn på teologiske spørsmål, men ulike måter å praktisere eller å leve ut evangeliet på i kirken.⁸

Når kirken står mot kulturen og verden

En måte å forstå forholdet mellom kirken, kulturen og evangeliet på er å tenke at kirken er noe svært forskjellig fra kulturen. Kulturen assosieres ofte med «verden», som i denne sammenheng og i all hovedsak forstås som den falne og syndige verden. Verden, og da også kulturen, blir noe «der ute» som vi som kristne og som kirke skal holde mest mulig avstand til. «Hør hvor det stormer der ute, her er det fredfullt og tyst», er noe av teksten i en sang som var mye brukt for bare noen

generasjoner siden. En slik avstandsforståelse av forholdet mellom kirken og kulturen eller verden, kan slå ut i at en tar kampen opp – ikke bare mot inhumane og destruktive trekk i kulturen, men mot kulturen og verden som sådan. Og grunnen er altså at kulturen i stor grad assosieres med den onde og syndige verden.

Evangeliet står her i fare for å bli brukt som et verktøy i denne motstandskampen som en oppfatter at kirken står i overfor kulturen. Absolutte standpunkt markeres, som rett og galt/for og imot, på en måte som kan dekke til evangeliet som nådebudskap og livsforvandelende kraft. Dessuten står en med dette synet i fare for i større eller mindre grad å isolere evangeliet i kirken. Forkynnelsen og formidlingen av evangeliet kan komme til å bli preget av krav til livsstil og levemåte på en måte som gjør nåden utydelig. Bibeltolkning kan også framstå som den eneste rette forståelsen av tekster og bibelbøker. Dette kan, ofte mot den opplagte intensjonen om å ta vare på evangeliet og forkynne det rett, gjøre at innholdet i evangeliet blir utydelig – ikke bare for verden utenfor kirken, men også for kristne.

Når kirken og evangeliet går opp i kulturen

Andre velger å se på kirken som en del av kulturen og mene at det eneste rette er at vi må tilpasse oss denne på best mulig måte – og kanskje også i størst mulig grad. Ofte ender dette opp med at tilpasningen ikke bare handler om at formidlingsformer og måter å organisere oss på bør tilpasses, men også selve budskapet. Det som historisk sett har skjedd når kulturtilpasning blir en hovedsak for kirken, er at tilpasningen fort går ut over evangeliets sannhet og autenticitet. Historien minner oss nemlig om at når evangeliet omtolkes og tilpasses på kulturens premisser, fører dette kirken lengre og lengre bort fra sine bibelske røtter.

Ingen av de nevnte måtene å forstå og tilrettelegge forholdet mellom kirken og kulturen på, gir garantier for at evangeliet blir forstått, formidlet og etterlevd på en autentisk måte. Disse tenkemåtene er lette å ty til da de tilsynelatende «løser» problematikken om forholdet mellom kirken, evangeliet og verden på en enkel og rimelig rasjonell måte.

Men sett fra evangeliets synsvinkel er imidlertid ingen av dem å anbefale, slik jeg allerede har antydnet. Den ene grunnen til avvisningen, er synet på hva kirke er og hva det vil si å leve som kristen i denne verden. Den andre grunnen er hva som skjer med evangeliet om en velger å ha kulturen enten som hovedmotstander eller bestevenn. I begge disse måtene å tenke på vil nemlig kulturen komme til å overskygge og tildekke evangeliet.

I verden, men ikke ett med eller mot den

En siste måte å forholde seg til tematikken kirken og verden eller kulturen på – og som er relevant å nevne her, er det synet at kirken og kulturen står i et slags motsetningsfullt «samspill». Kirken er teologisk sett en unik størrelse i verden med en genuin identitet, men kirken er også helt og fullt til stede i verden – i kulturen. Og som kirke ønsker vi derfor ikke avstand til mennesker som på ulikt vis er en del av det menneskelige fellesskap og kulturen. Tvert imot vil vi som kristen kirke alltid ønske å bekrefte mennesket som en Guds skapning og å bringe alle gledens budskap, evangeliet. Som kristen kirke skal vi heller ikke være ukritiske til kulturen. Både inhumane trekk og verdier som ikke kan støttes ut fra et helhetlig bibelsk budskap, må en kristen kirke ha rett til å markere avstand til. Tilpasning til kulturen må heller aldri handle om at budskapet kompromitteres ved at evangeliet reduseres eller omgjøres for at det skal bli kulturelt spiselig. Forståelsen og formidlingen av evangeliet må heller ikke bære preg av at evangeliet brukes i en eller annen kulturell motstandskamp.

Verden eller kulturen kan altså ikke stenges ute fra kirken – i den tro at vi ikke skal bli påvirket av den. Saken er at verden og kulturen faktisk er til stede både i den kristnes liv og i kristne menigheter. Hadde det ikke vært slik, ville alle formaninger Paulus og andre nytestamentlige forfattere kommer med om at kristne ved nådens og evangeliets hjelp skal bli fri fra synden og om å vokse i nåden, vært unødvendige. Apostelen Johannes sier at «vi bedrar oss selv» om vi sier vi ikke har synd.⁹ Vi kan benekte synden og vi kan kanskje hykle med å si at vi selv ikke er berørt av synden. Vi kan også omskrive synden med finurlige

åndelige formuleringer eller med psykologiserte ord og begreper. Synden er like fullt en realitet både i kirken og i kristnes liv. Kampen mot synden er jo ikke bare en kamp vi som enkeltkristne står i hver dag, men også en kamp som all erfaring og historie bekrefter har vært til stede i både i menigheter, kirkesamfunn og i den verdensvide kirke. Denne kampen pågår kontinuerlig, og nettopp derfor har vi jo også alltid et desperat behov for evangeliet – også i kirken. Synden er nemlig ikke bare en realitet utenfor den kristnes liv eller utenfor kirkens vegger, men i aller høyeste grad også «på innsiden». Kampen vi som kristne og som kirke har å kjempe, er ikke mot noe «der ute», verden eller kulturen, men en kamp i og med oss selv. Heldigvis gir evangeliet oss alt det vi trenger for å seire i denne kampen.

Er det slik at kirken er en del av kulturen, men ikke går opp i denne, kommer vi ikke utenom å tenke at kirken må tilpasse seg stadig skiftende kulturelle omstendigheter. Og kulturtilpasning er krevende – om en ikke velger enten å bli venn med kulturen eller å ha den som motstander. Faren er nemlig at det ikke blir evangeliet, men kulturen som setter agendaen for tilpasningen. Skal det være evangeliet som skal være rettesnor og norm for oss som enkeltkristne og kirke i en tilværelse i verden og i kulturen, må vi bevisst velge evangeliet. I bokens siste kapittel blir det utdypet hva det vil kunne innebære for vår tenkning om det kristne liv og vår utvikling av menigheter at det er evangeliet som setter agendaen og blir drivkraft.

Å stadig vende tilbake til evangeliet

Utgangspunktet for denne boken er at nettopp Lukas sin fortelling om de første kristnes erfaring med evangeliet kan hjelpe oss i dag til å forstå bedre hva evangeliet er og ikke er, kanskje også om hva det bør være og ikke bør være. Vi trenger nemlig hjelp til å bedre forstå hva som bør være evangeliets plass og autoritet i kirken som helhet, i våre fellesskap og i vår tjeneste med evangeliet i verden.

Inspirasjonen fra urkirken

Formålet med Apostlenes gjerninger synes å være å fortelle om hvordan de første kristne erfarte evangeliet som genuint nådebudskap og som livsforvandlende og fellesskapsskapende budskap og kraft. Fokus er de første tre tiår av kirkens historie, og de ulike lokale fellesskap av Jesus-troende mennesker i Jerusalem og Israel – og etter hvert ut over i den romersk-hellenistiske verden. Alle steder evangeliet slo rot i denne første kristne tid, var det noe spennende og nytt som hendte. Det som skjedde, var med andre ord noe helt eksepsjonelt og «uprøvd». En kan kanskje si at resultatet eller virkningene av evangelieforkynnelsen, aldri hadde vært sett i historien tidligere. Dette er virkelig fascinerende lesning som kan gi oss som kirke i dag viktig kunnskap og hjelp til å forstå hva det innebærer å være kristen menighet også i vår tid.

Som en fortelling om begynnelsen eller oppstarten av evangeliets seiersgang gjennom verden, ligger det for oss som leser boken i dag to tusen år etter det som den gang skjedde, noe viktig, noe spennende og noe som pirrer nysgjerrigheten i denne spesielle fortellingen. Vi som lever i en tid langt unna det som fortelles, kjenner til tider behov for å undersøke hvordan tingene henger sammen. Periodevis kan vi være opptatt av tanken om hvordan det vi holder på med i dag egentlig forholder seg til «det opprinnelige».

Opp gjennom kirkens historie har mennesker i den kristne kirke vært svært opptatt av nettopp dette. I de første århundrene av kirkens historie – både før og etter Konstantins rikskirke på 300-tallet – oppstod det flere bevegelser som ofte stod i opposisjon til den mer etablerte og katolske hovedstrømning innen kirken. Og de fleste av disse gikk tilbake til aposteltiden for å hente sine idealer for kristenliv og menighetsliv. Mange av munkebevegelsene i middelalderen hentet også sin inspirasjon fra de første kristne. Luther og de andre reformatorene på 1500-tallet gikk nettopp tilbake til Skriften og til de nytestamentlige skriftene, for å «gjenoppdage» hva den opprinnelige kristne tro handlet om.

Mer radikale reformatoriske kristne, som anabaptister og kongregasjonalister på 15- og 1600-tallet – med deres arvtakere – evangelikale og pentekostale kristne på 1700, 1800 og 1900-tallet, har vært opptatt av – ikke bare å gjenoppdage evangeliet, men også av at menighetsliv og menighetsordning skulle likne de første kristne menigheter mest mulig. Karismatiske kristne ut over 1900-tallet og fram til i dag har fra starten vært opptatt av at samme liv og samme Åndskraft som preget de første kristne også må prege kirkens liv i dag.

Selv tilhører jeg den del av kirkebildet der denne lengselen etter «det opprinnelige» har vært en sterk drivkraft. Pinsepinen T.B. Barratts programerklæring «Frem til urkristendommen» setter egentlig ord på hva det handler om: «Urkristendommen» er ikke bare en kristendomsform som en gang har vært, men det er idealet der framme som vi strekker oss mot og som vi ønsker å leve i også i dag. Nå tror jeg heldigvis at både jeg selv og de fleste av mine venner og medkristne i den nevnte del av kirkebildet for lengst har forstått at aposteltidens menighetsliv ikke bare var idyll og harmoni, men i høy grad også preget av livets realiteter – med spenninger og konflikter, lojalitet og illojalitet – og med opp- og nedturer, slik tilfellet også er i dag. Dessuten har de fleste i dag forlatt tanken om at urkristendommen kan gjenopplives, eller «kopieres». Men dette forhindrer ikke at kristne i dag kan oppleve det samme evangeliet, det samme liv og den samme kraft som de første kristne opplevde.

Lengselen etter «det opprinnelige»

For – lengselen etter «det opprinnelige» er der. Og vi kan selvfølgelig spørre om hva denne lengselen egentlig handler om? Skal det antydes et svar på dette spørsmålet, kan en si at det primært handler om det grunnleggende behov alle kristne har for å få større innsikt i og å erfare mer av hva evangeliet «opprinnelig» handler om og hvilken plass og autoritet det på denne bakgrunn bør ha i kirken. Mange er blitt trøtte og skuffet på kirken. En slik skuffelse kan ha mange årsaker, men jeg tror at en viktig grunn kan være at måten vi forsøker å formidle evangeliet på og i vår etterlevelse av det i dagens menighetsliv, i liten grad

makter å speile og formidle evangeliet i alle sin rikdom og fylde av ubetinget nåde og med sin livsforvandlende kraft. Dermed kan vi si at også mange kristne går med en lengsel etter å erfare evangeliet og nåden – i sin «opprinnelige» utgave. Denne lengselen har opplagt med vår sanne identitet som kristne og som kirke å gjøre.

Lengselen etter det jeg har valgt å kalle «det opprinnelige», handler slik sett også om spørsmålet om hva «kjernen» i troen er og om hva det fellesskapet som tilbys i menigheten egentlig handler om. De fleste kristne er enige om at denne «kjernen» finnes uttrykt i fortellingen om hvordan de første kristne erfarte evangeliets livsforvandlende kraft og Jesu personlige og nådefulle nærvær i sin kirke. Med årene er det blitt samlet opp svært mye tankestoff og erfaringer i kirken generelt – og i ulike menigheter og kirkesamfunn. Mye av dette kan til tider skygge for evangeliet slik det ble erfart av de første kristne. Enkelte ganger trenger vi derfor å rydde opp litt og forsøke å skille ut hva kristen tro og fellesskap egentlig handler om og hva som er viktig å holde fast på – og hva som ikke er like viktig.

Ordet som ressurs og utfordring

Det er ikke uten grunn at evangeliet i Det nye testamentet ikke kalles «kirkens evangelium». Nei, det er *Guds evangelium* og *Kristi evangelium* de første kristne snakket om.¹⁰ Og det er dette Guds og Kristi evangelium som Ånden har tatt fullt ansvar for å være «administrator» av i det vi kan kalle kirkens tid i frelseshistorien. Det jeg også vil forsøke å vise i denne boken, er hvilken plass Åndens gjerning – gjennom evangeliet – faktisk fikk i de første kristnes forkynnelse, menighetsliv og misjonsvirksomhet. Dette perspektivet kan nemlig hjelpe oss til å se klarere at *det er kirken som er en ressurs for evangeliet, og ikke motsatt – det vil si at evangeliet ensidig blir å betrakte som en ressurs for kirken*. Dette, at vi kan bli en ressurs for evangeliet, vil da handle om at Gud har valgt å involvere ufullkomne og feilende mennesker i sin gjerning med evangeliet i verden.

Fortellingen om de første kristne – slik vi kan lese den i Apostlenes gjerninger og slik forholdet mellom evangeliet og kirken framstår i denne fortellingen, presenteres i denne boken både som en ressurs og som en utfordring for oss som kristne og som kirke i dag. I lesningen av Apostlenes gjerninger som legges til grunn for denne boken, settes søkelyset på tre hovedtemaer i grunnfortellingen i Apostlenes gjerninger som hver for seg framstår som en påminner, om hvilken ressurs de første kristens erfaring av evangeliet kan være i møtet med de utfordringene vi står overfor som kirke i dag.

Å forstå hva som kan skje med evangeliet i kirken

Evangeliet og kirken hører sammen. Det er imidlertid ikke selvsagt eller opplagt at evangeliet alltid har fått den autoritet og plass som det skal og bør ha i våre kristenliv, i menigheter og kirker. Det finnes for eksempel epoker og tider i kirkens historie da kirken har inngått ulike typer allianser med verdslig makt, ideologier og kulturstrømninger som har skygget for evangeliets nådebudskap og virkekraft. Dette – at evangeliet ofte får trange kår i kirken, er langt fra bare et historisk problem. Noe av denne bokens intensjon er nettopp å peke på ulike årsaker til at vi også i dag står i fare for å ha fokus på helt andre ting enn evangeliet.

I dette første kapitlet er det skissert tre aktuelle tilnærminger til hvordan kirker og menigheter ivaretar evangeliet, eller hvordan de ikke gjør det, gjennom sin tilstedeværelse og tjeneste i verden. To av disse synene handler på sett og vis om samme dynamikk – at kirken tar en form for «eierskap» til evangeliet. Begge tilnærmingene har også det felles at de står i fare for å gjøre overgrep mot evangeliet. Det er dette som skjer når evangeliet brukes som en type virkemiddel i den kulturkampen vi står midt oppe i. Det er også dette som skjer når kirken tillater at evangeliet utvannes eller reduseres når den lar samtidskulturen styre utviklingen. At evangeliet til alle tider må være rettesnor og

norm i og for kirken, får ikke bare konsekvenser for kirkens holdninger og relasjoner til verden og kulturen den er en del av, men også for hvordan vi som kristne og som menigheter forstår og etterlever evangeliet som øverste autoritet i våre liv.

Skal vi som enkeltkristne, som menigheter og som kirker kunne la evangeliet være øverste autoritet og la det få sette agendaen eller bli selve drivkraften i vår tro og tjeneste, må vi aktivt velge det. For min egen del har jeg sett nytten av å «gjenoppdage» evangeliet ved å studere hvordan de første kristne erfarte og etterlevde det. Det en slik «gjenoppdagelse» har vist meg klart og tydelig, er at det ikke er kirken det hele egentlig dreier seg om, men evangeliet. Enda mer presist sagt så handler det for oss som kirke i dag om å se og erfare evangeliets genuine nådekarakter og gudgitte virkekraft i våre egne liv, i det kristne fellesskap, i nasjoners liv, ja, i hele verden.

Kapittel 2

Å LYTTE TIL FORTELLINGEN OM OPPRINNELSEN

Mitt møte med artikkelen «Ordets vekst», skrevet av den norske teologen Nils Alstrup Dahl, ble, som tidligere nevnt, en øyenåpner for meg.¹¹ Det som spesielt fanget min oppmerksomhet i Alstrup Dahls tekst, var det han sier om Lukas sin hensikt eller intensjon med å skrive nettopp denne fortellingen om de første kristne. Apostlenes gjerninger er egentlig boken om Ordets vekst, sier Alstrup Dahl. Dette innebærer jo at forfatteren av dette bibelskriftet ikke ønsker å framheve verken apostlenes eller de Jesus-troendes innsats for veksten i de første kristne menigheter, men derimot Ordet, det vil si budskapet, selve evangeliet.

Alle leser vi Apostlenes gjerninger som én samlet og «målrettet» fortelling om evangeliets første reise fra Jerusalem til «verdens ende». Men slik jeg har valgt å lese denne evangeliets første veksthistorie, kan denne beretningen leses som tre fortellinger i den ene historien. Derfor har jeg valgt å tilrettelegge disse fortellingene slik:

- Den første fortellingen handler om hvordan evangeliet ble erfart av de første kristne – ikke som et hvilket som helst «godt» budskap, men som Ordet som vokser. Hos Lukas er dette et troverdig budskap som er forankret i de frelseshistoriske begivenhetene knyttet til personen Jesus Kristus – og som har en underfull og Åndsskapt virkning.
- Den andre fortellingen handler om hvordan de første kristne – i og ved Åndens sendelse, erfarte evangeliet som Jesu inkarnerte nærvær

i de troendes personlige liv, i fellesskapet og i de kristnes tro, spiritualitet og menighetsliv.

- Den tredje fortellingen handler om hvordan de første kristne erfarte evangeliet som et budskap som sprenger alle grenser som kan hindre dets utbredelse og vekst.

Det som her leses som tre fortellinger i den store beretningen hos Lukas, kan vi også si handler om tre sentrale dimensjoner ved evangeliet. Disse kan gjenkjennes gjennom hele Det nye testamentet og i den kristne kirkes budskapsformidling gjennom historien. Den stikkordsmessige sammenfatningen – *Kristus for oss, Kristus i oss og Kristus med oss*, samsvarer på mange måter med disse tre dimensjonene ved evangeliet som også Lukas har fokus på. Kristus for oss – fanges opp i det som her kaller den første fortellingen, Kristus i oss – med den andre og Kristus med oss – med den tredje fortellingen.

Første fortelling: Ordet som et troverdig og virkekraftig budskap

Først noen kommentarer til det noe merkelige uttrykket «Ordet vokste». Alstrup Dahl viser til at Lukas, som forfatter av Apostlenes gjerninger, gjentatte ganger bruker uttrykket Guds ord, eller Herrens ord, *vokste* når han skal oppsummere hva som skjer i de første kristne menighetene. I kapittel 6,7, etter flere fortellinger om hva som har skjedd i Jerusalem den første tiden, oppsummerer Lukas: «*Guds ord nådde stadig flere* (bokstavelig i den greske teksten: *Guds ord vokste*), og tallet på disipler i Jerusalem økte sterkt.» I kapittel 12,24, etter at det har vært en forfølgelse av de kristne i Jerusalem og mange av de troende er spredt omkring, sier Lukas: «*Men Guds ord hadde fremgang* (bokstavelig i den greske teksten: *Guds ord vokste*) og spredte seg vidt omkring.» I kapittel 19,20, og som en sammenfatning et stykke ute i Paulus' tredje misjonsreise, sier Lukas: «På denne måten *hadde Herrens ord veldig fremgang og fikk stor makt.*» I den greske teksten står det også her: *Herrens ord vokste.*

Virkningen av Ordets forkynnelse

Det finnes også andre sammenfatninger av det som skjer i Apostlenes gjerninger. I kapittel 13,49 sier forfatteren at Ordet «ble spredt over hele området». I kapittel 4,4 bruker Lukas uttrykket at mennesker «kom til troen». Lukas sammenfatter også flere ganger ved å vise til effekten av forkynnelsen av Ordet – med uttrykk som – «at hver dag ble nye mennesker frelst og Herren la dem til menigheten» (kapittel 2,47), «flere og flere som trodde på Herren, sluttet seg nå til, menn og kvinner i stort tall» (kapittel 5,14), «en stor mengde mennesker ble vunnet for Herren» (kapittel 11,24) – og «menighetene vokste i tall for hver dag»

(kapittel 16.5). Både når uttrykket «Guds/Herrens ord vokste» spesielt brukes – og når det er virkningen av forkynnelsen Lukas vil sette søkelys på, er det Ordets eller budskapets «innebygde» og gudgitte vekstkraft som framheves, sier Nils Alstrup Dahl:

For Actas forfatter er forkynnelsen det vesentlige, det som skjer i det som skjer. Det er den som skaper historien.¹²

Forfatteren av Apostlenes gjerninger vil altså få sine lesere til å få øye på «det som skjer i det som skjer». For det skjedde så mye. Tegn og under, menneskeliv som blir forandret, mennesker både enkeltvis og i større antall som blir omvendt og tillagt menighetene. Vi må regne med at den gang – som i dag, vil en være overbegeistret og opptatt av det som konkret har skjedd. Lukas ville sikkert også ha vært med i begeistringen og takknemmeligheten for alt det som skjedde, men han vil også si oss: Husk det er det som skjer i det som skjer, som er det viktige!

Hva er det egentlig som «skjer i det som skjer»? Jeg tror Lukas ville ha sagt: Det som skjer i det som skjer er i en sum at Gud nå er i ferd med å gjennomføre sin frelseshistoriske plan i verden ved Åndens nærvær og virke gjennom forkynnelsen av evangeliet og gjennom alle de kristnes deltakelse og tjeneste. Det er kun med troens blikk og med Åndens opplysning, at vi kan skjønne og forstå at de underfulle og sterke tingene som skjer når kirken vokser, ikke er «saken» i seg selv. Det som virkelig er «saken» og som er viktig å forstå, ville kanskje Lukas også ha sagt, er at *Gud gjør sin gerning gjennom forkynnelsen av Ordet, i formidlingen av evangeliet om Jesus. Da er det Herren selv som sørger for virkningen av Ordets forkynnelse.*

Når Ordet forkynnes, skjer det nemlig alltid noe. Evangelieforkynnelsen har alltid en virkningsside! Dahls poeng er at Apostlenes gjerninger er boken om Ordets vekstkraft. Dette bibelskriftet forteller med andre ord om Ordets/budskapets virkningshistorie. Virkningen har imidlertid ikke en egenverdi, den er alltid forbundet eller linket til selve budskapet. Lukas ville derfor sette søkelys på Ordet, budskapet om Jesus. I evangelieforkynnelsen er det derfor *klar og tydelig tale om*

Jesus som er hovedsaken. Vi kan med en viss rett kalle dette primærforkynnelsen. Fortellingene om hva som skjer når dette budskapet forkynnes, er altså underordnet primærbudskapet, ifølge Alstrup Dahl. Det betyr at de hører med i kristen forkynnelse, men virkningsfortellingene skal aldri få hovedfokus.

Så kan vi spørre om Lukas kan ha hatt noen formening om hva innholdet i primærforkynnelsen bør handle om. Sannsynligvis er alle talene i Apostlenes gjerninger fra forfatterens synsvinkel ment å skulle si leserne noe om nettopp dette. Vi skal heller ikke se bort fra at Peters tale på pinsedagen, i kapittel 2, av Lukas er tenkt som en type «mønster-tale» med tanke på hva som bør være innholdet i primærforkynnelsen slik også vi bør praktisere den.

Om det primære innhold i forkynnelsen

Som sagt gir talene i Apostlenes gjerninger oss en pekepinn på innholdssiden i de første kristnes forkynnelse. Alle som leser gjennom dette bibelskriftet, ser at det er gjengitt taler både til jøder og til hedninger, det vil si ikke-jødiske folk.¹³ I alle talene følges et skjema eller mønster som sier noe nettopp om innholdet i den første kristne forkynnelsen av evangeliet. Etter en innledning, viser taleren til de grunnleggende historiske kjensgjerninger om hva som skjedde med Jesus Kristus. Jødene fikk Jesus korsfestet, men Gud reiste ham opp fra de døde. Deretter følger appell til omvendelse og skriftvitnesbyrd. Det sistnevnte var viktig da det skulle vise at det som har skjedd, var i samsvar med de gammeltestamentlige skriftene. Peters pinsepreken følger også i stor grad dette skjema eller mønster, noe vi straks skal se.

Hva er det egentlig som særpreget de første kristnes forkynnelse av Jesus Kristus? I denne boken er dette et viktig spørsmål fordi det også i dag kan fortelle oss hva som innholdsmessig må «være på plass» i forkynnelsen dersom kirken skal tale klart og tydelig om Jesus i sin samtid.

Primærforkynnelsens første kjennetegn

Ut fra første del av Peters pinsepreken i Apostlenes gjerninger kapittel 2,14-24, kan følgende primære kjennetegn på det jeg her kaller primærforkynnelsen formuleres:

- *Klar og tydelig tale om Jesus må først og fremst være forankret i de historiske fakta knyttet til Jesu liv, død og oppstandelse, og den må også knytte til de gammeltestamentlige skrifternes tale om hvem Gud har gjort til Herre og Messias for alle mennesker.*

Når Peter tar ordet på pinsedag, starter han med å forklare at det som skjer når Ånden utgytes denne pinsedagen i Jerusalem, var at Joels profeti i Joels bok kapittel 3,1f. ble oppfylt. Deretter går han videre til å vise til de historiske kjensgjerninger om hva som har skjedd med Jesus fra Nasaret. Peters poeng her er åpenbart å markere at det er denne personen fra Galilea som i tre år stod i sin offentlige tjeneste – som er i sentrum for de frelseshistoriske begivenhetene folket var vitne til på pinsedag. Peter sier dette slik i sin tale i Apostlenes gjerninger kapittel 2:

²² Israelitter, hør disse ord! Jesus fra Nasaret var en mann som Gud pekte ut for dere med mektige gjerninger og under og tegn som Gud lot ham gjøre blant dere. Alt dette kjenner dere til. ²³ Han ble utlevert til dere, slik Gud på forhånd hadde bestemt og kjente til, og ved lovløses hånd naglet dere ham til korset og drepte ham. ²⁴ Men Gud reiste ham opp og løste ham fra dødens rier. Døden var ikke sterk nok til å holde ham fast.

Det urkristne «kerygmaet»

Som vi ser, nevner Peter flere sentrale saker når det gjelder den historiske faktaside knyttet til personen Jesus. Først Jesu tjeneste og de mektige gjerninger som han hadde utført i Israel, dernest Jesu lidelse og død – og endelig at Gud reiser Jesus opp fra de døde. Dette framstilles

altså som *historiske kjensgjerninger*, og det er tydelig at disse kjensgjerningene i den urkristne forkynnelsen kom til å bli stående som selve kjernen i evangeliet. I Første Korinterbrev kapittel 15,3-5 sier apostelen Paulus:

- ³ For først og fremst overga jeg til dere det jeg selv har tatt imot,
at Kristus døde for våre synder etter skriftene,
⁴ at han ble begravet,
at han sto opp den tredje dagen etter skriftene,
⁵ og at han viste seg for Kefas og deretter for de tolv.

Det Paulus her framhever, er betydningen av Jesu lidelse, død og oppstandelse for menneskehetens og den enkeltes frelse. Teologene bruker å kalle dette det urkristne *kerygmaet*. Ordet *kerygma* er gresk og er ett av ordene som brukes i Det nye testamentet om de første kristnes forkynnelse. Så en kan si at disse historiske fakta-elementene utgjør selve kjernen i forkynnelsen.

Det gamle testamentet som forklaringsnøkkel

Nok en sak som må sies å kjennetegne det som her kalles primærfor-kynnelsen. I tillegg til å tale tydelig om de historiske frelseshendelsene, må den også bekrefte de gammeltestamentlige skriftenes tale om hvem Gud har gjort til Herre og Messias. Slik formulerer Peter dette i sin pinsepreken der han siterer Davids ord fra Salme 16,8 ff.:

- ²⁹ Brødre, la meg tale fritt og åpent til dere om vår stamfar David. Han døde og ble gravlagt, og den dag i dag har vi graven hans hos oss. ³⁰ Men han var en profet og visste at Gud med ed hadde lovet å *sette hans livsfrukt på hans trone*. ³¹ Derfor så han inn i fremtiden og talte om at Messias skulle stå opp. Det var han som ikke skulle bli værende i dødsriket, og det var hans kropp som ikke skulle se forråtnelse. ³² Denne Jesus har Gud reist opp, det er vi alle vitner om. ³³ Han ble opphøyd til Guds høyre hånd og mottok fra sin Far Den hellige ånd som var lovet oss, og den har han nå øst ut, slik dere ser og hører. ³⁴ For David fór ikke opp til himmelen, han sier jo selv: *Herren sa til min herre: Sett deg ved min høyre hånd* ³⁵ *til jeg får lagt dine fiender som skammel for dine føtter*. ³⁶ Så skal hele Israels folk vite for visst: Denne Jesus som dere korsfestet, ham har Gud gjort til både Herre og

Messias.»

Det som tydeligvis var viktig for Peter i pinsetalen, var å slå fast at det som hadde skjedd med galileeren Jesus – og som også mange av tilhørerne hadde vært vitne til, var en frelseshistorisk begivenhet iscenesatt av Gud selv og som var forutsagt i jødernes hellige skrifter. Betydningen av disse historiske begivenheter var i sum at denne historiske personen Jesus hadde Gud «gjort til både Herre og Messias». Ordet Herre (*kyrios*) brukes her ikke i den «alminnelige» betydning – som en herre i huset eller i våre liv, men i den betydning at Jesus er «delaktiggjort i Guds egen herskermakt over hele verden», som teologen Sigurd Odland uttrykker det.¹⁴ Tittelen Messias brukes i betydningen – Guds salvede frelseskonge for alle folkeslag, som de gammeltestamentlige skriftene talte om og som det jødiske folk i århundrer hadde ventet på. Ut fra Peters preken kan vi si at tydelig tale om Jesus er basert på de historiske kjensgjerningene om det som skjedde med Jesus og den betydning dette hadde – ut fra de gammeltestamentlige skriftene.

De neste kjennetegnene på det vi her kaller primærforkynnelsen, er hentet fra beskrivelsen Lukas gir av hva som skjer i etterkant av talen. Dette er også en type virkningshistorie. Det som skjer i etterkant av selve talen, forteller oss også mye om innholdet i primærforkynnelsen.

Primærforkynnens andre kjennetegn

Ut fra Lukas sin gjenfortelling av det som skjedde som følge av Peters tale, se kapittel 2,37-39, kan følgende andre kjennetegn på primærforkynnelsen formuleres:

- *Tydelig og klar tale om Jesus skal vekke samvittigheten og gjøre at mennesker begynner å spørre om hvordan de skal bli frelst, og den skal veilede mennesker til tro og frelse ved å tale klart om troens og omvendelsens nødvendighet, dåpens viktighet, syndstilgivelsens gave og løftet om Åndens gave og kraft.*

Det som skjer pinedag, er at Peters tale stakk tilhørerne i hjertet. Slik beskriver Lukas det som skjer:

³⁷ Da de hørte dette, stakk det dem i hjertet, og de sa til Peter og de andre apostlene: «Hva skal vi gjøre, brødre?» ³⁸ Peter svarte dem: «Vend om og la dere døpe i Jesu Kristi navn, hver og en av dere, så dere kan få tilgivelse for syndene, og dere skal få Den hellige ånds gave. ³⁹ For løftet gjelder dere og barna deres og alle som er langt borte, så mange som Herren vår Gud kaller på.»

Evangeliet «stikker i hjertet»

At Peters forkynnelse stakk tilhørerne i hjertet, betyr åpenbart at deres samvittighet ble truffet av det Peter talte om. Denne plutselige samvittighetsreaksjonen kan selvfølgelig skyldes at jødene som hørte Peters preken, begynte å forstå at det de hadde gjort mot Jesus ved å dømme ham til døden – menneskelig sett – var en gal og grufull handling. I tillegg til denne virkningen av Peters forkynnelse, må også framheves at her ble evangeliet proklamert for første gang i historien. Ordet, det vil si budskapet om Jesus og hans lidelse, død og oppstandelse, ble her forkynt, og Guds ånd brukte tydeligvis denne forkynnelsen til å vekke mennesker og skape behov for frelse hos den som hørte forkynnelsen.

Samvittighetskvalen som oppstod som følge av Peters forkynnelse, ble så stor at jødene spurte: «Hva skal vi gjøre, brødre?». Svaret Peter gir, kan bli stående som en type *Ordo salutis*, en frelsens orden, som kristne fra pinsedagen av i en eller annen teologisk utgave har forkynt og videreført: «Vend om og la dere døpe i Jesu Kristi navn, hver og en av dere, så dere kan få tilgivelse for syndene, og dere skal få Den hellige ånds gave.» Omvendelse og dåp er to synlige reaksjoner på Peters appell, mens de to sistnevnte, syndstilgivelse og Åndens gave, er uttrykk for det som skjer i den usynlige verden. Syndenes tilgivelse og Åndens gave er Guds svar på at mennesker vender seg til Jesus i tro og lar seg døpe for å følge ham. Egentlig kan en si at disse to uttrykkene sammenfatter det Jesu frelsesverk egentlig handler om – å forsone mennesket med Gud slik at synden kunne tilgis og at det nye livet kunne spire fram.

Den hellige ånds gave

Betegnelsen «Den hellige ånds gave», som brukes her i kapittel 2,38, er et uttrykk som betegner *alt* det Ånden gir et menneske som vender seg til Jesus Kristus i tro og omvendelse. Den hellige ånds gave gis ene og alene på grunnlag av den tilgivelse vi får for våre synder når vi kommer til Jesus i tro. Syndstilgivelse kan en altså si sammenfatter det Jesu frelsesverk handler om. Alle som tror på Jesus Kristus, har jo del i forsoningen mellom Gud og mennesket som Jesus tilveiebrakte. Det som har å gjøre med Den hellige ånds gave, handler om en personlig erfaring av frelsens realiteter. Ut fra Apostlenes gjerninger er det grunnlag for å tale om en usynlig og en synlig del ved erfaringen av Ånden.

Ellers er det interessant å merke seg at Lukas i Apostlenes gjerninger bruker følgende ord for å beskrive hvordan mennesker får del i frelsen: De som *tok imot* hans budskap, *ble døpt* (kapittel 2,41). Men mange av dem som *hadde hørt* budskapet, *kom til tro* (kapittel 4,4). [...] mange *kom til tro* og *vendte om* til Herren (kapittel 11,21b). [...] og mange andre i Korint som *hørte* ham, *kom til tro* og *ble døpt* (kapittel 18,8).

Sammenfattende kan vi si at veien til å bli en etterfølger av Jesus – slik Lukas beskriver denne, ser slik ut: *Høre* (budskapet), *ta imot* (evangeliet), *tro* (på Kristus), *vende om* (til Herren) og *bli døpt* (i Jesu navn). Det hele starter med å høre budskapet. «Hvordan kan de tro på en som de ikke har hørt om? Og hvordan kan de høre dersom ingen forkynner?», kunne Paulus spørre (Romerbrevet 10,14). Å ta imot og å tro er jo ord som på mange måter henger sammen. Troen handler nemlig om å ta imot den frelsesgave Gud gir gjennom Kristus, se kapitlene 14,27b og 16,14b i Apostlenes gjerninger.

Omvendelse slik Lukas, og i Det nye testamentet for øvrig, beskriver denne, er tosidig. En vender seg bort fra sitt gamle liv. Det greske ordet som Lukas bruker her er *metanoiein*, som betyr å bytte/forandre sinn eller tankegang. Det andre greske begrepet som brukes i Det nye testamentet er det greske ordet *epistrefein* – som betyr å vende seg mot noe. Kristen omvendelse handler jo om begge deler – både å få et nytt sinn og en ny tankegang og å vende seg mot Kristus i tro og etterføl-

gelse. Det er interessant å merke seg at Lukas også framstiller omvendelsen som en gave.¹⁵

Tro, omvendelse og dåp

Omtalen av dåp som en viktig del av veien til frelse og etterfølgelse av Jesus, står sentralt i Apostlenes gjerninger. I kapittel 2,28 brukes uttrykket: «Vend om og la dere døpe», og i kapittel 8,12: «Men nå trodde de Filip som forkynte evangeliet [...] og de lot seg døpe». Dåp nevnes i forbindelse med den etiopiske hoffmann (kapittel 8,38), Paulus (kapittel 9,18), Kornelius (kapittel 10,48), Lydia (kapittel 16,15) og fangevokteren i Filippi (kapittel 16,33). Hvalvik sier: «For Lukas er det åpenbart utenkelig at mennesker ble innlemmet i menigheten uten dåp.»¹⁶

Dåpen skjer i Apostlenes gjerninger umiddelbart etter omvendelsen. Dette ble jo litt annerledes etter hvert i kirkens historie, men det gir i alle fall et tydelig uttrykk for at dåpen både er knyttet til tro, omvendelse og det å bli en del av den kristne menighet. Når det gjelder dåpens virkning, ser det ikke ut til at Lukas har noen systematisk «lære» om dette. Det nærmeste vi kommer Lukas forståelse av tro og dåp er nettopp de formuleringene vi har sett på fra kapittel 2,38. Syndstilgivelse er her knyttet både til tro og omvendelse – og til dåpen. Derfor kan ikke syndstilgivelse og mottakelse av frelsen ensidig knyttes til utført dåp, men også til personlig tro og omvendelse. Som kjent viser kirkens historie flere tolkninger og praksisformer i forståelsen av dette forholdet.

Forholdet mellom Åndsmeddelelsen og vanddåpen har vært et tema som har utfordret bibelfortolkere og teologer gjennom hele kirkens historie. I noen kirkelige tradisjoner knyttes Åndsmeddelelsen i liten grad til dåpen, mens andre gjøres den nærmest avhengig av – og basert på – dåpen. På denne bakgrunn er det spesielt interessant å studere forholdet mellom Åndsmeddelelse og dåp i lys av tre begivenheter som Lukas forteller om i Apostlenes gjerninger. I den ene av disse historiene skjer Åndsmeddelelsen etter dåpen, og i to av dem skjer den før utført dåp. Dette kan kanskje fortelle oss i dag at vi bør være var-

somme med å lage en mer eller mindre fastlåst teologi knyttet til Åndsmeddelelse og dåp.¹⁷

Primærforkynnelsens tredje kjennetegn

Basert på Lukas' gjengivelse av hva som skjer som følge av Peters tale på pinsedag, kan følgende tredje kjennetegn på primærforkynnelsen formuleres ut fra kapittel 2,40-43:

- *Tydelig og klar tale om Jesus viser mennesker veien inn i det kristne fellesskap, og den setter et skille mellom mennesker – samtidig som den forener de Kristustroende i et nytt fellesskap.*

I det som skjer som følge av Petes tale på pinsedag, tydeliggjøres to virkninger som kan virke paradoksale; klar tale om Jesus setter et skille mellom mennesker – samtidig som den forener mennesker som deler troen på Jesus. I vers 41 i kapittel 2 sier Lukas:

⁴¹ De som tok imot budskapet hans, ble døpt, og den dagen ble det lagt til omkring tre tusen mennesker.

Noen tok imot – og ble en del av det kristne fellesskapet, og andre tok ikke imot – og ble stående utenfor. Andre steder vi kan lese om virkningene eller reaksjonene på den første kristne misjonsforkynnelsen i Apostlenes gjerninger, framgår det tydelig at tilhørerne deler seg i tre grupper; de som tar imot, de som forblir likegyldige og de som reagerer med aggresjon og sinne og blir motstandere. Her i det siterte verset er det den overveldende positive reaksjonen på evangelieforkynnelsen på pinsedag som framheves – omkring tre tusen blir lagt til den første kristne menighet. Men samtidig ser vi den «andre flokken», de som av ulike grunner ikke tar imot budskapet. Klar og tydelig tale om Jesus har altså som konsekvens at det oppstår et skille mellom dem som tar imot og dem som motstår vitnesbyrdet.

Den klare og tydelige tale om Jesus har altså til hensikt å lede mennesker helt inn i det kristne fellesskap, slik vi kan lese om dette i versene

44-47 i kapittel 2. Det den Kristustroende får del i er et fellesskap som knytter dem sammen i troen på Jesus og det han har gjort. Disse kjente og mye siterte versene som beskriver livet i den første kristne menighet, forteller tydelig at den kristne forkynnelsen ikke bare har som mål å bringe mennesker til en avgjørelse om de vil tro på Jesus eller ei, men også inn i et fellesskap som er skapt av Ånden. Dette nye fellesskapet knyttet til felles tro på Jesus Kristus som frelser og Herre, ble utlevd både i hjemmene og i større samlinger (jf. tempelplassen). Dette fellesskapet preges av opplæring i Ordet (apostlenes lære), bordfellesskap (nattverden), bønn og lovprisning. Jeg kommer i neste kapittel til å gå dypere inn i hva som kjennetegner det nye livet og den spiritualiteten som preger dette første kristne fellesskapet.

Fortellingene om Ordets virkning

Lukas hjelper oss i Apostlenes gjerninger til å forstå hva evangeliets innhold er som gudgitt og historisk troverdig frelsesbudskap for alle mennesker. Men dette bibelskriftet er også boken om Ordets eller evangeliets virkninger der det forkynnes og tas imot. Nå kan en si at vi allerede har sagt en god del om virkningen av evangelieforkynnelsen i Apostlenes gjerninger i det som tidligere er sagt om det som skjer på pinsedag og om Ordets egen virkekraft. Men Lukas har mer på hjertet om Ordets virkningsside enn dette. Nils Alstrup Dahl sier at det er to hovedtyper fortellinger som Lukas bruker for å framheve Ordets virkningsside, nemlig fortellinger om hvordan tegn og under skjer der Ordet forkynnes, og fortellinger om hvordan menneskeliv blir forvandlet som følge av forkynnelsen. Det siste kaller Alstrup Dahl omvendelsesfortellinger. Først noen ord om førstnevnte type fortellinger.

Tegn og under skjer der Ordet forkynnes

Som underberetninger, eller som «tegn og under», som er en betegnelse som Lukas bruker, kan en rekke typer av fortellinger inngå. Her kan vi

snakke om helbredelser, dødeoppvekkelser, demonutdrivelser eller eksorsismer, befrielser fra fengsler, og andre. I *helbredelsesfortellingene* står apostlene – og spesielt Peter og Paulus – sentralt som aktører. I kapittel 3,1f. fortelles det om Peter og Johannes som helbreder en mann som har vært lam hele sitt liv. Kapittel 9,32f. forteller at Peter helbreder Æneas som hadde vært sengeliggende i åtte år. I kapittel 14,8f. helbreder Paulus en mann som har vært lam fra fødselen av, og i kapittel 28,7f. helbreder han far til Publius som hadde tatt så vennlig imot misjonærene på Malta.

Dødeoppvekkelser og åndsutdrivelser

Det finnes også eksempler på *dødeoppvekkelser* i Apostlenes gjerninger. I kapittel 9,32f. fortelles det om apostelen Peter som oppvekker Tabita fra de døde. I kapittel 20,9f. fortelles det om Eutykus som sovnet i salen «ovenpå» mens han hørte på Paulus som forkynnte. Han faller ut av vinduet der han satt og «han var død da de tok ham opp», som Lukas forteller. Men da Paulus kommer til, sier han at «det er liv i ham», og dette utsagnet har gjort at fortolkere har vært litt usikre på om de kan klassifisere denne beretningen som en reell dødeoppvekkelse eller om Eutykus bare virket som død.

Til forskjell fra evangeliene, finnes det ikke mange fortellinger om *åndsutdrivelser* (eksorsismer) i Apostlenes gjerninger. Men i kapittel 16,16f. finner vi fortellingen om Paulus og hans medarbeider Silas som er i den romerske kolonien Filippi. Her etablerer de kontakt med noen kvinner som holder til ved elven utenfor byen. En dag de var på vei til dette stedet møter de en slavinne «som var besatt av en spådomsånd» – som det heter i teksten. Kvinnen roper mot Paulus og Silas flere dager, og til slutt «ble Paulus sint, snudde seg og sa til ånden: «Jeg befaler deg i Jesu Kristi navn: Far ut av henne.» Og ånden forlot henne på timen», heter det i kapittel 16, vers 18.

Straffeunder og utfrielser fra fengsler

Det finnes også eksempler på det fortolkerne kaller *straffeunder* i Apostlenes gjerninger. I kapittel 5,1f. finner vi fortellingen om Ananias og

Saffira som solgte en eiendom og beholdt noe av pengene for seg selv. Han løy om dette overfor apostlene. Etter at Peter har refset Ananias og fortalt ham at han hadde løyet for Den hellige ånd, faller Ananias død om. Samme skjebne rammet Saffira kort tid etter. I kapittel 13, vers 8f. fortelles det om trollmannen Elymas i Pafos som motarbeider apostlene og deres forkynnelse av Ordet. Paulus refser Elymas og beskylder ham for å «fordreie Herrens rette veier». «Nå legger Herren hånd på deg, så du en tid skal være blind og ikke se solen», sier Paulus. Og straks ble trollmannen blind og «famlet omkring», sies det i disse versene.

Det finnes tre fortellinger om *befrielser fra fengsler* i Apostlenes gjerninger. I kapittel 5,18f. fortelles det om hvordan de religiøse lederne i Jerusalem fikk apostlene arrestert. Men en Herrens engel «åpnet fengsels-portene om natten» og førte dem ut. I kapittel 12,3f. er det en lang og detaljert fortelling om hva som skjedde da Peter blir arrestert i Jerusalem. Det er tydelig et stort poeng for Lukas å framstille befrielsen fra fengselet som et svar på menighetens inderlige bønn, se vers 6.

I kapittel 16,25f. finnes det, tilsvarende som i kapittel 12, en relativt lang og detaljert beretning om at evangeliets tjener blir befridd fra fengsel. Her er det Paulus og Silas som blir befridd fra fengselet i Filippi. Nå befinner evangeliets forkynnere seg ikke i Jerusalem lengre, men de er på vei ut i verden med budskapet. Her har de kommet til Europa, og nærmere bestemt til den romerske kolonibyen Filippi i provinsen Makedonia. Også her er Herren med sine tjenere.

Fortellinger om hvordan Gud leder ved sin Ånd

I den første misjonshistorien som er beskrevet i Apostlenes gjerninger, finnes det mange og sterke fortellinger om *hvordan Gud ved sin Ånd ledet de kristne og apostlene*, ved syner, profetier og på andre «merkelige måter», for å bruke Nils Alstrup Dahls ord.¹⁸

Hvordan Ånden leder evangelisten Filip

I kapittel 8,26-40 kan vi lese fortellingen om evangelisten Filip og den etiopiske hoffmann som hadde vært i Jerusalem for å tilbe Gud. Denne hoffmannen, med høy stilling hos dronningen i Etiopia, trodde tydeligvis på jødernes gud, og satt i sin vogn og leste fra profeten Jesajas bok om Herrens lidende tjener, slik vi i vår Bibel leser om dette i kapittel 53 i Jesaja-boken. Ut fra denne teksten forkynner Filip evangeliet om Jesus for hoffmannen, som blir Jesus-troende og døpt. Fortellingen rammes inn av to spesielle begivenheter. Fortellingen innledes nemlig med at en Herrens engel talte til Filip og ba ham dra til en øde strekning på veien til Gasa, vers 26. Fortellingen avsluttes med at Ånden rykket Filip bort, vers 39, og Filip ble deretter observert i Asjdod hvor han forkynte evangeliet for nye mennesker, både der og i andre byer.

Disippelen Ananias blir ledet

I kapittel 9,10-18 i Apostlenes gjerninger, forteller Lukas om Paulus' radikale omvendelse på veien til Damaskus. I denne byen bor det en disippel, Ananias. Herren taler til denne Ananias i et syn om at han skal gå til Saulus som holder til i gaten som kaltes Den rette og i huset til Judas. Ananias er imidlertid redd og engstelig for denne disippelmorderen, men lar seg overtale til å gå. Slik forteller Lukas om det som skjer i huset til Judas, (vers 17-19):

Da gikk Ananias, og han kom inn i huset, la sine hender på ham og sa: «Saul, min bror! Herren har sendt meg, Jesus som viste seg for deg på veien hit, han vil at du skal få synet igjen og bli fylt av Den hellige ånd». Straks var det som om skjell falt fra øynene hans, og han kunne se. Han gjorde seg klar, og kom til krefter.

Åndens ledelse av Paulus og Silas

Et sted i Apostlenes gjerninger er det som om Lukas – som forfatter av den «første» misjonshistorien, vil demonstrere det underfulle i Guds ledelse i den tjeneste som Paulus og hans medarbeidere var kalt til. Det står slik i kapittel 16, versene 6-10:

⁶ Den hellige ånd hindret dem i å forkynne Ordet i Asia; derfor fortsatte de gjennom det frygiske og galatiske området. ⁷ Da de var kommet nesten til Mysia, prøvde de å dra videre til Bitynia, men Jesu Ånd ga dem ikke lov. ⁸ De dro da gjennom Mysia og kom ned til Troas. ⁹ Om natten hadde Paulus et syn. Han så en makedoner som sto og kalte på ham og ba: «Kom over til Makedonia og hjelp oss!» ¹⁰ Da han hadde hatt dette synet, forsøkte vi straks å komme til Makedonia, for vi skjønnte at Gud hadde kalt oss til å forkynne evangeliet der.

Det første Lukas forteller her er at Den hellige ånd hindret Paulus og Silas i å forkynne Ordet i Asia. Asia-misjonen hadde så langt tydeligvis vært en slags suksesshistorie, da vi i vers 5 i kapittel 16 kan lese at menighetene ble styrket i troen og vokste i tall for hver dag. Hvor lett hadde det ikke vært for Paulus og Silas å tenke at nå kan vi roe ned og nyte framgangen i Lilleasia. Men nei, Herren hadde andre planer. Neste fase i denne historien om Åndens spesielle ledelse er at de forsøker å komme seg videre «nesten til Mysia». De prøver så å «dra videre til Bitynia», da de kanskje syntes det var en rute som var fornuftig: «Men Jesu Ånd ga dem ikke lov», heter det betegnende i fortellingen. De kommer så til Troas, og «om natten hadde Paulus et syn», en makedoner, det vil si en europeer, som ba dem om å «straks komme til Makedonia». Da – og kanskje vi kan legge til – endelig, skjønnte Paulus og Silas at det var dette som var Herrens vei og vilje for deres videre tjeneste.

Underfortellingenes funksjon hos Lukas

Flere steder i Apostlenes gjerninger finner vi sammenfatninger – eller «summerier», som bibelkommentarene kaller det, om at tegn og under nærmest var en «normal» del av de første evangelieforkynnernes tjeneste. I kapittel 2,43 heter det: «Mange under og tegn ble gjort ved apostlene». I kapittel 6, sies det om Stefanus at han «var fylt av nåde og kraft og gjorde store under og tegn blant folket.» I kapittel 14, vers 3 fortelles det om Paulus og Barnabas som frimodig vitner i synagogen i Ikonium, og Herren selv «vitnet for sitt nådeord ved de tegn og under som han lot skje ved deres hender.»

Om vi spør om underfortellingenes funksjon i Apostlenes gjerninger, sier Nils Alstrup Dahl at de skal vise Ordets makt. Disse fenomenene har altså ingen verdi i seg selv – som underholdning eller annet. Underfortellingene i Apostlenes gjerninger knyttes altså tydelig til forkynnelsen av Ordet og som noe som bekrefter forkynnelsen. «Løstrevet fra forkynnelsen har altså undrene liten eller ingen verdi», sier Reidar Hvalvik. (1992:73).

Fortellingene om at menneskeliv blir forvandlet

En annen type fortellinger i Apostlenes gjerninger, som også skulle vise hvilken makt Ordet hadde, er ifølge Nils Alstrup Dahl fortellingene om menneskeliv som blir forvandlet som følge av forkynnelsen. Nå er det vel ikke helt korrekt å kalle dette en annen «type» fortellinger, siden også dette i aller høyeste grad kan sies å være underfortellinger, eller i alle fall fortellinger der underfulle ting skjer med mennesker. En kan snakke om ulike omvendelsesfortellinger, sier Alstrup Dahl. Vi har allerede sagt en del om den etiopiske hoffmann (kapittel 8,26ff.) som får tatt imot Jesus som følge av Filips tjeneste med evangeliet.

Den romerske offiseren Kornelius opplever Jesus

I kapittel 10, versene 1-48, forteller Lukas om hvordan den romerske offiseren *Kornelius*, som bodde i Cæsarea, kom til tro på Jesus. Denne historien varsler på mange måter evangelieforkynnelsen for hedningfolkene. Historien starter med at Kornelius – som trodde på og bad til jødernes Gud, får et syn. «Han så tydelig», heter det i vers 3, en Guds engel som kom til ham og bad ham om å sende noen menn til Jaffa for å hente Peter.

Parallelt med det som skjer med Kornelius, skjer det noe hos og med Peter, som bor hos garveren Simon i Jaffa. Peter ble sulten og ber om å få mat. Da kommer han i henrykkelse og får et syn der han ser at Gud senker en duk ned etter fire hjørner og med alle slags dyr som lever på jorden. En røst sier at han skal ta for seg, slakte og spise. Noe som selvfølgelig skaper protester hos en troende jøde som aldri hadde

spist noe som for jøder var vanhellig og urent. Dette kommer selvfølgelig også Peter med som innvending. Men da sier Herren til ham: «Det som Gud har sagt er rent, må ikke du kalle urent.» Duken blir deretter tatt opp til himmelen igjen.

Den påfølgende historie handler om hvordan utsendingene fra Kornelius blir tatt imot av Peter slik at de får presentert sitt ærende, og hvordan Peter dagen etter blir tatt med til Cæsarea for å møte Kornelius som for anledningen også hadde samlet både slektninger og venner. Og der sitter de alle – forventningsfulle – for å høre «alt som Herren har pålagt deg å si», som Kornelius uttrykker seg. Peter begynner så å fortelle både om synet han har hatt og om Jesu liv, død og oppstandelse. Så heter det videre i kapittel 10, vers 44: «Mens Peter fremdeles talte, kom Den hellig ånd over alle som hørte Ordet», og manifestasjoner som på pinsedag viste seg. Her er det ingen appell om tro og omvendelse, for troen og overgivelsen til Herren har tydelig vis vært til stede i utgangspunktet. Men Peter bød alle å bli døpt i Jesu navn.

Forfølgeren Saulus møter Jesus

Historien om forvandlet liv som får mest fokus i Apostlenes gjerninger, er fortellingen om hvordan forfølgeren *Saulus* møter Jesus og blir apostelen Paulus. Hele tre ganger gjengis denne historien. I kapittel 9,3-9 finnes det en kanskje kan kalle grunnfortellingen, hva som skjedde da Saulus ble slått av hesten på veg til Damaskus for å forfølge og arrestere kristne. Det fortelles også om hva som skjer når han kommer inn i Damaskus og der møter Ananias – som vi tidligere har gjenfortalt historien om. I kapittel 22,6-11 gjengis historien i Paulus' egen forsvarstale for folket i forbindelse med at han besøker Jerusalem og der blir arrestert. I kapittel 26,13-18 gjengis historien også i den talen som Paulus holdt foran kong Agrippa.

Bibelfortolkerne har vært opptatt av forskjellene mellom disse gjengivelsene av hva som skjedde i forbindelse med hendelsen. For eksempel heter det i kapittel 9 at mennene som fulgte Saulus hørte røsten, men så ingen. Når Paulus gjenforteller historien for Ananias i kapittel 22, ser de Paulus reiste sammen med lyset, men hørte ikke røsten. Når

Paulus taler for kong Agrippa i kapittel 26, utelates den delen av fortellingen som handler om virkningene av det som skjedde, det vil si hva de hører og ser og at Paulus blir blind. Men her er vi ikke opptatt med de redaksjonelle variantene av denne historien, men av det faktum at forfølgeren Saulus ble møtt av Jesus på veien til Damaskus og av at hans liv ble totalt forvandlet. Slik gjengir Lukas historien:

³ Underveis, da han nærmet seg Damaskus, strålte plutselig et lys fra himmelen omkring ham. ⁴ Han falt til jorden og hørte en stemme som sa: «Saul, Saul, hvorfor forfølger du meg?» ⁵ «Hvem er du, Herre?» spurte Saul. Og svaret lød: «Jeg er Jesus, han som du forfølger. ⁶ Men reis deg nå og gå inn i byen. Der vil noen si deg hva du skal gjøre.» ⁷ Mennene som fulgte ham, sto målløse; de hørte stemmen, men så ingen. ⁸ Saulus reiste seg og åpnet øynene, men han kunne ikke se. Så de tok ham i hånden og leide ham inn til Damaskus. ⁹ I tre dager var han uten syn, og han verken spiste eller drakk. (Apostlenes gjerninger 9,3-9)

Det spesielle med Paulus sin omvendelse

Vi kan spørre om hva det er som gjør denne fortellingen så spesiell? Sett fra forfatteren, Lukas', synsvinkel, kan det vel ikke være tvil om at han promoterer Paulus som «den nye» apostelen, som selv har møtt Jesus og er blitt kalt til aposteltjeneste direkte av Herren selv. Når Lukas gjengir historien slik Paulus skal ha gjenfortalt den overfor kong Agrippa, er det nettopp dette apostelkallet han vektlegger. Det heter slik i versene 15 til 18 i kapittel 26.

¹⁵ Jeg spurte: 'Hvem er du, Herre?' Og Herren sa: 'Jeg er Jesus, han som du forfølger. ¹⁶ Men reis deg nå og stå på føttene! Jeg har vist meg for deg for å velge deg ut til tjener og til vitne, både om det du har sett av meg, og om det du siden skal få se ¹⁷ når jeg berger deg fra ditt eget folk og fra hedningfolkene. Jeg sender deg til dem ¹⁸ for å åpne øynene deres, så de vender om fra mørke til lys, fra Satans makt og til Gud. Ved troen på meg skal de få tilgivelse for syndene og arvelodd sammen med dem som er blitt helliget.'

Lukas vil helt klart vise Jesu makt til å «fremdeles», det vil si etter sin himmelfart, gripe mer eller mindre direkte inn i historiens gang her på

jorden. Dette er ikke en maktdemonstrasjon, men framfor alt en demonstrasjon av nåden. Når Paulus selv i sin undervisning og forkyn-nelse ser tilbake på det som skjedde og forsøker å forklare hva opple-velsen på Damaskusveien har betydd for ham, er det i alle fall nåden som er hovedordet. I de paulinske brev er det tre tekster, Galaterbrevet 1,15-16 og Første Korinterbrev 9,1 og 15,8, som helt tydelig refererer til hendelsen. Følgende tekster, Andre Korinterbrev 4,6; Filipperbrevet 3,7-11; Efeserbrevet 3,7-9 og Første Timoteus brev 1,14-16, sikter sannsynligvis til samme begivenhet. Hør bare hvordan Paulus framstil-ler nåden som kraft i sitt liv i sitt Første Timoteus brev, kapittel 1:

¹⁴ Og vår Herres nåde har vært overstrømmende rik og har gitt meg tro og kjærlighet i Kristus Jesus. ¹⁵ Det er et troverdig ord og vel verdt å ta imot, at Kristus Jesus kom til verden for å frelse syndere, og blant dem er jeg den største. ¹⁶ Men når jeg fikk barmhjertighet, var det for at Kristus Jesus skulle vise hele sin tålmodighet på meg som den første, til et forbilde for dem som senere skulle komme til tro på ham og få evig liv.

Fortellingene skaper tro på det virkekraftige Ordet

I sum kan en si at både ulike typer underfortellinger og fortellingene om hvordan menneskeliv blir forvandlet, skaper tro på det virkekraf-tige Ordet. Her ligger også grunnen til at Lukas framhever denne type fortellinger så tydelig som det han faktisk gjør. Gud virker nemlig ved sin Ånd i og gjennom forkynnelsen av budskapet om Jesu liv, lidelse, død og oppstandelse. Virkningene – tegn og under og historiene om liv som forvandles, skaper oppmerksomhet og tro på at det faktisk er noe i det som forkynnes. Slik sett er evangeliet et virkekraftig budskap, der budskapets innhold og virkningene ikke må skilles fra hverandre.

Forholdet mellom primærforkynnelsen og de trosskapende fortellingene

Det er, ifølge Alstrup Dahl, klart at det nettopp er virkningen av Ordets forkynnelse som er hensikten Lukas har hatt med å skrive sitt skrift. Men det er også tydelig at Lukas er opptatt av at det ikke er virkningen – som sådan – som må bli selve hovedsaken. Ordets virkningsside må alltid underordnes hovedbudskapet – forkynnelsen av Jesus som Frelser og Herre. Det er heller ikke viktige personer i kirkens historie eller virknings*kraften* som er hovedsaken. Historien om Filip i Samaria, illustrerer nettopp dette.¹⁹ I korthet handler denne fortellingen om at de kristne i Jerusalem ble spredt «omkring», som det står i vers 4.

Hva historien om trollmannen Simon kan lære oss

Evangelisten Filip kom til Samaria og forkynte evangeliet med stor suksess. Mange kom til tro på Jesus og mange var også imponert over de tegn og under som skjedde i Filips tjeneste. Et interessant innslag i denne fortellingen er historien om trollmannen Simon som i lengre tid hadde bergtatt folk med sine trolldomskunster. Han kommer også til tro, blir døpt og holder seg til Filip. Så står det betegnende i vers 13: «[...] og var overveldet av de tegn og mektige gjerninger som han så.» Så fortelles det videre at Peter og Johannes blir sendt fra Jerusalem for å be for de troende at de skulle «få Den hellige ånd», for «Ånden var enda ikke kommet over dem», som det står i vers 15 og 16. Når Simon ser det som skjer når apostlene legger sine hender på de troende i Samaria, blir han virkelig imponert. Videre heter det i fortellingen:

¹⁸ Men da Simon så at Ånden ble gitt ved at apostlene la hendene på dem, tilbød han dem penger ¹⁹ og sa: «Gi meg også en slik makt, så den jeg legger hendene på, kan få Den hellige ånd!» ²⁰ Men Peter sa til ham: «Måtte pengene dine gå til grunne sammen med deg, du som tror at du kan kjøpe Guds gave for penger! ²¹ Du har ingen arvelodd eller del i dette, for ditt hjerte er ikke oppriktig mot Gud. ²² Omvend deg fra denne ondskapen

din, og be til Herren, så kanskje han vil tilgi deg det du tenker i hjertet.
²³ For jeg ser at du er full av bitter galle og lenket til ondskap.» ²⁴ Da sa Simon: «Dere må be til Herren for meg, så jeg ikke skal bli rammet av det dere har sagt.»

Lukas' hensikt med å gjengi denne historien så detaljert som han faktisk gjør, kan være at han hadde sett behov for å legge inn en «advarsel» mot å bli opptatt av evangeliets virkningsside på bekostning av Ordets forkynnelse i det voksende misjonsarbeidet som de første troende stod midt oppe i. Fortellingen om Simon i Samaria viser i alle fall at ensidig fokus på og opptatthet av underbare virkninger av Ordets forkynnelse, ikke er ønskelig i kirken og i misjonsarbeidet. Simon har tydeligvis tenkt at Den hellige ånd er en makt eller kraft som han selv skulle ha styring på og administrere – så å si. I sin iver etter å få kontroll på Ånden, viser Simon en total uforstand i forhold til hva troen på Jesus og Guds rike handlet om.

Lukas tydeliggjør i vers 12 i kapittel 8 at det var «evangeliet om Guds rike og Jesu Kristi navn», Filip hadde forkynt i Samaria! Og ikke bare det, men han viser også «et hjerte som ikke er oppriktig for Gud», vers 21 i samme kapittel. Og det finnes bare en korleksjon for den uforstand som Simon her utviste, og bare en kur for et hjerte som satte egen vinning og popularitet før Guds rike. Det er omvendelse, se vers 22 i denne fortellingen. Det skulle vært interessant å ha visst hvordan det gikk med Simon etter denne historien. Kanskje ble han skuffet og tok avstand fra alt han hadde opplevd, eller kanskje ble han en ivrig og trofast disippel av Jesus?

Når Herren selv vitner for sitt nådeord

Alle historiene om Ordets virkekraft – inklusive fortellingen om Simon, viser altså med all tydelighet at virkningshistoriene hører naturlig med når Ordet forkynnes. Men disse historiene må ikke få førsteplassen framfor selve Ordet, det vil si budskapet om og forkynnelsen av Jesus Kristus og hans frelsesverk. Både Apostlenes gjerninger og øvrig litteratur i Det nye testamentet er tydelige på dette. Fra apostelen Paulus' tjeneste kan vi for eksempel hente historien om da Paulus og hans

medarbeiderteam kommer til Ikonium, Apostlenes gjerninger kapittel 14 og vers 1-6.

I Ikonium gikk de på samme vis inn i jødenes synagoge, og de talte slik at en stor mengde kom til tro, både jøder og grekere. ² Men de jødene som ikke ville tro, fikk hisset opp hedningene og gjort dem fiendtlig innstilt mot brødrene. ³ Likevel ble de der en tid og forkynte med frimodig tillit til Herren, som selv vitnet for sitt nådeord ved de tegn og under han lot skje ved deres hender. ⁴ Befolkningen i byen ble delt i to. Noen holdt med jødene, andre med apostlene. ⁵ Da de skjønnte at hedningene og jødene med sine ledere hadde satt seg fore å mishandle og steine dem, ⁶ flyktet de til Lykaonia, til byene Lystra og Derbe og landet der omkring. ⁷ Der forkynte de evangeliet.

Selv om Paulus og hans team møter sterk motstand i jødenes synagoge, velger teamet allikevel å fortsette å forkynne evangeliet. Også her skjer tegn og under som følge av forkynnelsen. Til dette har Lukas en interessant kommentar, jevnfør vers 3 i siterte tekst, som på mange måter markerer det som både han og de første kristne tenkte om forholdet mellom det vi her har kalt primærforkynnelsen og virkningene. Det oppdrag apostelen Paulus og hans team hadde fått bestod nemlig i å «forkynne med frimodig tillit til Herren». *Så var det Herren selv som «vitnet for sitt nådeord ved de tegn og under som han lot skje ved deres hender.»*

Det Lukas med denne kommentaren på en sterk måte får fram, er at det som har å gjøre med forkynnelsen av Ordet, er «vår sak». Det vil si at det er vi som Herrens sendebud som har ansvar for å nå fram til stadig nye mennesker med Ordet om Jesus. Dette kan vi gjøre noe med, dette kan vi ta ansvar for. Men det er annerledes med tegn og under, dette er nemlig «Herrens sak». Det vil si at det ikke er forkynnerne, eller formidlerne av Ordet, som har ansvar for virkningen. Tegn og under kan og skal ikke verken framheves eller framprovoseres. Tegn og under skjer riktig nok ved «deres hender», som det heter i vers 3, men det var Herren som ved sin Ånd som «lot det skje».

Utfordringen i fortellingen om evangeliet som historisk troverdig frelsesbudskap og livsforvandlende kraft

Ordet som vokser, det vil si evangeliet, er slik Lukas presenterer dette og slik de første kristne tok imot det, et historisk troverdig frelsesbudskap basert på de historiske kjensgjerningene om Jesu liv, lidelse, soningsdød og oppstandelse. Samtidig er det et budskap som Guds Ånd bekrefter på underfullt vis, med tegn og under og med livsforvandlende liv. Lukas er tydeligvis også opptatt av hva forholdet bør være mellom det grunnleggende frelsesbudskap basert på nevnte historiske kjensgjerninger og dette budskapets kraftfulle virkningshistorie.

Som kirke trenger vi igjen og igjen å bli påminnet om hvilken karakter evangeliet har som et historisk troverdig budskap om Jesu liv, død og oppstandelse og om den livsforvandlende kraften som finnes i dette budskapet slik det ble overgitt til oss fra apostlene. Og ikke minst trenger vi nok i dag – både som enkeltkristne og som menigheter – en bevisstgjøring på at det er budskapet, evangeliet i seg selv, som er det absolutt viktigste i den kristne tro. Virkningene Ordets forkynnelse skaper, hører med og er viktige, men ikke på bekostning av selve Ordet, evangeliet selv. Som nevnt er dette et svært viktig anliggende som Lukas helt tydelig vil ha fram i sin bok.

Andre fortelling: Ordet som inkarnerer Jesus

Apostlenes gjerninger er ikke bare en fortelling om Ordets karakter som historisk troverdig frelsesbudskap og om den vekstkraft som finnes i dette budskapet. Det er også fortellingen om hvordan evangeliet skaper et nytt fellesskap og en ny spiritualitet der mennesker opplever evangeliets ubetingede nåde og livsforvandlende kraft. Dette er også en fortelling om hvordan Jesus fortsatt ved Ånden er nærværende på en spesiell måte i fellesskapet av de som trodde på ham.

Sett i lys av evangeliets særegne karakter og dets plass og betydning i og for kirken, kan det også være dekning for å si det slik at Apostlenes gjerninger er boken om evangeliets inkarnasjon i disippelfellesskapet, og dermed i kirken og i verden. Denne fortellingen handler også om Jesu «nye» tilstedeværelse i disippelflokken. Og endelig viser denne fortellingen hvordan Jesu nærvær i og gjennom Ånden kommer til å prege enkeltkristne og menighetsliv i den første periode av kirkens liv.

Evangeliet inkarnert – hva handler det om?

Dersom budskapet om Jesus og forsoningen kunne bli et frelsende evangelium for verden etter Jesu himmelfart, måtte evangeliet bli inkarnert. Og dette måtte innebære at Jesus selv ved Åndens nærvær skulle komme nær, «ta bolig» blant oss, og gjennom evangeliets budskap fortsette den gjerning han hadde begynt i sitt jordeliv. Bare slik kunne evangeliet bli et livsforvandlende budskap og et evangelium som brakte Jesus selv, personlig, inn i menneskers hjerter og i kirkens liv. Dette var på forunderlig måte forutsagt av Jesus selv. I Johannes evangeliet kapittel 14 og vers 18-20 sier Jesus:

¹⁸ Jeg lar dere ikke bli igjen som foreldreløse barn. Jeg kommer til dere.
¹⁹ Snart ser ikke verden meg lenger. Men dere skal se meg, for jeg lever, og dere skal også leve. ²⁰ Den dagen skal dere skjønne at jeg er i min Far, og at dere er i meg og jeg i dere.

Jesus sier her at han tar det fulle ansvar for de som har valgt å følge ham, slik at de ikke skulle bli å betrakte som «foreldreløse barn» i verden. Han sier også at han vil være synlig for oss i det nye fellesskapet av disipler. En viss eksklusivitet uttrykkes jo også i dette at «verden» vil ikke se ham, men disiplene skal se ham. Med dette signaliserer Jesus at disiplene skal få en ny måte å se ham på og de skal skjønne og forstå på en ny måte. Kanskje kan vi kalle dette Jesusfellesskapets og evangeliets mysterium og dypeste hemmelighet – som vi også i dag trenger å bli minnet om hva disse Jesus-ordene innebærer og betyr for oss. Jesus sa også: «For hvor to eller tre er samlet i mitt navn, der er jeg midt iblant dem».²⁰ Slik setter altså Jesus selv ord på den virkelighet og det nye liv som evangeliet gir oss og fører oss inn i.

Alt det Jesus fortsatte å gjøre og lære

Som forfatter av dobbeltverket Lukasevangeliet og Apostlenes gjerninger ser det ut til at Lukas gjør et poeng av Jesu fortsatte nærvær i disippelflokken. Innledningsordene til Apostlenes gjerninger skriver Lukas: «Den første bok skrev jeg, Teofilos, om *«alt det Jesus begynte med både å gjøre og lære [...]»*.²¹ Her kan vi jo tenke oss at Lukas har hatt i tankene at den andre boken, Apostlenes gjerninger, skulle handle om *det Jesus fortsatte å gjøre og lære* – i og ved Ånden og gjennom kirkens tjeneste. Det er interessant å merke seg at Lukas i dette skriftet markerer tydelig forbindelsen mellom Ånden og Jesus.

Når helbredelser og tegn og under skjer – slik vi leser om dette i Apostlenes gjerninger, er jo dette nettopp på grunn av Åndens nærvær og kraft. Men det skjer alltid «i Jesu navn».²² I fortellingen om hvordan Paulus kalles til Makedonia²³ forteller Lukas at Den hellige ånd hindret Paulus og hans medarbeidere i å forkynne Ordet i Asia. Teamet prøvde også å dra videre til Bitynia, «men Jesu Ånd gav dem ikke lov», heter i fortellingen. Ånden er altså Jesu Ånd. Sterkere kan vel ikke enheten

mellom Ånden og Jesus uttrykkes.

Apostlenes gjerninger forteller altså om hvordan de første kristne erfarte det lovede Jesus-nærværet i kirken. En kan si at de opplevde virkeliggjøringen av Jesu løfte om sin «tilbakekomst» i kirken ved Ånden. Når Lukas skal fortelle denne historien, betoner han hva Den hellige ånds komme og gjerning på og etter pinsedag hadde å si for måten Jesu nærvær i sin kirke ble forstått og erfart på. Derfor kan det være naturlig å spørre: Hva skjer egentlig på pinsedag, og hvilken betydning har det som skjer for de Jesus-troendes liv, for deres deltakelse i det nye fellesskapet som Ånden skapte – og for deres tilværelse og deltakelse i samfunnet de var en del av?

Pinsedag: Jesu gjenkomst – i og ved Ånden

Det er i kapittel 2 i Apostlenes gjerninger at vi finner fortellingen om det som skjedde pinsedag. Versene 1-13 gir en beskrivelse av det som faktisk skjer, mens versene 14-36 gjengir Peters tale på pinsedag – og versene 37-47 forteller Lukas om resultatene av Peters tale og det som skjedde. Peters tale og resultatene av denne og av det som skjer, er kommentert tidligere. Derfor er det versene 1-13 som er i fokus her. Og da kan det være naturlig å spørre: Hva er det som skjer, og hva kan det som skjer bety? Spesielt er jeg opptatt av betydningen pinseunderet og Åndens komme har for vår forståelse av hvordan Jesu nærvær arter seg for den enkelte troende og i menighetsfellesskapet. Slik beskriver Lukas det som skjer på pinsedag:

Da pinsedagen kom, var de alle samlet. ² Med ett kom det et brus fra himmelen som når det blåser en sterk storm, og det fylte huset hvor de satt. ³ Tunger likesom av ild kom til syne, og de delte seg og satte seg på hver enkelt av dem. ⁴ Da ble de alle fylt av Den Hellige Ånd, og de begynte å tale i andre tungemål etter som Ånden gav dem å forkynne. ⁵ I Jerusalem bodde det fromme jøder fra all verdens land. ⁶ En stor mengde samlet seg da de hørte denne lyden, og de ble helt forvirret; for hver enkelt hørte sitt eget språk bli talt. ⁷ Forskrekket og forundret spurte de: «Er de ikke galileere, alle disse som taler?» ⁸ Hvordan henger det sammen at enhver av oss hører dem tale på vårt eget morsmål?

Åndens sendelse knyttes til pinsedagen, det vil si den jødiske ukefesten som opprinnelig var en fest for førstegrøden, men som også ble feiret som paktfornyelsesfest. Pinsen kom 50 dager etter påske, og derfor den greske betegnelsen «pentekoste» betyr som kjent 50. Det som faktisk skjer denne pinsedagen i Jerusalem preges av noen underlige fenomener – et stormlignende «brus fra himmelen», «tunger likesom av ild» og av et underlig språkfenomen. Alt tyder på at dette er fysiske og sanselige fenomener, og ikke noe som foregikk på «et indre plan» hos disiplene og de som var til stede.

Hvordan forstå det som skjer pinsedag?

Selv om vi skal være forsiktige med å gi våre egne forklaringer på de registrerte og opplevde fenomenene, må en kunne si at «bruset» kan ha noe med krefter i bevegelse å gjøre. Her kan det også være nærliggende å tenke på forbindelsen ånd = vind, det vil si en usynlig kraft som beveger, slik Jesus framstiller Åndens nærvær og gjerning i samtalen med Nikodemus.²⁴ Kanskje kan en si at det stormlignende brust som ble registrert og iaktatt i Jerusalem på pinsedag, er et tegn og et «varsel» fra Gud om det som er satt i gang med Åndens sendelse. Tegnet handler om at det er krefter satt i gang i denne verden som vil ryste og skake både enkeltmennesker og fellesskap av mennesker, byer og nasjoner. Evangeliets måte å ryste mennesker på, er Apostlenes gjerninger det første skriftlige vitnesbyrd om – der vi følger evangelierystelsene fra Jerusalem og helt til «jordens ende».

Ilden symboliserer lys, varme, klarhet – og også guddommelig nærvær.²⁵ Alle de nevnte ordene er godt egnet til å beskrive hva som særpreger evangeliet – som jo Ånden kom for å istandgjøre disiplene for å bringe ut i verden. Evangeliets lys bringer mennesker over fra mørket til lyset, fra Satans makt til Gud. Budskapet om Jesus bringer kjærlighetens varme inn i kalde menneskehjerter og i alle typer fellesskap av mennesker. Evangeliet gir også klarhet, det vil si det avkler oss mennesker alle falske og usanne bilder av oss selv, og det taler sant om våre liv og vår relasjon til Gud. Ilden, som et symbol på guddommelig nærvær, kan forstås både som en renselsesild og en åpenbaringsild.

Språkunderet – et tegn om at evangeliet er for alle

Bibelfortolkere har diskutert om det spesielle språkfenomenet som skjedde pinsedag – at jøder fra «alle verdens land» hørte om Guds storverk på sitt eget språk, skal tolkes som et høreunder eller som språkunder. I første tilfellet vil det være hos tilhørerne «underet skjer», det vil si «tungetalen» på pinsedag (på gresk brukes ordet «glossais» som også brukes om tungetale i Paulus' brev²⁶), høres som eget og kjent språk. Er det snakk om et språkunder, vil det være hos dem som taler at underet skjer. Enkle folk fra Galilea er blitt i stand til å tale alle verdens språk. I så fall må det være snakk om det språkfenomenet som vi blant annet kjenner fra pinsebevegelsens historie. Der finnes det mange historier om at mennesker ikke bare taler i tunger som så tydes av en annen²⁷, men at den som taler «i tunger» taler et kjent og brukt fremmed språk.

Men uansett hvordan dette fenomenet skal forstås, er poenget at de som kom fra alle verdens land hørte om Guds storverk. Dette handler om at menneskene som var samlet i Jerusalem for første gang i historien hørte evangeliet forkynt på sitt eget språk. Betydningen går på at evangeliet er et budskap for absolutt alle mennesker. I kapittel 2,3-4 brukes ordene «alle» og «hver enkelt» om ildtungene som ble registrert. I den nye pakt er Guds storverk, det vil si evangeliet, og Åndens gave for alle mennesker, ikke bare for utvalgte (slik vi kan lese om dette i Det gamle testamentet), som ble delaktige i Guds gjerninger.

Åndens komme som Jesu nærvær på en ny måte

Pinsedag handler om en Jesu gjenkomst – i og ved Ånden. Jesu gjenkomst har vi som regel både i kirkens liv og i teologien brukt som betegnelse på Jesu «første» og hans «andre» komme til jord. Som kjent handler Jesu første komme om hans komme som menneske. I de fire evangeliefortellingene vi har tilgang til, følger vi ham gjennom offentlig virke, gjennom lidelse, død, oppstandelse og himmelfart. Hans «andre» komme om at han som er gitt all makt av Gud selv, skal opprette

sitt rike på jorden. Det endelige bilde Bibelen gir oss av dette er «en ny himmel og en ny jord».²⁸ Det den tradisjonelle måten å tenke Jesu gjenkomst på kanskje delvis kan tildekke for oss, er Jesu tilbakekomst til disippelflokken og til verden i og ved Ånden på pinsedag. Det er betydningen av dette Jesu «nye» nærvær i og ved Åndens sendelse vi bør oppdage – om vi skal forstå hva evangeliet innebærer for oss som kirke.

Ikke minst kan det være viktig å understreke betydningen som Jesu nådefulle nærvær har for forståelsen av evangeliets karakter og autoritet som et inkarnert og levende og virkekraftig budskap om Jesus Kristus. I det som i denne boken er kalt den første fortellingen om Ordet, var intensjonen å vise evangeliets frelseshistoriske troverdighet og gudgitte vekstkraft. Dette var og er, slik det er presisert flere ganger i dette kapitlet, en vekstkraft som er innebygget i evangeliet. Uten Jesu personlige nærvær hadde vi ikke hatt et evangelium å forkynne! Uten Åndens sendelse og pinsedag hadde vi bare hatt en vakker fortelling om en historisk person som ble kalt Jesus. Forklaringen – og hemmeligheten, om en vil, til denne evangeliets transformative vekstkraft ligger i forholdet mellom Ånden og Jesus.

Relasjonen mellom Jesus og Ånden tydeliggjør Jesus selv i det han sier om hva som kommer til å skje når han er opphøyd, sitter ved Faderens høyre hånd i himmelen og har sendt Ånden. «For Johannes døpte med vann, men dere skal om få dager døpes med Den hellige ånd».²⁹ På mange måter «et ekko» fra døperen Johannes' forkynnelse når han viser til Jesus som skal «døpe dere med Den hellige ånd og ild».³⁰ Uttrykksmåten «døpes i Den hellige ånd» brukt om det som skjedde på pinsedag, markerer på en tydelig måte starten på den nye tid som både profetene og Jesus selv hadde forutsagt ville komme.

Det som må sies å være et av hovedpoengene med pinsedag og Åndens sendelse, er følgende: Det at Jesus fysisk sett «blir borte» for oss, åpner opp for hans nærvær hos disiplene og i verden på en helt ny og revolusjonerende måte! I Johannesevangeliet kapittel 14 og 16, der Jesus spesielt underviser om dette, tydeliggjør han at det nettopp er ved at han «går bort» og «forlater verden og går til Faderen», at det blir mulig for ham å sende Ånden – noe som kommer til å ivareta Jesu

personlige nærvær i kirken og i verden på en helt ny og underfull måte. Jesus sier: «Det er det beste for dere at jeg går bort.» Videre heter det i kapittel 16: «For dersom jeg ikke går bort, kommer ikke Talsmannen til dere. Men går jeg bort skal jeg sende ham til dere.»³¹

Ånden overfører Jesu gjerning fra fortid til nåtid

Men hva er det som er det spesielle med Åndens representasjon av Jesus Kristus? Få har gitt et bedre svar på dette spørsmålet enn den norske teologen Per Lønning:

Skulle man finne en samlende formel, så er Ånden i NT den dynamiske impulsformidler som overfører Jesu gjerning fra fortid til nåtid. Men ikke mindre vesentlig: Ånden er solstrålen som faller inn i et mørkt rom, treffer et bilde vi hittil bare utydelig har skimtet, og får det til å skinne: Jesu bilde. Strålens oppgave er ikke å bli sett, men å gjøre seende. Ånden nærvær har sitt formål i dette ene: å gjøre Kristus nærværende.³²

Lønning peker på et par sentrale forbindelser mellom Ånden og Jesus. Disse er det viktig at vi merker oss når vi ønsker å forstå mer av hva som er det spesielle ved Jesu nærvær i og ved Ånden. For det første: Ånden overfører Jesu gjerning fra fortid til nåtid. Viktigheten av det Jesus har gjort i fortid, forstått som frelseshistoriske fakta, er jo det fundament som hele den kristne tro hviler på. Men det stopper ikke der! Sannheten om hva Jesus har sagt og gjort; hans liv, soningsdød, hans seierrike oppstandelse og himmelfart, må løftes ut av sin historiske «bundethet» og bringes inn i vår menneskelige eksistens i dag – for å kunne bli et «reelt» frelsesbudskap. Det er dette Ånden, og *bare* Ånden, er i stand til å gjøre! Apostlenes gjerninger er jo en sammenhengende fortelling om at det er dette som skjer i og med de første kristnes formidling av evangeliet i ord og gjerning.

Sannsynligvis er det også denne sannheten Hebreerbrevets forfatter ønsker å fange opp når han sier: «Jesus Kristus er i går og i dag den samme, ja, til evig tid.»³³ For mange år siden hadde jeg en kollega som i en andakt en gang sa at for ham betyr dette ordet følgende: Det Jesus ville, sa og gjorde den gang han var til stede på jorden, *det vil han, det sier*

han og det gjør han i dag. Og dette er en god og riktig teologi! Formuleringen får fram det som er hele poenget med Åndens tilstedeværelse og gjerning. Apostlenes gjerninger illustrerer dette på en utmerket måte.

Ånden levendegjør evangelienes Jesus

Dette innebærer også at den Jesus som Ånden levendegjør i kirken og for mennesker i dag, ikke er en annen Jesus enn den Jesus vi leser om i Det nye testamentets bøker. Det finnes teologer som har forsøkt å skille mellom den Jesus som historisk har levd og den oppstandne Jesus. Bak en slik tankegang ligger gjerne en oppfatning om at en fysisk oppstandelse ikke kan ha skjedd. For å si det slik: Dette er så langt unna det de nytestamentlige forfatterne sier og har ment som det går an å komme!³⁴ Den norske teologen Harald Hegstad sier dette slik: «Det er likevel klart at Jesu fortsatte nærvær blant sine disipler ikke kan forstås uavhengig av hans jordeliv. Det er som den inkarnerte, korsfestede og oppstandne han er til stede blant sine disipler.»³⁵

Det andre vi kan ta med oss fra sitatet fra Per Lønning, kan være like viktig som det førstnevnte: Ånden er «solstrålen» som egentlig ikke ønsker å tiltrekke seg en egen oppmerksomhet, for eksempel mot sin egen strålekraft eller funksjon, men strålen «har sitt formål i dette ene», som Lønning sier, å vise mennesker det sanne bildet av Jesus og gjøre ham nærværende og levende. Historien viser at vi ikke har lett for komme til rette med Ånden verken i vår teologiske forståelse eller i kirkelig praksis. Overbetoner vi Ånden, blir det «solstrålen», som får oppmerksomheten, ikke bildet den skal opplyse. Dessuten kan Åndens kraftfulle og underfulle gjerning (eller det som kan ligne på dette) bli misbrukt til å fremme egne interesser og formål. Nedtones det som har med Ånden å gjøre i kristen undervisning og forkynnelse, havner vi lett i formell rettroenhet og/eller i en eller annen redusert utgave av evangeliet.

Åndens oppgave og gjerning handler altså om å gjøre Kristus levende og nærværende. Ved Ånden flytter Jesus inn i menneskers hjerter og han skaper et nytt fellesskap – ikke bare mellom Jesus Kristus

og den troende, men også mellom mennesker som har samme tro. For igjen å sitere Harald Hegstad: «Åndens komme innebærer imidlertid ikke at Ånden erstatter Jesus og hans betydning for disiplene, tvert imot formidler han Jesus og gjør ham nærværende.»³⁶ Saken er at Jesu personlige nærvær er forutsetningen for at evangeliet også kan inkarneres i fellesskapet av de som trodde på Jesus og for at kirken skal kunne utføre sin tjeneste med evangeliet slik Jesus hadde bedt sine disipler om å gjøre det.

Hva som særpreger de første kristnes menighetsliv og spiritualitet

I Lukas sin fortelling om menighetslivet og spiritualiteten som utviklet seg i menigheten i Jerusalem, kan en se at de første kristne viser en tydelig bevissthet om – og erfaring av – Jesu nærvær ved Ånden i den enkelte troende, i fellesskapet og gjennom det oppdrag som er gitt kirken. Spiritualiteten som utvikler seg, kan en derfor med en viss rett kalle – en «nærværsspiritualitet». Vi er så heldige at vi har en tekst i Apostlenes gjerninger, nemlig kapittel 2,42-47, som på en konsentrert og sammenfattende måte beskriver det nye liv, fellesskap og spiritualitet som utviklet seg i den første kristne menighet i Jerusalem.

⁴² De holdt seg trofast til apostlenes lære og fellesskapet, til brødsbrytelsen og bønnene. ⁴³ Hver og en ble grepet av ærefrykt, og mange under og tegn ble gjort av apostlene. ⁴⁴ Alle de troende holdt sammen og hadde alt felles.

⁴⁵ De solgte eiendommene sine og det de ellers eide, og delte ut til alle etter som hver enkelt trengte det. ⁴⁶ Hver dag holdt de trofast sammen på tempelplassen, og i hjemmene brøt de brødet og spiste sammen med oppriktig og hjertelig glede. ⁴⁷ De sang og lovpriste Gud og var godt likt av hele folket. Og hver dag la Herren til nye som lot seg frelse.

Denne beskrivelsen av fellesskapet og menighetslivet i den første kristne menighet sier også noe om hva som særpreger den nye spiritualiteten som praktiseres i Jerusalemsmenigheten.

Fokus på Jesus og med røtter i jødisk gudstro

Spesielt to uttrykk som gjengis i siterte beretning viser at den spiritualiteten de første kristne praktiserte hadde en tydelig oppadvendt, eller kanskje vi kan si – himmelvendt, karakter. De hadde fokus på Gud, de «lovte Gud», leser vi. De første kristne i Jerusalem var altså et lovprisende folk! De fleste kristne i Jerusalemsmenigheten var jo også jøder – og noen hadde gått over til jødedommen³⁷. Bibelfortolkere framhever at Det gamle testamentets salmer og tekster ble brukt i lovprisningen – inspirert av Den hellige ånd. Det ble også skapt nye lovsanger og lovprisninger, noe som det finnes eksempler på i Det nye testamentet.³⁸

For di Ånden gjør Kristus nærværende, kan vi si at det skapes en ny type fellesskap og spiritualitet på pinsedag. Men flere av de innholdsmessige sidene ved troslivet og spiritualiteten var en videreføring av gammeltestamentlige gudstjenesteelementer, som blant annet var praktisert i de jødiske synagogene. Lovprisningen er eksempel på det, men også det som i fortellingen fra pinsedag kalles «bønnene». I vers 42 i kapittel 2 i Apostlenes gjerninger fortelles det at de holdt seg til «bønnene». Bønnen vil jo alltid ha to sider ved seg; en mer intern og fellesskapskapende – noe som jeg kommer til å si litt mer om straks. Bønnen har også en himmelvendt side. Den var for de første kristne – og er det for oss i dag – bønn til den treenige Gud, Faderen, Sønnen og Ånden.

Her er det kommet inn en ny dimensjon i forhold til jødisk tro og praksis. Sentralt i de første kristnes bønn var altså at den ikke bare ble rettet mot Gud – Jahve, men også til hans sønn Jesus Kristus, som de tilba som Herren – Kyrios.³⁹

Bærebjelkene i fellesskapet og i spiritualiteten

Den mer innadvendte side av fellesskapet og spiritualiteten hos de første kristne er godt beskrevet av Lukas. Slik beskriver han det som var det helt sentrale i den første menighets fellesskap: «*De holdt seg trofast til apostlenes lære, samfunnet, brødsbrytelsen og bønnene.*» Disse fire grunnleggende bærebjelkene i menighetstenkningen sier ikke bare noe viktig om

praksiser som preget dette fellesskapet, men også noe om karakteristiske trekk ved spiritualiteten. Først litt om «apostlenes lære».

Læren – fundamentet

For de første kristne var apostlenes undervisning i den kristne tro helt klart eneste rettesnor eller orienteringspunkt for liv og tjeneste. Sin læreautoritet hadde apostlene i kraft av sin utvelgelse av Herren selv og i kraft av den tjeneste de også hadde fått direkte fra Herren.⁴⁰ Deres undervisning ble etter hvert nedfelt i det vi kaller de nytestamentlige skriftene – noe som helt fra starten av også ble den gjeldende norm eller veileder for kristentro og kristenliv i kirken. I den første kristne menighet var det altså en nær forbindelse mellom forkynnelse og lære. Det nye testamentet viser at lærervirksomheten var et iøynefallende trekk både i de jødekristne- og hedningkristne menighetene.⁴¹ Undervisningens innhold var i hovedsak den kristne troen fundamentert i budskapet om Jesus Kristus, troens karakter som fri gave for alle som ville ta imot – og Jesustroens betydning og konsekvens for det kristne liv.

Som nevnt, var det direkte relasjon mellom spiritualitet og grunnleggende kristen teologi eller lære hos de første kristne. Som en lærdom av dette kan vi trygt si at uten nødvendig læreinnhold, er det kristne fellesskapet og den kristne spiritualiteten som en kropp uten skjelett, som en bygning uten reisverk. En slik spiritualitet vil lett kunne stille seg åpen for alle andre sammenbindende «konstruksjoner» enn det kristne læreinnholdet.

Koinonía –spiritualitetens sener og muskler

For å være i bildet jeg nettopp har brukt: Dersom læren er skjelettet som holder spiritualiteten oppe, er det Lukas kaller *samfunnet* senene og musklene som holder den sammen. Det greske ordet Lukas bruker er *koinonía*. Dette er et ord som kommer fra en rot som betyr «ha del i noe sammen med noen». Vakkere kan vel ikke dette sies enn slik Lukas uttrykker seg i vers 44 i teksten vi har sitert: «Alle de troende holdt sammen og hadde alt felles.» I vers 46 legger han til at de «holdt trofast sammen». Lukas snakker altså om karakteren av det nye fellesskap som

ble skapt på pinsedag som et fellesskap av Jesus-troende: «Alle som var blitt troende, holdt sammen», (kapittel 2,44) og som Lukas sier i kapittel 4, vers 32: «Hele flokken av de troende var ett i hjerte og sinn [...]».

Dette fellesskapet var ikke bare et trosfellesskap, men også et gudstjenestefellesskap. I den første kristne tid, hadde menighets-samlingene både en offentlig og mer privat karakter: De troende (i Jerusalem) kom sammen på tempelplassen (kapittel 2,46), og det ser ut som Salomos buegang ble deres faste samlingsplass (kapittel 5,12). I tillegg forteller Lukas at de troende også kom sammen i husene og hadde husmøter for å oppbygge hverandre og på den måten styrke fellesskapet. Her ser vi for oss den mer interne menighetsforsamling hvor det ble forkynt og undervist (se kapittel 20,7ff.) og hvor menigheten hadde både nattverdfellesskap (kapittel 2,46b) og bønnfellesskap (kapittel 4,23ff). I kirkens historie kan vi se mange eksempler på at en har – på ulik vis – praktisert disse to typene gudstjenestesamvær.

Ut fra Lukas sin beretning om hva som særpreget det nye fellesskapet som ble til i den første menighet, var at det også var en spesiell type eiendomsfellesskap. «De hadde alt felles», forteller Lukas, og «solgte sine eiendommer og annet gods og delte ut til alle ettersom enhver trengte det» (kapittel 2,44-45). De troende delte altså med hverandre av sine materielle goder slik at ingen i menigheten led nød. Det er tydelig at denne form for eiendomsfellesskap ikke var av tvang – som for eksempel med opphevelse av den private eiendomsrett, men det var basert på frivillighet (kapittel 5,4), spontan giverglede og innbyrdes omsorg og kjærlighet (kapittel 4,32ff.). Ut fra det vi vet om den første kristne historien, kan vi konstatere at denne form for eiendomsfellesskap, blir borte. I alle fall mister vi sporet av den i den første kristne tid. Men selv om denne spesielle form for eiendomsfellesskap forsvant, var omsorgen for de som trengte hjelp i aller høyeste grad til stede i de første kristne menigheter.⁴²

Stikkordene trosfellesskap, gudstjenestefellesskap og eiendomsfellesskap kan fortelle mye om den sammenbindende og opprett-

holdende kraft som finnes i den kristne spiritualiteten slik den ble praktisert av de første kristne! En spiritualitet ikke bare for gudstilbedelse og gudstjenestefeiring, men også for livet slik det arter seg i denne verden. Sann kristen spiritualitet møter nemlig de praktiske behov!

Nattverden og bønnene

Tilbake til kroppsbildet: Dersom «læren» er den kristne spiritualitetens skjelett og «samfunnet» dens sener og muskler, kan vi si at «brødsbrytelsen» og «bønnene» er den faste mat og næring som spiritualiteten trenger for å være nettopp *kristen* spiritualitet. Og siden det var slik at også de første kristne oppfattet brødsbrytelsen som et nådemåltid, kan vi si at den næring som spiritualiteten trenger, er nåden og bønnen. De kristne i Jerusalemsmenigheten brøt brødet og spistes sammen med oppriktig og inderlig glede, sier Lukas i vers 46 i den siterte teksten.

Det som her kalles «brødsbrytelsen», var sannsynligvis et fellesmåltid, som selve nattverden kan ha vært en del av. Men dette vet vi ikke sikkert. Det kan være at det her bare er snakk om et fellesmåltid. Senere ble nattverden feiret i forbindelse med et kjærlighetsmåltid (*agape*).⁴³ Uansett hvordan dette er og ikke er, er det viktig for oss at vi merker oss at de første kristnes spiritualitet knytter seg til noe så konkret som et måltid og som en påminnelse om den nåden som gjort tilgjengelig for alle mennesker – og som blir gitt den enkelte troende i fellesskapet.

De første kristne holdt også fast ved «bønnene». Dette flertallet kan forstås både som et mangfold av bønner/bønneformer eller som uttrykk for at de kristne i Jerusalem den gangen holdt bønn to steder, både i tempelet og i hjemmene.⁴⁴ Det nye fellesskapet beskrives altså som et fellesskap og en spiritualitet som næres og styrkes av nåden og bønnen. Bønnen fungerte også tydeligvis for de første kristne – og som den har gjort for troens folk gjennom hele kirkens historie, både som en «avløpskanal» og en «tilførselskanal».

I bønnen har Guds folk til alle tider kunnet komme med sin nød, sorg og frustrasjon innfor Herren, og de har også gjennom bønnen

mottatt all den glede og kraft som Herren har for sitt folk. Fortellingen om hvordan de troende i Jerusalem samlet seg i bønn etter at Peter og Johannes var blitt fengslet og hadde forsvart seg foran jødernes råd, slik dette fortelles i kapittel 4 og vers 23-33, viser tydelig disse to sidene av bønnens funksjon i menigheten. Her fortelles det hvordan de troende utøser sitt hjerte om de vanskelighetene de står oppe i, men også hvordan Herren svarer på forunderlig vis. «Da de hadde bedt, skalv stedet der de var samlet», fortelles det i vers 31, «og de ble alle fylt av Den hellige ånd, og talte Guds ord med frimodighet.»

En tro og et fellesskap som skaper respekt

Til slutt noen kommentarer til ord og uttrykk som Lukas bruker for å beskrive den mer utadvendte siden ved de første kristnes fellesskap og spiritualitet. Lukas betoner at det «kom frykt over hver og en» og at «mange tegn og under» ble gjort ved apostlenes hender. Den «frykt» det er snakk om her, er jo ikke frykt for en eller annen fare, men en «age» eller aktelse i forhold til de kristne. Disse kristne viste den nye Jesus-troen ikke bare i sitt sterke indre fellesskap, men som også utad. Gjennom sitt liv og sin tjeneste viste de troende at den Jesus som ikke for så veldig lenge siden hadde vandret i Jerusalems gater og som ikke lenger var til stede på jorden, allikevel var der i de kristnes liv og i det kristne fellesskapet.

At tegn og under sees på som den del av den mer utadvendte delen av spiritualiteten slik vi leser om denne i Jerusalemsmenigheten, vil være i overensstemmelse med den funksjon som tegn og under hadde i den første menighets liv og virke. Underne ser nemlig ut til å ha hatt en stadfestende og bekreftende funksjon i forhold til forkynnelsen av evangeliet. Og underne har tydeligvis også hatt en mer oppmerksomhetsvekkende funksjon. Underne skapte nemlig åpenhet og nysgjerrighet for evangeliet. Det er flere eksempler på dette i Apostlenes gjerninger, og ett av dem er jo historien om det som skjedde når Filip forkynte evangeliet i Samaria.⁴⁵

Nok et interessant uttrykk som Lukas bruker for å karakterisere de første kristne i Jerusalem sitt forhold til sine omgivelser, er det som

finnes i vers 47 i kapittel 2. «Alle satte pris på dem», heter det der. Til en slik karakteristikk må vi i lys av en helhetlig forståelse av de kristnes forhold til samfunnet og kulturen, kunne si at det ikke er farlig å være godt likt. Men det er ikke det som skal eller bør styre kristnes liv i verden. Nettopp dette fikk jo også de kristne i Jerusalem raskt oppleve. Ikke lang tid etter pinsedag, ble det satt i gang en forfølgelse mot de kristne. Dette gjorde at de kristne ble fordrevet fra byen. Men dette var en forfølgelse som ble igangsatt av religiøse og politiske myndigheter og ikke av folk flest. Og kanskje kan vi tolke påfølgende del av vers 47 – der det heter at «hver dag ble nye mennesker frelst og Herren la dem til menigheten», i lys av det faktum at de kristne ble satt pris på. At det var en sterk smitteeffekt der med tanke på at mennesker som traff på de første kristne fikk lyst til å få del i den samme tro og glede som de kristne hadde, er vel nokså åpenbart.

Særtrekk ved de første kristnes spiritualitet

Basert på foregående gjennomgang av den korte og konsise beskrivelse Lukas har av menighetslivet og spiritualiteten i den første menighet i Jerusalem, kan vi identifisere noen kjennetegn eller særtrekk ved det menighetsliv og den spiritualitet som utviklet seg der.

Spiritualiteten var tydelig Jesus-sentrert

Ett viktig kjennetegn på den spiritualiteten som utviklet seg i dette første kristne fellesskapet var at *den er fokusert på og sentrert om Jesus Kristus, samtidig som den hadde tydelige røtter i jødisk gudstro og gudstjenestelin.* Selv om teksten ikke direkte markerer at de første kristne var opptatt med å tilbe sin nye Herre, Jesus Kristus, når de kom sammen i fellesskapet, kan vi nok være trygge på at det nettopp var Jesus som var sentrum i deres gudstilbedelse.

Nokså direkte har vi Lukas' egne ord på det. I Lukasevangeliet kapittel 24,52 skildrer Lukas det som skjedde etter at Jesus var blitt tatt opp til himmelen, og han sier: «De falt på kne og tilbad ham og vendte

så tilbake til Jerusalem i stor glede». Det var nok denne tilbedelsen av den korsfestede, men også den oppstandne Jesus Kristus, som fortsatte i Jerusalem. Vi kan også anta at tilbedelsen fikk ny kraft og næring med Åndens sendelse og Jesu nye nærvær i disippelflokken. Men som markert i kommentarene til versene 42-47 i kapittel 2 ovenfor, er at både lovprisningen og bønnene – som stod sentralt i den spiritualiteten som skildres, har røtter i jødernes gudstro og gudstjenesteliv, både i tempel og synagoge.

Nettopp dette er et interessant særtrekk ved den første kristne spiritualiteten. Den er nemlig dypt forankret i hele den frelseshistorien som er skildret i Bibelen. Det er Abrahams, Isaks og Jakobs Gud kristne tilber, og kristne opplever seg ett med den Gud som handler i historien – og som den hele den bibelske fortellingen handler om. Vi finner fremdeles trøst og glede i Salmenes bok, og vi opplever at Herren taler til oss også gjennom alle skriftene i Det gamle testamentet. Jesus selv stod midt i denne spiritualiteten. Han praktiserte den, og han utviklet den.

Jesus plasserte faktisk seg selv inn i sentrum av jødiske eller gammeltestamentlige gudstroen og spiritualiteten – i selve gudsbildet. Han og hans himmelske Far var ett. Han framstod også med bevisstheten om at han selv var Herren – som hadde vært der alltid. Han visste at han var den lovede Messias, Den salvede, Kristus. Han hadde også bevisstheten om at han var Menneskesønnen som var overgitt makten til å både frelse og dømme verden. Når han har stått opp fra de døde, faller disiplene på kne og tilber ham som Gud.⁴⁶

Det var denne spiritualiteten – med røtter i jødisk gudstro og gudsliv og med Jesus Kristus selv i sentrum, de første kristne stod for og praktiserte. Det var også denne spiritualiteten de første kristne tok med seg til hedningfolkene og som i dag binder oss som kirker og trosfellesskap sammen – sammensatt som vi er av alle raser, sosiale lag, personlighetstyper og teologiske særtrekk. Og – det er denne Kristus-sentrerte spiritualiteten som skal følge oss og «bære» oss helt fram til sluttmålet for trosvandringen. Åpenbaringsboken gir noen glimt av

den himmelske tilbedelsen av Kristus, av «Lammet», som jo er endemålet for trosvandringen. I Åpenbaringsboken kapittel 5, vers 9 f. får vi et innblikk i det som kommer til å bli grunntonen i den tilbedelsen av Kristus som Guds lam og som Guds folk kommer til å framføre i himmelen:

- ⁹ De sang en ny sang:
 Verdig er du til å ta imot boken
 og åpne seglene på den.
 For du ble slaktet
 og har med ditt blod frikjøpt for Gud
 mennesker av alle stammer og tungemål,
 av alle folk og nasjoner.
- ¹⁰ Til et kongerike har du gjort dem,
 til prester for vår Gud,
 og de skal herske på jorden.

Denne nye sangen om Jesus som Lammet kan vi på mange måter kalle den kristne spiritualitetens «nasjonalhymne». Det er denne tilbedelsen som markerer Guds folks tilhørighet og identitet. Vi står altså ikke alene, men kan slutte oss til en lang, lang tradisjon i vår gudstro og gudstilbedelse. Det er grunntrekkene i denne spiritualiteten som alltid har fulgt Guds folk i verden. Den Jesus-spiritualiteten som de første disipler og første troende under Åndens veiledning og inspirasjon utviklet, er den spiritualiteten som i ulike former finnes hos enkelttroende og i ulike kirker og menighetsfellesskap i hele den globale kirke i dag. Og det er denne spiritualiteten som skal følge Guds folk helt inn i himmelen!

En jordnær og menighetsbyggende spiritualitet

Det andre som vi kan si særpreger spiritualiteten i den første kristne menigheten, var at den *samtidig som den var Jesus-fokusert, også var praktisk menighetsbyggende*. Det var tydeligvis ingen motsetning ved det at de første kristne var opptatt av Jesu Kristus og tilbedelsen av ham, og at

de samtidig viste en tydelig jordnær menighetstenkning med praksiser som er rotfestet i de første kristnes menighetsliv og spiritualitet. For all ettertid har den kristne kirke – representert ved ulike lokale fellesskap, vist hvor slitesterke og anvendbare de fire «opprinnelige» praksisene som Lukas forteller om, er. Vi snakker her om apostlenes lære, samfunnet, brødsbrytelsen og bønnene.

I kommentarene til vers 42 i kapittel 2, har vi har sett at læren kan sees på som selve skjelettet i menighetskroppen. Og vi vet jo at dette skjelettet alltid må være der for at fellesskapet skal være en *kristen* menighet – og ikke noe annet. Samfunnet (*koinonía*) kan, som vi har sett, kan som vi har sett, sammenlignes med menighetskroppens sener og muskler. Og dette må også være der – og utvikles – for at det skal være en «kropp» med liv og bevegelighet. Nattverden og bønnene, har vi sett, er den næring og den «mat» som menighetskroppen trenger for å vokse og utvikle seg. Dette tror alle kristne må praktiseres jevnlig for at livet skal vedlikeholdes og vokse. Skal menighetskroppen kunne ha liv, fungere sammen og utvikle seg, skjønner vi viktigheten av at alle disse menighetspraksisene er på plass og tas vare på.

Misjonal spiritualitet

Noen ord til slutt om et tredje kjennetegn på de første kristnes spiritualitet. De første kristnes spiritualitet var både himmelvendt og fellesskapsbyggende, men samtidig var de troende opptatt av å leve evangeliet ut i samfunnet de var en del av og som de levde i. I dag ville vi kanskje kalle denne betoningen i spiritualiteten misjonal. På forunderlig vis var altså tro og liv, det himmelvendte og jordvendte godt integrert i denne spiritualiteten. Det er mye som tyder på at de første kristne levde «misjonalt». Begrepet er jo de siste tiår blitt et mye brukt ord for å beskrive en bestemt forståelse av det som har med kirkens misjon å gjøre.

Det sentrale synspunktet i denne tenkningen går på at misjon ikke handler om noe kirken gjør, men noe den er. I denne sammenheng

betoner misjonsteologer at det er kirkens eller det kristne trosfellesskaps inkarnerte natur som gjør at den er misjonal. I dette ligger – blant annet – at selv om de Jesus-troende i Jerusalem – som vi har sett, samlet seg og var opptatt med interne og menighetsbyggende saker, så skilte de seg ikke på en kunstig eller unaturlig måte fra andre mennesker – verken i nærmiljøet eller i samfunnet for øvrig. Dermed hadde de mulighet for, skal vi si på en «inkarnert» måte, å leve evangeliet ut blant disse menneskene. En refleks av dette er det vi vel aner i det Lukas sier – at alle satte pris på dem og at mennesker stadig bli frelst og tillagt menigheten.

Det vi kan kalle den misjonale karakter spiritualiteten og menighetsforståelsen hos de første kristne hadde, kan gi oss noen tanker om hvor utfordringen kan ligge i dag. Det er nemlig «adskillelsen» fra, avstanden til, eller mangelen på naturlig nærhet til mennesker vi lever sammen med, som kan hindre oss som kirke og kristne fellesskap i å leve evangeliet ut på den måten som de første kristne gjorde. Hva disse adskillelsesmekanismene handler om vil det derfor være viktig å avsløre. Dette kommer vi derfor tilbake til.

Utfordringen i fortellingen om Jesu nærvær i sin kirke

Apostlenes gjerninger er ikke bare boken om Ordet som det historisk troverdige frelsesbudskapet om ubetinget nåde og livsforvandlende kraft, men også boken om Jesu eget nærvær i sin kirke. Skulle budskapet om Jesus og forsoningen kunne bli et frelsende evangelium for verden etter Jesu himmelfart, måtte evangeliet også bli inkarnert «inn i» de troendes liv. Formidlingen av det kristne budskapet måtte bringe – ikke bare fortellingen om hva Jesus hadde gjort for alle menneskers frelse, men også at Jesus selv ved og gjennom Åndens gjerning var kommet nær. Bare slik kunne evangeliet bli et livsforvandlende budskap og et budskap som brakte Jesus selv – personlig – inn i menneskers liv. Bare slik kunne Jesus komme til «å bo i våre hjerter», som Paulus snakker om.⁴⁷ Og han ble nær, men ikke som et «spøkelse» som dukket opp

rimelig uforutsigbart innimellom. Han var og er der kontinuerlig, med all sin nåde og på en merkbar måte ved Åndens nærvær og virke. Apostlenes gjerninger er derfor egentlig boken om betydningen av dette Jesus-nærvær i kirken – også som «garantien» for evangeliets frelsende og livsforvandlende kraft.

Evangeliet forstått som Jesu nærvær, skaper også et helt nytt og annerledes fellesskap og en ny spiritualitet – med røtter i jødisk gudstilbedelse og spiritualitet. Som kirke i dag trenger vi å bli minnet om at det unike og underfulle ved det vi kaller menighet eller kirke, nettopp er evangeliet inkarnert i Jesus-nærværet. Kirke handler nemlig ikke om oss og det vi forsøker å gjøre med troen, men om Jesu nærvær iblant oss og om hva han gjør og hva han ønsker å gjøre med oss og iblant oss. At bibelskriftet Apostlenes gjerninger er fortellingen om Jesu nærvær i sin kirke, sier noe om kirkens og kristenfellesskapets grunnleggende identitet og særpreg – og som det er livsviktig at vi tar med oss som en ressurs i dag. For, dersom vårt «nærvær» i fellesskapet blir viktigere enn Jesu nærvær, sliter vi og vi står overfor en stor utfordring.

Tredje fortelling: Ordet som sprenger alle grenser

Tredje fortelling som er tydelig gjenkjennbar hos Lukas i Apostlenes gjerninger, er beretningen om hvordan Ordet sprenger alle grenser. Lukas ville åpenbart ikke bare vise historiens forløp, men også hvordan evangeliet faktisk sprenger alle grenser. Geografiske grenser sprenses. Evangeliet sprer seg fra Jerusalem og Judea, til Samaria og videre til Lilleasia og til Europa. Ut fra andre fortellinger om aposteltiden enn den Lukas gir oss, vet vi at evangeliet også ble forkynt andre steder. Ja, faktisk i alle himmelretninger. Etniske og sosiale grenser ble også sprengt. Det hele startet hos jødene i Jerusalem, og derfra spredte det seg til samaritanene. Også romere, grekere og andre folkeslag i det Romerske riket, ble også en viktig målgruppe for de første kristnes misjonsvirksomhet. Alle grupper av mennesker, kvinner og menn, alle sosiale lag i samfunnet var målgrupper for evangeliet. Så har vi sett at religiøse og kultiske grenser også ble sprengt av evangeliet. Det som i denne boken kalles «indre» grenser, som for eksempel fastlåste tanke-mønstre, rives ned. Både Peter og Paulus kan være gode eksempler nettopp på dette – selv om deres vei til erkjennelsen av evangeliets tilhørighet til alle folkeslag og mennesker var svært forskjellig.

Jesu programerklæring for evangeliet

Det grensesprengende evangeliet er et helt tydelig motiv og strukturerende element i Apostlenes gjerninger. Vers 8 i kapittel 1 viser at Lukas bruker Jesu ord om vitneoppdraget han gav disiplene som et strukturerende element for sin fortelling.

[...] og dere skal være mine vitner i Jerusalem og hele Judea, i Samaria og helt til jordens ende.

I dette korte verset sier Jesus tre viktige ting om det liv og den tjeneste som hans disipler skulle erfare i den tiden som lå foran dem. Først – og kanskje også viktigst, han annonserer igjen at Den hellige ånd skal komme – og på sett og vis «erstatte» hans eget fysiske nærvær i disiplerflokket. Ånden skulle også gi etterfølgerne den kraft som de så sårt kom til å trenge. For det andre: Han gir dem vitneoppdraget. Jesus selv drar til Faderen, men Ånden kommer for å gjøre disiplene til Jesu vitner. Ordet som brukes her, er *martyreo* – som jo betyr både å vitne om det en selv har hørt og opplevd, men også om å vitne om sannheten. Dette gjorde Jesus selv, og det var også hans etterfølgere kalt til å gjøre.

For det tredje angir Lukas med dette Jesus-sitatet både det som var Jesu plan for disiplenes vitnetjeneste, men også det som tydelig framtrer som den struktur som Lukas velger å gi fortellingen om evangeliebudskapetets grensesprengende ferd i verden. De første kapitlene i boken (kapittel 1 til 6,7) befinner vi oss i Jerusalem og kan bevitre markerte og viktige begivenheter som Jesu himmelfart (kapittel 1,6-12) og Ådens komme og «etableringen» av den første kristne menighet (kapittel 2,1-47). Peter og Johannes forkynner frimodig og ender i forhør og fengsel (kapittel 3,1-4,22). De første kristne i Jerusalem gjør dine sterke erfaringer, men de opplever også også å møte sterk motstand fra det jødiske samfunnet, (kapittel 4,23-6,6). Men det som er viktig i denne fortellingen om evangeliets første fase i Jerusalem oppsummerer Lukas slik:

Guds ord nådde stadig flere, og tallet på disipler i Jerusalem økte sterkt.
(Apostlenes gjerninger 6,7)

I kapittel 8 forteller Lukas at det bryter ut forfølgelse av de kristne i Jerusalem og at alle unntatt apostlene blir spredt omkring i Judea og Samaria. Etter fortellingen om Stefanus – som den første kristne martyr (kapittel 6,8-60), kommer den «grensesprengende» historien om hvordan evangelisten Filip forkynner evangeliet i Samaria (kapittel 8,1-25) og vitner for en etiopisk hoffmann (kapittel 8,26-40). Denne fortellingen varsler på mange måter det vi kaller hedningmisjonen – siden

denne etiopiske embetsmannen jo var etioper, og verken jøde eller samaritan. Saulus' omvendelse og første tid som kristen, som Lukas forteller om i kapittel 9,1-30, er også på mange måter foregripende – siden Paulus kommer til å bli hovedaktør i forhold til evangeliets seiersgang fra Jerusalem til jordens ende. Denne historien kan vi jo lese fra kapittel 13. Slik sammenfatter Lukas denne delen av historien om det kristne budskaps nedslag i Samaria:

Menigheten hadde nå fred over hele Judea og Galilea og Samaria. Den ble bygd opp og levde i ærefrykt for Herren, og den vokste, styrket av Den hellige ånd. (Apostlenes gjerninger 9,31).

Kapittel 10 og til med 13, kan en si forbereder det virkelig grense-sprengende i historien om evangeliets første utbredelse – evangeliet forkynt og mottatt av ikke-jødiske folkeslag, *hedningene* – som er Det nye testamentets ord for de som ikke var jøder. Disse kapitlene gjengir historien om hvordan Peter gjennomgår en personlig «omvendelse» for å skjønne at evangeliet var for alle mennesker – ikke bare for jødene. Deretter forkynner han frimodig for hedninger, mer konkret for den gudfryktige romerske offiser Kornelius, kapittel 10,1-48. I kapittel 11,19-30 fortelles det om den første hedning-kristne menighet i Antiokia i Syria. Denne menigheten ble startet med bakgrunn i at kristne var fordrevet fra Jerusalem som følge av forfølgelse, kapittel 11,19f.. Lukas sammenfatter det som skjer med en optimistisk formulering:

Guds ord hadde fremgang og spredte seg vidt omkring. (Apostlenes gjerninger 12,24)

Resten av Apostlenes gjerninger, det vil si fra kapittel 13 til og med 28, forteller om hvordan budskapet om Jesus stadig sprenger nye grenser i den romersk-hellenistiske verden. Først erobrer evangeliet Lilleasia, 13,1-16,5, og Lukas sammenfatter status for evangeliets utbredelse slik:

Menighetene ble styrket i troen og vokste i tall for hver dag. (Apostlenes gjerninger 16,5)

Deretter forkynnes evangeliet i Europa, kapittel 16,6-19,20. Her blir sentrale og viktige byer i Romerriket som Aten og Korint presentert for det kristne budskapet. Og når Lukas skal sammenfatte status av den første presentasjon av evangeliet i Europa, sier han:

På denne måten hadde Herrens ord veldig fremgang og fikk stor makt. (Apostlenes gjerninger 19,20)

Jesu ord om at evangeliet skal nå «til jordens ender» får sin oppfyllelse i kapittel 19,21-28,31. Siste delen av Lukas' fortelling handler om den siste delen av Paulus sin misjonsvirksomhet – og hvordan han via Jerusalem og fangenskap i Cæsarea ender i fengsel i Roma. Her avslutter Lukas fortellingen med følgende formulering:

Han forkynnte Guds rike og lærte frimodig om Herren Jesus Kristus uten at noen hindret ham. (Apostlenes gjerninger 28,31)

De siterte oppsummeringene markerer i fortellingen status for evangeliets utbredelse. Lukas' hensikt er å fortelle om hvordan «Ordet vokser». Og det er den grensprengende dynamikken i evangeliets seiersgang fra Jerusalem til jordens ender han er opptatt av å beskrive. Men Lukas legger heller ikke skjul på i sin fortelling at det fantes motkrefter til evangeliets innebygde, grensesprengende natur, blant annet i form av motstand og forfølgelse. Dette kunne fort ha satt en stopper for evangeliet, men det var faktisk det motsatte som skjedde.

Vi kan også snakke om «indre» motkrefter mot evangeliets sentrifugale kraft. Det ser ut til at det hos de første jødekristne fantes en form for manglende forståelse for spørsmålet om *når* hedningmisjonen kunne starte – og om *hvordan* ikke-jødiske folkeslag kunne bli frelst. Dette skal vi straks studere nærmere. Men først kan det være interessant å stille spørsmålet om hvilke faktorer som var med på å påvirke evangeliets raske utbredelse.

Faktorer som påvirket

Ytre forhold, det vil si samfunnsforhold i det romerske riket kom på en spesiell måte til å legge forholdene til rette for at evangeliet kunne

utbre seg så effektivt som det gjorde. De kristne kunne nyte godt av den jødiske religionsfriheten. Romerske myndigheter betraktet nemlig de kristne som utenlandsjøder eller som proselytter blant jødene. Helt siden Cæsars og Augustus dager eksisterte det nemlig et foreningsforbud i Romerriket. Dette forbudet var rettet mot nye sammenslutninger av mennesker. Men synagogene gjorde et unntak. Først med forfølgelsen under Nero (54-68 etter Kristus) begynte myndighetene å skille mellom jøder og kristne. De jødiske bosetningene i det romerske riket fungerte som en type førstemål for misjonsvirksomheten.

Betrakter vi evangeliets utbredelse i det romerske imperiet under ett i det første århundret, er vi vitne til en spesiell dynamikk: Sett fra arnestedets synsvinkel, som jo var Jerusalem, blir kristendommen der etter kort tid og på grunn av forfølgelse, «skjøvet ut» i det romerske riket. Her ligger forholdene til rette for en forholdsvis rask vekst og utbredelse. *Pax romana* – den romerske fred, og noe så praktisk som det romerske veinettet, var sterkt medvirkende til denne raske utbredelsen. Det samme gjorde språksituasjonen med gresk språk som et fellesspråk som mange forstod.

Mange har også påpekt at den åndelige situasjonen i Det romerske riket spilte en sterk rolle med tanke på gjennomslaget for forkynnelsen av evangeliet. Den svenske teologen Agne Nordlander sier at viktige livssynsspørsmål som livets mening, universets ytterste natur, spørsmål om rett livsførsel og en verdig død, var noe de fleste mennesker var opptatt av. Også dødsfrykt preget tiden. Menneskene opplevde seg som brikker i skjebnegudinnens, stjernebilders og lunefulle guders spill. De var fanget i håpløshet, meningsløshet og en ubestemmelig, men også en altgjennomtrengende følelse av skyld, sier Nordlander.

De etablerte filosofiske retninger som stoicismen og epikurismen var ikke i stand til å fylle dype intellektuelle, sosiale, moralske og religiøse behov. Etablert religiøs og filosofisk kunnskap var heller ikke til mye hjelp i forhold den eksistensielle nøden som fantes blant folk.⁴⁸ Når evangeliet ble ført ut i den romersk-hellenistiske verden av de urkristne misjonærene, møtte de nemlig derfor en uvanlig lydhørhet. Positivt og negativt var marken beredt for evangeliet.

Den menneskelige faktoren og Åndens rolle

Det vi kan kalle den menneskelig faktor, må også ha spilt en medvirkende rolle. Apostlenes gjerninger gir oss et bilde av alminnelige mennesker som får sine liv forvandlet av evangeliet og som overgir seg til Herren, til evangeliets sak, til fellesskapet og oppgaven. Ja, de var villige til å gå i døden for den sak som de representerte!

Men det kan ikke være tvil ut fra Lukas sin fortelling om evangeliets reise fra Jerusalem til Rom, om at det er den guddommelige faktoren som egentlig forklarer det som skjer. Evangeliets seiersgang gjennom den jødiske og romersk-hellenistiske verden framstilles av Lukas spesielt som en Åndens gjerning. Den hellige ånd både leder de troende i deres vitnetjeneste, og Ånden utrustrer også de troende med kraft og gaver.

Først noen eksempler fra Apostlenes gjerninger på hvordan Ånden leder. Ånden ledet til enkeltpersoner og evangelisten Filip som ble ledet til den etiopiske hoffmannen, er et eksempel på dette slik vi kan lese historien i kapittel 8. Og ikke nok med at han ledes til hoffmannen, men han ble deretter også ledet av Ånden til Asjdod og videre til Lod og Jaffa. Han forkynner deretter evangeliet «helt fram til Cæsarea», kapittel 8,39-40. Ananias fra Damaskus ble ledet til forfølgeren Saulus, kapittel 9,10ff.. og apostelen Peter ble ledet til hedningen Kornelius i Cæsarea, kapittel 10,1ff..

Et hovedanliggende for Lukas har vært å vise at det var Ånden som på en spesiell måte ledet Paulus og hans medarbeidere til å ta initiativ til å drive misjon blant ulike ikke-jødiske folk. Arnestedet for denne misjonsvirksomheten var menigheten i Antiokia i Syria (kapittel 13,1ff.). I Lukas sin gjengivelse av det som skjedde i denne menigheten, kommer det tydelig fram at det var Ånden som påvirket og inspirerte. Paulus og Barnabas blir tatt ut og blir utsendt på sin første misjonsreise. Som et refreng i fortellingen – både fra denne reisen og fra de to kommende, er hvordan Ånden leder misjonærene fra sted til sted.

Åndens ledelse var også så «konkret» at misjonærene ble ledet til spesielle geografiske områder. I kapittel 16,6ff. leser vi om hvordan Ånden gir klare direktiver for misjonsreisen: Paulus ønsket åpenbart å

drive videre i Asia, men han ble hindret av Ånden. I stedet ble apostelen ledet til Europa hvor han grunnla den første kristne menighet i Filippi. Også senere ble Paulus ledet til det strategiske område, Efesos, som han først synes å ha hatt i tankene, se kapittel 19,1ff..

Ånden ikke bare leder de første misjonærene, men han gir også kraft og utrunder de troende for tjenesten. Lukas forteller gjentatte ganger hvordan Den hellige ånd fyller vitnene og de troende, se kapitlene 4,8, 31; 9,17. Og det synes å være slik at Åndens fylde omtales spesielt i forbindelse med krisesituasjoner, som for eksempel i kapittel 4 der det fortelles om bønnemøtet som ble holdt i menigheten etter Peters første fengsling. Denne historien illustrerer også en sak Lukas tydelig var opptatt av, nemlig sammenhengen mellom Åndens fylde og bønn.⁴⁹

I Apostlenes gjerninger kommer det tydelig fram en dobbelthet når det gjelder evangeliets veksthistorie: Gud gir evangeliet og han gir Ånden som leder hele prosjektet, men allikevel strever de første troende med både å forstå hva misjonsoppdraget handlet om og med å komme i gang. Det ligger viktig innsikt her for oss i dag i å se hvordan forståelsen av misjonsoppdraget utviklet seg i ulike faser.

Den kristne misjonens oppstartsproblemer

I de første kapitlene av Apostlenes gjerninger er det tydelig at de kristne og lederne av forsamlingen i Jerusalem, var opptatt av å formidle evangeliet bare for jøder. Det kan være grunn til å spørre om hvorfor misjonsarbeidet ikke startet umiddelbart. Reidar Hvalvik sier at en i de første kristne hadde en usikkerhet om to spørsmål.⁵⁰ Det ene var usikkerhet om *når* hedningmisjonen skulle starte. Det kunne være nærliggende for de første jødekristne å tenke at jødene først skulle høre evangeliet og ta imot før hedningmisjonen kunne ta til. Det andre spørsmålet handlet om *hvordan* hedningene kunne bli frelst. En utbredt oppfatning var nok at hedninger først måtte bli jøder, det vil si la seg omskjære og holde Moseloven.

Denne noe mangelfulle forståelse av Guds plan om hvordan evangeliet skulle formidles til alle mennesker og folkeslag, er Lukas helt klart oppmerksom på. Derfor bygger han samvittighetsfullt opp fortellingen om hvordan evangeliet bryter stadig nye grenser. Vi kan snakke om tre ulike faser i denne grensesprengende fortellingen i Apostlenes gjerninger, sier Hvalvik.⁵¹

Misjonens første fase: Teologiske grenser i forhold til jødedommen sprenges

Første fase er misjon blant jøder, det vil si i Jerusalem og Judea, kapittel 1-8. Her er det primært teologiske grenser i forhold til den eksisterende jødedom som sprenges. En av de tydeligste av disse «grensene» må sies å være forståelsen av hvordan jødene forventet at den lovede Messias ville framstå. For en jøde med bakgrunn i den eksisterende jødedomslære og forventninger, var det en absolutt umulighet at Messias skulle framstå som Marias sønn fra Galilea. Forventningene gikk ut på at Messias ville komme som en himmelsk frelserskikkelse som ville gjøre slutt på den romerske okkupasjon og etablere sitt kongedømme på jorden med Jerusalem som hovedstad.

Jesus som Herre og Guds sønn – provoserer

At Jesus som påstått Messias kunne opprette sitt rike på jorden og være Herre, det vil si *kyrios*, samtidig som keiseren satt på sin herskertrone i Rom, var utenkelig. Det var jo keiseren som hadde utropt seg selv som *kyrios*. Det var ham – og innen annen – som alle mennesker skulle bøye seg for å tilbe. Når de første jøde-kristne frimodig bekjente at Jesus var Messias og den Herre (*kyrios*) som alle mennesker skulle tilbe, var det en grensesprengende bekjennelse for jødene – som vi som «hedninger» og kristne i dag ikke riktig skjønner konsekvensene av. Også jøder som blir kristne i dag, står overfor den samme grensesprengende erfaring i forhold til bekjennelsen av Jesus Kristus som deres Messias.

Bekjennelsen til *Jesus som Guds sønn* var grensesprengende for en jøde. Ut fra lesningen av de jødiske hellige skrifter og omgang med de religiøse tradisjonene, var de imidlertid vant til å snakke om Guds

sønn, eller Guds sønner. Englene og Adam kan kalles dette, og det samme gjør kongen. Ut fra evangeliene er det imidlertid tydelig at Jesus forstod seg selv som Guds sønn i «enestående betydning», som teologene sier. Dette betyr at Jesus har oppfattet seg som Guds sønn eller Sønnen – ikke bare ut fra sin funksjon som en som formidler noe fra Gud, men at han «virkelig» var Guds sønn.⁵² Når de første kristne stod fram og bekjente at «Jesus er Guds sønn»⁵³, er det klart at dette var en radikal og grensesprengende bekjennelse som provoserte og utfordret de tradisjonelle religiøse jødiske trosforestillinger på en spesiell måte.

Fra Loven til Kristus – et stort skritt for en jøde

Nok en grensesprengende sak for de første jøde-kristne var forståelsen av hvilken betydning Loven hadde – og skulle og burde ha – for en jøde. Loven (hebraisk *torah* som betyr lære) er en samlebetegnelse på de lover, forskrifter og leveregler som Gud hadde gitt Moses og det jødiske folk under vandringen fra Egypt til det lovede land. For en jøde var ikke bare det dagligdagse livet på mange måter regulert av Loven, men også forholdet til Gud hadde sammenheng med hvordan en forholdt seg til Loven. Ulike retninger i jødedommen på Jesu tid leste og tolket de gammeltestamentlige skriftene noe forskjellig, men felles var at det var Loven som var det helt sentrale både i deres gudsforhold og i deres måte å leve livet på. Noen jøder var svært strenge og andre noe mer åpne for eksempel for tilpasning til samfunnet.

Paulus framstår som representant for en av de strengeste av disse retningene, fariseerpartiet.⁵⁴ Han var «en fariseer i forhold til loven», som han selv sier⁵⁵, noe som innebar at han betonte detaljert lovoverholdelse som et vilkår for at jødene både som enkeltmenneske og som folk fikk tilhøre og tjene Gud. Etter at Paulus hadde møtt Jesus levende på Damaskusveien skjedde det noe radikalt – ikke bare av forståelsen av hvem som var den lovede Messias, men også av Lovens hensikt og funksjon.⁵⁶ Etter sitt sjellsettende møte med Jesus, var det for Paulus ikke lengre Loven som var sentrum og orienteringspunkt i tilværelsen, men Kristus. Det var ikke lengre Loven som var frelsesveien, men Kristus. Ved sin forsoningsdød på korset, har Jesus Kristus «ved sin

kropp» – som han gir som et forsoningsoffer på korset, «opphevet loven med dens bud og forskrifter», som Paulus sier i Efeserbrevet 2,15. Men Loven hadde også for den kristne Paulus en funksjon, ikke som tilværelsens sentrum og frelsesvei, men som Guds bud som viser Guds fullkomne vilje og som ingen kan oppfylle og som dermed driver mennesker til Kristus.

Nok en grensesprengende sak som de første jøde-kristne helt klart stod overfor, var at det «provinsielle» eller nasjonalistiske trekket i datidens jødedom ble utfordret av en person som stod fram og ga uttrykk for at han var frelser for alle mennesker og alle folkeslag. Blant annet hadde han sagt: «Gå derfor ut og gjør alle folkeslag til disipler.»⁵⁷

At de første kristnes forkynnelse av Jesus som *Messias* (eller *Christos* på gresk) og som *Herre*, *Guds sønn* og alle folkeslags og alle menneskers *Frelser*, provoserte jødiske trosforestillinger. Grunnen er åpenbart at de må ha følt at noe av det særegne «jødiske» ble omtolket og ødelagt. Når *Loven* til og med ble satt til side, eller i alle fall ikke skulle ha den betydning som den jødiske tradisjon tilsa, var dette utålelig i forhold til tradisjonelle jødiske trosforestillinger.

Misjonens andre fase: Geografiske og religiøse grenser sprenges

Kapittel 8 i Apostlenes gjerninger beskriver misjonsvirksomheten som i starten var knyttet til evangelisten Filips forkynnelse av evangeliet der. Se versene 5 til og med 25. Sett med jødiske øyne var jo både Samaria og samaritanene som folk, ikke akseptert som fullgode jøder. De ble nemlig verken regnet som jøder eller hedninger, men på sett og vis bare som halv-jøder. Historisk sett utgjorde dette område en stor del av det gammeltestamentlige Nordrike. Og da dette riket falt i 722 før Kristus, lot assyrerne landets ledende jødiske befolkning bli deportert, og befolkningsgrupper fra andre erobrede områder flytte inn. Befolkningsmessig var samaritanene derfor et blandingsfolk. Med romernes makt-overtakelse 63 før Kristus, ble den kulturelle oppblandingen forsterket

med elementer fra gresk-romersk kultur og religion. Forskerne antar at det på Jesu tid kan ha vært ca. hundre tusen samaritanere i Israel av en totalbefolkning på rundt en halv million.

Jesus og samaritanene

Religiøst sett trodde samaritanene på samme Gud som jødene, men de baserte sin gudstro og gudsdyrkelse bare på de fem Mosebøkene. Garrissim var tilbedelsessted, ikke Jerusalem. Dette var blant de tingene som gjorde at det var fiendskap mellom jøder og samaritanere. Ja, situasjonen var den at jøder «omgås ikke» samaritanere, slik det heter i Johannes sin gjengivelse av historien om Jesu møte med den samaritanske kvinnen ved brønnen.⁵⁸ Sett på bakgrunn av det synet jødene hadde på dette folket og de holdningene de også hadde, er det rørende å merke seg at Jesus hadde Samaria og menneskene der spesielt på sitt hjerte. Lukas synes å være opptatt av å vise dette. Han gjengir nemlig både Jesu eksempelfortelling om den barmhjertige samaritan og om den den takknemlige samaritan.⁵⁹

Som en fase i evangeliets grensesprengende vei ut til alle folkeslag, skjer det at samaritanene tar imot evangeliet om Jesus Kristus. Også samaritanene opplever sin pinsedag når Ånden faller over de troende i forbindelse med at Peter og Johannes ber for dem!⁶⁰ Dermed var det ikke et viktig spørsmål verken om de bare leste de fem Mosebøkene eller om de tilba Gud på Garrissim og ikke i Jerusalem. Det var heller ikke viktig lengre om de ble regnet som bare halv-jøder eller som hedninger, men at de trodde på Jesus – og at de hadde fått Ånden.

Så kan vi spørre om hvorfor fortellingen om evangeliets inngang i Samaria får så stor plass som den faktisk gjør? Mye tyder på at dette er Guds spesielle lærdom overfor det jødiske folk som ekskluderte samaritanene – eller som i alle fall så på dem bare som halv-jøder. I lys av Jesu gjerning og i lys av evangeliet, var samaritanene både fullgode mennesker og fullgode jøder – og like «verdige» - eller «uverdige» – som alle andre mennesker – til å ta imot evangeliet.

Fortellingen om den etiopiske hoffmann

Fortellingen om den etiopiske hoffmann i siste del av kapittel 8, fra vers 26ff., peker på mange måter fram mot neste fase i misjonsvirksomheten. Denne fortellingen viser nemlig både det geografiske og det kultisk-religiøse grensesprengende i misjonen på en spesiell måte. Det Lukas forteller om den etiopiske hoffmann, tyder på at han må ha vært i et proselyttforhold til jødedommen – siden han hadde vært i Jerusalem for å tilbe jødernes Gud. Hoffmannen var som Kornelius - og som vi møter i kapittel 10, en hedning i jødiske øyne.

Men begge tilba de jødernes Gud. Dessuten var han evnukk, det vil si en kastret mann, som det heter i den greske teksten i vers 27. Ifølge Moseloven hadde jo ikke en kastret person adgang til Herrens menighet, slik vi kan lese om dette i Femte Mosebok 23,1. Der på veien fra Jerusalem til Gasa – og gjennom evangelisten Filips tjeneste, demonstreres evangeliets grensesprengende kraft på en mektig måte. Som Hvalvik sier, sprenges her ikke bare geografiske, men også kultisk-religiøse grenser.⁶¹ Som vi kjenner til ut fra denne historien, bekjenner også hoffmannen troen på Jesus som Guds sønn og han blir døpt av Filip.

Misjonens tredje fase: Gjennombruddet for misjon blant alle folkeslag

En kan si at gjennombruddet for det vi her kaller misjonens tredje fase skjedde med Peters erfaring på taket til garveren Simon. Dette fortelles det om i Apostlenes gjerninger kapittel 10. I dette kapitlet er hovedfokus egentlig på Kornelius og alle i hans hus som opplevde troen på Jesus og Åndens gave. Lukas tydeliggjør i sin fortelling at Peter hadde en trosforvandlende opplevelse. At Lukas betraktet dette som en svært viktig historie, kan vi vel ane ut fra at hele dette kapitlet, hele 48 vers, handler om hvordan Herren møter og taler med Peter, hvordan han blir ledet til Kornelius' hus og endelig hva som skjer når Ånden kom

over de representantene som var i dette huset fra ikke-jødiske folkeslag.

At hendelsen var viktig, kommer også fram ved at den fortelles to ganger, både i kapittel 10,1-48 og i kapittel 11,1-18. I sistnevnte kapittel markeres det også at Jerusalemsmenigheten aksepterte og godtok hedningenes innlemmelse i menigheten, se vers 18 i kapittel 11. Der heter det: «Da de hørte dette, slo de seg til ro, og de pristet Gud og sa: Så har da Gud også latt hedningene fått vende om og vinne livet.» Når apostlene og de eldste kommer sammen i Jerusalem for å diskutere nettopp teologien i Peters opplevelse og det som skjedde i Kornelius' hus, bruker nettopp Peter denne historien som argument inn i en ellers «heftig diskusjon» om saken, se kapittel 15,7ff. Forsamlingen ble deretter «stille», forteller Lukas, etter at Paulus og Barnabas hadde fortalt om hva Gud gjorde i forbindelse med deres nyoppstartede misjonsarbeid.

Litt mer om Peters «takopplevelse»

Det Peter opplevde på taket i garverens Simons hus står svært sentralt i Lukas sin fortelling i Apostlenes gjerninger. Derfor kan det være grunn til å dvele litt ved denne Peters radikale oppvåkning for hvem som måtte inkluderes i misjonsarbeidet. Det må være lov å si at det er merkelig at nettopp Peter, som hadde fulgt Jesus i tre år, hørt hans tydelige forkynnelse og som i tillegg hadde opplevd pinsedagen, var blind for at alle folkeslag, alle mennesker og alle slags mennesker, var adressat for evangeliet.

Ut fra Lukas sin fortelling, kan det se ut for at Peter har gått gjennom flere faser av erkjennelse. Etter at Peter fikk synet på taket der han ba, se vers 15, ble han «usikker», se vers 17 i kapittel 10. *Usikkerhet* kan sies å være første reaksjon på åpenbaringen han hadde fått. Så kommer utsendingene fra Kornelius. Han tar imot dem som gjester og går med dem neste dag for å møte Kornelius. Der får de to en samtale der de hver for seg forteller hvordan Gud hadde talt til dem. Samtalen leder fram til at Peter begynner sin tale med å si: «Nå forstår jeg virkelig at Gud ikke gjør forskjell på folk, men tar imot enhver som frykter

ham og gjør rett, hva folkeslag han enn tilhører», vers 34-35, kapittel 10. Disse ordene viser jo tydelig at Peter hadde kommet til en *ny erkjennelse* og en visshet om hva som var Guds plan og tanke med evangeliet.

Til slutt i Lukas sin fortelling, fra vers 44 i kapittel 10, sies det noe om virkningen av Peters tale. Det Peter uttaler i den forbindelse, vitner om den nye innsikt han hadde fått om Guds frelsesplan i verden: «Disse har fått Den hellig ånd likeså vel som vi. Kan noen da nekte dem vannet og hindre at de blir døpt?», vers 47 i samme kapittel. Vi kan kanskje si at Peter gikk fra usikkerhet, til visshet og til full innsikt i hva Guds frelsesplan for verden og gjennom Jesus Kristus egentlig handlet om, nemlig nåde og frelse for absolutt alle mennesker gjennom evangeliets ord.

I Lukas' fortelling kan en se at det vi kanskje kan kalle striden om misjonen i den første kristne menighet får en slags formell avslutning det såkalte apostelmøtet i Jerusalem. Dette fortelles det om i kapittel 15. I dette møtet er det Peter står fram og henviser nettopp til det han erfarte i Kornelius' hus. Dette gjør han for å slå fast at hedningene blir frelst ene og alene ved tro på Jesus uten lovgjerninger. Deretter blir det også vedtatt at de ikke skulle «lage vanskeligheter» for hedninger som vender om til Gud, se vers. 19 i kapittel 15.

Peter og Paulus – og gjennombruddet

I Lukas' fortelling om gjennombruddet for misjon til ikke-jøder, er det en glidende overgang fra Peters til Paulus sitt bidrag i misjonens gjennombrudd. Peter spiller en avgjørende rolle i første del av Apostlenes gjerninger, mens siste delen fra kapittel 11,19ff. og fra kapittel 13, er det Paulus som overtar. Paulus selv var i alle fall tydelig på at Peter var apostel for jødene, mens Paulus var det for hedningene. I Galaterbrevet kapittel 2,7, sier han: «[...] det er betrodd meg å forkynne evangeliet for de uomskårne, slik som Peter for de omskårne.»

Paulus, eller Saulus som er hans førkristne navn, presenteres i starten på kapittel 8 som den personen som gikk løs på de kristne og kastet dem i fengsel. I kapittel 9 opplever imidlertid forfølgeren Saulus på en svært radikal måte Jesus på veien til Damaskus. I etterkant av Paulus'

møte med den oppstandne Jesus på veien til Damaskus, var han tvunget til å ikke bare gjennomtenke og revidere, men også å restrukturere sin tenkning både om Gud, mennesket og frelsen. Hovedtrekkene i den nye måten Paulus kom til å forstå Guds frelsesplan på, ser slik ut: Som jøde var Paulus vant til å tenke at Guds inngripen i verden kom til å skje ved Messias' komme. Dette var en begivenhet som lå «der framme» en gang. Ved å møte Jesus, tømmermannens sønn fra Nasaret – som den oppstandne på Damaskusveien – og ved å akseptere at denne Jesus var Guds lovede Messias, måtte han akseptere at frelsetiden allerede var begynt.

Det må ha vært rimelig omveltende for Paulus å begynne å tro at Jesus av Nasaret var Guds lovede Messias og Guds Sønn – og som har begynt å regjere «samtidig som Cæsar regjerer verden», som den amerikanske teologen G.E. Ladd sier det.⁶² Som tidligere beskrevet, gikk Paulus fra en tydelig jødisk forståelse av frelsen – basert primært på Lovens plass og autoritet for det jødiske folk, til en kristen forståelse – som var basert på den oppstandne Jesus fra Nasaret som Guds lovede Messias og verdens frelser. For den Jesus-troende Paulus innebar dette blant annet at «tidsaldrenes ende» (oversatt i norsk bibel med «endens tid er kommet»), var innledet. Guds frelsetime for verden er altså ikke noe der framme lengre, men noe som skjer «midt i» tiden, underveis i historiens gang. Dette var utenkelig i jødisk tenkning om Gud og frelsen. Paulus' nye forståelse handlet altså om at det nye hadde kommet – selv om det gamle enda ikke var borte.

«Det gamle er borte, se, det nye er blitt til»

Paulus ser altså ut til tidlig å ha sett og skjønt evangeliets nådekarakter – uten krav om omskjærrelse eller annet. Det var denne erkjennelse og innsikt i Guds mysterium han kjempet for å formidle gjennom hele sin jordiske gjerning. Dette handlet i sum om evangeliet som et budskap om Guds nåde til alle mennesker, både jøder og hedninger, som kunne mottas av alle mennesker ved troen alene. Resultatet – både for jøder og hedninger, er slik han beskriver dette i Andre Korinterbrev kapittel 5,17-19:

¹⁷ Derfor, hvis noen er i Kristus, er han en ny skapning. Det gamle er borte, se, det nye er blitt til. ¹⁸ Men alt er av Gud, han som ved Kristus forsonte oss med seg selv og gav oss forsoningens tjeneste. ¹⁹ Det var Gud som i Kristus forsonte verden med seg selv, slik at han ikke tilregner dem deres misgjerninger, og han overgav ordet om forsoningen til oss.

Om det Paulus beskriver i disse versene, sier G.E. Ladd at i og med Jesu Kristi forsoningsverk, er «en ny eksistens blitt tilgjengelig for mennesket». ⁶³ Dette, at hedningene i Kristus Jesus og i kraft av evangeliet hadde fått «del i arven» og at «de hører med til det samme legeme og har del i løftet», ⁶⁴ ser altså ut til å være en kunnskap og erkjennelse som Paulus hadde med seg fra starten av sin vandring med Jesus. Han slapp altså å gå den lange veien som Peter måtte gå som kristen jøde for å komme fram til samme erkjennelse.

Paulus – teologen og misjonsstrategen

Lukas tydeliggjør i sin fortelling i Apostlenes gjerninger at Paulus framstår som teologen som klart og tydelig forklarer den frelshistoriske sammenhengen i at evangeliet om frelsen i Jesus Kristus tilhører alle mennesker og folkeslag. Men Lukas er også opptatt av at Paulus skal framstå også som en stor misjonsstrateg. Dette viser seg i de tre misjonsreisene som Lukas forteller om. ⁶⁵ En hovedsak i misjonsstrategien ser ut til å ha vært at han først gikk til jødene og deretter til hedningene. For Lukas ser det ut til å ha vært viktig å vise at Paulus alltid gikk til de jødiske synagogene først på sine reiser. I talen som Paulus holder i synagogen i Antiokia ved Pisidia – og som Lukas forteller om i kapittel 13,13ff., sier Paulus at «det var nødvendig å forkynne Guds ord til dere først», se vers 46. Sammenhengen er at han har behov for – etter jødernes motstand og avvisning av budskapet – å fortelle hvorfor han og Barnabas gikk videre til hedningene med evangeliet. Dessuten ser Paulus ut til å ha prioritert byene i sin misjonstenkning. Antiokia var viktig, men vi leser også om Filippi, Efesos, Korint og andre som var betydningsfulle byer i det romerske riket.

Misjonscenteret i Antiokia – et forbilde til alle tider

Det kan også være interessant å se hvordan Paulus som kristen teolog og misjonsstrateg har vært med på å prege menigheten i Antiokia – som Lukas forteller om i kapittel 11,19ff. og i de første versene i kapittel 13. Menigheten grunnlegges tydeligvis av vanlige kristne som er blitt spredt som følge av forfølgelse i Jerusalem, se kapittel 11,19ff. Og menigheten styrkes ved at Barnabas blir sendt opp til Antiokia fra Jerusalem, kapittel 11,23. Barnabas henter Paulus ned fra Tarsus for at de sammen kan jobbe i denne menigheten. De jobber sammen et helt år, og det heter «at det gav mange mennesker opplæring i troen», kapittel 11,25-26. Det er opplagt at Paulus her var med på å prege utviklingen av den misjonsprofilen som menigheten har fått, se kapittel 13,1-3.

Ut fra Lukas' fortelling kan vi se at denne menigheten har en stor prinsipiell betydning i misjonshistorien: Her ble evangeliet formidlet inn i en annen kultur enn den jødiske, nemlig den romersk-hellenistiske samfunnsform og kultur. Her ble evangeliet også formidlet og vitnet om på et nytt språk, nemlig gresk. Det var her, i Antiokia, at den kristne menigheten framstod som egen gruppe under navnet «kristne», se kapittel 11,26. Dessuten er det tydelig at tilslutningen til menigheten ikke var avhengig av at de troende etterlevde det jødiske folks lover og ritualer. Tilslutningen til menigheten var blant annet ikke avhengig av omskjærelse, men tro på Jesus alene. På mange måter var jo dette konsekvensene av det som skjedde i Kornelius' hus!

Framgang for evangeliet, men også motstand

I Lukas sin fortelling om gjennombruddet for den verdensvide misjonstanken følger vi på mange måter en dobbel historie, evangeliets veksthistorie – sammen med historien om motstand og forfølgelse. De første kristne opplevde at mennesker i samfunnet både respekterte dem, men også at den kristne forkynnelsen ikke ble tålt av religiøse og politiske myndigheter. Nettopp det siste er jo bakgrunnen for det Lukas forteller om i Apostlenes gjerninger kapittel 4,23-33, om hvordan de kristne i Jerusalem reagerte etter at Peter og Johannes hadde sittet

natten over i fengsel, for deretter å bli ført fram for Det høye råd. Der måtte de stå til rette for hvorfor de forkynnte om Jesus i offentlige steder. Apostlene den gangen fikk tydelig beskjed fra myndighetene om å slutte å forkynne og lære i Jesu navn. Reaksjonen på denne beskjeden var at de troende kollektivt vendte seg til Gud i bønn. Denne bønnen har noe viktig å lære oss – som det også er viktig at vi minner hverandre om regelmessig. Den første lærdom vi kan hente ut av bønnen i Apostlenes gjerninger 4,23-33, er følgende:

- *Gjennom motstand og forfølgelse lærte de første kristne at de var en del i noe større enn dem selv – nemlig intet mindre enn Guds historiske frelsesplan i og for verden.*

Her forteller Lukas at de troende la *alt i Guds, den allmektiges, hender*. I vers 23ff. heter det at de forenet seg i bønn til Gud. I de troenes bønn, som det refereres til i versene 24, kommer det tydelig fram at de tolker det som hadde skjedd med Peter og Johannes i lys av den gammeltestamentlige fortellingen om det opprøret som alltid har funnes i verden mot Guds plan i verden. Det de lærte av det som hadde skjedd, var at det som hadde skjedd med Jesus, var en tydelig del av Guds vilje og plan.

Og for en viktig erfaring dette var for de første kristne. Den umiddelbare reaksjon når en møter motstand og forfølgelse er ikke nødvendigvis å søke å se sammenhenger som kan forklare den situasjonen en er oppe i. I det kristne fellesskapet fikk imidlertid de første kristne hjelp til å tolke og forstå det hat og den motstand de opplevde. Som gode jøder – som de første kristne i Jerusalemsmenigheten var, hadde de ingen problemer med å forstå sammenhengen de stod i til den gammeltestamentlige frelseshistorien. Det andre vi kan ta med oss som en lærdom fra de første kristnes bønn er dette:

- *Gjennom motstand og forfølgelse fikk de første kristne lære at Gud alltid har oversikt og kontroll på det som skjer.*

I gjengivelsen av det som skjedde i bønnemøtet er det også tydelig at de første kristne innså at *motstanden mot Guds gjerning i verden også var en del av Guds forutseende plan.*⁶⁶ *Men Gud har kontrollen!* Gud blir altså ikke overrasket over motstanden mot evangeliet, han har tvert imot regnet med det, slik Jesus selv varslet sine disipler om saken.⁶⁷ Derfor var det heller ikke grunn for de første kristne til verken å bli overrasket eller fylt av frykt om de møtte motstand. Ja, til og med om de måtte tåle lidelse, forfølgelse og død for Jesu navns skyld, så hadde Gud kontrollen. En tredje lærdom fra de første kristnes bønn er følgende:

- *Motstand og forfølgelse ble opplevd av de første kristne som en spesiell tid der Gud fikk vise dem – ikke bare sin nærhet og omsorg, men også sin makt på forunderlig vis.*

Vi skal også merke oss at de troende det fortelles om i det aktuelle bønnemøtet, også ber om *at Gud «må holde øye med truslene deres» slik at apostlene og de troende kan forkynne evangeliet med frimodighet*, se vers 29. De ber også om at Herren må rekke ut sin hånd til helbredelser og tegn og under i Jesu navn, vers 30. Dette er en bønn som det er viktig at vi tar med oss og ber også i dag. Og vi bør også merke oss at bønnen ikke handler om at vi som troende skal slippe motstand eller forfølgelse – med de lidelsene dette måtte medføre, men at motstanden og «truslene» ikke skal hindre evangeliet å gå sin seiersgang i verden. Dette kan vi forstå på den måten at Gud primært er opptatt av at ikke noe i denne verden skal få hindre at evangeliet blir formidlet til alle mennesker – uansett hvordan de ytre forholdene skulle være.

Men i og gjennom det hele viser denne fortellingen i Apostlenes gjerninger kapittel 4 at *Herren har omsorg for sine barn og sine tjenere*. De mirakuløse befrielsene fra fengsel som vi kan lese om i Apostlenes gjerninger, bør være en sterk påminner for oss nettopp om dette. Måten bønnen blir bekreftet på, taler også sterkt om Herrens omsorg for de troende. Det er som om Herren ønsker – på en fysisk manifesterbar måte – å bekrefte og «demonstrere» at han er med. Slik heter det i vers 31: «Da de hadde bedt, skalv stedet der de var samlet, og de ble alle fylt av Den hellige ånd, og de talte Guds ord med frimodighet». I vers 32

heter det: «Stor kraft var over apostlene når de forkynte Ordet og stor nåde var over dem alle.»

Utfordringen i fortellingen om hvordan evangeliet sprenger alle grenser

Apostlenes gjerninger er også boken om hvordan evangeliet sprenger alle grenser. Med verdens viktigste budskap om Jesus Kristus, Guds sønn, Messias og menneskehetens frelser og Herre – og med historiens mest unike gudserfaring bak seg, forteller Lukas hvordan de første kristne takler det oppdraget som Jesus hadde gitt dem. Her viser Apostlenes gjerninger at dette slett ikke var en enkel sak for de første kristne. De hadde både problemer med å forstå hvem som egentlig var inkludert i det nye budskapet og også når misjonsgjerningen burde starte. Skulle de starte misjonen når alle jøder var blitt omvendt, eller skulle de umiddelbart begynne å forkynne det frelsende evangelium både for jøder og hedninger – så å si parallelt?

Dessuten møtte de første kristne mange hindringer og begrensninger når de endelig kom i gang med å gjennomføre oppdraget Jesus hadde gitt dem. Motstanden var stor både blant jøder, romerske politiske myndigheter og vanlige folk som var opptatt med å sette grenser for forkynnelsen av evangeliet. Men Lukas ønsker å vise både sine samtidige og oss i ettertid at Ordet, evangeliet, på sin seiersgang fra Jerusalem og til jordens ender, sprenger alle grenser. Dette gjelder både de grenser de kristne måtte finne på å sette opp og de som samfunnet og mennesker utenfor det nye kristne fellesskapet – satte opp for å hindre evangeliets frie løp.

På bakgrunn av det som skjer i Apostlenes gjerninger, er min påstand at grensene som påføres oss av andre – eller «utenfra» – egentlig ikke er særlig problematiske for kirken. Både Det nye testamentet og en to tusenårig misjons- og kirkehistorie viser hvordan evangeliet overvinne alle ytre grenser som settes opp for å hindre Ordets vekst. Det

er imidlertid grenser som vi selv – personlig og i det kristne fellesskapet, som vi kontinuerlig – og ikke minst ved Guds hjelp – må jobbe med, slik at slike grenser kan bygges ned og aller helst fjernes. Fortellingen om Ordets vekst i Apostlenes gjerninger, har mye å lære oss her.

At Apostlenes gjerninger er boken om det grensesprengende evangeliet, sier altså noe viktig om det oppdraget som er gitt den kristne kirke. Også her vil Lukas med sitt skrift utfordre oss i dag. Den påfølgende misjons- og kirkehistorien står noen ganger i konflikt med oppstartshistorien – andre ganger kan gjenkjennelsen være påtakelig. I kapittel 3 vil vi se nærmere på hva som preger denne historien som fortellingen om hvordan det ble mulig for det grensesprengende evangeliet å erobre verden.

Kapittel 3

Å LÆRE AV EVANGELIETS VEKSTHISTORIE

Evangeliets veksthistorie er viktig – av flere grunner: For det første forteller denne historien noe om fortsettelsen fra Apostlenes gjerninger – som vi har hatt fokus på i foregående kapittel. Det er samme kirke vi snakker om – og det er også samme evangelium. Det er også den samme vekstdynamikk som viser seg – selv om den kanskje ikke er like lett å få øye på. For det andre sier veksthistorien noe om evangeliets skjebne i kirken. Evangeliet fortsatte å gjøre sin transformative gjerning både i enkeltmennesker, i fellesskap og samfunn, også etter at Lukas forlot historien. Men misjons- og kirkehistorien viser også med all tydelighet en annen side, nemlig at kirken ikke alltid har vært god på å ta vare på og forvalte evangeliet. Den siste grunnen for at evangeliets veksthistorie er viktig, er det faktum at den på en helt spesiell måte viser oss den overlevelsessevne og seierskraft som finnes i evangeliet. Historien viser nemlig at Ordet vokser selv om kirken har vært en dårlig forvalter, til tider har misbrukt evangeliet og selv om Ordets vitner har møtt motstand og forfølgelse.

Hva som særpreger evangeliets veksthistorie

Evangeliets veksthistorie er altså ikke identisk med misjons- og kirkehistorien, men den finnes i denne selv om den enkelte ganger er så tildekket og «usynlig» at det kan være vanskelig å få øye på. Men veksthistorien finnes der evangeliet forkynnes og der dette tas imot som et nådeord fra Gud med frelse, frihet og livsforvandling. Der Ordet

vokser, finnes det mennesker med brennende hjerter som i ord og handling formidler Jesu kjærlighet til mennesker. Der evangeliet går fram, finnes det også mennesker som forfølges og drepes for sin tros skyld. Der Ordet såes, blir evangeliets vitner hånet, fengslet og torturert. Sammenfattende kan en si at evangeliets veksthistorie – slik vi kan lese den ut fra misjons- og kirkehistorien – har følgende særpreg:

- Evangeliets veksthistorie viser at Ordets seiersgang skjer i en reell – og ikke i en ideell – verden. Dette innebærer blant annet at denne historien også er preget av menneskelige feil, mistak og uforstand. Allikevel kan vi se Åndens ledelse og gjerning i det som skjer, men dette verken forklarer eller unnskylder kirken med tanke på de misgjerninger den har gjort seg skyldig i.
- Evangeliets veksthistorie viser det globale eller verdensvide siktemål som Åndens gjerning med Ordet har – nettopp fordi Guds intensjon med evangeliet er at alle mennesker skal få høre budskapet.
- Evangeliets veksthistorie viser at evangeliets utbredelse primært er de brennende hjerters sak. Historien vitner imidlertid også om at kirkens egne vekstambisjoner – og til tider i allianse med statsmakter, ofte tildekker denne delen av evangeliets veksthistorie.
- Evangeliets veksthistorie viser, ikke minst, at evangeliet har møtt motstand og at evangeliets representanter er blitt forfulgt. Det er svært mange kristne som i historiens løp har gitt sitt liv for evangeliets skyld. Denne delen av historien er viktig fordi den viser evangeliets grensesprengende natur på en spesiell måte.

Ordet vokser i en reell – ikke i en ideell – verden

Om vi ser misjonshistorien i evangeliets perspektiv, vil vi oppdage at i og gjennom hele denne historien er Ånden virksom – selv om også denne historien er preget av menneskelige feil, mistak og uforstand. Evangeliets utbredelse i verden er altså knyttet til den reelle historie – og ikke til en eller annen åndelig og/eller ideell sfære over eller ved siden av den menneskelige virkelighet.

Det er også en sammenheng mellom den del av misjonshistorien som vi leser om i Apostlenes gjerninger og den påfølgende historie. Det misjonshistorien i Apostlenes gjerninger hjelper oss å se, er at ikke bare første del av misjonshistorien er en Ånds-drevet historie eller prosess, men at den påfølgende misjonshistorien er det samme. Som nevnt, er det imidlertid ikke alltid så lett å få øye på evangeliets vekstfortelling i en lang og rimelig brokete, lite oversiktlig og i tillegg svært kirkeorientert historie. Det som i tillegg og til tider kan gjøre det vanskelig å se sporene av Åndens gjerning i deler av misjonshistorien, er at den også er preget av menneskelige feilvurderinger, ufullkommenheter og noen ganger også – ugjerninger.

Et utrivelig eksempel på det sistnevnte, er hvordan kristen misjonsvirksomhet en periode av historien ble koblet opp til vestlig eller europeisk kolonialisme. Som kjent ble misjonen den gang ikke bare involvert i statlig og politisk imperialisme, men også i menneskehandel. Men dette kan ikke brukes som argument mot at misjonshistorien også vitner om en Åndens prosess eller gjerning. I så fall må vi forstå all Åndens gjerning som en slags åndelig og/eller metafysisk sak – uten kontakt med det menneskelige liv og de skiftende historisk betingede forhold som den kristne kirke har levd under gjennom historien. Derfor må vår forståelse, også av misjonshistorien, bygge på det som faktisk har skjedd. Alt vi tar i – også som kristne mennesker, er nemlig preget av det menneskelige og dermed det som er ufullkomment.

Ånden bruker det ufullkomne

Historien viser også med tydelighet at når Guds Ånd får brukt det ufullkomne og noen ganger det vi vurderer som mislykket, kan det bli til vekst og framgang for evangeliet. Om vi forsøker å se misjonshistorien i perspektiv av evangeliet og Åndens ledelse, vil vi også kunne se at selv om det kan se ut som om misjonstiltak mislykkes eller at de ikke blir varige av ulike grunner, får vi tro at det kan ligge igjen frø som kan spire opp når de rette vilkår er der. Gud er nemlig i stand til å bruke *alt* det som har skjedd til det beste for evangeliets fremme. Som nevnt er misjonens historie ikke en slags åndelig «overhistorie», utenfor og bortenfor det menneskelige liv, men i aller høyeste grad en del av det. Denne historien er altså vevd sammen med og er en del av den alminnelige menneskelige historie.

Det Lukas vil ha fram i sitt skrift er imidlertid ikke at det er mennesker, i dette tilfellet de kristne, som leder an i kirkens evangeliserende og misjonerende gjerning i verden. Nei, det er det Gud selv som gjør ved sin Ånd. Og Gud er der alltid «på forhånd». Han går nemlig i forveien for evangeliet! Nettopp dette var de første kristne svært tydelige på. Apostelen Paulus, for eksempel, er opptatt av dører som åpner seg. I Kolosserbrevet kapittel 4 og vers 3 ber han om forbønn for «at Gud må åpne en dør for Ordet, så vi kan forkynne Kristi hemmelighet.» Bønnen om at «Gud må åpne en dør for Ordet», er vel den viktigste bønn som kristne også i dag kan be. Derfor trenger vi virkelig å be om at vi får visdom og kraft til å gå inn gjennom de dørene Gud åpner for evangeliet.

Når kristen misjon, eller skal vi heller kalle det kristen ideologi, blir den verdslige stats kanskje viktigste ideologiske og motiverende verktøy for å utøve sin makt over mennesker, er det ikke bare noe som «skurrer», men noe som har gått galt underveis. Allikevel får vi lov til å tro at Gud er i stand til ved sin Ånd å gjøre sin gjerning med evangeliet i menneskers liv også under slike omstendigheter. Igjen kan apostelen Paulus lære oss noe. I Filipperbrevet kapittel 1 taler han om ulike motiver mennesker har for å forkynne evangeliet. Om seg selv og sier han at han gjør det «av kjærlighet, fordi de vet at jeg er satt til å forsvare

evangeliet», vers 16. Om de andre sier han at de «forkynner Kristus for å hevde seg, og ikke med ærlige motiver», vers 17. I vers 18 sier apostelen noe som egentlig er underlig, men som vi kan ta med oss også i det perspektivet vi bruker apostelordet her. «Men hva gjør det? Kristus blir forkynt i alle fall, enten det skjer med baktanker eller med oppriktighet.»

Ordet vokser og «sprer seg vidt omkring»

Om vi ser den kristne misjonen i evangeliets perspektiv, vil vi tydelig kunne se det globale eller verdensvide siktemål som Åndens gjerning med Ordet har. Guds intensjon med evangeliet er nemlig at alle mennesker skal få høre det. I en av sammenfatningene hos Lukas i Apostlenes gjerninger av hva som skjer når de første kristne videreformidler evangeliet, heter det som også sitert tidligere – at Guds ord hadde fremgang og *spredte seg vidt omkring*.⁶⁸

Som ringer i vannet

Denne «spredningen» er karakteristisk for evangeliet som Ordet som vokser. Skal vi forsøke å skape oss en samlende forståelse av evangeliets utbredelseshistorie, kan det kanskje være en hjelp i et bilde som misjonsteologene ofte bruker. Vi kjenner alle til hvordan det oppstår ringer i vannet når vi kaster noe uti som forårsaker nettopp bølgebevegelsene. Det som skjer, er jo at det oppstår bølger – stadig nye bølger fra et sentrum og utover.

Kristen misjon har også sitt utgangspunkt på det sted der evangeliet først «slo ned», nemlig på pinsedag i Jerusalem. Med utgangspunkt i Jerusalem som evangeliets «kjernested», kan vi se at Ånden har vært opptatt av å føre evangeliet fra Jerusalem til «jorden ende», i den betydning Lukas bruker dette ordet. I Lukas sitt perspektiv, ble Rom, som imperiehovedstad, et hovedmål for evangeliets utbredelse i det vi gjerne kaller aposteltiden. Historien viser at Ånden gjennom kirkens og de kristnes vitnetjeneste har ført evangeliet videre ut til alle «ender» av jorden og i alle himmelretninger.⁶⁹ Jeg vil her gi en oversikt over den kristne misjons historie for å vise at evangeliets «bølger» ikke bare går ut i alle himmelretninger, men at de også beveger seg gjennom tiden.

Evangeliets ekspansjon i Oldkirken

De innerste bølgene kan vi si vil handle om misjonens oppstart og første vekstår slik vi kan lese om dette i Apostlenes gjerninger. Oldkirkens misjonshistorie fram til ca. 500 e.Kr., er på mange måter vevd sammen med Det romerske rikets utvikling og forfall. Det er første del av denne historien vi har vært opptatt av å lære av ut fra Lukas sin fortelling i Apostlenes gjerninger. De påfølgende 300 år vokser kirken raskt på tross av motstand og forfølgelse. Så blir situasjonen annerledes – ja, på sett og vis snudd på hodet, i og med at kristendommen blir gjort til statsreligion i det romerske riket på 300-tallet. Utviklingen gikk fra sterk motstand og forfølgelse til statlig oppslutning og begunstiggelse på noen tiår på 300-tallet. Det som skjedde, kan vi si innledet en helt ny situasjon ikke bare for den mer spesifikke kirkelige utvikling, men også for utbredelsen av evangeliet i de store områdene rundt Middelhavet der Romerriket hadde makten.

I tillegg kan misjonshistorikerene fortelle oss at evangeliet i denne tidsperioden også spredte seg mot og i Asia innenfor rammene av det store og mektige Perserriket. Her snakker vi om et verdensrike som i størrelse og utbredelse kan sammenlignes med Romerriket. Dette skjedde med vekslende herskerdynastier over en tidsperiode fra de siste 150 årene før Jesu fødsel til den arabiske og muslimske maktovertakelsen av dette store området på 600-tallet etter Kristus. I denne delen av verden «ekspanderte kristendommen like raskt som i Romerriket – om ikke raskere», sier Oskar Skarsaune.⁷⁰ Også videre østover spredte evangeliet seg i denne perioden. Både i India og Kina ble det etablert kristne kirker, og likeledes i Nord-Afrika.

Misjon i middelalderen og reformasjonstiden

Misjonsstrategisk sett var overgangen fra oldkirken til middelalderkirken (4-500-tallet e.Kr.) preget av at en gikk fra «stangfiske» til stamme-

misjon, sier Skarsaune.⁷¹ Bakgrunnen er at de germanske folkestammene som den romerske kirke primært rettet sin misjon imot, på ingen måte var individualister, men opptatt av solidaritet mot egen stamme og av kollektiv bevissthet. Dermed var det stammelederen, høvdingen, som ble første hovedmål for misjonen. Deretter fulgte stammen og hele folket med. I tillegg kjenner vi til, også fra Norges kristningshistorie i middelalderen, at makt og vold ble brukt som et middel for å oppnå resultater. Selv om det sistnevnte må betraktes som forkastelig, må vi ha lov til å tro at også i denne tiden var Guds ånd «bakgrunnsstrategen» som sørget for at Ordet kunne vokse også under slike historiske betingelser.

Nyere tid regnes vanligvis som tiden fra 1500-tallet. Grunnen til at dette århundret utgjør et tidsskifte, er at det skjer som en del historikere kaller «en nyorientering» av Europas forhold til den øvrige verden. Oppdagelsene av nye verdensdeler var en del av dette bildet. Her spilte datidens stormakter Spania og Portugal en viktig rolle. Som katolske land tok de også med seg kristen misjon i nye verdensdeler. Kolonisering og kristen misjon gikk altså hånd i hånd. På middelaldersk vis ble det også foretatt både tvangskristning og massedåp, noe som gjorde at tallmessig skjedde «kristningen» av aktuelle misjonsland rimeelig fort. I Mexico ble det for eksempel etter 15-20 års misjonsvirksomhet i 1540 rapportert med 9 millioner kristne.⁷²

Siste halvdel av 1700-tallet overtar Nederland og England (protestantiske land), Spania og Portugal (katolske land) mer og mer som ledende nasjoner både som sjøfarts- og kolonimakter og som misjonspådrivende land.

Luthers syn på kristen misjon

Reformatoren Luthers påståtte likegyldighet om kirkens misjonsengasjement, har også vært mye diskutert. I følge noen forskere mente Luther at evangeliets utbredelse i bunn og grunn handler om at det er Gud ved Ånden som er aktiv og engasjert i å føre Ordet videre, ikke kirkens aktivitet på området.⁷³ Nyere forskning viser imidlertid klart at Luther hadde teologien om at evangeliet tilhørte alle mennesker på

plass. Derfor skulle evangeliet forkynnes for all mennesker. Dessuten oppmuntret også Luther personlig til misjon – også overfor jøder og muslimer.⁷⁴

Gjennombrudd for den moderne verdensmisjon

Det såkalte gjennombruddet for det som ofte kalles den moderne verdensmisjonen, var på mange måter en stor «bølge» i misjonens historie. Vi snakker om tiden fra 1800-tallet. På sett og vis var sistnevnte bølge en slags misjonens «flodbølge» – som har vokst i styrke om omfang de to siste århundrene. Omfanget og veksten i misjonstiltak i dette århundret, har gjort at det av noen er blitt kalt «misjonens århundre».⁷⁵ Selv om dette misjonens århundre «bar preg av å være et vestlig foretakende», som den norske teologen Kenneth F. Ellefsen sier⁷⁶, er det sett i lys av evangeliets sak og anliggende en svært viktig del av misjonshistorien.

Den nasjon som ledet an, var Storbritannia som på 17- og 1800-tallet gjennomgikk en industriell revolusjon. I åndslivet var det opplysningstidens ideer som var sentrale. I denne tiden – fra midten av 1700-tallet, oppstod den store metodistiske vekkelser – med brødrene Charles og John Wesley som sentrale lederskikkelser. Denne vekkelser er i ettertid blitt vurdert som den pådrivende faktor for en omfattende misjonsvekkelse. Sentralt i den metodistiske forkynnelsen stod blant annet tankene om at de kristne og kirken hadde ansvar for å forkynne evangeliet for alle mennesker og alle folkeslag.

Men det var en skomaker og baptistpredikant, William Carey, som på mange måte står for gjennombruddet for den moderne misjonsbølge. Carey selv reiste som misjonær til India etter å ha grunnlagt Baptistenes Misjonsselskap i England, og han var aktiv både i tale og skrift for å motivere kristne til misjonsinnsats. Om det som skjer, sier Myklebust: «Grunnleggelsen av Baptistenes misjonsselskap utløste en misjonsbevegelse av enestående styrke og omfang, og det i hele den protestantiske verden.»⁷⁷

William Carey er av flere nevnt som en av 1800-tallets store misjonærnavn. Andre viktige navn var Robert Morrison (1782-1832),

Henry Martyn (1781-1812) og James Hudson Taylor (1832-1905). Morrison og Taylor hadde spesielt fokus på Kina i sin misjonsgjerning, mens Martyn virket både i India og i Iran. Også flere viktige misjonærnavn kunne ha vært nevnt – både menn og kvinner. I norsk misjonshistorie har kvinner som Kina-misjonærene Marie Monsen (1878-1962) og Annie Skau Berntsen (1911-1992) gjort en betydelig misjonsinnsats.

Nå må det imidlertid sies at det egentlig ikke er de store misjonærnavnene som er det viktigste med den misjonsvekkelsen som pågikk fra 1800-tallet og utover. Det var det alle de «vanlige» kristne i ulike leire som var. Ellefsen viser til at det ved århundreskiftet var om lag 16 000 kristne misjonærer som var aktive, og av disse var det ca. 40% kvinner.⁷⁸ I tillegg til alle disse «utsendingene» som utgjorde misjonens frontlinje, kom hjemmefronten med hundretusenvís av engasjerte misjonskvinner og menn. Disse organiserte seg i misjonsforeninger og interesseorganisasjoner. De bad for misjonens sak og for de som var reist ut «på misjonsmarken». De ofret av sine midler og de bar på mange måter misjonsarbeidet på sine skuldre. I Norge var det Det Norske Misjonsselskap som var først ute med organiseringen av misjonsforeninger fra 1842. Siste halvdel av 1800-tallet og første del av 1900-tallet oppstod det en rekke misjonsorganisasjoner og tiltak med både på lavkirkelig og frikirkelig bakgrunn.

Misjon på 1900-tallet og fram til i dag

Et særtrekk ved misjonsutviklingen på 1900-tallet var at tyngdepunktet av kristne flyttet seg sørover i verden. Den gamlekristne vestlige verden er blitt mer og mer sekularisert og i økende grad fiendtlig innstilt til kristendom. Veksten har i stor grad gått utenfor de etablerte kirker, og det er mer frittstående pentekostale og karismatiske kirker og misjonstiltak som er blitt dominerende. Disse kirkene anslås i dag til å utgjøre en fjerdedel av verdens kristne.

Nok et særtrekk ved utviklingen siste århundre har vært en økende grad av økumenisk tenkning om misjonen. Den store misjonskonferansen i Edinburgh 1910 var en viktig signalgiver i så måte. Samtidig

må det sies at det ved flere store misjonskonferanser i løpet av første halvdel av 1900-tallet, ble synliggjort relativt store spenninger i misjonsforståelsen mellom de ulike kirker. Etter hvert – og spesielt etter etableringen av Kirkenes Verdensråd i 1948, utviklet det seg en spenning mellom en mer sekulær måte å forstå kirkens misjonsoppdrag på – og den mer tradisjonelle og evangeliske. For den sekulære forståelsen av misjon var det verken misjonsoppdraget i tradisjonell forstand, kirken som mottaker av misjonsoppdraget eller evangeliet forstått som genuint frelsesbudskap som stod i sentrum, men «Guds altomfattende og generelle oppdrag i verden hos alle mennesker av god vilje», som Rolf Kjøde sier det.⁷⁹

Den mer tradisjonelle misjonstenkningen med nevnte forståelse av evangeliet som genuint frelsesbudskap, fikk imidlertid en kraftig push med evangelikale kristne fra flere kirkelige leire i og med den store verdenskonferansen for misjon som ble arrangert i Lausanne i Sveits i 1974. Den kjente amerikanske evangelisten Billy Graham og den engelske presten John Stott var innbydere. Stott førte sluttdokumentet, den såkalte Lausannepakten, i pennen. I dette dokumentet ble misjon gitt en tydelig og klar bibelsk begrunnelse, kirkens sosiale ansvar ble tydeliggjort og – ikke minst – misjon til unådde folkegrupper ble spesielt fokusert. Rolf Kjøde sier at dokumentet har vært «samlede, profilert og utfordrende»⁸⁰ og har virket både fornyende og inspirerende for kristne og kirker som står for en mer klassisk misjonsforståelse. Den såkalte Lausanne-bevegelsen har holdt flere store misjonskonferanser også etter 1974, blant annet i Manila på Filippinene i 1989.

Ny betoning av Åndens gjerning med evangeliet

Nok et særtrekk ved misjonsutviklingen siste århundre har vært et fornyet fokus på Den hellige ånds plass og rolle i og for misjonsforståelsen. Og her har innflytelsen fra pinsekirker, den såkalte karismatiske bevegelse og den enorme veksten av kristne i ikke-vestlige land vært avgjørende. Fokuset på Åndens person og gjerning, vektleggingen av den personlige erfaring av Åndens gjerning ved evangeliet – samt betoningen av at alle kristne er vitner og at de lokale fellesskapene er kalt

til misjon, har vært avgjørende for utviklingen.⁸¹ «Gjenoppdagelsen» av Åndens plass og betydning – ikke bare for misjonstenkningen, men også for måten vi forstår kirkens natur og oppdrag på, har påvirket de fleste kirkesamfunn og teologiske institusjoner de siste tiår.

1900-tallet framstår som en tid for opprydding i misjonsforståelsen – og på mange måter en gjenerobring av en misjonstenkning som også er gjenkjennbart i den tematikken som står sentralt i denne boken, nemlig hva som bør være evangeliets rette plass og autoritet i kirken. Den evangelikale sterke betoningen av evangeliets genuine natur som frelsesbudskap og som transformativ kraft – ikke bare for enkeltmennesker, men også i og for samfunnet, kan man si også har demmet opp for en mer utvannet og sekulær misjonsforståelse.

Selv om det fremdeles er uenighet både om kirke- og misjonsforståelsen i nyere misjonsdebatt, er det gledelig å registrere økt økumenisk samarbeid om Guds store sak i verden. Noen misjonsteologier framhever også at «gjenoppdagelsen» av Åndens unike gjerning både i kirken og i misjonen – synes å ha mange parallelle trekk med den betoning av Ånden som misjonens pådriver og leder, som Lukas formidler i Apostlenes gjerninger.

Kommer evangeliet på plass igjen?

Som nevnt, har det skjedd et ganske markert perspektivskifte de siste tiår når det gjelder ikke bare i måten å framstille misjonshistorien på, men også i måten å forstå misjon på i relasjon til kirken og til evangeliet. Noen har kalt det som har skjedd «den misjonale dreining». Bakgrunnen for dette må sies å være at ordet «misjon» jo har vært nært knyttet til den vestlige verdens formidling av «sin» kristendomsform til den ikke-vestlige verden. Misjonsteologer sier at vi i dag sannsynligvis er ved avslutningen på den æra som i Vesten har vart helt fra den konstantinske rikskirke på 300-tallet og gjennom mange århundrer. Sentralt i denne tiden har vært den nære allianse som har eksistert mellom kirke og statsmakt. Dette har vært en historie som har preget kirkebildet og kirketenkningen helt fram til vår egen tid.

I den nye misjonsforståelse som har vokst fram de siste tiårene, ligger et markert historisk oppgjør med den konstantinske arven i den vestlige kirke.⁸² Den nyere misjonale bevegelse har hatt som intensjon å lære den vestlige kirke å tenke nye tanker om sin natur og funksjon i lys av sin egen historie, den aktuelle kulturelle konteksten og dens samtidige utfordringer, sier misjonsteologen Knud Jørgensen.⁸³ En kan si at det er spesielt to områder der denne nye, eller i alle fall fornyede, forståelsen av misjon kan hjelpe oss til å tenke mer bibelsk om forholdet mellom kirke og misjon. Det ene området er forståelsen av misjon som en Guds gjerning (latin: *missio dei*) ved Den hellige ånd. Det andre området handler om forståelsen av kirken som Guds kalte og sendte folk i verden – med evangeliets utbredelse som sin tjeneste.⁸⁴

Denne nytenkningen om den kristne misjons bibelske natur, vil i aller høyeste grad ha innvirkning - ikke bare på hvordan en forstår fenomenet kristen misjon, men også hvordan en ser på hva kirken er og hva dens oppdrag med evangeliet egentlig handler om. Misjon er ikke noe kirken gjør, men noe kirken *er*. Dette er jo helt riktig det – i lys av nytestamentlig teologi om kirke og menighet. Men det vil også være riktig å si at *evangeliet er misjon*. En kirke som har sett og skjönt hva evangeliet egentlig handler om, kan ikke la være å formidle det videre til alle mennesker.

En kirke som ønsker å være en tjener for evangeliet, er påpasselig med å ikke la sitt forhold til verden handle om å gå inn i allianser med politiske makthavere eller lage sine egne agendaer, men å ydmykt representere Guds rike og forkynne evangeliets nåde og livsforvandlende kraft i verden.

En siste misjonsbølge før Jesus kommer igjen?

På mange måter kan vi si at vi står overfor et løfterikt siste kapittel – så langt – i misjonshistorien. Det er mange utviklingstrekk som er gjenkjennbare i forhold til tenkning og engasjement knyttet til utbredelsen av evangeliet slik vi har sett dette i fortellingen til Lukas i Apostlenes

gjerninger. Dette må sies til tross for at evangeliet og misjonens sak møter sterk motstand i deler av verden og også til tross for at både kirken, evangeliet og misjon er blitt møtt med stadig større skepsis i den vestlige verden.

De første kristne satte utbredelsen av evangeliet i verden sammen med forventningen om Jesu gjenkomst. Det samme har mange mennesker i den to tusenårige misjonshistorien gjort. Gjenkomstforventningen er blitt en sterk motivator for å nå stadig nye mennesker med evangeliet. Spørsmålet om vi nå kan stå overfor en misjonens «siste bølge», er selvfølgelig umulig å svare på. Når Jesus kommer igjen, er det ikke noe menneske gitt å vite noe om. Det vi derimot vet noe om og som vi kan forholde oss til, er at evangeliet fremdeles er Ordet som vokser. Og dette budskapet forkynnes fremdeles for alle mennesker og over hele verden.

Ordet vokser når hjerter brenner for Jesus

Om vi forsøker å se misjonshistorien i evangeliets perspektiv, vil vi også oppdage at evangeliets utbredelse primært er de brennende hjerters sak! Evangeliets utbredelseshistorie handler jo i hovedsak om fortellingen om hvordan Guds Ånd gjør sin trosskapende og livsforvandelende gjerning i menneskers liv gjennom evangeliet.

«Vanlige» kristne med brennende hjerter

Når evangeliet bryter nytt land, skjer det ikke bare gjennom det vi ofte ser på som spesielt utvalgte redskaper. Apostlene og etter hvert kristne mobile misjonærer, må jo sies å være «spesielle» redskaper. Både i Apostlenes gjerninger og i hele Nytestamentet finnes det bred støtte for betydningen helt «vanlige» mennesker har hatt for evangeliet utbredelse. Dette er mennesker som har latt seg forvandle av evangeliet og som er villige til å følge Åndens kall og retning for sitt liv. Slik var som sagt situasjonen i den første menighet, og slik har det alltid vært. Den oldkirkelige teologen Origenes (185-254) skal ha sagt: «De kristne er ikke unnlattende når det gjelder å gjøre hva de kan for å utbre ordet over alt og i hele verden.»⁸⁵ Dette sitatet fra Origenes beskriver egentlig det som særpreger den kristne misjon gjennom hele historien.

Misjonshistorien viser mange ulike motiver som driver et engasjement for misjon og i det hele tatt for å spre eller dele evangeliet. Det kan være menneskelige og selviske motiver, ambisjoner på vegne av kirkesamfunn, organisasjoner og annet. Men det som er helt klart er at misjon i betydningen å dele Jesu nåde og hans livsforvandelende kraft med mennesker, er noe som alltid starter i hjertet – i det hjerte som begynner å brenne av takknemlighet til Jesus og for evangeliet. Felles for alle mennesker som brenner for evangeliet og misjonens sak, er derfor at de har opplevd evangeliets frigjørende og livsforvandelende

kraft. Dessuten er det mennesker som har sett noe viktig ved evangeliet, nemlig at dette budskapet tilhører alle mennesker. Jeg har ikke rett til å beholde det for meg selv. Evangeliet preger også deres liv på den måten at de er villige til å ofre noe for Jesus. De er til og med villige til å tåle lidelse – ja, dø som en martyr – om det skulle kreves.

Misjonshistorien viser altså tydelig hvordan brannen i hjertet påvirker både det personlige og det kirkelige engasjementet for misjonen. Uansett hvor vi setter fokus i den 2000-år lange misjonshistorien, ser vi eksempler på dette – både i oldkirken, i middelalderen og i nyere tid. I den protestantiske og den vestlige kirke, vil vi nok framheve spesielt det som skjedde i og med den pietistiske strømning av kirkelivet fra slutten av 1600-tallet, som en drivkraft for misjon. Sentralt i pietismen var jo at troen var en personlig sak der omvendelse og det å leve et gudfryktig liv, var viktigere enn en bestemt kirkelære.

Pietismen var en inderliggjøring av troen med vekt på personlig fromhet. Det latinske ordet *pietas* kan som kjent bety fromhet, men det kan også oversettes *hengivenhet*. Resultat av den pietistiske hengivenhet – både på det personlige plan og i mange av de statsstyrte kirkene på 1700-tallet, var større fokus på hengivenheten for misjonens sak. Denne hengivenheten for troen og misjonen, ble ikke borte – selv om pietismen etter hvert ble sterkt svekket blant annet av opplysningstid og rasjonalisme fra slutten av 1700-tallet. I Norge førte både den haugeanske bevegelse og etter hvert flere indremisjonsbevegelser og frikirkelige strømninger ut over 1800-tallet, til at brannen og hengivenheten til evangelisering og misjon levde videre.

Misjonæren med «hjerter større enn kroppen»

Jeg har vært så heldig at jeg har møtt mennesker med det brennende hjertet for evangeliet og misjon. Jeg husker spesielt kinamisjonæren Annie Skau Berntsens (1911-1992) preken den søndagen jeg ble ordinert til tjeneste med evangeliet sommeren 1972. Annie var en høyt respektert misjonær som hadde jobbet i Kina fra 1938 og som måtte flykte derfra på grunn av kommunistenes inntog. Fra 1952 drev hun et hjelpearbeid blant kinesiske flyktninger i Hongkong. Det er blitt sagt

at Annie Skau var ««én nitti høy, en meter bred og med et hjerte større enn kroppen.»⁸⁶ Sikkert med tanke på oss tre unge menn som skulle innvies til tjeneste, var tematikken nettopp hjertebrannen for Jesus og hva det handler om å bli brukbar for ham. Hun hadde tydeligvis vært i skogen – eller kanskje i en grøftekant – for å få med seg illustrasjonsmaterialet til prekenen.

Der stod den «store» misjonæren, både i bokstavelig og i overført betydning, med et bjørketre – tror jeg det var. Kvist for kvist ble ribbet av treet mens hun talte om det vi må være villige til å gi fra oss når vi har fått evangeliebrannen i hjertet og ønsker å tjene ham. Talen gjorde et veldig sterkt inntrykk på oss som var ordinasjonskandidater og sikkert også på hele forsamlingen. Men aktualiteten i prekenen og «gyl-digheten» av budskapet, kan jeg vel si bare har blitt sterkere og tydeligere med årene. Ikke minst det faktum at det er en sammenheng mellom brannen i hjertet og det jeg må være villig til å legge bort av mitt eget for å kunne være en tjener for evangeliet.

Annie Skaus preken og illustrasjonen hun brukte er også høyst aktuell med tanke på den tematikken jeg søker å belyse i denne boken. Da handler det om viktigheten av at – ikke bare enkeltkristne, men at også det kristne fellesskapet og kirken, blir en tjener for evangeliet. Som enkeltkristne, som fellesskap og som kirke må vi nemlig også til tider være innstilt på å ribbe av og plukke vekk det som måtte ha vokst fram og som kan hindre kirken i å bli nettopp det den er kalt til å være, en tjener for evangeliet.

Ordet vokser selv om det møter motstand

En siste sak som skal nevnes her og som i sterk grad særpreger evangeliets veksthistorie, er at evangeliet har møtt motstand og at evangeliets representanter er blitt forfulgt – gjennom hele historien. Denne delen av historien er viktig fordi den viser evangeliets grensesprengende natur på en spesiell måte. Motstand og forfølgelse stopper nemlig ikke evangeliets seiersløp! Historien viser også tydelig at jo mer motstand evangeliet får i verden, dess mer vokser det! Veksthistorien og motstandshistorien hører nemlig sammen.

Hvorfor møter evangeliet motstand?

Motstand mot evangeliet kan vi egentlig snakke om i to perspektiver: Det ene er det som nettopp er nevnt – og som handler om den motstand som evangeliet har møtt gjennom hele historien når det er blitt forkynt i alle verdensdelar. Det andre perspektivet er det åndelige, som vi kanskje kan kalle det «overhistoriske». Sistnevnte motstandskamp gir på mange måter en forståelsesbakgrunn for hele forfølgelseshistorien. Denne historien kan vi si noe om på bakgrunn av hva vi faktisk kan vite ut fra erfaringer, historiske kilder og dokumentasjon. Den åndelige dimensjonen ved motstandskampen kirken står i, er derimot ikke like synlig og tilgjengelig på samme måte som det forfølgelseshistorien vitner om. Like fullt er den en del av det bibelske verdensbildet og av kristen virkelighetsforståelse.

Derfor må denne dimensjonen alltid erkjennes og regnes med som den del av den virkelighet som kristne og kirken må forholde seg til. Samtidig må vi være klar over at det finnes ulike måter å tolke og forstå denne virkeligheten på. Som kjent finnes det kristne som betoner det som har med åndskampen å gjøre – på en svært markert og utfordrende måte. Og det finnes kristne som knapt nevner ordet åndskamp.⁸⁷

Uansett syn og holdning til det vi snakker om her, bør vi som kristne og som kirke i dag skaffe oss kunnskap om hva dette handler om. Dette er viktig for at vi skal bli i stand til å gjøre motstand og bli stående i denne kampen.⁸⁸ Apostelen Paulus er svært tydelig på hva kristne har å forholde seg til på dette området. Derfor noen ord om dette.

Mektige krefter som vil hindre evangeliets vekst

Evangeliet og den kristne kirke møter altså motstand – ikke bare fra mennesker som ikke liker budskapet og som hater de kristne, men også i form av «djevelens listige angrep», slik apostelen Paulus sier det.⁸⁹ Apostelen identifiserer motstanderne som «makter og åndskrefter», «verdens herskere i dette mørke» og «ondskapens åndehær i himmelrommet». Det er altså mektige krefter som står evangeliet og kirken imot, men Paulus er også tydelig på to saker. Det første er at evangeliets seier er sikret en gang for alle da Jesus triumferte over djevelen på korset⁹⁰. Dessuten er Bibelen tydelig på at de kristne har mektige våpen å kjempe med når Satan angriper Guds folk.

I siterte tekst fra Efeserbrevet 6,10ff., beskriver Paulus flere «våpen» eller virkemidler som han ber de troende om å være klar over og ta i bruk med tanke på den motstandskampen vi står i både som enkeltkristne og som kirke. Først peker Paulus på hvor viktig Herrens «veldige kraft» er for de troende. Dersom den kampen kirken står i har en åndelig karakter, vil det være avgjørende for utfallet av kampen at vi som kirke henter styrke og kraft fra Gud – og ikke fra oss selv. Videre snakker apostelen om Guds fulle rustning som et absolutt nødvendig utstyr i motstandskampen. Den fulle og hele frelsesrustningen beskrives i versene 13-17 i Efeserbrevet 6. Sannheten som belte om livet, rettferd som brynje, fredens evangelium som «sko på føttene», troen som skjold og frelsens hjelm. I tillegg hører Guds ord som det sverdet den kristne har å kjempe med, med til utrustningen. Til slutt nevner Paulus viktigheten av å be «til enhver tid, i Ånden».

Vi kan anta at det er allianser mellom åndskrefter som apostelen navngir og historiske makthavere, åndelige og verdslige krefter som står evangeliet og Guds rike imot. Slike allianser oppstår både på et

personlig og et mer strukturelt plan. Det siste har å gjøre med at krefter som representerer og demonstrerer motstand mot Guds rike og evangeliet, finnes på ulike nivå i politiske og andre maktstrukturer i verden. På det personlige plan handler dette alltid om at det er mennesker som lar seg bruke som redskaper i denne kampen. Den tyske bibellæreren Erich Sauer sier det slik:

Om en ikke skal tro på eksistensen av virkelige demoniske makter som på en eller annen måte influerer, inspirerer og leder menneskenes handlinger, vil nasjonenes historie helt opp til vår tid ganske enkelt bli uforståelig.⁹¹

Det er ikke bare nasjonenes historie som i tilfellet kan bli vanskelig å forstå. Også kirkens egen historie og dens rolle – ikke bare som deltaker i evangeliets seiersrike veksthistorie, men også dens rolle som overgriper og på lag med forfølgerne, blir vanskelig å forklare.

Forfølgelse under kirkens tre første århundrer

De første tiårene av kirkens historie var preget av motstand og reaksjoner på evangelieforkynnelsen både fra det jødiske samfunnet og fra romerske myndigheter. Nå var det imidlertid slik at selv om vi i Apostolenes gjerninger kan lese om både motstand og fengslinger av de første kristne, kunne de kristne også nyte godt av den jødiske religionsfriheten i det romerske samfunnet. De romerske myndighetene betraktet nemlig de kristne som utenlandsjøder eller som proselytter blant jødene. Hadde det ikke vært slik, kunne forholdene blitt enda vanskeligere for de første kristne menighetene enn det faktisk var.

Først under keiser Nero på 50- og 60-tallet etter Kristus, begynte myndighetene å skille mellom jøder og kristne. Det er også på denne tiden at den mer systematiske forfølgelsen av kristne som den romerske stat stod for først, startet. Det var nemlig keiser Nero som gav de kristne skylden for Romas brann og som laget folkeforlystelse av å brenne kristne som levende fakler. På hans tid ble både Peter og Paulus martyrer. Under Domitian (år 81-96) blomstret den romerske statsreligion og keiserkult. De som ikke kunne delta i dette, var utsatt for

forfølgelse, og særlig gjaldt dette jøder og kristne. Selv om Domitian for ettertiden blir stående som en kristendomsforfølger, var det kun under hans siste tre-fire år som keiser at de kristne ble forfulgt – og da mer lokalt og tilfeldig.

Menigheten i Roma synes å ha vært spesielt utsatt med tanke på forfølgelse av de kristne. Sett i lys av at apostelen Johannes ble fengslet og ble plassert på Patmos, synes det tydelig at det også må ha foregått en forfølgelse av kristne på midten av 90-tallet i Lilleasia. Grunnen var den før nevnte statsreligion og keiserkult som de kristne ikke kunne delta i. Dessuten ble det romerske forsamlingsforbudet etter hvert brukt mot de kristne. En kan godt si at Domitians regjeringstid innledet kirkens martyrtid – som for alvor startet da Trajan og Hadrian (år 98-138) satt som keisere. Denne tiden varte i cirka 200 år. Den kulminerte under Diokletian og hans etterfølgere – og opphørte først under Konstantin på 300-tallet. «Men alle statens angrep på kirken var blott krampaktige forsøk på å redde romervesenet og hellenismen unna Galileerens seier», sier den svenske teologen Bo Reicke.²²

Kirkehistorien slik den fortoner seg i de tre første århundrene av den kristne tidsregningen, kan altså fortelle om en kamptid for evangeliet. Motstanden var tøff og periodevis var det blodig forfølgelse av de kristne. Det er ikke for ingenting at disse første århundrene av kirkens historie blir kalt en martyrtid. Forfølgelsen den romerske stat stod for, skjedde som en rekke lokale og sporadiske forfølgelser. Det såkalte «første edikt» som tok sikte på å utrydde kristendommen, kom i år 250. Først 50 år senere, under Diokletian (år 284-305), kom det en stor og systematisk forfølgelse som varte i åtte år. Alle som nektet å ofre til keiserens bilde, skulle tortureres og drepes. Historikerne kan imidlertid fortelle at planen ikke lot seg gjennomføre fordi de kristne var for mange. Det vi kanskje kan kalle den «klassiske» martyrtiden tok slutt under keiser Konstantin (306-337) på 300-tallet.

Når kirken blir forfølger av sine egne

Det historien kan fortelle oss, er at den katolske kirke – som jo formelt ble romersk statsreligion under Theodosius den store år 392, kom selv

til å stå for forfølgelser av kristne som ikke delte den offentlige religions eller den nasjonale kirkes dogmer og gudstjenestepraksis. Det samme gjaldt de etterfølgende europeiske stats- eller nasjonalkirker. Her kan vi snakke om at kirker – både med katolsk og etter hvert også med protestantisk teologisk læregrunnlag, satte i gang med trakasering og forfølgelse av kristne som ikke delte majoritetskirkens tro og praksis. Disse kunne bli systematisk undertrykt og forfulgt. Grupperinger og retninger som brøt med den «sannhet» som storkirken stod for, ble betraktet som «seker» som måtte bekjempes.

Kristne og menighetsfellesskap – som av samvittighetsgrunner ikke har kunnet dele det majoritetskirken har stått for, er i stor grad også blitt fortiet eller uteglemt av historieskriverne. Når slike retninger og kristenflokker er blitt trukket inn i historieskrivningen, er de i stor grad blitt betraktet som avvikere, kjettere og seker. Først i moderne tid, har dette endret seg. Det er blitt mer og mer aksept for å betrakte også de såkalte «dissenterne» med respekt og toleranse.⁹³ Grunnen er helt åpenbart den liberalisering av samfunnet som har skjedd – med neddemping av statskirkenes makt og innflytelse og med det nye fokuset på religionsfrihet og menneskerettigheter

Den kristne dissenterhistorien – fra oldkirken og fram til moderne tid, har ikke bare vært en historie om avvisning og fortielse, men også om forfølgelse – ja, enkelte ganger også blodig forfølgelse. Noe av det som gjorde sterkest inntrykk på meg som ung teologistudent, var å lese en samlet framstilling av denne – på mange måter – glemte historien. Den svenske historikeren Gunnar Westins bok «Den kristna friförsamlingen genom tiderna» hadde kommet på norsk og var en del av kirkehistoriepensum på den frikirkelige institusjonen jeg den gang leste teologi ved.⁹⁴

Her kunne vi lese om dissenterne i tidlig kristen tid og i middelalderen – om såkalte markeonitter og montanister i Lilleasia på 100-tallet, om novatianere i Roma på 200-tallet og donatister i Nord-Afrika på 300-tallet, om paulikanere i For-Asia på 700-tallet og katarer i Europa på 1000-tallet, om valdenserne i Frankrike på 1100-tallet, om lollardene i England på 1300-tallet – og om husittene i Tsjekkoslovakia

på 1400-tallet. Westin beskriver også inngående den såkalte anabaptismen, det vil si gjendøpernes liv og skjebne i reformasjonstiden i Sentral-Europa på 1500-tallet. Den frikirkelige utvikling med blant annet kongregasjonalismens framvekst på 1600-tallet i England – med den påfølgende spredning av denne type teologi og menighetstenkning til USA, hører også med til historien. Som kjent, har påvirkningen vært stor – også tilbake – fra USA til Europa med tanke på vekkelsesbevegelser og inspirasjon til å danne frie menigheter og kirkesamfunn.

Hvorfor har vi fått en kristen dissenterhistorie?

Poenget med å si såpass mye om den kristne dissenterhistorien her, er å tydeliggjøre at de menneskene som har sett det «nødvendig» å søke inn i slike mer frittstående bevegelser og menigheter, i stor grad har gjort dette fordi de mente at bibelordet og evangeliet ikke var forstått og etterlevd på en god nok måte i storkirken. Dette hadde store konsekvenser, da de svært ofte ble forfulgt for sin overbevisning. Disse forfølgelsene ble ofte også svært brutale, med drap og brenning av kristne med et annet syn enn storkirken på noen teologiske lærespørsmål og kanskje også på aktuell politikk.

Det paradoksale i det hele er jo at det her handlet om mennesker og enkeltkristne og kristne fellesskap som jo egentlig delte det samme evangelium. I historiefortellingen om hvordan kristne kirker har fungert som statens- eller maktens representanter – og slik har kommet i skade for å forfølge kristne som har stått for en annen teologi og trospraksis, finnes det faktisk flere eksempler på fra vår egen norske kirkehistorie. En av de sterkeste historiene er knyttet til Hans Nielsen Hauge. I 2021 feiret vi i Norge at det var 250 år siden Hans Nielsen Hauge (1771-1821) ble født. I en tid som åndelig sett var preget av en formalistisk og rimelig autoritær dansk-norsk statskirke og med et statlig og kirkelig embetsverk som var opptatt av alt annet enn å forkynne evangeliet til frelse og livsforvandling, startet Hauge på sine mange vandringer rundt om i Norge der han formidlet evangeliets ord både i personlige samtaler med folk og i samlinger utenfor kirken. I en tid da det verken var tillatt å forflytte seg rundt i landet som Hauge gjorde,

eller som lekmann å forkynne Guds ord, måtte dette ende med statskirkelig forfølgelse og fengsling. Fra den dagen i 1796 da han fikk sin visjon på åkeren og fram til 1814, satt Hauge flere dager i fengsel for sin tro og sin virksomhet – enn han var fri og kunne forkynne. Hele elleve ganger ble han arrestert.

Men Ordet vokste, for å bruke Lukas sine ord i Apostlenes gjerninger. Arven etter Hauge handler om at evangeliets budskap forandret enkeltpersoner, bygdelag og byer over hele Norge, og et stort og livskraftig kristent engasjement vokste fram og banet vei både for det rike kristne foreningslivet og den misjonsaktiviteten som vi så vokse fram ut over på 1800-tallet. I tillegg kommer den betydning som Hauges og Haugevennenes praktiske industrielle nybrottsarbeid hadde for folks livskvalitet og den nasjonsbygging som foregikk ut over på 1800-tallet.⁹⁵

Kirkens overgrep mot enkeltmennesker og forfølgelse av annerledes tenkende, finnes det dessverre flere eksempler på i kirke- og misjonshistorien. Både under den katolske misjons storhetstid ca. 1500 til siste del av 1700-tallet – og delvis under protestantisk misjonsvirksomhet, var det ikke kirken som ble forfulgt, men kirken som selv opptrådte som «forfølger». Som vi har sett, gjorde kirken seg skyldig i overgrep ved å utøve maktbruk – tvang og vold – mot mennesker som stod imot misjonen. Saken blir altså snudd på hodet, fra å være en kirke som forfølges, blir kirken en overgripende kirke.

Forfølgelse vi opplever i dag

Forfølgelse av kristne i verden har ført til at flere mennesker har mistet livet gjennom de siste hundre år enn i noen tidligere tilsvarende tidsperiode av kirkens historie, sier Frank-Ole Thoresen.⁹⁶ I nyere tid kan forfølgelse av kristne og av kirker knyttes spesielt til kommunistiske og andre totalitære regimer. Spesielt kan en se dette i Øst-Europa og Kina. Også i muslimske land har det blitt – og blir – slått hardt ned på kristen misjon. Med tanke på den forfølgelse kirken opplever i dag, finnes det flere som peker på at det finnes mange trekk av gjenkjennelse mellom

de tre første århundrene av kristendommens historie og den historie jeg har vist noen glimt fra.

Jeg var så heldig at jeg for noen år siden fikk høre vitnesbyrdet til lederen for den kristne TV-stasjonen Sat 7, Rita El-Mounayer, i Midt-østen. Sat-7 som er et TV-selskap som har som formål å spre budskapet om Guds kjærlighet til Midtøsten og oppmuntre den kristne minoriteten i regionen.⁹⁷ Det denne modige kvinnen som ledet denne TV-kanalen vitnet om, gjorde et sterkt inntrykk på oss alle som hørte henne. Til oss vestlige og skandinaviske representanter for den kristne kirke sa hun nemlig (sitert etter hukommelsen): «Ikke vær så opptatt av å be om at forfølgelsen avtar eller opphører, men for at vi må nå stadig nye mennesker med evangeliet om Jesus!» En slik oppfordring er like- som ikke logisk for oss kristne i Vesten – som har vokst opp med kristen tro og tenkning som en privilegert del av samfunnet. Vi tenker jo først og fremst at vi for all del må vi unngå motstand og forfølgelse.

Det er en utrolig sterk erkjennelse som vokser ut av kirkens forfølgelseshistorie: Gud selv sørger nemlig for at all motstand fra verden og fra samfunnet og som settes inn for å hindre evangeliets seiersløp, ikke blir et stengsel for evangeliet, men tvert imot ender opp med å fremme det. Jo mer kristne forfølges og jo sterkere maktmidler som settes inn mot evangeliet, dess hurtigere sprer budskapet seg og dess raskere vokser kirken! Dette finnes det mange historiske eksempler på. Et av de sterkeste vitnesbyrdene om dette er hvordan det kommuniststyrte Kina under den såkalte kulturrevolusjonen på 1960- og 70-tallet lukket landet for kristen innflytelse. Både misjonsvirksomhet drevet av «utlendinger» og kristen forkynnelses- og menighetsvirksomhet drevet av kineserne selv, ble slått hardt ned på.

Organisasjonen Åpne Dører rapporterer om at menigheter blir overvåket og at sikkerhetsstyrker stenger mange kirker. Menighetsledere blir arrestert, og det er forbudt for barn under 18 år å være med i kirkelig aktivitet. Religion er blitt bannlyst i offentligheten, og lærere og medisinsk personell har blitt presset til å signere erklæringer om at de ikke har noen religiøs tro. I noen områder har eldre mennesker blitt informert om at de vil få kutt i pensjonen om de ikke frasier seg

sin kristne tro.⁹⁸ På tross av slike rapporter om forfølgelse i Kina, kan forskere også melde at etter Maos død begynte millioner av kinesere å søke til den kristne tro og til kristne fellesskap. I 2010 var det 58 millioner protestanter i landet, og forskere tror at tallet av protestantiske og katolske kristne vil stige mot 247 millioner fram mot 2025.

Tilbake til «normalen»?

Hvordan skal så vi som kristne i dag forholde oss til motstand mot evangeliet og eventuelt til forfølgelse? Dette er nemlig et viktig spørsmål – ikke bare for de forfulgte kristne som det finnes mange av i verden i dag, men også for oss som har levd i land med lang kristen tradisjon – med rimelig høyt vern mot trakassering og forfølgelse av mennesker – inklusivt kristne. Framtida kjenner ingen, og vi må som kristne i Vesten være forberedt på at forholdene endres med tanke på hvor samfunnet som vi er en del av setter grensene for vår mulighet til fritt å forkynne evangeliet. Som kristne i den vestlige – og «gammelkristne» verden, har vi vært vant til et samfunn rundt oss som lovmessig og holdningsmessig har vært åpent og bekreftende i forhold til kristen forkynnelse og virksomhet. Vi har også sett at med en stadig sterkere sekularisering av samfunnet, kan også fiendtligheten mot det kristne budskap tilta.

Derfor kan vi i dag oppleve det som en stor og noe u håndterbar utfordring når vi ser at lovverket i samfunnet blir mindre og mindre preget av kristent livssyn og tankegods og at friheten som vi har nytt til fritt å drive forkynnende virksomhet – problematiseres. Dette er noe av grunnen til at vi har så mye å lære av de første kristne og fra kristne i andre deler av verden der motstand mot evangeliet og forfølgelse av kristne ikke hører til sjeldenhetene, men er normalen. Jesus har jo forutsagt at forfølgelse for hans skyld er «normaltilstanden» for kristne i verden.⁹⁹ Dette må vi ta med oss også i dag!

Hva de første kristne kan lære oss

Det kan her være grunn til å minne om noen av de lærdommene som de første kristne fikk med seg i sammenheng med bønnesamlingen i Jerusalemsmenigheten, da Peter og Johannes trekkes inn for Det store råd og blir fengslet for sin forkynnervirksomhet, slik vi kan lese om dette i Apostlenes gjerninger kapittel 4. Lukas er i sin gjengivelse av denne bønnesamlingen så detaljert og poengtert, at mye kan tale for at han med dette har noe viktig som han vil formidle til den kristne kirke til alle tider.

De første kristne – som kristne til alle tider – og som opplever en tiltagende fiendtlighet fra omgivelsene, reagerer naturlig med frykt. Under slike omstendigheter måtte det være både bekreftende og oppmuntrende å være til stede på dette bønnemøtet. Her ble de nemlig både gjennom bønner som ble bedt og Guds ord som ble sitert (fra Salme 2) minnet om at de var en del av noe større enn dem selv. De var en del av Guds historiske frelsesplan i og for verden!

Dessuten: I bønnemøtet blir det også referert til det som hadde skjedd med Jesus – iverksatt både av Herodes, Pilatus og det jødiske folk. Nettopp disse onde planene var en del av Guds frelsesplan. Fra en stemme i bønnemøtet lyder det: «[...] for å gjøre det du i din makt og etter din plan hadde bestemt skulle skje.»¹⁰⁰ Slik Gud hadde kontroll når gudsfolket i den gamle pakt opplevde fiendskap, slik Gud hadde full kontroll over det som skjedde i forbindelse med Jesu lidelse og død, slik har Gud full kontroll også når representanter for det den kristne menighet opplever motstand og fiendskap!

Motstand og forfølgelse ble opplevd av de første kristne som en spesiell tid der Gud fikk vise de kristne – ikke bare sin nærhet og omsorg, men også sin makt på forunderlig vis. Da de hadde bedt, skalv stedet der de var samlet, alle ble fylt av Den hellige ånd, de talte Guds ord med frimodighet – og de opplevde en sterk enhet i fellesskapet. Om grunnen ikke skjelver like mye etter alle bønnemøter som avholdes i kritiske tider for den kristne kirke i ettertid, er Guds nærhet, omsorg og underfulle inngripen den samme for oss som for de første kristne.

Hva kan vi lære av evangeliets veksthistorie?

Evangeliets veksthistorie viser på mange måter det sanne – men samtidig – et paradoksalt bildet av kirken. Til tross for at kirken alltid vil være belemret med ufullkommenhet, feil og mangler, så bruker Ånden kirkens svakhet til å fremme evangeliet i verden. Denne historien lærer oss derfor noe viktig om evangeliets evne til overlevelse og seire gjennom alt. Lidelse, forfølgelse og død stopper nemlig ikke evangeliets seiersgang! Både for oss som enkeltkristne og for kirken, betyr evangeliets veksthistorie derfor at vi kan få frimodighet og håp i den tjeneste vi har med evangeliet.

Så må det også sies at evangeliets veksthistorie med all tydelighet viser hva konsekvensene kan bli når evangeliet ikke har fått sette agendaen i kirken. Kirken har til tider falt for fristelsen til å gå inn i seg selv og bare bli opptatt med sine egne saker. Den har også periodevis blitt fanget inn og blitt styrt av ytre politiske eller andre ideologiske krefter. Evangeliet er blitt omtolket og brukt kynisk som teologisk og ideologisk maktmiddel for å herske over menneskers liv og skjebne. Slik sett er denne historien også en advarsel til kristne og den kristne kirke om å stadig og kontinuerlig søke evangeliets sannhet og Åndens gode ledelse og veiledning for liv og tjeneste.

Kapittel 4

Å TALE TYDELIG OG SANT OM EVANGELIET

Den kristnes og den kristne kirkes fremste kall – og kanskje også største utfordring i dag, er å være et vitne om evangeliets sannhet! Også for de første kristne var det vitnetjenesten for evangeliets sannhet som var hovedsaken. Dette må også sies å være den grunnleggende lærdom som springer ut av evangeliets motsetningsfulle veksthistorie. Kallet handler ikke om noe mindre enn å følge Jesu befaling om å være «mine vitner».¹⁰¹ Et vitne er som kjent et menneske som selv har erfart evangeliets ubetingede nåde og livsforvandlende kraft. En kirke som oppfatter seg som et vitne om evangeliet, er en kirke som setter evangeliet – og ikke alle andre saker – i sentrum. Det er en kirke som lar evangeliet sette agendaen! Det var vitnesbyrdet om Jesus som kjennetegnet og bar den urkristne formidlingen av evangeliet. Og det er nettopp vitnesbyrdet som må kjennetegne og «bære» vår videreformidling av evangeliet også i dag.

Å vitne kan kristne gjøre både i gjerning og med ord, både ved kjærlighetshandlinger og forkynnelse. Skal vi framstå som troverdige vitner i dag, må det skje både i ord og handling. Men for at evangeliet skal bli hørt og tatt imot, må det også formidles i ord, gjennom forkynnelse. Skal evangeliet bli hørt og tatt imot som Ordet som vokser, må det bli forkynt både tydelig og sant! Sannhetskravet i formidlingen av evangeliet henger sammen med det faktum at evangeliet representerer Sannheten – med stor S. Begrepet «evangeliets sannhet» er imidlertid ikke en betegnelse som Lukas bruker, men hos Paulus står derimot

begrepet sentralt. Se for eksempel Galaterbrevet 2,5 og vers 17. Omstendighetene er den situasjonen som oppstod i Galatia der de såkalte judistene prøvde å få innpass med en forkynnelse om at de som trodde på Jesus også måtte la seg omskjære på jødisk vis for å bli frelst. Som tidligere nevnt, blir Peter en del av dette opptrinnet da han slår seg sammen med andre og «hykler», som Paulus sier det. I denne sammenheng bruker altså Paulus uttrykket «evangeliets sannhet» og han anklager Peter for ikke å *gå fram nettopp etter evangeliets sannhet*. Denne betegnelsen ivaretar og betegner godt det anliggende som opplagt også Lukas var opptatt av. Vår formidling og presentasjon av evangeliet i dag handler med andre ord om å ta vare på og formidle evangeliets sannhet. Derfor er det også evangeliets sannhet som står på spill om vi som kristne svikter i vår etterlevelse og videreformidling av evangeliet.

I denne boken tenkes vår og kirkens aktuelle utfordring om å være vitne om evangeliets sannhet som noe som har sammenheng med det vi hadde fokus på i bokens kapittel 2. Lukas sin fortelling om Ordet som vokser, handler om evangeliet som gudgitt og historisk troverdig budskap om Guds ubetingede nåde og livsforvandlende kraft. Dette troverdige budskapet kan kirken velge å ta vare på og formidle i ord og gjerning ved å tale sant og tydelig om evangeliet. Alternativt kan vi velge å ikke gjøre det, men tvert imot hindre Ordets vekst ved å tale utydelig om evangeliets nåde og virkekraft. Mer om dette etter hvert.

Tydelig og sann tale om evangeliet – hva kan det handle om i dag?

I bokens kapittel 2 ble det ut fra Peters pinsepreken og virkningene av denne, formulert tre kjennetegn på forkynnelse som ivaretar evangeliets innhold og intensjon. Det første av disse kjennetegnene – om at tydelig og sann tale om Jesus baserer seg på forkynnelse av de historiske kjensgjerningene slik Det nye testamentet vitner om, sier noe om at *forkynnelsen må handle om en klargjøring av selve frelsesfundamentet*. Det andre kjennetegnet handler om at forkynnelsen om Jesus skal bringe mennesker til omvendelse og at den skal veilede til tro og frelse. Her er fokuset på *den situasjon vi befinner oss i som mennesker*. På grunn av vår synd har vi falt fra Gud og vi trenger å høre evangeliets frelsesbudskap gjennom forkynnelsen av Ordet. Evangelieforkynnelsens tredje kjennetegn handler om at tydelig og sann tale om Jesus skal bringe mennesker til omvendelse og den skal veilede til tro og frelse slik at mennesker kan bli en del av det kristne fellesskapet. Her er fokuset på at vi som kirke også er kalt til å tale tydelig om *kirkens og det kristne fellesskapets sanne identitet og om hva kirkens gudgitte oppdrag går ut på*. I det følgende skal vi se på hva disse tre kjennetegnene på sann Kristusforkynnelse kan innebære for oss i dag.

Tydelig tale om selve frelsesfundamentet

Den kristne forkynnelse er, og må alltid være, forankret i det vi kan kalle de historiske kjensgjerningene som Bibelen beskriver. Det sentrale i denne sammenheng er å fastholde og framheve at Jesu lidelse, død og oppstandelse er historiske fakta med frelseshistorisk betydning. I dag er det nemlig en tendens til å nedtone betydningen av de historiske fakta eller begivenheter knyttet til frelsesbegivenhetene. Ofte skjer dette ved å framheve bibelfortellingenes såkalte narrative betydning, det vil si deres betydning og virkning på oss, som fortelling. Dette skjer gjerne på bekostning av den historiske troverdigheten de bibelske

fortellingene har, noe som igjen kan handle om at en underkjenner den historiske faktaside bibelfortellingene har som bakgrunn.

Hvordan møte skepsisen til evangeliet

Det som kan ligge bak en slik skepsis til evangeliens historiske troverdighet kan være at en forutsetter at fakta og tro er uforenlige – og at religiøs tro ikke kan bli fundert på historiske fakta. Det oppstår et problem med kristen tro i relasjon til et standpunkt som dette: På en eller annen måte er jo den kristne tro knyttet til den Jesus som levde og døde i Israel i det første kristne århundret. På en eller annen måte må derfor også kristen tro være en tro basert på historiske kjensgjerninger.

Når det brukes ord som «historien» eller «historiske kjensgjerninger», kan vi ifølge en del teologer mene to ting: Vi kan forstå historie som «fortiden» eller isolert som historiske fakta i fortiden. Eller vi kan med historie mene «å referere til fortiden», eller se historie som fortelling om fortiden. I det førstnevnte tilfelle er vi opptatt av faktiske ting som skjedde, og ingenting annet. I det andre tilfellet er vi opptatt av begivenhetene i deres spesielle kontekst og i lys av den spesifikke betydning de har for vår eksistens i dag. For eksempel vil en kjent teolog som Rudolph Bultmann (1884-1976) si at det nytestamentlige frelsesbudskap er formidlet til oss i sin tids mytologiske form, og at vår oppgave i dag er å avmytologisere dette budskapet og gi det en eksistensiell tolkning slik at det får betydning for oss i dag.

Denne måten å tenke på har også gitt det resultat at noen skiller mellom «troens Jesus», det vil si den oppstandne Kristus, og «den historiske Jesus», det vil si den Jesus som virkelig har levd. Det som er viktig, hevder en gjerne da, er ikke fakta-siden av historien, men heller historiens betydning. Begivenhetene i seg selv blir derfor ikke så interessante. Dette innebærer da at kunnskap om Jesus Kristus som en historisk person og hans historiske gjerning, ikke er så viktig for troen.

Denne måten å se på historie og teologi generelt – og spesielt denne måten å betrakte evangeliens formidling av Jesu liv og lære på, er uholdbar. Skillet mellom historien som fakta og historien som fortelling er nemlig basert på en misforståelse av forholdet mellom disse

to måtene å se historien på. Grunnen er at at de på det nærmeste er sammenvevd. Ja, det er umulig å tenke seg den ene uten den andre. Saken er jo at ingen ville skrive noen form for historie som fortelling dersom en ikke var overbevist om at det de skriver om var viktig nok *som fakta* – til at en ville skrive om det.

Motsatt er det jo slik at vi får tilgang til det som virkelig skjedde, bare gjennom de «historiene» som forteller historien i dens rette kontekst. Det er for eksempel meningsløst å forsøke å overbevise meg selv om at Jesus døde for min synd, dersom han historisk talt ikke var død i det hele tatt. Det er også meningsløst ifølge apostelen Paulus å tro uten at Kristus virkelig er stått opp fra de døde dersom det ikke har skjedd en faktisk og fysisk oppstandelse.¹⁰² Den kristne kirke har alltid bekjent at det bare er den historiske Jesus slik de nytestamentlige skriftene vitner om ham, som kan være troens og kirkens Jesus. For det var i begivenhetene knyttet til Jesu liv, hans forkynnelse og hans gjerning, hans død og oppstandelse – at Gud selv handlet, åpenbarte seg og forsonet verden med seg selv!

Jesus – og de gammeltestamentlige skriftene

De første kristne brukte – i tillegg til apostlenes fortellinger om Jesu liv, død og oppstandelse, også de gammeltestamentlige skriftene som tolkningsnøkkel for å forstå og forklare betydningen av det Jesus hadde lært og gjort. Peters tale på pinsedag som gjengis i Apostlenes gjerninger kapittel 2 er et tydelig eksempel på dette. Vi kommer heller ikke til rette med evangeliefortellingene og personen Jesus om ikke de gammeltestamentlige tekstene opplyser om bakgrunn og betydning!

I moderne teologi har en hatt en nokså ensidig betoning av en kritisk historisk utforskning av Det gamle testamentet, noe som har gjort at denne delen av Bibelen har mistet noe av betydningen som «kirkens Bibel». En kan dermed også si at Det gamle testamentet på sett og vis svekkes som en viktig «bærer» av selve frelseshistorien, den bibelske og frelseshistoriske store fortellingen.

Det som skjer når vi taler utydelig og uklart om Jesus på dette feltet, er at viktige ord, begreper og forestillinger som finnes i Det nye

testamentet brukt om Jesus Kristus og om hva den kristne tro innebærer, blir vanskelige å forstå meningen med. Ta for eksempel begreper som Menneskesønnen, Guds sønn, Messias og Guds rike. Disse begrepene er mye er mye framme i Jesu egen forkynnelse og blir uforståelige uten den gammeltestamentlige bakgrunn. Matteusevangeliet har for eksempel over 60 henvisninger til Det gamle testamentet som «bevis» for at Jesus er den lovede frelser og Messias. Jesus forklarer også sitt liv og sin gjerning som oppfyllelsen av det som er skrevet i de gammeltestamentlige skriftene om ham.¹⁰³

Sentralt i evangelistenes gjengivelse er formuleringer som: «Slik skulle det bli oppfylt som var talt», eller: «slik det står skrevet». Jesus forklarer altså sin skjebne ut fra det som var skrevet om ham.¹⁰⁴ Jesus kunne også si: «[...] alt som profetene har skrevet om Menneskesønnen, skal oppfylles».¹⁰⁵ Jesus forutsetter tydeligvis at frelseshistorien som Det gamle testamentet vitner om, er sann historie. Går vi til sentrale forfattere av nytestamentlige skrifter som Paulus og Peter, kaller for eksempel Paulus Det gamle testamentets skrifter for «Guds ord». Han ser alle disse skriftene som inspirert av Gud.¹⁰⁶ Paulus henviser over 90 ganger til Det gamle testamentet i sine brev. Peter framhever at profetord i Det gamle testamentets skrifter ble til ved at mennesker ble drevet av Den hellige ånd.¹⁰⁷

Tydelig tale om vår eksistens som mennesker

Når Peters forkynnelse på pinsedag treffer samvittighetene og stikker i hjertet, kan en si at det teologisk sett er interessante ting som skjer. Når forkynnelsen treffer menneskets grunnleggende Guds- og skaphetserkjennelse og når inn til menneskets situasjon som frafallen skapning, kan det skje – det som skjedde på pinsedag. Ordet om Jesus «stikker i hjertet» – i den betydning at det vekker samvittigheten i en gryende erkjennelse av at det budskapet jeg hører, er et budskap jeg trenger for å bli frelst. Det var nettopp dette som skjedde når Peter forkynnte om Jesus. Det er det samme Gud alltid ønsker at skal skje når

evangeliet om Jesus Kristus forkynnes. Derfor er det nettopp dette vi som kirke i dag må be om at skjer når evangelieordet forkynnes!

Forkynnensens primære og egentlige mål

Dette er også grunnen til at forkynnelsen i dag må ta sikte på å stikke mennesker i hjertet, vekke samvittigheter og gjøre mennesker urolige slik at de spør om hva de skal gjøre for å bli frelst. Dette er forkynnensens primære og egentlige mål. Også vår forkynnelse i dag må derfor – for å bruke ord fra den tidligere gjennomgangen av virkningene av Peters pinsepreken, ta sikte på å lede mennesker til frelse ved å vitne klart om troens og omvendelsens nødvendighet, om dåpens viktighet og om løftet om Åndens gave og kraft. Disse elementene i evangelieformidlingen hører sammen. De bør også alltid høre sammen i vår forkynnelse og formidling av evangeliet – om vi ønsker å tale tydelig om menneskers frelsesbehov i dag.

Evangeliet er relevant for alle!

Mange kirker og menigheter er opptatt med å gjøre evangeliet så relevant som mulig for dagens mennesker. Det vi ser, er at fokus da lett blir kulturtilpassede sang- og musikkformer og «modernisering» av forkynnelsen. Det kan være mye rett og godt i en slik måte å tenke kulturrelevans på. Men faren er at vi i vår iver etter å fornye formidlingsformene, også forflater og ufarliggjør innholdet i budskapet. Alltid må vi som formidlere av evangeliet ha det klart for oss at det er *evangeliet i seg selv* og med det innhold det faktisk har i Det nye testamentet, som er relevant for alle mennesker – i alle kulturer og til alle tider. Formidlingsformer og språk kan endres, men ikke innholdet i selve budskapet. Grunnen er at det kun er dette Ordet, kun budskapet om Jesus Kristus, som «treffer» menneskets grunnleggende Guds- og skaphetserkjennelse. Dette er en erkjennelse vi som mennesker har – selv om vi alle er del i frafallet fra Gud. Når vi, som mennekser skapt av Gud, men også som mennsker rammet av syndefallet, hører evangeliets nådebudskap, kan det «stikke i hjertet». Evangeliets budskap kan mennesker stå

imot og avvise, men det er allikevel et relevant budskap som treffer alle mennesker «i hjertet».

Tydelig tale om kirkens identitet og oppdrag

Primærforkynnelsens tredje kjennetegn, handler om en dobbelthet – som noen ganger kan være vanskelig å holde sammen: Når evangeliet forkynnes – slik vi har lest at det skjedde på pinsedag, vil det resultere i at det oppstår et *skille mellom mennesker* (noen tar imot – mens andre ikke gjør det). Samtidig vil det samme budskap *forene mennesker* i et nytt fellesskap – knyttet sammen i troen på Jesus Kristus som en følge av Åndens gjerning. Men la det være klart: Intensjonen med evangeliet er ikke å skille mellom mennesker, men å forene! Forene oss med Gud, men også med hverandre.

Den kristne identitet som evangeliet skaper

Det som skjer når vi taler utydelig og uklart om følgene av å komme til tro på Jesus, er at vi risikerer å tale uklart om kirkens identitet og dens oppdrag. Ordet som brukes i det greske nytestamentet om kirke eller menighet, er *ekklesia*. Bokstavelig betyr dette «de som er kalt ut» (fra verden) for å tilhøre det nye gudsfolket. I Det nye testamentet brukes dette ordet både om menigheten eller menighetene på et lokalt sted¹⁰⁸, om selve menighetssamlingen¹⁰⁹ og om den universelle kirke, det vil si alle de troende¹¹⁰. Nytestamentet er også tydelig på at de Jesus-troende blir en del av det nye gudsfolket. Dette er et annerledes folk som skiller seg ut i verden. Disse menneskene er ved Åndens nyskapende gjerning også blitt lemmer på Kristi kropp som er kirken¹¹¹ og de har fått del i en helt ny eller «annerledes» virkelighet i denne verden.

Det en kan kalle kristen identitet, er en identitet som skiller seg fra alle andre identiteter vi kan tilegne oss som mennesker. Denne identiteten har to grunnleggende komponenter; relasjonen til Jesus Kristus

og relasjonen til den medtroende i det kristne fellesskapet. Det er interessant å merke seg at i Apostlenes gjerninger 11,26 og i 26.28, brukes for første gang betegnelsen «de kristne» (gresk *christianos*) om de som tilhører Kristus. Her knyttes kristenidentiteten direkte til «opphavet», Kristus. Ordet «disippel», som også brukes hyppig om de kristne i Apostlenes gjerninger, gjør det samme.¹¹² Det samme gjør det særegne ordet «nasareere».¹¹³ Her er det jo Jesus – fra Nasaret, som ligger bak. Ord som «brødre/søsken» og «de troende», som også brukes ofte om de kristne i Apostlenes gjerninger, knytter kristenidentiteten mer til det kristne fellesskapet.¹¹⁴

Det er altså gode grunner for at perspektivet innenfor-utenfor alltid må følge med i den kristne forkynnelsen, men det må verken overdrives eller nedtones. For dersom dette perspektivet nedtones – eller om det blir borte, står kirken i fare for å gjøre evangeliet «ufarlig» og den kristne identiteten uklar. Det kan være et budskap vi synes godt om og som vi for så vidt tror på, men som ikke får konsekvenser for våre liv. Overdrives innenfor-utenfor-perspektivet, står kirken i fare for ikke bare å overta «kontrollen» på hvem som faktisk er innenfor og utenfor, men også å skyve mennesker fra seg og sette opp falske anstøt som kan hindre mennesker fra å bli berørt av evangeliet. Som kirke i dag, trenger vi derfor også å bevisstgjøres på at det ikke er vår oppgave å dømme hvem som er innenfor eller utenfor. Den «dommen» må vi alltid overlate til Herre!

Når vi blir uklare i vår tale om Jesus

Til alle tider og gjennom hele historien har samtdiskulturen påvirket kirken. Denne påvirkningen handler ikke bare om hvordan vi innretter og lever våre liv som kristne i det samfunnet vi lever i, men også om hvordan den kristne tro kan forstås og formidles. Enhver tid med sin kultur har skiftet mellom å ha både negativ og positiv påvirkningskraft på kirkens vilje og mulighet til å holde fast ved evangeliets sannhet og virkekraft.

Hva kulturen kan gjøre med kirken

Det finnes også noen underliggende drivkrefter i dagens samtidskultur i den vestlige verden som lett kan drive et spill med oss, om vi ikke er oppmerksomme på dem. Mennesker som lever i samtidskulturen påvirkes nemlig av to tilsynelatende «motsatte krefter», sier den svenske filosofen Mikael Stenmark.¹¹⁵ De to «kreftene» identifiserer han som relativismen og absolutismen og begge disse «kreftene» presser oss i kirken og setter sitt preg på vår måte å tenke på og måten vi kommuniserer på som kirke.

Generelt kan en si at relativismen presser oss i liberalistisk retning, noe som innebærer at det er selve den universelle bibelske sannhet som kan stå på spill. Absolutismen presser oss i fundamentalistisk retning, noe som innebærer at vi blander sammen spørsmålet om Bibelsens og evangeliets sannhet med vår kunnskap om denne. Det siste vil jo innebære at det vil være vår kunnskap om sannheten som er den objektivt riktige, noe som vel samsvarer dårlig med det Paulus sier om at vi ser og forstår stykkevis.¹¹⁶ Begge disse tankeretningene kan få store konsekvenser for måten vi framstår på som kirke i dag. Og framfor alt: Disse kreftene kan påvirke oss, hver på sitt vis, slik at vi ender opp med å ikke formidle evangeliet tydelig og klart.

Kirken er fortsatt sin egen verste fiende!

Vi må tørre å være ærlige på at det ikke bare er samtidskulturen som påvirker oss som kirke til å tale utydelig og uklart om evangeliet. Kirken har vært, og er fortsatt i dag, faktisk sin egen verste fiende. Det er altså ikke bare ytre og kulturbestemte «krefter» som påvirker oss som kristne og som kirke, men også de indre «kreftene». Kirkens stadig tilbakevendende selvopptatthet kan være eksempel på en slik indre «kraft» som kan gjøre at vår identitet som kristen kirke knyttes sterkere til vår egen historie, tradisjon, indre liv, osv., enn til vår genuine bibelske identitet som Kristi kropp i verden.

Uansett hvilke «krefter» vi kjemper mot og med, er det grunn til å spørre om hva som skjer når vi som kirke av ulike grunner begynner å tale uklart om Jesus? Det er at ikke bare i forståelsen av hva evangeliet

egentlig handler om vi står i fare for å bli utydelige, men også i vårt syn på hva kirkens gudgitte identitet er og på hvem som er adressat for kirkens budskap. Dette kan det være behov for å utdype noe.

Faren for å forkynne «et annet evangelium»

Når kirken av en eller annen grunn begynner å tale uklart om Jesus, vil den alltid stå i fare for å forkynne et annet evangelium enn det som er overgitt oss fra Jesus selv og hans apostler. I den første kristne tid sto kristne menigheter overfor et slikt problem. I Galaterbrevet kapittel 1, skrevet til kristne i Galatia, er apostelen Paulus forundret over at de kristne har gått over til «et annet evangelium». Bakgrunnen er at menighetene hadde hatt besøk av såkalte *judaister*, det vil si jøde kristne som mente at hedninger som kom til tro på Jesus og ble frelst, måtte la seg omskjære og holde Moseloven.

De som gjorde dette, endte opp med å stå for et annet evangelium enn det Paulus forkynte, og de stod også i fare for å «forvrengte Kristi evangelium», som Paulus sier. En av de første og store lærestridene i den kristne kirke handlet om denne problematikken. Bakgrunnen for det vi opplever som harde ord fra apostelen Paulus i Galaterbrevet, er nettopp det vi snakker om her, nemlig at mennesker som tilhører kirken og det kristne fellesskapet begynner å snakke uklart og utydelig om hva nådens evangelium handler om. Når det skjer, står vi alltid i fare for å ende opp med å representere «et annet evangelium», for å bruke Paulus' formulering.

Hva skjer når evangeliet «reduseres»?

De siste tiårene er det teologer som har begynt å snakke om «den misjonale kirke». Sentralt i denne måten å tenke misjon og kirke på, handler om at vi som kristne og som kirke er deltakere i Guds misjon i verden. Dette er en forståelse av kirkens tjeneste med evangeliet som sammenfaller med det Lukas ønsker å formidle i Apostlenes gjerninger. I nyere misjonsteologi finnes det også synspunkter som kan ha noe viktig å fortelle oss om hva som kan skje i en kirke når det grunn-

leggende nådebudskap som evangeliet formidler, blir uklart. Misjons-teologen D.L. Guder har sammen med flere andre beskrevet hva som skjedde i og med den kristne kirkes overgang fra forfulgt minoritetskirke til rikskirke i det romerske riket på 300-tallet etter Kristus.

Guder beskriver det som skjedde i denne delen av kirkehistorien som *gospel reductionism*, en «redusering» av evangeliet.¹¹⁷ Med dette mener Guder at den første kristne kirke tok skrittet fra å være en bevegelse til å bli en religiøs institusjon med stor makt i samfunnet. Kirken beveget seg bort fra en forståelse av evangeliet som historisk frelsesbudskap til formulering av et trossystem som skulle være en felles religiøs trosplattform i det romerske samfunnet. Gudsriket, sier Guder, ble den evighet som venter etter døden, og frelse ble noe kirken delte ut til den enkelte, spesielt gjennom sakramentene. Kirkens organisatoriske form ble forvandlet fra det enkle troens fellesskap – til statens religion og samfunnets administrator av religiøs mening.

Konsekvensen av kristendommen forstått som statens religion har vi levd med – og strevd med i store deler av den vestlige verden – fram til i dag.¹¹⁸ Reformasjonen på 1500-tallet – med Luther og andre, bidro ikke så mye til å endre den grunnleggende forståelse av kirkens forhold til samfunnsmakten, men evangeliet ble gjennom reformatorenes arbeid tydeliggjort. Det denne historien også illustrerer, er at vi som kirke stadig står i fare for å gjøre evangeliet til noe annet enn det som Jesus og apostlene hadde tenkt det skulle være. Dette er en fristelse som kirker og menigheter har stått overfor til alle tider av kirkens historie og som det finnes mange eksempler på.

Et annet evangelium - og også en annen kirke

Vi kan altså ende opp med et annet evangelium – om vi reduserer og utydeliggjør betydningsinnholdet i det. Resultatet kan også bli «en annen kirke». I dette ligger at det kan skje noe med *vår forståelse av kirkens egen identitet og hva dens oppdrag er* i verden når evangeliet blir uklart for oss. Også dette kan det som skjedde i den tidlige kristne kirke på 300-tallet illustrere. Hadde du snakket med mennesker den gangen om

hvordan de opplevde kirken før og etter rikskirken, ville de nok ha sagt at kirken ikke er til å kjenne igjen etter at den ble rikskirke.

Under de nokså harde Paulus-ordene som vi har referert til fra brevet til galaterne, ligger det en frykt. Dette er tydeligvis en frykt – ikke bare for at evangeliet ikke blir til å kjenne igjen om judistene fortsetter med sine krav om at de kristne må overholde Moseloven, men også for at kirken blir ugjenkjennelig. Det er som om apostelen sier: En kirke som ikke kan stå for den ubetingede og «lovfrie» nåden mottatt ved tro på Jesus og det han har gjort for vår frelse, vil jeg ikke være med i.

Men så må det også sies at det er en underlig dobbelthet her: På den ene side har den kristne kirke alltid stått i fare for å miste, eller i alle fall utydeliggjøre, sin egen bibelsk gitte identitet eller selvforståelse. På den annen side vil jo kirken som en Åndens skapelse alltid være den samme. Kirkens gudgitte natur og oppdrag endres nemlig ikke – verken av kulturstrømninger eller av våre ulike og skiftende tolkninger og feilvurderinger. Det er Jesus Kristus selv som har sagt at han vil bygge sin kirke – ikke så mye på grunn av oss, men kanskje aller mest på tross av oss. Noen ganger også på tross av alle som er satt til å tjene og lede i kirken. Dette forhold må imidlertid ikke gjøre at vi trekker den slutning at spørsmålet om kirkens sanne identitet er uviktig.

Når det blir uklart hvem evangeliet er til for

Det er tilsynelatende en indre logikk i det som skjer når kirken gjør evangeliet uklart. Når vi står i fare for å representere et annet evangelium, står vi også i fare for å være en annen kirke – og også å ha en annen adressat eller mottaker av vår formidling av evangeliet. Selv om det tok litt tid før de første kristne skjønnte hva misjon handlet om, forstod de første kristne etter hvert hvem adressaten for evangeliet egentlig var.

De to hovedaktørene i Apostlenes gjerninger, Peter og Paulus, var begge tydelige på dette. I kapittel 4 fortelles det om at Peter og Johannes må forsvare seg i jødenes eget høye råd, og da står Peter fram og sier (vers 12): «Det er ikke frelse i noen annen, for i hele verden er det

blant mennesker ikke gitt noe annet navn som vi kan bli frelst ved.» Tydeligere kan det vel ikke uttrykkes hvem som er adressat for det frelsende evangeliet: Det er alle mennesker, både jøder og andre folkeslag. Det samme gir Peter uttrykk for i det såkalte apostelmøtet som Lukas forteller om i kapittel 15, vers 11 i Apostlenes gjerninger: «Nei, vi tror at vi blir frelst av Herren Jesu nåde, på samme måte som de.» Paulus, som jo kan sies å være hovedaktør i Apostlenes gjerninger fra kapittel 13, gir i flere av sine misjonstaler uttrykk for det samme.¹¹⁹ I Romerbrevet kapittel 1, versene 16 og 17, er Paulus tydelig både på hva evangeliet egentlig handler om og hvem som er adressat for budskapet: «For jeg skammer meg ikke over evangeliet. Det er en Guds kraft til frelse for alle som tror, jøde først og så greker. For i det åpenbares Gud rettferdighet, av tro og til tro, slik det står skrevet: Den rettferdige skal leve ved tro.»

Hva er det som skjer når adressaten blir uklar?

Dersom vi ikke er lydhøre for hva Bibelen sier om hvem som er adressat for evangeliet, er det flere ting som kan skje. Vi kan for eksempel bli misledet til å tro at det ikke er det faktum at mennesket er en Guds skapning og som har falt ut av og har mistet sin gudsrelasjon, som er grunnproblemet. I dag synes hovedfokus å være at mennesket har religiøse og/eller eksistensielle behov som det bør få dekket. Det kan også bli slik at det ikke er menneskets syndeskyld og tap av samfunn med Gud som er problemet, men heller mangel på mening. I tillegg - og kanskje det mest alvorlige. Det kan bli slik at det ikke er menneskets behov for ubetinget og gjenreisende nåde som blir viktig, men heller behovet for forbedret livskvalitet.

Alvoret er imidlertid at menneskets, det vil si mottakerens eller adressatens grunnleggende behov, alltid har vært og alltid vil være det samme. Dette er Bibelens syn på mennesket. Skiftende tider og kulturstrømninger vil aldri kunne endre på dette. I de såkalte misjonstalene som er gjengitt av Lukas i Apostlenes gjerninger, er det en tydelig og klar adresse for budskapet både i talene til jøder og til hedninger. Men

nesker, både jøder og alle andre folkeslag, kalles til omvendelse fra sin synd og til tro på Jesus.¹²⁰

Hvordan være tro mot evangeliets virkningsside?

Som tidligere påpekt, har kirken store utfordringer – ikke bare når det gjelder fristelsen til å tale utydelig om budskapets innhold, men også med tanke på å komme til rette med det vi tidligere har kalt virknings-siden av evangelieforkynnelsen. Derfor vil spørsmålet om hva som er forholdet mellom primærforkynnelsen og fortellingene om virkningen av denne, være et viktig spørsmål.

Dette har vært en utfordring for den kristne kirke til alle tider. Lukas, som den gode teologen og kirkestrategen han var, tydeliggjorde i måten han gjenga historiene fra de de første kristnes erfaringer med evangeliet på, at virkningssiden av evangelieforkynnelsen aldri må skilles fra det vi her kaller primærforkynnelsen. Lukas var bevisst på hva konsekvensen kunne bli om tyngdepunktet mellom primærforkynnelsen og virkningshistoriene ble forskjøvet. Vi som representerer kirkelig liv i dag, trenger også å bevisstgjøres på hva som skjer når dette tyngdepunktet forskyves. Og det skjer gjerne to typer forskyvninger, både i retning av å overbetone evangeliets virkningsside og i retning av å gjøre primærforkynnelsen til det eneste «rette». Det siste er ofte knyttet sammen med en stor skepsis til for eksempel karismatiske manifestasjoner.

Når evangeliets virkningsside blir dominerende

I forhold til førstnevnte forskyvning, er det viktig at vi til tider spør oss selv: Hva er det som skjer når tyngdepunktet i kristendomsforståelse og forkynnelse flyttes slik at virkningen av evangelieforkynnelsen overskygger selve budskapet? Tidligere har vi sett hvordan Lukas formidler fortellingen om evangelisten Filips evangelisering i Samaria og spesielt hans møte med trollmannen Simon, som illustrasjon på hva som kan

skje.¹²¹ Denne historien viser noe av det som er typisk når virkningssiden blir dominerende.

Jakten på menneskers oppmerksomhet – ofte knyttet til egen vinning, var en drivkraft for Simon i Samaria. Og det har vært nettopp den menneskelig oppmerksomhet som har vært drivkraften for alle som gjennom historien har søkt miraklet framfor budskapet. Dette innebærer blant annet at det ikke blir budskapets sannhet og opprinnelige innhold som blir det viktigste når evangeliet formidles, men hvordan både budskapet og det som skjer i tilknytning til dette, skal tjene «meg», mine interesser og mine behov. Eller kanskje vil det være min menighets, min bevegelses eller mitt kirkesamfunns interesser som blir drivkraften for tjenesten med evangeliet. Det vi kanskje kan kalle Simon-syndromet, har dessverre fulgt den kristne kirkes historie til alle tider.

Jakten etter opplevelser og manifestasjoner

Det er tydelig at jakten på opplevelser og manifestasjoner blir karakteristisk når vekten ensidig legges på evangeliets virkningsside. Fenomenet er kjent fra hele kirkehistorien – helt fra starten og fram til vår tid. Nærmest oss i dag står vel framveksten av ulike pinsekirker og karismatiske retninger som oppstod i USA fra begynnelsen av 1900-tallet. Etter hvert har jo disse hatt en eksplosiv vekst og utbredelse i alle deler av verden. Pinsekristendommen har i løpet av 1900-tallet etablert seg som – for noen – en kontroversiell, men også – for de fleste – som en høyst legitim hovedretning innenfor den verdensvide kristne kirke. Den engelske misjonsteologen Lesslie Newbigin har vurdert pinsekristendommen – med betoningen av Åndens person og gjerning, som en av tre dominerende hovedretninger eller forgreininger.¹²² De to andre er ifølge Newbigin den katolske med vekt på sakramental og liturgisk praksis. Den tredje er den protestantiske retningen – med vekt på Guds ord som det sentrale i kirkens liv.

Pinsekristendommen kan også ha en skyggeside

Denne tredje store hovedgren av kristendommen kan en si historisk sett har vokst fram som et behov for å få del i mer av Den hellige ånds

liv og kraft – både i den enkelte troendes liv og i det kristne fellesskapet. Ikke overraskende er det den såkalte «urkristendommen» som blir ideallet som en søker å gjenopplive. Lukas-skriftene – og da med Apostlenes gjerninger som et slags «veikart», har formet forkynnelsen og teologien. Nå kan en si at «gjenoppblivning» av urkristendommen – noe som pinsekristne ikke er alene om, både kan være et slitsomt og rimelig problematisk prosjekt. Dette har også pinsevenner rundt om i verden skjønt for lenge siden.

Kirkens behov for både å se og forstå hva Åndens betydning kan være for kirkens liv og dens oppdrag, gir all den teologiske legitimitet som kan være mulig å oppdrive for tilblivelsen og eksistensen av det Newbigin kaller den tredje hovedgren av kristendommen. Vi kan imidlertid ikke fornekte at den karismatiske ekstremutgaven av pinsekristendom også kan ha en skyggeside. I all vår karismatiske iver kan vi falle for fristelsen til å forsøke å hjelpe Gud i å demonstrere Guds rikes nærvær i verden. Her kan en se at det har utviklet seg forkynnelsesformer og praksiser i ulike karismatisk orienterte kirker og mer frittstående bevegelser, som må sies å være problematiske.

Det som kan bli problematisk kan være – for å holde oss til fortellingen om trollmannen Simon i Apostlenes gjerninger, at evangeliets manifestasjonsside utnyttes og brukes kynisk til å fremme interesser som ikke har noe med Guds rike å gjøre. Den Jesus som evangeliet egentlig vil vise verden, kan dermed komme i bakgrunnen. Manifestasjonssiden ved den kristne forkynnelsen og ved kirkens tjeneste i verden er jo heller ikke slik å forstå at denne «igangsettes» eller «administreres» etter vårt eget for godtbeholdende. Det er Gud som virker – og som ved Ånden manifesterer Ordet, det vil si budskapet, når dette forkynnes og deles, slik vi tidligere har sett.

Det er enda en grunn til at denne type forkynnelse og praksis blir problematisk, og det har å gjøre med den troverdighet – eller mangel på dette – som vi står fram med som kirke. Vi kan rett og slett komme til å love for mye sett i lys av slik Det nye testamentet forstår forholdet mellom Guds rike, kirken og verden. Det sentrale spørsmålet blir hvordan vi i dag skal forstå nærværet av Guds rike i kirken og i verden.

Dette handler med andre ord om hvor mye – og eventuelt hvor lite – en kan forvente realisert av Guds rikes velsignelse og kraft allerede nå i tiden. En bibelsk basert og troverdig teologi og forkynnelse på dette feltet, erkjenner og holder fast ved det teologene kaller «allerede, men enda ikke»-perspektivet, men uten å ta «himmelen på forskudd». ¹²³ – og også uten å underslå Gudsrikets nærvær og transformative kraft i verden. ¹²⁴

Hva åndelig idealisering av evangeliet handler om

Fenomenet – som i denne boken kalles en åndelig idealisering av evangelieformidlingen, innebærer altså at en betoner Gudsrikets og Åndens forvandlende og underfullt virkende kraft i og gjennom kirken så sterkt at en står i fare for å overbetone det noen kaller «den åndelige» eller «den overnaturlige» del av virkeligheten. Dette kan igjen ha som følge at vi som kirke kan få mangelfull kontakt med livets realiteter slik disse faktisk fortoner seg både for troende og ikke-troende. Den amerikanske misjonæren og antropologen Paul Hiebert snakker for eksempel om misforholdet som kan oppstå mellom rapporteringen av mirakuløse helbredelser og realitetene. ¹²⁵ Dette innebærer at det kan ligge snublende nær å overdrive fortellingene om hva som skjer når evangeliet forkynnes. Noe som igjen kan medføre at vi står i fare for å snakke usant om evangeliets virkningsside.

Hva skjer når virkningssiden nedtones?

Kirkens historie viser oss imidlertid at det ikke bare er en overbetoning av evangeliets virkningsside som kan være relevant å snakke om, men også en nedtoning av den. Om det førstnevnte er problematisk sett i lys av en sann og troverdig formidling av evangeliet i dag, er det sistnevnte det også.

Frykten for det som kan gå galt

Det som skjer når evangeliets virkningsside nedtones, er at en ønsker å sikre seg at de grunnleggende trossannhetene, og da ikke minst den

bibelske lære om Jesus Kristus, ivaretas og blir vernet om. I denne gode hensikt blandes det lett inn en frykt for det som kan gå galt dersom en skal gi rom for det som evangeliets virkningsside kan synes å åpne opp for. Virkningssiden ved evangeliet har jo å gjøre med noe som er litt mindre «kontrollerbart» enn læren om Gud og om Jesus Kristus, nemlig Den hellige ånds virksomhet. Ånden er som vinden, sa Jesus, den blåser dit den vil – og ikke dit vi har våre formeninger om hvor den burde blåse.

Det en ikke er like bevisst på, kan være – for å snakke teologisk – at med en tilsiktet sterk betoning av den andre trosartikkel om troen på Jesus Kristus, står en i fare for å utelukke de to andre. Som kjent, handler første trosartikkel om troen på Gud, skaperen, og den tredje om Ånden og de helliges samfunn. Ofte ser vi at det er læren om Kristus som blir et så sterkt sentrum i læreframstilling og forkynnelse at det som har med Åndens gjerning skyves i bakgrunnen, sier Per Lønning. Videre sier Lønning:

Dermed får vi en reell utelukking av Ånds-troen og den tredje trosartikkel, noe som – paradoksalt nok – gjerne inntreffer i 'rettroende' kretser, der kreftene har konsentrert seg om å bygge opp en så kraftig kristologi som mulig.¹²⁶

Faren for at evangeliet fanges i et læresystem

Det vi står igjen med dersom den mer læremessige side av evangeliet «rendyrkes» – og den av Ånden styrte virkningsside av evangeliet nedtones, kan være en rimelig dogmatiserende forståelse av troen og kristenlivet. Når vi dogmatiserer noe, framstiller vi jo gjerne vår egen tolkning av kristentroen som «rett lære» og gjerne også som noe vi utgir for å være den bibelske rette forståelse av kristentroen og evangeliet. Evangeliet er imidlertid av en slik karakter at det ikke bør dogmatiseres i den forstand at det blir «innesperret» i et dogmatisk system. Det som da kan skje, er ikke bare at evangeliet forstås og formidles primært til menneskelig tanke og fornuft, men også at erfaringen av det kan innnevres til for eksempel troens frelseserfaring. Alt det øvrige av bibelsk basert erfaringskristendom og som kan ha med Åndens verk å gjøre,

kan bli truende og noe en holder på avstand.

Merk at det her – i forbindelse med advarselen mot å dogmatisere evangeliet, ikke snakkes om at kristentroen og evangeliet har noe med en bibelsk basert lære å gjøre. I Det nye testamentets brevlitteratur finnes mange oppfordringer om å ta vare på læren og å ta den på alvor.¹²⁷ I tillegg bør vi alltid være oppmerksomme på at det ikke var mennesker som stod for eller brant for, «den rette lære» Jesus ba om å formidle evangeliet til verden, men *vitner*. Det vil si mennesker som hadde opplevd evangeliets nåde og livsforvandlende kraft. All erfaring tilsier nemlig at dersom vitnesbyrdsiden i evangelieformidlingen blir borte, står evangeliet i fare for å bli sperret inne i et eller annet læresystem og/eller i en noe innsnevret erfaringsverden. Når vitnesbyrdet blir borte fra menigheters og kirkers liv, er det et tegn på at det er noe annet enn Guds nådefulle inngripen ved Ånden og livsforvandlede liv som blir prioritert og får oppmerksomhet. Derfor bør vi anstrenge oss til det ytterste for å gjenvinne vitnesbyrdet både i eget liv og i vår menighets liv.

Utfordringen for vår formidling av evangeliet

Et viktig spørsmål med tanke på vår formidling av evangeliet i dag blir følgende: Hvordan kan vi forkynne evangeliet uten å idealisere eller dogmatisere det? Først en liten presisering av ordene som brukes her: Vi står altså i fare for å idealisere evangeliet når vi i vår formidling av det på en ukritisk og ofte urealistisk måte søker å gjenskape den Gudsrike-virkelighet som var knyttet til Jesu liv og tjeneste og til den første kristne menighet som er beskrevet i Apostlenes gjerninger. Å dogmatisere evangeliet er noe står vi i fare for å gjøre når vi forsøker å fange evangeliets budskap om frelse og nytt liv inn i en eller annen «rett» tros- eller frelseslære og/eller i et dogmatisk tankesystem.

Forkynne et fulltonende evangelium

Betegnelsen «fulltonende evangelium» var en ganske vanlig betegnelse for noen tiår siden. Som mange andre gode begreper og beskrivelser, er også dette, nærmest blitt borte fra språket vårt. Med tanke på den

saken vi snakker om her, tror jeg imidlertid vi kan hente det fram igjen. I lys av den forståelsen av evangeliet som Lukas tilkjennegir i Apostlenes gjerninger og i lys av hele Det nye testamentets formidling av evangeliet, er det svært dekkende som en beskrivende formulering. Evangeliet er nemlig «fulltonende» på den måten at det både er et historisk troverdig budskap om den frelsen som Jesus Kristus har tilveiebrakt. Det er også et virkekraftig budskap som i og gjennom Åndens kraft viser Gudsrikets tegn i verden og forvandler menneskeliv. Evangeliets nåde og kraft er verdens mest personlige, radikale og livsforvandlernde budskap. Poenget her er at det er dette fulltonende evangeliet vi er kalt til å forkynne som kirke også i dag – og ikke reduserte utgaver av det.

Gi rom for historiene om evangeliets virkekraft

Evangeliets virkningshistorie, de mange sterke fortellingene om Guds inngripen i mennesker liv som følge av Ordets forkynnelse, må vi inkludere i vår tro og i vår formidling av evangeliet. Vi må også våge å tro at det kan skje igjen når vi forkynner og lever ut evangeliet. Som vi tidligere har framholdt, er legitimiteten av å ta inn evangeliets virkningsside et viktig anliggende for Lukas. Derfor er det også en viktig og nødvendig del av kristen forkynnelse i dag, men må altså aldri bli hovedsaken. Verken overdrivelse av evangeliets virkningsside eller nedtoning av den, må imidlertid frata kirken ansvaret for og gleden av å videreformidle de enkle fortellingene om evangeliets kraft til å forvandle liv og vise Gudsrikets nærvær.

Det har undret meg hva det er som gjør at den lille boken til journalist Ole Eikje «Da Gud grep inn», er blitt en bestselger i Norge med over 20 000 i opplag. Svaret er selvfølgelig at fortellingene om menneskeliv som blir berørt av Jesus og som opplever evangeliets livsforvandlernde kraft, har i seg en slags dragende kraft. Vi må bare høre hva som har skjedd i deres liv. I nevnte bok fortelles historiene til 18 svært ulike mennesker som – i bokstavelig forstand – på underbart vis møter Gud og får sine liv forvandlet. Vi trenger mange slike vitnesbyrd og

fortellinger i dag! Vi trenger dem i vår formidling av evangeliet til mennesker som enda ikke tror og som er fremmede for evangeliets nåde og kraft. Og vi trenger dem når vi som troende samles. De styrker oss nemlig i troen på at den underfulle virkningssiden ved evangeliet alltid er en viktig side ved forkynnelsen av evangeliet og ved det kristne liv i verden.

La Gud ta ansvar for det han ønsker å ta hånd om

Det å overlate til Gud selv å ta seg av virkningene av evangelieforkynnelsen – har vi sett er et viktig anliggende som Lukas vil ha fram i Apostlenes gjerninger. Det at vi slik overlater til Gud selv å ta ansvar for evangeliets ulike virkninger, handler ikke om likegyldighet til denne siden ved formidlingen av evangeliet. Det handler om tro! Det handler om tillit til Gud og om at han ved sin Ånd faktisk gjør det som Ordet og forkynnelsen av evangeliet taler om. Det er jo nettopp dette Lukas i Apostlenes gjerninger er opptatt av å fortelle skjer, når Ordet forkynnes.

Dette innebærer imidlertid ikke at vi skal slutte med å ha et kritisk blikk på egen forkynnelse og praksis. Det kan være at vi bevisst eller ubevisst ikke legger til rette for at Gud skal gjøre sin gerning. Det er ikke bare når vi blir overivrige i våre «forsøk» på å realisere Guds rike, at vi kan få problem med vår troverdighet som kristne og som kirke, men også når vi blir unnlattende med tanke på å åpne for det som har med Åndens måte å virkeliggjøre og levendegjøre Ordet på. Vi er i dag også kalt til å forkynne et fullt evangelium, det vil si både det grunnleggende frelsesbudskapet og den livsforvandlende virkning dette budskapet har.

Å tale sant og tydelig om evangeliet

Hvorfor er det så viktig at vi som kirke i dag er opptatt av å tale sant og tydelig om evangeliet? Jo, ville nok Lukas ha sagt; det er fordi evangeliet alltid har vært og fremdeles er – Ordet som vokser. Det som karakteriserer dette Ordet ifølge Lukas, er at det er et historisk troverdig budskap om Guds ubetingede nåde som Jesus har gjort tilgjengelig for alle mennesker. Dessuten er Ordet som vokser et virkekraftig budskap som endrer menneskers liv og som demonstrerer Guds rikes nærvær i verden.

Begge disse dimensjonene ved evangeliet kan misforstås, feiltolkes, reduseres, misbrukes og utydeliggjøres. I dette kapitlet er det beskrevet noe av det som kan gå galt i kirkens etterlevelse og formidling av evangeliet. Dette er innsikt som er viktig å ha både for å kunne utforme en tydelig og sann teologi om og for evangeliet – og for å utvikle formidlingspraksiser som tar vare på evangeliets sannhet og virkekraft som Ordet som vokser!

Kapittel 5

Å LEVE BERØRT AV JESU NÆRVÆR

Lukas, som forfatter av Apostlenes gjerninger, var tydelig opptatt av å skape en bevissthet hos de første troende om hva Jesu nærvær i og ved Ånden innebar for personlig trosliv og felles menighetsliv. Det som i kapittel 2 kalles den andre fortellingen om evangeliet, utdyper dette. Det menighetslivet og den spiritualiteten – som vi har sett preget de første kristne i Jerusalem, inneholder alle de elementene som vi også i dag har behov for å leve i og praktisere.

Som kirke utfordres vi i dag også på hva forståelsen og erfaringen av Jesu nærvær innebærer – både for våre liv, for fellesskapet og for vår tjeneste med evangeliet. Det livet som utviklet seg i den første kristne forsamlingen, vitner om mennesker som ved og gjennom Åndens nærvær ble og levde *berørt av evangeliet*. Denne berøring handlet for de første kristne ikke bare om å bli berørt av Jesus og hans nærvær, men også av de medkristnes liv i fellesskapet. Vi utgjør nemlig hver for oss og sammen lemmer på Kristi kropp. Er vi selv berørt av Jesus og av Åndens nærvær i fellesskapet, vil mennesker rundt oss kunne bli berørt av evangeliet, slik det også skjedde i den første menighet i Jerusalem.

Andre fortelling, om evangeliet slik de første kristne erfarte dette, handler om at det mottatte evangeliet inkarnerer Jesus i de troendes liv og i fellesskapet. Dette peker på utfordringen og nødvendigheten av at vi som troens folk *lever berørt av Jesu nærvær*.

Forståelsen av Jesu nærvær som utfordring

I Lukas sin fortelling om de første kristnes erfaring av evangeliet står Åndens sendelse eller komme på pinsedag som en kjernehendelse i frelseshistorien. Denne historien er for så vidt forutsetningen for alt som fortelles om hva de første kristne opplevde både i trosfellesskapet, i forhold til samfunnet de levde i og med tanke på den vitnetjeneste de hadde fått av Herren. Det er Ånden som gjør at Jesu nærvær blir «reelt» og erfarbart på det personlige plan og i den kristne forsamlingen. Det er Ånden som gjør at budskapet om Jesu stedfortredende soningsdød og oppstandelse kan bli et inkarnert nådebudskap med en livsforvandelende kraft for alle mennesker.

I det store perspektivet kan vi si at det er Jesu personlige nærvær som gjør kirken til kirke, det vil si til et Guds folk – skapt, utrustet og sendt av og ved Ånden. Og heldigvis er denne erkjennelsen et felles eie blant alle kirker i verden. Når det gjelder forståelsen av hvordan dette nærværet kan synliggjøres og hvordan det erfares, finnes det imidlertid ulike oppfatninger og erfaringstyper. Det finnes en spennvidde i syn fra en sakramental eller en mer objektiv forståelse til en subjektiv og erfaringsbasert. Dette handler ikke om ulike syn der noen har rett og andre galt, men om at det finnes ulike dimensjoner eller sider ved Jesu nærvær. Derfor må vi ha rom for både spennvidden og spenningen som måtte finnes mellom de ulike forståelsene. Og vi må også ha rom for ulike kirkelige spiritualitetstradisjoner og for ulike personlighetstyper.

Vi forstår forskjellig

Budskapet fra Apostlenes gjerninger og fra Det nye testamentet som helhet – ja, også fra hele kirkens historie, er at Jesus er til stede og nærværende i sin kirke på jord. Med utgangspunkt i Matteusevangeliet kapittel 18 og vers 20, der Jesus selv sier: «For hvor to eller tre er samlet i mitt navn, der er jeg midt iblant dem», sier teologen Miroslav Volf at

det nettopp er Jesu egen tilstedeværelse i kirken som er «konstituerende» for kirken, det vil si at det er Jesu nærvær som gjør kirken til Jesu Kristi kirke.¹²⁸ Det er med andre ord denne Jesu tilstedeværelse ved og i Den hellige ånd som skiller kirken fra alle andre menneskelige organisasjoner og sammenslutninger. «Fordi det er Jesu nærvær som gjør kirken til kirke, ville det heller ikke være noen kirke uten at Den hellige ånd er til stede», sier Harald Hegstad.¹²⁹

Dette handler om at budskapet om Jesus Kristus – ved og gjennom Ånden – blir inkarnert i den enkelte troende og i fellesskapet. Evangeliet gjør seg til ett med kirken som troens folk. I dette ligger både kirkens identitet og dens oppdrag. Knyttets identitet og oppdrag til noe annet enn evangeliet slik dette presenteres i Bibelen, er vi på vei til å representere en annen kirke enn den Jesus stiftet og som Ånden skaper.

Dette, at det er Jesu nærvær ved Ånden som ved evangeliet skaper kirken og som utgjør dens sanne identitet, er det heldigvis stor enighet om i kirker og menigheter i verden. Hvordan dette Jesu nærvær kan forstås og erfares, er det imidlertid ikke like stor enighet om. Denne problematikken kan det være viktig få litt innsikt i av den grunn at ulike forståelser og erfaringer av hva Jesu nærvær innebærer, kan få store konsekvenser for flere spørsmål. Dette kan blant annet være hvordan vi forstår kirkens identitet og dens oppdrag med evangeliet og hvordan det trosliv og menighetsliv vi utvikler i dag også formes av måten vi forstår og erfarer Jesu nærvær på.

Sakramental og liturgisk forståelse

Går vi først til de store såkalte historiske kirkesamfunnene, som katolske og ortodokse kirker, er det grunnlag for å si at disse primært knytter forståelsen av Jesu nærvær i sine kirker til sin sakramentale teologi og liturgiske praksis. Sentralt i sakramental teologi er jo troen på at Gud gir sin nåde til mennesker gjennom noen ytre handlinger som en anser innført av Kristus selv. Både katolikker og ortodokse kirker har syv sakramenter, som på sett og vis rammer inn hele livet til oss mennesker. Disse er – dåpen, nattverden, skriftemålet, konfirmasjon,

ekteskapet, presteordinasjonen og salvelse av syke.¹³⁰

Jesu personlige nærvær i kirken knyttes i denne tenkningen altså til de ytre handlingene som er gitt kirken av Jesus selv. Synet på nattverden tydeliggjør dette på den måten at en tror at brød og vin bokstavelig blir til Kristi legeme og blod. Ja, så reelt forstår en denne forvandlingen av brødet og vinen, at en oppbevarer overskytende nattverdellementer etter nattverdfeiringen i et eget skap. I andre forståelser av nattverden snakker en ikke på samme måte om en reell forvandling av brødet og vinen til Jesu legeme og blod, men heller om at Jesus er til stede i nattverden på en åndelig eller symbolsk måte.

Det vi altså kan merke oss er at Jesu nærvær tilsynelatende ikke problematiseres, for eksempel ut fra et erfaringsperspektiv, i en sakramental og liturgisk tenkning. Jesus selv er altså til stede i de spesielle handlingene som er gitt til kirken. Gjennom disse handlingene formidles hans nåde til oss mennesker. Når menigheten kommer sammen til gudstjeneste er fokuset primært på de sakramentale handlingene og på en liturgisk praksis som knytter disse og hele kirkens tradisjon og til Kristus og til kirkens opprinnelsen. Dette vitner om en nærværforståelse som ikke har vekten på de troendes subjektive eller følte erfaring av en nådegivende virkning som den sakramentale handling har, men av den troendes deltakelse og handlingen i seg selv.

Når nærværforståelsen knyttes til Guds ord

En noe annen betoning i nærværforståelsen finnes i de protestantiske og reformatoriske kirkene som jo har utgangspunkt i reformasjonsbevegelsen på kontinentet på 1500-tallet. Her er det primært Guds ord som ved Åndens levendegjørende gjerning representerer og formidler Jesu nærvær i kirken. Alle de tre «store» reformatorene, Luther, Calvin og Zwingli, var opptatt med å rydde opp i kirkens middelalderske praksiser – deriblant avlatshandelen. Mange av disse praksene mente Luther bare skygget for Guds ord og for nådens evangelium. De tre nevnte reformatorer tok alle, hver på sin måte, også oppgjør med den type sakramental teologi og praksis som hadde utviklet seg i den katolske kirke, der tilgivelse for syndene og nåden ble utdelt – og gjerne

forstått mer eller mindre som automatisk virkende, gjennom den kirkelige praksis og «administrert» av kirken selv.

Fokuset – og dermed også forståelsen av hvordan Jesus er nærværende i sin kirke, ble hos de såkalte «protestanter» til en viss grad flyttet fra sakramentale handlinger til Guds ords tale om den enkeltes tro «alene» som griper den nåde som Guds ord tilbyr. De kirkelige sakramentale handlinger ble begrenset til to – dåp og nattverd, og en betonte at Guds ord var det grunnleggende nådemiddel. For reformatorene handlet det om Guds ord «alene». Ordet «alene», skulle også markere at den kirkelige tradisjon ikke skal ha normativ status i kirken på samme måte som Guds ord i Bibelen. En kan kanskje si at reformatorene ville markere at det var Guds ord som var det som formidlet Jesu nærvær i kirken. I gudstjenesten kom følgelig forkynnelsen av Guds ord til å bli noe av det mest sentrale. Luther, som gikk lengst av reformatorene i å beholde de katolske elementene i gudstjenesten, var like tydelig som Calvin og Zwingli på Guds ords sentrale plass i kirken og i gudstjenesten. Calvin og Zwingli var mer radikale enn Luther på dette punktet, da de begge var opptatt av at både opplegget for gudstjenesten og gudstjenestelokalene skulle enneholde det som kunne begrunnes direkte ut fra Guds ord.

Nærværsforståelsen i karismatisk utgave

Den protestantiske kirkeverden er en svært oppsplittet verden – også når det gjelder hvordan Jesu nærvær kan forstås. Her finnes det representanter for sakramentale praksiser med en forståelse av kirkens vesen, og dermed også en nærværsforståelse, som ligger tett opp til den katolske og ortodokse. Den høykirkelige delen av den anglikanske kirke og mer høykirkelig lutherdom, kan plasseres der. På den andre ytterkanten finnes pentekostale og karismatiske kirker. Disse er «gode» protestanter på den måten at de helt og fullt baserer sin tro og lære på Guds ord, men de betoner i tillegg sterkt Åndens aktivitet og gjerning i kirken og i den enkelte troende.

Skal vi snakke om nærværsforståelse her, må det først og fremst påpekes at den er sterkt preget av det som har å gjøre med Åndens

ekstraordinære virksomhet – slik vi blant annet kan lese om dette i Apostlenes gjerninger og deler av kirkens historie. Dermed knyttes også nærværforståelsen i sterk grad opp til det som har å gjøre med de troendes opplevelse eller erfaring av Guds «overnaturlige» inngripen i vår virkelighet gjennom Ånden. Dermed kan en også si at forståelsen av Jesu nærvær i sin kirke til en viss grad kan gjøres avhengig av om vi i dag gjør erfaringer av samme karakter som de første kristne opplevde. Om slike erfaringer er fraværende, så problematiserer en gjerne saken. Det er ikke uvanlig å møte kristne som stiller spørsmål om hva som kan være galt med kirken eller menighetslivet vi er en del av, siden vi ikke opplever det samme som de første kristne opplevde.

Ulike betoning – hva skal vi tenke om det?

Foregående beskrivelse av ulike nærværforståelser tydeliggjør at det nok er en spenning mellom de ulike forståelsene og betoningene i måten Jesu nærvær blir forstått på. På mange måter vil det altså være riktig å si at dette er en spenning mellom syn som betoner det objektive og de som betoner de mer subjektive elementene i forståelsen av Jesu nærvær. Objektiv betoning vil her for eksempel handle om at kirken som sakramental institusjon eksisterer uavhengig av vår subjektive tro og at nåden virker i og gjennom sakramentene også uavhengig av stor eller liten tro. Oppfatningen av troens betydning handler mer om en deltakelse i kirkens sakramentale praksis – enn av personens subjektive tro og anstrengelser.

Subjektiv betoning vil derimot kunne handle om at en ser på kirken som summen av enkelttroende – der «min» personlige tro kan bli sett på som viktig for selve kirkens eksistens. Individuell eller personlig tro er på en eller annen måte sentral i det meste av protestantisk tenkning om både frelsen og kirken. Denne subjektive betoning av troen vil da også handle om at personlig tro er avgjørende for mottakelsen og opplevelsen av nåde og frelse. Den subjektive og personlige tro vil

også i noen protestantiske kirker og retninger være viktig for å frambringe åndelige resultater – som tegn og under, kirkelig vekst, osv. Evangelisering og misjon vil også være avhengig av vårt personlige engasjement og vår overgivelse til oppdraget.

Poenget her er ikke å argumentere for den ene eller andre av de ulike forståelsene av hvordan Jesus er nærværende og hvordan dette nærvær synliggjøres i kirken. Det som imidlertid vil være viktig, er at vi i forståelsen og praktiseringen av troens liv får med oss at Jesu nærvær i menighetsfellesskapet og i kirken, ikke forstås og oppleves ensidig. Alle som har forsøkt å opprettholde kirken eller menighetslivet ved egen tro og eget engasjement – eller bare ved å vente på Guds ekstraordinære inngripen, vet at det kan ende i en uholdbar praktisering av troen og i urealistiske forventninger.

Det som derfor vil være viktig for oss, er å utvikle både forkyn-nelse og trospraksiser som ivaretar både de hvilende og de engasjerende sidene ved troen. Når det gjelder utvikling av åndelig liv og spiritualitetsformer i menigheter og kirker, er det derfor et poeng at vi unngår ensidigheten på dette området ved å framheve at både det subjektive, det vil si det personlige og engasjerende, og det objektive og det mer hvilende element i forståelsen av vår tilhørighet og deltakelse i kirkens liv og virksomhet. Begrunnelsen er blant annet at kirken framstår i Det nye testamentet både som et karismatisk og et sakramentalt fellesskap.¹³¹

Når blir forståelsen av Jesu nærvær problematisk?

Som nevnt, kan forståelsen av hva Jesu nærvær betyr og innebærer for den troende og for kirken, bli problematisk. Det problematiske ligger imidlertid ikke i at det finnes ulike oppfatninger knyttet til ulike kirkelige praksiser og teologi på området, men i nevnte ensidighet. Ensidigheten har nemlig den karakter at den knyttes til én bestemt forståelse som skal være *den* rette eller den mest bibelske, eller mest i tråd med

vår egen kirkelige tradisjon. Sett i lys av tidligere presenterte nærværsforståelser, kan det være like problematisk å knytte Jesu nærvær ensidig og utelukkende til sakramentale handlinger, som til karismatiske og ekstraordinære hendelser. Eller for den saks skyld, om nærværet ensidig knyttes til en eller annen lære om Guds ord og hvordan dette formidler Herrens nærvær.

Det er en sak til som kan gjøre nærværsforståelsen problematisk. Det er når vi som mennesker og som troende tar «regien» på gudsnærværet. Dette kan skje når vi tenker at en eller annen «metode» eller handling skal bidra til at Herren kommer nær, eller at vi skal oppleve et større og sterkere gudsnærvær. Sakramental «ex opera operatio» tenkning, kan være et eksempel på dette. Dette latinske uttrykket betyr jo «ut fra utført handling», og er i mer ytterliggående sakramental teologi et uttrykk for at de kirkelige sakramentene er virksomme i og med selve handlingen. Virkningen avhenger av at handlingene er rituelt riktig utført – og dermed uavhengig av både prestens og mottakerens tro og forutsetninger. Karismatiske bønnepraksiser, prekenformer eller lovsangspraksiser som utføres med den hensikt at Ånden skal komme eller at gudsnærværet skal oppleves sterkere, kan også stå som eksempler på at vi som mennesker kan ta regien. Det som da kan skje, er jo at vi forestiller oss at vi nærmest kan «dirigere» nærværet.¹³²

La det stå fast: Jesu nærvær er ikke betinget av vår medvirkning eller vår anstrengelse for å virkeliggjøre dette. Jesu nærvær er heller ikke «til og fra», på den måten at han «kommer nær» når vi oppfører oss på en bestemt måte. Det er bare der, i og ved Ånden. Ånden er nemlig, som tidligere siterte Per Lønning sier det, alltid opptatt med å være lyset som skinner på Jesu bilde, for å få dette bilde til å skinne. Dette Åndens nærvær, som også Lønning påpeker, har sitt formål i dette ene; å gjøre Kristus nærværende. Saken er jo at han er der, men vi må alle ha Åndens hjelp til å se ham – og skal vi si – til å forstå og erfare at han faktisk er der. Jesu nærvær er det altså alltid Den hellig ånd som har regien på. Når vi vender oss bort fra oss selv, vår synd og selvopptatthet og åpner våre liv for Den nærværende, erfarer vi alltid hans nåde og livsforvandlende kraft.

Jesu nærvær som alltid er der

Jesu faktiske nærvær i og gjennom Ånden i trosfellesskapet bør få konsekvenser for hvordan vi snakker sammen og oppfører oss når vi er sammen som kristne fellesskap. Og vi trenger å skape visshet og oppmerksomhet på at Jesus faktisk er til stede. Som ung fikk jeg flere ganger anledning til å høre den svenske evangelisten Erik Larsson – som hadde vært medarbeider med Frank Mangs under det som er blitt kalt «Mangs-vekkelsen» i Oslo på 1930-tallet.¹³³ Hver gang jeg hørte Larsson tale, gjorde han det samme: Han gikk på prekestolen og vendte seg umiddelbart til Herren i bønn. På sitt klingende svenske språk kommer ordene: «Vi hälsar dig varmt välkommen, Jesus, till vår sammankomst här!»

I ettertid har jeg skjønnet hvor teologisk riktig og pedagogisk genial denne åpningen på forkynnelsen var. Larsson ba ikke om at Jesus skulle komme nær, men ønsket ham velkommen fordi han allerede var der! Det var verken predikanten, tematikken eller virkningene av forkynnelsen som var det sentrale, men det faktum at Jesus faktisk var til stede og at «jeg» kunne møte ham der! Larssons åpningsbønn kan dermed fortelle oss noe viktig om alle våre sammenkomster. Om vi hører forkynnelsen, ber sammen, feirer nattverd sammen, synger våre salmer, sanger og lovsanger sammen – eller om vi bare snakker sammen ved kirkekaffen, så er det på grunnlag av Jesu nærvær!

Å bli berørt – hva handler det egentlig om?

Å bli berørt av den nærværende Jesus Kristus handler om at Guds Ånd bruker evangeliets nåde og kraft til å forme våre liv etter Jesu Kristi bilde. Det var dette de første kristne som vi leser om i Apostlenes gjer-ninger opplevde. Det er også dette kristne over hele verden opp gjennom historien har erfart. Hadde vi studert hvordan Kristusberøringen arter seg, ville vi ha sett et stort og variert bilde. Her finner vi mennesker som får sterke følelsesmessige erfaringer. Andre gjør ikke det, men de kan vitne om at de opplevde en indre fred og overbevisning. Noen

har behov for å gi høylytt uttrykk for det de opplever gjennom ord, sang og annet. Andre søker bare inn i ensomheten og stillheten. Noen blir møtt av Herren etter å ha søkt og bedt i kort eller lengre tid. Andre får et møte med Herren uten tilsynelatende å ha søkt eller bedt om det. Ja, noen kan vitne om møte med Jesus – uten noe særlig kjennskap verken til kristendom eller tro. Jeg tenker her spesielt på Anita Evjen som Ove Eikje forteller om i sin bok «Da Gud grep inn».

Historien om Anita

Anita som hadde vært ateist hele livet, var interessert i både filosofi og psykologi, men ikke noe videre opptatt av Gud og Jesus, fortelles det i nevnte bok. Da hun en gang satt og leste på flyet hjem fra Thailand, opplevde hun noe som kom til å bli livsforvandlende for henne. «Plutselig ble jeg oppmerksom på en bevegelse i sidesynet mitt. Jeg så opp og der stod det en lysende skikkelse. Det var en fjetrende opplevelse som tok hele mitt fokus. Skikkelsen var i menneskeform, men den bestod kun av lys. I det lyset strålte to øyne mot meg. De var fulle av vennlighet og glede, og jeg fikk følelsen av at de kjente meg tvers igjennom, minnes Anita.»¹³⁴ Hun forteller at den lysende skikkelsen satte seg på fanget hennes, og «smeltet inn» i henne. Hun opplevde det som om hver celle i kroppen var fylt av kjærlighet, ja, det var som «å puste kjærlighet». Tårene rant, og hun forteller at hun ikke skjønte hva som skjedde. Hun går inn på flytoalettet der hun løfter hendene over hodet og spør ut i luften: «Er det du som er Gud?» Hun opplever bilder av livet sitt som fortalte henne sannheten om måten hun til da hadde levd på. Hun skjønner at hun trenger en helomvending i livet, går fra å være ateist til en Jesus-troende og kjøper en Bibel i en bruktbutikk som hun blir en ivrig leser av. Fort skjønner hun at Bibelen er en spesiell bok som er «levende», som hun selv sier.

Kanskje kan vi si at berøringen eller erfaringen av evangeliets budskap og virkekraft er like variert som antall mennesker som opplever det. Og Guds Ånd ser ut til å være en mester i å tilpasse nåden og berøringen nettopp til den enkeltes behov og forutsetninger. Men det er også fellestrekk ved dem som blir berørt av evangeliet. De blir alle

– på en eller annen måte – opptatt av Jesus! De fleste blir også opptatt av å lese bibeltekstene (husk Anita som kjøpte sin første Bibel). Mange blir også opptatt av å finne et kristent fellesskap som passer dem. I tillegg blir mennesker som blir berørt av Jesus – på en eller annen måte, opptatt av å fortelle og videreformidle det de har opplevd.

Guds endelige mål med å berøre oss med evangeliets nåde og kraft er ikke i første rekke at vi skal få det bedre som mennesker, få mer mening i livet – eller for den saks skyld – oppleve noe religiøst spektakulært, men å forme våre liv etter Jesu bilde. Den nytestamentlige forfatteren som virkelig utdypet hva det innebærer at Jesus bor i den troende og at Ånden er virksom i den troendes liv både i kampen mot synden og i tjenesten med evangeliet, er Paulus. I Romerbrevet kapittel 8,29, oppsummerer han på sett og vis hensikten med alt det evangeliet virker i våre liv. Han sier: «Dem som han på forhånd har vedkjent seg, har han også på forhånd bestemt til *å bli formet etter hans Sønnens bilde*, så han kunne være den førstefødte blant mange søsken.»¹³⁵

Berørt – bare på overflaten eller også på dypet

Det har ofte slått meg at vi som kirke i dag ofte kan stå i samme situasjon som den Hebreerbrevets forfatter beskriver i kapittel 4,1 og følgende vers. Her taler forfatteren av dette brevet nemlig om «de som blir liggende etter». Det glade budskap og Ordet de hørte ble ikke til noen nytte for dem. Dette var sannsynligvis mennesker som hadde vist interesse for den kristne tro, for evangeliet, og som kanskje også hadde vært med i den kristne forsamlingen, men som ikke fant seg til rette og som sannsynligvis ble borte fra fellesskapet.

Grunnen antyder Hebreerbrevets forfatter som at Ordet de hørte ikke var «smeltet sammen med dem som hørte det». I lys av det denne boken har fokus på, kunne vi si at dette var mennesker som ikke hadde erfart evangeliet som et inkarnert nådebudskap i sine liv – og som derfor heller ikke hadde opplevd at evangeliet hadde «tatt tak i» livene deres. De var ikke berørt av evangeliet slik at det skjedde en livsendring som fikk betydning for dem selv og for omgivelsene. De hadde altså vist interesse for budskapet og det kristne fellesskapet, men det hadde

ikke resultert i en dypere erfaring av evangeliets nåde og kraft i deres liv.

Hva skjer når Ordet ikke blir inkarnert i våre liv?

Når troen, evangeliet, ikke «smelter sammen» med oss på dypet av våre liv, når kristentroen egentlig ikke får konsekvenser for våre verdivalg og hvordan vi lever livene våre, er årsaken sannsynligvis at evangeliet ikke er blitt inkarnert i våre liv – slik Hebreerbrevets forfatter snakker om det. Dermed får heller ikke evangeliet komme til for å gjøre sin unike transformative gjerning. Dette har konsekvenser – ikke bare for enkeltkristne, men for det kristne fellesskap og for kirken som helhet. Derfor utfordrer dette oss både personlig og som fellesskap og kirke til å stille spørsmålet om hvordan vi kan formidle viktigheten av at evangeliet «smelter sammen» med oss som mottakere av det.

I vekkelestider snakket en gjerne før i tiden om «å ha kommet gjennom». Det en skulle komme gjennom til, var opplevelsen av evangeliet og nåden i en omvendelsesprosess. I karismatiske miljøer har en til og med snakket om å bli «bedt gjennom». Og da var det helst det erfaringsmessige knyttet til såkalt åndsdaap – eller til radikal åndsfylde, som stod i fokus. En del av denne betoning av gjennombrytende erfaring av evangeliet ser ut til å være nærmest borte mange steder i dag. Årsaken er åpenbart at det er en side ved denne type erfarings-tenkning som kan lede til usunn opplevelsesjakt og også til erfaringspress. Dette forhindrer imidlertid ikke at vi også må tørre å snakke om faren som er forbundet med trosliv på «overflaten» og behovet for at evangeliet får den plass og autoritet det bør ha både i våre personlige liv og i menighetsfellesskapets liv.

Litt fra min egen troshistorie

Jeg fikk selv tidlig det jeg i ettertid har skjønt var en dybdeerfaring av evangeliet. Her er litt fra min egen troshistorie: Som oppvokst i et trygt og godt kristent hjem, var troen en naturlig og «selvsagt» del av min hverdag og livsforståelse. For min del ble det en liten avstandstagen til

etablert kristen livsstil i tidlige ungdomsår, men opplevde å få ta et personlig standpunkt til troen på Jesus på en kristen skole som 17-18-åring. Trosgrunnlaget og bevisstheten om troens riktighet og viktighet, var nok lagt i oppveksten. Den personlige troserfaringen med medfølgende trosvisshet, opplevde jeg som elev ved nevnte skole. Det kom imidlertid til å skje noe som utdypet min erfaring av troen og som kom til å bli avgjørende for mitt kristne liv og også for min tjeneste.

Som 18-åring var det en halvårig bibelskole som stod på programmet, og på et bønnemøte den høsten opplevde det som i god pinsetradisjon nok vil kalles åndsåd – en klassisk sådan. Men i lys av denne bokens tematikk kan min opplevelse den gangen like gjerne kalles en «evangeliedåd». Det jeg erfarte, opplevdes nemlig som at det ved Ånden inkarnerte evangeliet med Jesu nåde dypt, dypt i min personlighet. Guds kjærlighetsfylde tok plass i hver krok og avkrok i min sjel og i hver fiber av min kropp. Det som skjedde denne spesielle lørdagskvelden, har jeg med ettertidens tilbakeblikk forstått at egentlig var en dybdeerfaring av evangeliet! Det var en absolutt revolusjonerende opplevelse i mitt unge kristenliv, som kom til å bli livsforvandlende og livsbestemmende på svært mange måter. Hvilken retning mitt kristenliv ville ha tatt uten at Herren hadde tatt tak i mitt liv på denne måten, er selvfølgelig vanskelig å vite noe sikkert om. Det som imidlertid er sikkert, er at jeg har skjönt viktigheten av at troen og evangeliet har blitt inkarnert, har smeltet sammen med min personlighet og at det i det hele har fått gjort sin gjerning også på dypet av mitt liv.

Et par kommentarer til denne delen av min troshistorie kan være viktig å få med. Jeg har aldri vært fristet til å tro at den beskrevne erfaringen var en slags engangs «quick fix» som gjorde at alt falt på plass i mitt kristenliv. Opplevelsen handlet faktisk om det motsatte – som en start på evangeliets dype nådegjerning i mitt liv. Slik er det også blitt! Vi må også vokte oss for ikke å «sementere» egne opplevelser og erfaringer som «riktige» for andre og som eneste måten Gud kan handle på. Det sistnevnte har jeg heller aldri hatt behov for. Jeg har nemlig møtt så uendelig mange kristne som både er modnere enn meg og mer fylt av Ånden enn meg, men som *ikke* har gjort de samme erfaringene

som meg. Men Gud har gjort noe med evangeliet i dybden av deres liv allikevel – som han også gjorde i mitt! Og det er *det* som er saken! Derfor må vi også tørre å avsløre den overflatiske forståelsen av evangeliet og uviljen som også i dag finnes mot å slippe evangeliet til på dypet av våre liv. Derfor må vi også tørre å snakke om viktigheten av det Gud ved sin Ånd ønsker å gjøre ved evangeliet i livene våre.

Åndens gave og evangeliet inkarnert i våre liv

Denne delen av min troshistorie handler altså om at et radikalt møte med Gud, en gjennomgripende fylde av Ånden, en «åndsdåp» – om du vil, opplevdes som en dybdeerfaring av evangeliet. Denne erfaringen bidro blant annet til at jeg leste Lukas sin beretning i Apostlenes gjerninger – om de første kristnes erfaringer med evangeliet og Åndens liv, med gjenkjennelse. De første kristnes erfaring av evangeliet var den samme som min! Det som også er tydelig ut fra Lukas sin beretning, er at denne dimensjonen ved erfaringen av evangeliet var vektlagt. Dette må da også tyde på at dette er en viktig sak for kirken i dag. I de store historiske kirketradisjonene har en forsøkt å ivareta denne erfaringsdimensjonen knyttet til troens liv – med konfirmasjonen – forstått som sakrament. Det samme har en i pinsetradisjonen og i den såkalte karismatiske bevegelse, forsøkt å holde fast ved når en snakker om og søker åndsdåpen eller den radikale åndsfylden. Det er også dybdeerfaringen av evangeliet som har vært noe av hensikten med munke- og nonnebevegelsene opp gjennom historien og som også har vært mye av drivkraften bak vår tids kristne retreat-bevegelser.

Nå erfarer vel både rimelig frie og idealistiske pinsevenner og karismatikere det samme som en kan konstatere i nevnte kirkelige og liturgiske tradisjoner, at denne delen av troserfaringen ikke kan fanges inn i en eller annen «automatikk» – verken i frie forbønnspraksiser eller i liturgiske ritualer. Tilbaketrekning i kloster – eller på forskjellige retreat-opplegg, garanterer heller ikke personlig dybdeerfaring av evangeliet og berøring av Ånden. Heldigvis er det slik! Ånden lar seg verken kjøpe eller dirigere. Den blåser hvor den vil! Men Ånden søker

alltid å gi sin bekræftende og frigjørende gave der mennesker åpner seg og tar imot evangeliet. Ånden søker nemlig alltid å finne en vei inn «i dypet» av våre liv for å gi oss del i nåden og sin livsforvandlende kraft når vi inviterer ham inn i våre innerste rom.

Når har vi behov for å snakke om hva Jesu nærvær innebærer?

Hva innebærer det egentlig for oss som kristne og som kirke når sannheten om Jesu nådefulle nærvær blir utydelig og uklart for oss. Kanskje kan tiden da være inne for at vi stopper opp og spør oss selv både om hva som har skjedd og hvordan vi kan øke bevisstheten om Jesu nærvær. Dette er også grunnen til at jeg her spør: Når er det vi har behov for å snakke sammen om hva Jesu nærvær innebærer og betyr for oss?

Når våre egne behov blir det viktigste

Når vårt eget nærvær i kirken og i fellesskapene våre blir viktigere og mer synlig enn Jesu nærvær, har vi behov for å snakke sammen. I mange år har jeg vært opptatt av og engasjert i menighetsutviklende tenkning og praksis. Det har slått meg igjen og igjen hvor mye solid og målrettet menighetsbyggende arbeid – i ulike varianter – som foregår i ulike menigheter og kirkesamfunn i dag. Samtidig har jeg sett hvor lett det er for oss å få feil fokus eller perspektiv når vi skal utvikle menigheter. Det dominerende perspektivet kan nemlig lett bli vårt eget nærvær i kirken – mer enn evangeliet om Jesu nærvær.

Vi skal jo ikke grave langt ned i våre personlige behov og ønsker om hvilket fellesskap vi ønsker å være med i, at vi oppdager at vi lett setter oss selv i sentrum. Denne selvsentrerende tendensen kan slå ut på forskjellig vis. I dag møter vi ofte en kristendomsforståelse og forkynnelse som har mer søkelys på oss selv og vår egen situasjon som mennesker, som kristne og som menigheter, enn på Kristus og hans betydning for «meg» og kirken. Selvsentrert fokus kan også handle om at vi er mer opptatt av vår egen «vellykkethet» som kristne og som

menigheter, enn av det å stå i tjeneste for et grensesprengende evangelium og være til stede i verden med Gudsrikets verdier og tankesett.

Menigheten kan også bli et sted der vi finner en arena for å vise fram vår egen prektighet, våre naturgitte evner og talenter, våre nådegaver og annet som vi måtte ha lyst til å vise fram. Og ikke som det sted der vi finner hvile i og under den samme nåde som er gitt alle Jesus-troende. Jesus-ordet: «Kom til meg alle dere som strever og bærer tunge byrder, for jeg vil gi dere hvile»,¹³⁶ har vi lett for å tolke bare på et personlig og individuelt plan – som om det ikke har noe å gjøre med det liv vi lever i trosfellesskapet. «Alle dere» som Jesus snakker om i dette siterte skriftstedet, er *alle oss* som strever og bærer tunge byrder! Det kan fort bli alle andre ting enn å «komme til» Jesus og oppleve hvile hos ham, som er viktig. Det som blir viktigst, kan for eksempel bli å være mest mulig aktiv, være moralsk akseptabel, være likt, og mye annet. Det selvsentrerte aktivitetsfokus kan bli så framtrædende at vi tilsynelatende passer bedre i en helt annen menighet/kirke enn den Jesus snakker om.

Når Jesus ikke gjenkjennes i fellesskapene våre

Når mennesker ikke er i stand til å gjenkjenne Jesu nærvær i dagens kirke, har vi også behov for å snakke sammen. At vi som kristne menigheter og kirkesamfunn står overfor et gjenkjennelsesproblem, har jeg vært oppmerksom på en del år. Saken er at vi som Jesus-troende og som kristne fellesskap blir betraktet og vurdert «utenfra», det vil si fra mennesker omkring oss og fra det samfunn vi er en del av. Det alvorlige spørsmål vi trenger å stille oss, blir da: Hva og hvem er det mennesker som står utenfor og betrakter oss – egentlig ser? Ser de bare oss som kirkegjengere og det vi til enhver tid måtte være opptatt av å tale om og det vi søker å utrette, eller ser de Jesus «i oss» og ser de Jesus som nærværende og til stede i oss som kaller oss kristne? Hva skyldes dette at «utenforstående» til tider kan ha så store problemer med å gjenkjenne noe som har med personen Jesus å gjøre i vår praktisering av troen og i våre fellesskap?

Fenomenet, at en ikke er i stand til å gjenkjenne Jesu nærvær i dagens kirke, kan skyldes at kirken og fellesskapene våre rett og slett ikke skiller seg nevneverdig ut fra andre fellesskap eller kulturelle og sosiale fellesskap og grupper. Spørsmålet dukker da opp: Hvem ligner vi da egentlig? Som mennesker vil vi alltid bli preget av vår egen samtidskultur – i større eller mindre grad. Men som kristne har vi et spesielt ansvar til ikke å ligne på «verden», men på Jesus Kristus. Dette er faktisk de første kristnes måte å ordlegge seg på. Ja, de gikk så langt at det kunne si at de Kristustroende er gjort lik Jesus i en død som er «lik hans», i en oppstandelse som er «lik hans» og at de troende «får del i hans lidelser og blir ham lik».¹³⁷

En slik Kristuslignende livsstil vil selvfølgelig ikke bare prege den enkelte troende, men også den kristne menighetens framtoning i samfunnet og i verden. Dette med å ligne Jesus, eventuelt å ikke gjøre det, er imidlertid ikke bare et etisk spørsmål – eksempelvis i forhold til det som har med «synd» å gjøre. Det er også et spørsmål om hvilke verdier og holdninger som preger oss. Det kritiske spørsmålet vi bør stille oss er: Hvem speiler vi med våre liv, våre verdier og holdninger? Speiler vi Jesus og den nåde og sannhet han stod for, eller oss selv og/eller samtidskulturens verdier og holdninger?

Gjenkjennelsesproblematikken kan også skyldes at vi som kirke i dag blir så uklare og utydelige på det budskapet vi er overgitt og som vi har ansvar for å videreformidle, at det er blitt vanskelig å forbinde det med den Kristus og det evangelium som Bibelen presenterer. Det mennesker utenfor kirken har mulighet for å se av Jesus, er nemlig ofte forbundet med den Kristus de hører forkynt og den Kristus de kan lese ut av våre liv. Nettopp derfor er det jo så viktig at vi forkynner og at vi i våre liv viser Bibelens og evangeliets Kristus – og ikke en Kristus og et evangelium som vi selv måtte synes passe.

Når våre egne liv hindrer oss i å speile nåden

Når individualisme og ensidighet kommer i veien for å utvikle en fellesskapsspiritualitet som speiler Kristi nærvær og det mangfold av nåde som dermed er tilgjengelig for alle, har vi behov for å snakke sammen.

Menighetens høyeste kall som felleskap av Kristustroende, har til alle tider og alle steder i verden vært å representere og demonstrere Jesu nådefulle nærvær. Storheten i hva en menighet egentlig er, ligger gjemt i sannheten om at menigheten er det sted i verden der Jesus Kristus nå er til stede med all sin nådefylde og kraft! Han er nærværende i bibel-ordet og Ordets forkynnelse. Han er nærværende i og gjennom Ånden og Åndens gaver, ulike tjenester og mennesker som har opplevd nåden. Han er også nærværende i ulike typer praksiser og i sakramentale handlinger.

Alle kristne menigheter – karismatiske, ikke-karismatiske og alt imellom, representerer dette Kristusnærvær i verden. Suksesskriteriene (om det går an å bruke et slikt begrep) til en menighet er egentlig ikke hvor mye eller hvor raskt den vokser, heller ikke hvor mange mennesker som går på gudstjenestene, eller hvor relevante vi måtte være i forhold til samtidskulturen, men hvor transparente og trofaste vi enkeltvis og i fellesskap er med tanke på å representere og demonstrere Jesu nærvær i kirkens liv og i verden. Når fokus i våre individuelle trosliv og i vår menighetstenkning settes på andre saker enn dette, mister vi synet for menighetens storhet, hva den faktisk *er* og er *kalt til å være* som et fellesskap av Kristustroende i verden.

Her er det altså et poeng å understreke at både individualisme og ensidighet kan ødelegge for denne store visjon for kirkens liv og tjeneste. En spiritualitet som blir ensidig orientert mot individuelle trospraksiser, vil fort komme til kort med tanke på å utvikle en menighets-spiritualitet som kan vise fram mangfoldet av nådegaver og personlighetstyper i fellesskapet. Skal «Guds mangfoldige nåde»¹³⁸ kunne gjenspeiles i menighetsfellesskapet, må nemlig hele mangfoldet av gaver som er gitt til fellesskapet bidra til å «speile» at Jesus er til stede med sin fylde av nåde.

Både individualisme og ensidighet kan altså gjøre kirken og menigheten til noe annet enn det den faktisk er og er kalt til å være. I stedet for å vise Jesu nåde, viser vi egen fortreffelighet og selvgodhet. I stedet for å være et sted der vi forkynner og snakker klart om nåden, gjør vi nåden utydelig både gjennom ord og gjerning. I stedet for å

tenke på vår medkristnes, vår nestes og fellesskapets beste, kretser alt rundt oss selv og det vi liker og ikke liker. I stedet for å bekrefte andre og løfte andre fram, er vi opptatt av oss selv og hva som tjener til vårt eget beste. Slik kunne vi fortsette med en nesten endeløs opplisting av konsekvenser individualisme og ensidighet kan få for et kristent fellesskap som ønsker å representere Jesus og hans nærvær i kirken og i verden.

Menigheten som kamparena for de gode sakene

Når kirken og fellesskapene våre blir mer en kamparena for alle de gode sakene enn et sted der vi tilber den nærværende og opphøyde Kristus og i fellesskap søker å gjøre hans gjerninger, bør vi snakke sammen.¹³⁹ Til alle tider har menigheter og kirker vært fristet til å gjøre den kristne tro om til en kamp for de gode og viktige sakene. Dette kan være saker som for eksempel handler om menneskerettigheter, miljøvern, sosialetiske spørsmål, om Israel eller bestemte aktuelle teologiske stridsspørsmål og/eller politisk ladde spørsmål. Vi har for eksempel sett at kristne og menigheter går i bresjen for bestemte politiske partier – som de mener har en mer bibelsk og kristen agenda enn andre.

Ingen vil betvile at det finnes svært mange gode saker som en ut fra ulike kirkelige tradisjoner og ulike standpunkt kan tenke forskjellig om, men som allikevel er linket opp mot det kristne budskap om sannhet, kjærlighet og rettferdighet. Som kristne og som menigheter må vi imidlertid vokte oss for å la andre oppgaver gå foran den ene oppgaven som bare menigheten kan utføre. Dette handler om å presentere og proklamere evangeliet om Jesus Kristus og hans nærvær i kirken og i verden.

Hva skjer?

Når menigheter prioriterer kampen for de mange gode sakene foran hovedoppgaven, kan det få uheldige og alvorlige følger: Kristendommen kan bli en «sak» eller en samling med saker som en kjemper for. Menigheten kan dessuten komme til å danne front mot mennesker som har en annen oppfatning av saksspørsmål. På den måten kan vi

miste kontakten med disse menneskene – som vi jo er satt til å nå med evangeliet. Dermed kan menigheten framstå som en interessegruppe for særlig interesserte, og det er jo langt unna menighetens opprinnelige mandat og formål. Å bli kristen kan nemlig framstå for folk flest som om det egentlig handler om å melde seg inn i en forening hvor en må godta et bestemt sett med meninger.

Om «sakene» overtar og blir dominerende, kan det være grunn til å spørre om hva skjer med synet på menigheten som det sted der det er Jesus selv som er til stede og som inviterer til frelse og fellesskap. Sjansen for å få øye på Jesus i alt det vi holder på med i menighetene våre, blir i alle fall mer krevende om det er alle de gode sakene som skal ha rom og plass – i tillegg til Jesus og evangeliet.

Å leve berørt av Jesu nærvær

Å bli berørt og leve berørt av evangeliet og Jesu nærvær er ikke bare en viktig del av det kristne livet, men det er selve essensen. Det er nettopp dette evangeliet er til for, å gjøre Jesus nærværende, inkarnert i våre liv og i fellesskapet. Slik sett er dette ikke en valgbar del av kristentroen. Det er heller et spørsmål om et enten eller: Enten har en tatt imot evangeliet og «fått Ånden» – ville nok Paulus ha sagt, eller så har en det ikke.

Berøringen og erfaringen av evangeliet, kan gi seg mange utslag – avhengig både av ulike personlighetstyper, ulike kristendomsformer og også våre individuelle behov. Bredden i berøringstyper er med andre ord stor og mangfoldig. Det nye testamentet er rimelig tydelig på at Herren vil berøre oss på dypet av våre liv. I en tid der vi har en hang til å bevege oss på overflaten av alt mulig, gir dette oss spesielle utfordringer både med tanke på egne liv og hva vi bør ha fokus på i kirker og menigheter.

Kapittel 6

Å TJENE OVERGITT ORDETS SEIER OG VEKST

Det er evangeliet som kom først. Det er kirken som er en frukt av evangeliet, og ikke evangeliet som er en frukt av kirken. Derfor må det også alltid være slik at det er kirken som er en tjener for evangeliet – og ikke motsatt – det vil si at det blir evangeliet som på en eller annen måte skal tjene kirken. Uttrykket «en tjener for evangeliet» som Paulus blant annet bruker i Efeserbrevet 3,7, må åpenbart ikke bare anvendes på Paulus selv og på oss alle som har tatt imot troen og nåden, men også på kirken som helhet. Vi som har tatt imot evangeliet, er jo heller ikke primært en organisasjons eller et kirkesamfunns tjenere, men *vi er evangeliets tjenere!* På samme måte må vi aldri komme til å betrakte kirken verken som en verdslig stats tjener eller som mektige personers – eller eventuelt som kirkelige fraksjoners eller dens egne ambisjoners, tjener. Nei, både som enkeltkristne og som kirke er vi faktisk – og må alltid forbli å være – bare evangeliets tjenere.

Det å være tjener for evangeliet handler derfor om å være overgitt til Ordets seier og vekst i verden. Og siden det er Ånden som er Ordets livgiver, handler vår tjeneste med evangeliet egentlig om å leve overgitt til Åndens gjerning ved evangeliet. Uten en slik overgivelse, blir fort både vår tjeneste med evangeliet og det store misjonsprosjektet «vårt» prosjekt eller kirkens eget prosjekt – som vi søker å få løst på best mulig måte. I Det nye testamentet finner vi imidlertid et helt annet perspektiv på vår og kirkens tjeneste med evangeliet. Lukas er i sin

fortelling om evangeliets veksthistorie de første tiårene av kirkens historie, tydelig på at det er Ånden som er strateg og leder av evangeliets seiersgang gjennom verden. Dette innebærer også at det er Ånden som inkluderer alle Jesus-troende i både Ordets seier og vekst!

Inkludert i Ordets seier og vekst

Lukas har evangeliets seiersgang fra Jerusalem til «verdens ende» som et hovedmotiv for å beskrive de første tretti årene av misjonens historie. Paulus var også opptatt av denne seiersdimensjonen ved evangeliets reise gjennom verden. I Andre Korinterbrev 2,14 sier apostelen: «Men Gud være takk, som i Kristus alltid fører oss fram i triumftog og gjennom oss sprer duften av kunnskapen om ham overalt.» Paulus bruker her et bilde fra romerske militære triumfer. Det var nemlig vanlig at den seirende general med sin hær marsjerte i prosesjon gjennom Romas gater til jubel og begeistring for frammøtte tilskuere.

Men mens romerne feiret sine blodige militære seire, så er det noe helt annet Paulus har i tankene her. Og det er det triumftog som Kristus selv leder i verden og der «kunnskapen om ham», det vil si gjennom forkynnelsen av evangeliet, spres over alt. Denne kunnskapen er som en «duft» som sprer seg over alt. Igjen er det bildet om feiringen av de romerske hærsers triumftog gjennom Romas gater som slår inn. Duften var nemlig en røkelsesaroma fra brente krydderier og som var en del av feiringen. Evangeliets velduft er også registrerbar i verden, men ikke som en søt odør av kortvarige jordiske militære seire, men som en «Kristi velduft for Gud», som apostelen sier i vers 15 i Andre Korinterbrev kapittel 2. Dette er en velduft som har evige konsekvenser for alle menneskers frelse og evige liv.

Jesu triumf på korset er vår seier!

Og *for* et bilde Paulus bruker på det vi kan kalle evangeliets seiersgang gjennom verden! Alltid fører han oss fram i sitt triumftog – uansett omstendigheter! Det må vel kunne sies at det er et bilde og en forståelse av videreformidlingen av evangeliet som både apostlene og de første kristne drev med – og som også den kristne kirke har forsøkt å følge opp gjennom århundrene. Denne evangeliets seiersgang kan det imidlertid være vanskelig å få øye på i en brokete og sammensatt kirke- og

misjonshistorie. Men nettopp i denne historien finnes det også et mektig vitnesbyrd om evangeliets seier og vekstkraft. Jesu korsdød ble ikke det endelige nederlag for krefter i verden som ville bekjempe det Jesus stod for og det han hadde forkynt, slik noen trodde det skulle bli. Korset har heller ikke blitt symbolet på nederlag, men tvert imot er det symbolet på Jesu seier over synden, døden og djevelen. Det er interessant å merke seg at et annet sted der Paulus bruker ordet «triumf», i Kolosserbrevet 2,15, der han sier: «Han avvæpnet maktene og myndighetene og stilte dem fram til spott og spe *da han triumferte over dem på korset.*»

Evangeliet kan altså tilsynelatende lide nederlag i sin ferd gjennom verden. Det kan bli forsøkt overdøvet av andre budskap, forvrengt og nedsnakket som tåpelig. Evangeliets vitner kan også bli spottet, hånet, forfulgt og drept. Det underlige er at dette ikke stopper evangeliets seiersgang gjennom verden! Evangeliets veksthistorie og dets motstandshistorie hører nemlig sammen – i samme historie!

Ser vi storheten i det vi får være med på?

Det vi er med på er ikke noe mindre enn evangeliets seierstog gjennom verden. En kan også stille spørsmålet om hvorfor det er så viktig at vi som kirke i dag ser og forstår det vi er en del av og det vi får være med på? Svaret på slike spørsmål kan bli svært forskjellige – avhengig av om vi ser historien i kirkens perspektiv eller i evangeliets. I denne boken er det sistnevnte perspektiv som forsøkes tydeliggjort. En av de viktige sakene i denne sammenheng, er hva som kan skje når kirken selv tar en type «eierskap» til budskapet.

Det som da skjer, er ofte at i kirkens streben etter «storhet» i form av innflytelse, makt og utbredelse, så kommer evangeliets «storhet» som genuint nådebudskap med en genuin Åndsskapt virkning – i bakgrunnen. Dersom det er evangeliets seierstog gjennom verden vi har fokus på, gir det jo ingen god mening å snakke om kirkens «storhet» og/eller eventuelle innflytelse. Desto mer gledelig er det å kunne snakke om *evangeliets seierstog*, med den mening Paulus legger i bildet. Eneste betingelse for å bli med i dette seierstoget er at en har fått del i

evangeliet. Det menneskene som er en del av dette toget er opptatt av, er å lovprise Gud for at de har fått del i evangeliets ubetingede nåde og livsforvandlende kraft.

Hva vil det si å være overgitt til Åndens gjerning ved evangeliet?

Så tilbake til Lukas sin seiersvisjon for evangeliet. Det er tydelig at Lukas knytter evangeliets seiersgang gjennom verden spesielt til Åndens gjerning. Og da kan vi spørre: Hva har Ånden med evangeliet å gjøre? Hva handler egentlig Åndens gjerning ved evangeliet om?

Uten Ånden – intet evangelium!

Evangeliets historiske opprinnelse framstår i alle evangeliene i Det nye testamentet som den treenige Guds verk! Fortellingen som vi blant annet kan lese i Lukasevangeliet kapittel 3,21-22, om Jesu dåp utført av døperen Johannes, er en tydelig markering av dette. Ånden kommer over Jesus og Faderens røst høres som en bekreftelse både på at Jesus var Sønnen og på at Jesus var den lovede Messias. Der – i forbindelse med dåpen, blir Jesus salvet til sin messianske gjerning av Ånden selv. Jesu liv, hans lidelse, død og oppstandelse, er derfor en del av denne Jesu messianske tjeneste og gjerning! Både i sitt evangelium og i Apostlenes gjerninger ønsker Lukas å vise hvordan Jesu gjerning som den lovede Messias og Åndens sendelse, oppfyller de gammeltestamentlige profetiene om en kommende messiansk tid, sier den amerikanske teologen Roger Stronstad.¹⁴⁰

På pinsedag står Peter fram og forklarer at det som skjer når Ånden kommer over de som var til stede denne dagen i Jerusalem, oppfyller profetiene om den kommende messias-tid. Der og da starter også kirkens spesielle tjeneste med evangeliet. Denne tjeneste med evangeliet tar sikte på å formidle Guds rikes frelseskonge og Messias, Jesus *Kristus* (den salvede), til alle folkeslag, for alle mennesker. Det som kjennetegner denne tiden, sett fra evangeliets synsvinkel – og slik Lukas formidler dette, er at det er Den hellige ånd som leder evangeliets seiersgang gjennom verden. «Apostlenes gjerninger viser med all ønskelig tydelighet at Den hellige ånd var lederen og strategen i urmenighetens

dristige misjonsfremstøt», sier den norske misjonæren og teologen Robert Gornitzka – som også kaller de første kristnes misjonsprosjekt «et Åndsrevet prosjekt».¹⁴¹

Vår deltakelse i Åndens gjerning ved evangeliet

Det er en svært interessant side ved evangeliets veksthistorie – både slik Lukas forteller denne i Apostlenes gjerninger og gjennom misjons- og kirkehistorien, at Ånden gjør seg bruk av vanlige mennesker og en feilende og mangelfull kirke i sin gjerning i verden ved evangeliet. Det eneste som kan gjøre oss brukbare som redskap for Ånden, er nemlig at vi mottar den ubetingede nåden og vår kapitulasjon og overgivelse til Herren. Kristne, menigheter og kirker som blir seg selv nok og som selv søker å styre og lede kirkens liv og misjonsengasjementet, vil kunne hindre Ånden i sin gjerning ved og gjennom evangeliet. Dette er en sak som alle kristne bør være klar over og ta på alvor. Derfor sies det noe i det følgende om de to typene av grenser som Ånden møter i sin gjerning ved evangeliet, de ytre og de indre. De indre grensene kan nettopp være slike selvskapte hindringer – og som også Ånden vil hjelpe oss til å oppdage og til å fjerne.

Både deltaker i og tilskuer til Åndens gjerning

De første kristne forstod åpenbart at de fikk lov til å være med i noe som var større enn dem selv, til noe de selv ikke kunne styre eller lede. I nyere teologi om Ånden og i fornyelsen av misjonstenkningen som har foregått de siste tiårene, har dette bibelske anliggendet blitt løftet fram under overskriften *Missio Dei*, Guds misjon. Poenget er at misjonen, formidlingen av evangeliet i verden i ord og handling, er det Gud selv, ved Åndens nærvær og virke, som har strategien for og ledelsen av. Misjonen er altså ikke «vår» – som en aktivitet kirker har, eller noe som vi selv setter på agendaen etter hva vi kan tenke oss å bruke midler på. Nei, vi må alltid være påkoblet Åndens store prosjekt. Som menigheter og kirker er vi derfor aldri mer misjonale enn vår deltakelse i Åndens misjonale oppgave ved evangeliet i verden. Sagt på en annen måte: *Vi blir aldri mer misjonale enn vi gjør oss avhengige av Åndens nærvær og*

ledelse i vår tjeneste med evangeliet. I en tid der menigheters og kirkers mål-oppnåelse, effektivitet og vekst, framstår som strategiske prioriteringer i mange kirker og menigheter, blir fokuset lett oss selv som kirke og det vi ønsker å få til. Derfor er det ekstra viktig å holde fram hva vi egentlig som kirke er en del av og hva det innebærer for oss som enkeltpersoner og som kirke å være med i Åndens gjerning ved evangeliet.

Kaster vi igjen et blikk på de første kristnes opplevelser i Apostlenes gjerninger, er det tydeligvis slik at de erfarte at de både var deltakere i Åndens gjerning ved evangeliet, men også tilskuere til det som skjedde. Det er tidligere i boken for eksempel referert til fortellingen i Apostlenes gjerninger kapittel 14 der det fortelles om hva som skjer i Ikonium i forbindelse med besøk av Paulus og hans team. Her fortelles det at «deltakelsen» fra apostelen og hans medarbeidere bestod i å «forkynne med frimodig tillit til Herren» – og «tilskuerrollen» handlet om at Herren selv «vitnet for sitt nådeord» ved de tegn og under som skjedde. Denne fortellingen er på mange måter mønstergyldig for hvordan vi til alle tider bør forholde oss til vår vitnetjeneste. Vi forkynner Ordet – og det skjer det Herren har lovet. Han frelser, han utfrir, han griper på underfullt vis inn!

Det å være tilskuer til hvordan Ordet virker, skapte hos de første kristne – som det bør skape hos oss i dag, både undring og ærefrykt. Under alle forhold, må vi alltid huske å gi all ære for det som skjer til Herren som ved sin Ånd virker i oss og gjennom oss. Som deltakere og tilskuere til Åndens prosjekt med og for evangeliet i verden, minner dette oss framfor alt om at vi til enhver tid er avhengige av Åndens nærvær og kraft i vår tjeneste med evangeliet. Hos Lukas, både i hans evangelium og i Apostlenes gjerninger, er både Ånden og bønnen hovedtema. Disse to temaene henger sammen.

Bønnen hadde for de første kristne – og har det for oss i dag, mange funksjoner både sett i relasjon til Gud, til oss selv og til det fellesskapet vi får være en del av. Ikke minst har bønnen en viktig funksjon i relasjon til det vi snakker om her; å være påkoblet Åndens gjerning i verden ved og gjennom evangeliet. Lukas forteller at når folk

strømmet i store flokker til ham for å høre ham og bli helbredet for sykdommene sine, så «trakk han seg ofte tilbake til øde steder og ba.»¹⁴² Selv Jesus som var Sønnen, var avhengig av bønner for å gjøre sin tjeneste i og ved Ånden som hadde salvet ham til hans messianske tjeneste. I Apostlenes gjerninger markerer Lukas bønner som en av bærebjelkene i fellesskapet i menigheten og han nevner bønn flere ganger som sentral i apostlenes og de første kristnes vitnetjeneste.¹⁴³

Erfart nåde som vår gave til tjeneste

Deltakelse i og overgivelse til Åndens gjerning ved evangeliet, har også med vår egen erfaring av evangeliet å gjøre. For de første kristne var erfart nåde den gaven som en skulle tjene med! Apostelen Paulus er tydelig på dette. I Romerbrevet i kapittel 12,6, sier han: Vi har forskjellige nådegaver, *alt etter den nåde Gud har gitt oss*. Vår nådegave, vår tjeneste, som kristne handler altså ikke om oss og om vår dyktighet – eller mangel av sådan, men om den erfarte nåden.

I følge Lukas, er det Ånden som sørger for at den nåden som evangeliet formidler, blir inkarnert i våre liv. Dette innebærer at nåden blir en integrert «del» av vår personlighet. Slik sett kan vi også si at naturlige evner og anlegg kan brukes av Ånden i tjenesten for evangeliet. I det Paulus sier videre i Romerbrevet 12, versene 6-8, aner vi at de ulike personlighetstypene og de personlige «kvalitetene» som vi har som mennesker, ligger til grunn for beskrivelsen av hvordan erfart nåde synliggjøres gjennom ulike tjenester i det kristne fellesskapet. Diakonale tjenester og barmhjertighetstjeneste, ser vi ofte er knyttet til personlige kvaliteter. Det samme gjelder det å være lærer- og det å gi undervisning. De som opplever det å rettlede eller trøste, som også apostelen snakker om i nevnte tekst, kan også være en måte å synliggjøre den erfarte nåden på. Det samme det å være forstander og å ta lederansvar. Ja, Paulus inkluderer også i sin nådegaveteologi den økonomiske situasjon kristne har i sitt liv. Slik kan til og med det å gi av det en eier, synliggjøre den erfarte nåden!

Evangeliets seiershistorie både i Apostlenes gjerninger og i misjons- og kirkehistorien viser at overgivelsen til Åndens gjerning ved

evangeliet fører med seg en nesten overmenneskelig vilje til å ofre både av sin tid og sine menneskelige ressurser for at evangeliet skal bli kjent og erfart av nye mennesker. Evangeliets veksthistorie vitner også sterkt om de tusener som opp gjennom historien har ofret sitt eget liv for evangeliets skyld.

To typer grenser for evangeliet

En viktig del av Lukas sin fortelling i Apostlenes gjerninger handler om hvordan evangeliet på tross av motstand og forfølgelser går sin seiersgang fra Jerusalem til «jordens ende». Derfor er det riktig å si at evangeliet sprenger alle grenser! Men det kan også se ut som at de første kristne ganske tidlig lærte seg å skille mellom to typer grenser eller hindringer. Disse betegner jeg her «ytre» og de «indre» grenser for evangeliet. De ytre var de grensene som de ble påført utenfra, det vil si fra samfunnet og verden omkring. De indre var de grensene de selv som kristne bevisst eller ubevisst bar med seg i egne liv.

Som kristne og som kirke i dag har vi mye å lære om evangeliets natur og livskraft om vi tenker som de første kristne på dette området. Til de grensene vi som evangeliets tjenere blir påført utenfra og som ofte synliggjøres i form av motstand og forfølgelse, kan vi i all ydmykhet si at det tar Gud selv fullt ansvar for. Både Apostlenes gjerninger og en totusenårig lang kirke- og misjonshistorie viser nemlig at det er Gud som ved sin Ånd demonstrerer evangeliets vekstkraft i og under alle omstendigheter!

Når det gjelder det som har å gjøre med grenser som vi selv som kristne tar med oss både inn i eget trosliv og eventuelt i eget trosfelleskap, vil vi, lik de første kristne, måtte ha hjelp av Gud både til å avsløre og gjøre noe med. Slike indre grenser er altså grenser vi bærer med oss i vår menneskelige natur og som vi tar med oss fra vår familiære menighetsmessige bakgrunn. Vi kan også adoptere dem fra våre kulturelle omgivelser. Disse indre grensene handler både om vår egen mangelfulle forståelse av evangeliets vesen og virkekraft og tendensen til at vi holder evangeliet for oss selv i vårt eget lille rom.

De ytre grensene som settes opp for evangeliet er det som regel lettere å identifisere enn de grensene vi selv er med på å sette opp både for forståelse og formidling av evangeliet. Derfor kan det være viktig at vi stiller spørsmålet om hva som skjer når vi bærer med oss og bevisst eller ubevisst representerer og ofte også lever ut slike grenser.

Andre spørsmål som det kan være viktig at vi stiller oss selv, er følgende: Hvordan vi kan identifisere slike grenser som vi kristne selv setter opp i forhold til evangeliets grensesprengende natur? Og: Hva gjør vi med slike grenser?

Vi er i dag blitt vant til å snakke om blindsoner – spesielt i synet på oss selv. I forhold til den tematikken vi snakker om her, kan det virkelig være behov for å identifisere noen slike. Og situasjonen er jo ofte at vi må ha hjelp av andre som kan fortelle oss hva vi eventuelt er blinde for. Andre menneskers fortellinger om hvordan de er «blitt seende» på sine blinde områder, kan også være til hjelp.

Når vi tar eierskap til evangeliet

I en tid med sterk privatisering av religion og trosspørsmål, vil det være ekstra viktig å holde fast ved at evangeliet aldri må innkapsles til bare å gjelde det private rom, eller for den saks skyld – en bestemt folkegruppe, kultur, interessegruppe, eller annet. Sannsynligvis ligger problematikken oss nemlig nærmere enn vi skulle ane! Kirkehistorien er full av eksempler på at menigheter, kirkesamfunn, grupperinger av kristne, osv. som nærmest tar eiendomsrett til evangeliet. De stenger bokstavelig talt evangeliet inne i sitt eget lille hus. Ved å isolere evangeliet til en gruppe med «særinteresser» – eller som har spesielle kamp-saker, står en i fare for å gi inntrykk av at evangeliet tilhører noen grupper eller fraksjoner av mennesker mer enn andre. Dette strider mot evangeliets natur. Ja, det vil stride mot «evangeliets sannhet», ville nok Paulus ha sagt.

Når evangeliet isoleres og privatiseres

Isolering av evangeliet kan også skje ved at evangeliet blir privatisert. Det som her kalles privatisering av evangeliet, kan både skje ved – som nevnt ovenfor – at kristentroen leves ut i isolerte fellesskap med liten eller ingen kontakt med samfunnet for øvrig – og ved at vi som enkelt-kristne har troen og lever kristenliv for oss selv – så å si. Fenomenet er egentlig kjent fra hele kirkens historie, men i dag står vi som kirke over-

for en spesiell utgave av dette i forbindelse med den pågående sekularisering eller «verdsliggjøring» av de gammelkristne samfunn i Vesten.

I sak handler sekularisering om enkeltmenneskers, kulturens og samfunnslivets frigjøring fra religiøse autoriteter og normer. De sekulariserte menneskers og samfunns budskap til kristne og til kirken i dag er at personlig kristen tro må du gjerne ha, men du bør bare holde den for deg selv – i det private rom. Selv om dette budskapet er rimelig tydelig alle steder der sekulariseringen foregår, er det allikevel stor forskjell på hvordan ulike samfunn forholder seg til utviklingen av den verdslige stat og religionens, eventuelt kristendommens, plass i denne. Noen samfunn gir fremdeles rimelig stor frihet til å praktisere sin tro i det offentlige rom, mens i andre kan situasjonen beskrives som land der «ingen tør å tro høyt» – som Vårt Land skriver i en reportasje som tar opp troende menneskers situasjon i Frankrike i dag. For å sikre religionsfrihet, er tro en privatsak i Frankrike, heter det i artikkelen.¹⁴⁴

I møte med sekulariseringens «budskap» og den virkelighet som sekulariserte samfunn ønsker seg inn i, har vi som kristne og som kirke ulike måter å reagere på. En vanlig reaksjonsform er at kristne fordømmer den såkalte avkristningen. Motstrategien blir gjennom en ny type kristningsverk, gjerne en nasjonal vekkelser for å «føre Norge tilbake til Gud» - som det heter i noen kretser. En annen utbredt reaksjonsform på sekulariseringen, er å tilpasse seg. Dette kan skje på den måten at en aksepterer at kristentroen greit kan overleve i det private – eller i det innelukkede rom. I dag kan en derfor møte kristne som tenker at evangeliet er «min» sak som verden omkring meg ikke trenger å bli videre involvert i. Det finnes også i dag kristne som lever rimelig isolert fra «verden» i mer eller mindre lukkede fellesskap.

Evangeliet er i sitt vesen offentlig!

Det kan ikke være tvil om at denne måten å tenke på strider mot det vi kanskje kan kalle evangeliets vesen. «Det er ingen ting som er så personlig, men allikevel så lite privat som evangeliet», sa den svenske frikirkelige teologen Erik Sollerman en gang jeg hørte ham i et foredrag. Og han har så rett. I vestlige land der sekulariseringen er en pågående

prosess, kan vi se at det skjer en slik privatisering av evangeliet i dag. Mange tror til og med at det er dette som er det egentlige poenget med evangeliet – at mennesker skal kunne ha sin tro «i fred» uten å belemre andre med den.

Nå er det mulig at mange forveksler disse to ordene – privat og personlig. For om evangeliet ikke er privat, er det i aller høyeste grad personlig. Evangeliets frigjørende budskap gjelder heldigvis meg som individ og som person. Men samtidig gjelder det for – og det tilhører, absolutt alle mennesker. Derfor er evangeliet ikke bare personlig, men også offentlig. Det er et budskap som angår absolutt alle mennesker, hele menneskeheten – og som alle mennesker derfor skal ha tilgang til. Ja, det er faktisk ikke noe budskap i verden som er mer offentlig enn evangeliet. Det går derfor heller ikke an å være en kristen uten å være det «offentlig». Igjen kan vi kaste et blikk på de første kristne i Jerusalem som levde ut sin tro i byen – i det offentlige rom. Og de ble respektert! Den kristne bekjennelsen har den karakter at den er både personlig og offentlig.¹⁴⁵ Dette er også grunnen til at det er viktig at vi som kirke finner fram til offensive og tidstilpassede strategier for å være til stede med evangeliets budskap i det offentlige rom i et stadig mer sekularisert samfunn.¹⁴⁶

Krav til oppførsel kan stenge for evangeliet

Når vi i vårt eget hode eller i fellesskapene våre setter opp begrensninger for evangeliet, står vi også i fare for å skape falske anstøt mot evangeliet. Anstøt handler jo om noe som gjør at folk tar avstand eller holder seg borte fra noe. Ifølge Paulus er det forkynnelsen av den korsfestede Kristus som vekker anstøt – slik han taler om dette i Første Korinterbrev 1,23. I Galaterbrevet 5,11 snakker også Paulus om «korsets anstøt». Jesus taler om at den er salig som ikke «tar anstøt av meg», se Lukasevangeliet 7,23. Falske anstøt kan det være snakk om når det er saker og forhold knyttet til kristen trosformidling og -praksis som

gjør at folk tar avstand fra det kristne tror på. Her vil det da ikke primært være Jesus og/eller korset som er anstøtet, men noe annet. Her er noen eksempler på slike anstøt.

Judaistenes krav i den første menighet, som vi har vært innom tidligere, og som handlet om at hedninger som kom til tro på Jesus måtte omskjæres og tilpasse seg jødiske trosskikker, var opplagt et slikt falskt anstøt. Som vi har sett, ble kravet heldigvis avvist både av Peter, Paulus og et samlet lederskap i den første menighet. Grunnen til avvisningen var rett og slett at kravet var i strid med evangeliets gudgitte natur – som nådebudskap. Besluttsomheten i den første menighet med tanke på å avvise dette kravet, skal vi være takknemlige for i dag! Men for oss gjenstår mange utfordringer av typen grenser og krav som vi kristne måtte finne på å lage – og som kan gjøre det vanskelig for mennesker å forholde seg til evangeliet. Både som enkeltkristne og som fellesskap av kristne kan vi nemlig både mene og gjøre ting som har den virkning at mennesker holder seg borte fra – eller tar avstand fra – det vi ønsker å formidle.

Streng leveregler som skygger for evangeliet

Bestemte leveregler og krav til bestemt oppførsel for å bli akseptert som en «fullgod» kristen, kan av mange mennesker oppfattes som en «hindring» både fra å bli kristen og tilslutte seg en menighet. Da kan vi også snakke om et falskt anstøt. Trekk fra pietismen fra 16- og 1700-tallet som fremdeles kan dukke opp i lavkirkelige bevegelser og mye av frikirkeligheten i Norge, har ikke bare ønsket å stå for forkynnelsen av et klart og tydelig evangelium, men også til tider en kristendomsformidling som kan oppfattes både som streng og sneversynt. Mange har reagert, ofte med rette, på dette.

Noen har dessverre også respondert – ikke bare med å forlate det kristne fellesskapet, men også troen, som følge av slike krav og betingelser knyttet til kristen tro og livsstil. Andre har ikke nødvendigvis tatt avstand fra evangeliet som frelsesbudskap, men har strevd med å finne ut av hva nåden handler om i relasjon til det kristne liv. Det sier seg

selv at de dermed også strever med å finne seg til rette i det kristne fellesskapet.

Ideelle forventninger – kan det være et problem?

Det vi kanskje kan kalle ideelle menighetsbeskrivelser og medlemsforventninger som vi kan støte på i mye menighetsorientert tenkning og praksis i dag. I all vår velmente idealisme for å utvikle menigheter og for å få dem til å vokse, står vi noen ganger i fare for å stille forventninger til mennesker som ønsker å tilhøre det kristne fellesskapet og som faktisk kan virke frastøtende sett i lys av evangeliet kravløse nåde.

De siste tiårene har vi sett en tiltagende iver i mange kristne kirkesamfunn og menigheter for å ta i bruk det en oppfatter som ideelle strategiske modeller for å utvikle menigheten. Prosesser som igangsettes i menigheter i den sammenheng kan lett forsterke det jeg altså kaller ideelle forventninger til menighetsmedlemmer. Det kan være gode grunner for at en gjør dette. Ofte vil en i en strategisk prosess på en eller annen måte beskrive det ideal en ønsker å oppnå for menigheten – gjerne gjennom en visjon og uttalte målsettinger. Dessuten vil en i den strategiske gjennomføringen måtte stille «krav» eller forventninger til medlemmer om å delta og være aktive i måloppnåelsen.

Det «ideelle» medlem og den ubetingede nåden

Med fare for å generalisere for mye, kan en si at det ideelle menighetsmedlem er en person som er klar over sin nådegave og tjeneste – og som tjener i menigheten med glede og ikke bare av plikt. Videre er det også en person som er villig til å bruke sine åndelige gaver, evner og midler i menigheten. Noen ganger brukes et språk som uttrykker forventninger om at et menighetsmedlem skal være overgitt, ikke bare til Kristus, men også til menigheten, både til fellesskapet (i gudstjenester og grupper) og i frivillig tjeneste. Sett utenfra, kan det se ut som om at menighetsmedlemmer blir sett på som «redskap» for å fremme menighetens hensikt og formål. Det forventes ofte at vedkommende stiller opp og blir aktivisert for å oppnå målene. Poenget her er at det er en

fare for at noen mennesker opplever de ideelle beskrivelsene og forventningene på denne måten, ikke at forventningene nødvendigvis er ment slik fra ivrige menighetsbyggers side.

Ofte settes det opp egendefinerte krav eller forventninger – ikke nødvendigvis for å bli en kristen eller å tro på Jesus, men for å bli medlem i – eller i alle fall et aktivt medlem i en menighet. Dette kan imidlertid hos noen mennesker være medvirkende til at de ikke helt får tak i hva nåden innebærer med tanke på tilhørigheten i det kristne fellesskapet. Problemet kan være at det kan være vanskelig å skille mellom det som er forventninger knyttet til en strategisk tenkning for menigheten og mer teologiske tanker og meninger om hva menighetsmedlemsskap egentlig handler om. Teologisk sett er det ikke tvil om at tilhørighet til en menighet utelukkende er nådebasert. Det er jo utelukkende på grunn av den ubetingede nåden at vi både kan bli kristne og kan bli en del av Kristi kropp i verden. Denne nåde tar vi personlig imot ved tro, og den kristne dåpen er på sett og vis det ytre «tegn» på den nådestand og det trosfellesskap som evangeliet bringer oss inn i. Det Kristuslike liv som alle kristne er kalt til å leve, skapes og utvikles ikke ved pietistiske og andre levereregler og krav, men utelukkende ved Guds Ånd som har tatt bolig i den Jesus-troende.

Press på å være enig i bestemte og viktige saker

Press på å være enig i – eller skulle dele syn på – bestemte saker, kan også bli falske anstøt. Vårt hovedkall som kristne, som menigheter og som kirker er å forkynne evangeliet om Jesus Kristus – og ikke å promotere alle de gode sakene. Dersom det blir sakene av ulik karakter og tematikk som på ulikt vis kan forbindes med menighetsliv, skjer nemlig det som ikke bør skje med tanke på hva og hvem vi er som kristen kirke og hvilket oppdrag vi har fått av Mesteren: Vi kan nemlig komme til å bli oppfattet som interessegruppe for særlig interesserte. Det å bli en kristen kan oppfattes som et ja til å melde seg inn i en forening hvor en godtar et bestemt sett av meninger. Faren for å bygge opp falske anstøt mot evangeliet er nemlig overhengende når de gode sakene kommer i veien for evangeliet.

Hvordan rydde vekk det som kan bli en hindring for evangeliet?

Som enkeltkristne og menighetsfellesskap i dag trenger vi åpenbart å våkne opp for at det er saker og forhold som kan sette begrensninger, eller fungere som hindringer, for evangeliet. Selv om Guds Ånd er en mester til å finne alternative veier både ut til mennesker og inn i menneskehjerter, betyr ikke det at vi kan frigjøre oss fra den gode og av Guds Ånd skapte uro vi alle bør kjenne på med tanke på å fjerne de grensene vi selv setter opp for evangeliets frie løp. I det minste bør vi anstrenge oss for å bygge dem ned, slik at de blir så lite hindrende som mulig. Dette vil nemlig også være viktig for oss med tanke på å stå fram i verden i dag på en troverdig måte med evangeliets budskap. Siden jeg selv opplever at jeg er en av dem som har svært mye å lære og forandre på i mitt liv, gir jeg videre et par spørsmål som for meg har fungert som en slags selvprøve.

Evangeliet er ikke bare «mitt»

For mange år siden leste jeg kinamisjonæren Asbjørn Aaviks lille bok *Hellig uro*.¹⁴⁷ Det den kloke misjonæren der skriver hjalp meg til å forstå at den uro jeg hadde begynt å kjenne på fra den dagen jeg tok imot Jesus og Guds Ånd flyttet inn i mitt liv, var helt normalt – ja, faktisk slik alle gjenfødte kristne bør oppleve det. Saken var at sammen med en jublende glede over å ha fått tatt imot Jesus og å «ha blitt frelst» – som det jo heter i den kristne sjargongen, begynte jeg å kjenne på en uro – ikke bare for eget liv og saker og forhold jeg burde endre på, men også en uro for familie, venner, bekjente, ja, for alle mennesker, som ikke hadde tatt imot Jesus. Denne underlige kombinasjonen av frelsesvisshet og glede sammen med en indre uro, gjorde at det tok tid før jeg endelig forsto at dette er helt normalt i det kristne liv.

Hellig uro, kaller altså Aavik dette. Jeg må bekjenne at jeg til tider har både dempet ned og oversett den hellige uroen som jeg fikk i fød-

selsgave den dagen jeg tok imot Jesus. Men jeg kan med hånda på hjertet også si at den alltid har vært der. Nå er jeg ingen god evangelist som på en naturlig måte kan snakke med alle jeg møter om Jesus, men jeg kan allikevel være et vitne. Det er jeg også opptatt av å være. Ikke minst kan jeg gi denne hellige uroen utløp i vedvarende bønn for alle mennesker – og spesielt de jeg av Ånden blir minnet om å be for.

Er jeg klar for å la Ånden vise meg mine blindsoner?

Så er min erfaring at selv om vi kan kjenne på den hellige uroen, som Aavik taler om, kan vi ha med oss våre blindsoner som kan hindre oss i å se tydelig evangeliets grensesprengende natur. For meg har historien om Peters takopplevelse – som vi tidligere har sett ganske grundig på, vært til stor hjelp med tanke på hva som skjer når Ånden arbeider med oss for å vise oss blindsonene våre.¹⁴⁸ For Peter – som for oss i dag, er det ofte innlærte tankesystemer og fordommer som setter grenser for å tenke stort nok om evangeliet. Som for Peter skjer det også ofte hos oss en utvikling med ulike faser.

Første fase er ofte *konfrontasjon* med – skal vi kalle det – sannheten. Peter fikk se duken komme ned fra himmelen hele tre ganger. Det hender at også vi trenger flere konfrontasjoner før vi våkner opp! Neste fase kan vi kalle *usikkerhetsfasen*. Det er ordet «usikker» som i Lukas' tekst brukes om Peters reaksjon på takopplevelsen. Denne fasen kjennetegnes nok av den indre dialogen der vi brytes mellom å holde fast i gamle forestillinger og fordommer – og ta inn og akseptere ny sannhet. Neste fase artet seg for Peter som en *virkelighetsorientering*. Peter hørte det banke på døra der han bodde – og han måtte ta imot to utsendinger fra Kornelius' hus og lyttet til hva de hadde å fortelle. Det å møte realitetene og behovene hos mennesker, er ofte med på å vekke oss fra våre innelukkede forestillinger! Så ender historien om Peter med at han til slutt får visshet om hva som er sant og rett – og han både *erkjenner og bekjenner* at Gud ikke gjør forskjell på folk og at han tar imot alle som søker ham. For oss gjelder også at ny erkjennelse må følges opp av bekjennelse – gjerne både av hvordan vi har tatt feil og av hva vi etter hvert har sett og skjönt er sant og rett.

Alle trenger å bli korrigert

Sannsynligvis vil det være – i lys av det Paulus forteller om i Galaterbrevet kapittel 2, vers 11ff., behov for å føye til denne stikkordsoversikten over Peters takopplevelse, en sak. Og det er behovet for *korreksjon*. Sammenhengen er denne: I Galaterbrevet kapittel 2 forteller nemlig Paulus noe som på mange måter er uforståelig i lys av Apostlenes gjerninger kapittel 10 og historien om Peters erkjennelsesmessige omvendelse og den nye innsikt han hadde fått i evangeliets karakter og sannhet. I Paulus' gjengivelse av det som skjedde i Galatia, skjønner vi at Peter har opptrådt som en hykler. Han hadde nemlig før noen «fra Jakob» kom, holdt seg sammen med de hedningkristne. Men da representantene for disse mer judaistiske holdningene kom, trakk han seg tilbake og holdt seg unna, fordi han var redd for de omskårne.¹⁴⁹ Dette var bakgrunnen for at Paulus konfronterte ham og sa at han ikke gikk fram «etter evangeliets sannhet».

Peter kom til ny erkjennelse om hvem Gud hadde tenkt som adressat for evangeliet der på garverens tak. Dette var saker og ting han burde ha fått med seg tidligere, men hans bakgrunn i jødisk tenkemåte om Guds handlingsplan i verden hindret ham i å omsette Jesu ord og misjonsbefaling i handling. Det samme gjelder nok de fleste av oss. Ofte vil det være slik at vi for lenge siden burde ha skjönt at måten vi lever på som kristne, at måten samtidskulturen påvirker vår rimelig egoistiske tenkemåte, osv., kan bli hindringer for evangeliets frie løp gjennom våre liv. Som hos Peter – så også hos oss, kan en beslutning om å tenke og handle på en ny måte, også skape usikkerhet fordi en lett kan komme utenfor sin komfortsone. Som Peter hadde sitt «tilbakefall» til gammelt tankemønster, slik vil vi sannsynligvis også oppleve dette. Derfor har vi – igjen som Peter – behov for stadig korreksjon slik at vi på nytt og på nytt får oppleve at nåden er ubetinget og tilgjengelig for alle mennesker!

Å tjene overgitt evangeliets seier og vekst

Den utadvendte og ekspanderende dimensjon ved evangeliet som vi har studert både i lys av Apostlenes gjerninger og den påfølgende misjons- og kirkehistorie, viser tydelig at det er Ånden som er general og strateg for evangeliets seiersgang gjennom verden. Her inviteres vi med både som ufullkomne enkeltvitner og som en ofte sviktende og feilende kirke. Slik viser Gud at vår svakhet ikke trenger å være en hindring for evangeliet, men tvert imot en forutsetning for at Guds kraft kan åpenbares. Vi står allikevel i en konstant fare – både som enkeltkristne, som menighetsfellesskap og som kirker, for å lage våre egne grenser og hindringer for evangeliets seiersgang i verden. Dette stopper imidlertid ikke evangeliet, men det kan hindre eller bremse veksten.

Å tjene overgitt – sett i lys av den nevnte dobbeltheten, kan si oss noe viktig om den karakter som vår tjeneste med evangeliet kan og bør ha. I lys av det grensesprengende evangeliet og Åndens gjerning med å føre evangeliet som et seiersbudskap gjennom verden, handler det å tjene overgitt om å la Ånden få styringen og ta ledelsen i våre liv og vår tjeneste. Sett i lys av det faktum at vi stadig står i fare for å legge hindringer i veien for evangeliet, handler det å tjene overgitt om alltid å la Herren vise oss våre fordommer og kanskje også vår selvopptatthet. Det kan også handle om alltid å være åpen for korreksjon og alltid la evangeliet gjøre sin nådefulle og livsforvandlende gjerning i egne liv. Og det er jo egentlig bare på denne måten vi kan bli klare for at Ånden kan bruke oss i tjenesten for evangeliet.

Kapittel 7

Å GJØRE EVANGELIET TIL DRIVKRAFT

I den engelskspråklige verden har ordet «gospel-driven» vært i bruk noen år nå.¹⁵⁰ Dette begrepet beskriver godt noe av det anliggende som ligger bak denne boken. Derfor har jeg også tillatt meg å bruke ord-sammensetningen «drevet av evangeliet» i dette kapitlet. Det er et dypt personlig anliggende i en slik språkbruk. Det ransakende spørsmålet blir nemlig: Hva er det som driver meg, motiverer meg til å tro og tjeneste? Er det meg selv og mine rimelig selviske motiver, eller er det evangeliets ubetingede nåde og livsforvandlende kraft? Selv om dette kapitlet primært setter fokus på det kristne fellesskapet og menighets-utvikling, må dette personlige og ransakende spørsmålet alltid ligge under.

For oss, både som enkeltkristne og som mennesker med ansvar for å utvikle de menighetsfellesskapene vi står i, kan det nemlig være lett å havne i den situasjonen at det slett ikke blir evangeliet, Gud eller Ånden som er drivkraften, men helt andre ting. Enkelte ganger kan vi ha mer fokus på oss selv enn på kirken som Kristi kropp som Ånden er i ferd med å bygge opp. Ofte blir det slik at det er våre egne og vår egen menighets selvlagde visjoner og målsetninger som skal utvikles og realiseres – mer enn Guds rikes verdier og idealer for oss som kirke. Dette kan komme til å skje under dekke av at det er den bibelske visjonen som styrer alt det vi holder på med. Faren er altså at det skjer en forskyvning av tyngdepunkt på den måten at vi blir styrt mer av vår egen enn av evangeliets agenda.

Mine spørsmål i lys av slike refleksjoner er blitt følgende: Hvordan kan menigheter og kirker unngå å bli et offer for sin egen agenda? Hvordan kan menigheter bli evangeliets tjenere – og ikke bare tjene sine egne hensikter og ambisjoner? Hva kan de strategiske konsekvensene bli for menigheters utvikling om det er Ordet, det vil si evangeliet, som skal vokse – og ikke bare antall menighetsmedlemmer? Hva er det som må endres i vår måte å tenke på om det skal bli evangeliet som skal være motivatoren og drivkraften i det vi holder på med?

Med bakgrunn i slike iakttakelser og spørsmål, stilles det i dette kapitlet to grunnleggende spørsmål: Hva er det som skjer når evangeliet fortrenses fra menighetsutviklende tenkning og praksis? Og – hvordan kan evangeliet bli kristenlivets og menighetsbyggingens egentlige ressurs og kilde? Sagt på en annen måte: Hvordan kan personlig trosliv og menighetsutviklingen bli drevet av evangeliet – og ikke av alle andre edle formål?

Når evangeliet fortrenses

Presset evangeliet er utsatt for fra ulike hold i dag

Faktorer eller krefter som kan skyve evangeliet ut av hovedfokuset vårt kan være så mangt. En menighets og en kirkes fortid og tradisjon kan få så mye oppmerksomhet, både i positiv og negativ forstand, at spørsmålet om evangeliets plass og autoritet blir mindre interessant å jobbe med. I bokens første kapittel ble det sagt litt om kirkens forhold til samtdskulturen, som også kan virke svært kompliserende med tanke på å gi evangeliet den plass som det bør ha. Mer ideologiske og sekulære tankestrømninger i vår samtid kan i tillegg gi oss som kristne og som kirke kraftige utfordringer. Dette kan handle om – ikke bare å våge å stå for et kristent verdensbilde og syn på livet i dag, men også om vår frimodighet til å tjene med evangeliet i kirke og samfunn.

Modeller og oppskrifter for menighetsutvikling henter i dag ofte sine forbilder i moderne ledelses- og organisasjonstenkning som setter effektivitet og vekst som prioriterte mål for kirken. Så lenge slik tenkning kun blir et hjelpemiddel for å drive et funksjonelt sett godt menighetsarbeid i dag, vil de fleste kunne støtte bruken av nevnte måte å tenke menighetsdrift på. Men kommer disse moderne organisasjons- og ledelsesverktøyene i konflikt med det som Det nye testamentet sier om menighetens sanne natur og kirkens tjeneste med evangeliet, bør selvfølgelig den røde varsellampen lyse.

Evangeliet og markedsorientert tenkemåte

Vi kan også i dag se at moderne markeds- og behovsorientert tenkning brukes når kirker og menigheter søker å oppnå vekst og tilslutning. Siden denne type tenkning i enda større grad enn organisasjons- og ledelsesteori kan sies å ha en direkte innvirkning på vår forståelse av evangeliets gudgitte natur og virkning, kan det også være behov for å si noen ord om hva en slik tenkning kan gjøre både med evangeliet og med kirken.

I sin bok *Church Next* skriver den engelske teologen Eddie Gibbs en treffende vurdering av hva som kan skje når den markedsorienterte

måte å tenke på anvendes på kirker og menigheter.¹⁵¹ Det å identifisere behov, sier Gibbs, står sentralt i denne måten å tenke på. En er også gjerne opptatt av hvor sterkt dette behovet er. En menighet eller organisasjon spør seg da gjerne hvilke av de identifiserte behovene en har visjon og ressurser til å møte. Deretter legger en opp strategier for hvordan en kommuniserer med «mottakeren» og det lages programmer for hvordan «varen» kan selges. For kristne menigheter er jo «varen» evangeliet.

Den behovsorienterte markedstenkningen er spesielt gjenkjennbar i mye av den evangelikale og pentekostale måten å forstå evangelisering på, i kirkevekstbevegelsen og spesielt i kirker som ofte ønsker å være konservative i teologien. Generelt sett kan man si at tenkemåten ofte er tydelig i kirker som ønsker både å være moderne i formen og som ønsker å oppnå sterk vekst.¹⁵² Denne tenkningen kan faktisk også gi oss hjelp på noen områder, påpeker Gibbs. Eksempler kan være den strategiske bevisstheten som følger med tenkningen. Behovs- og visjonstenkningen kan også kirken til en viss grad gjøre seg bruk av. Det samme gjelder den bevisstheten om at det er viktig med fokusert og klar kommunikasjon.

Gibbs er imidlertid svært tydelig i sin beskrivelse av de problematiske sidene ved denne tenkningen anvendt på kirke og menighet. Evangeliet er ikke et «produkt» eller en «vare» som er utviklet for et avgrenset marked. Nei, evangeliet er for alle! Dessuten ligger det i denne tenkemåten ofte en ensidig oppmerksomhet rettet mot vekst – som jo på mange måter har en parallell i salg av en vare. I kirkelig sammenheng kan dette igjen resultere i ensidig fokus på tallmessig vekst. Det mest alvorlige i markedstenkningen er, ifølge Gibbs, at den ikke er verdinøytral. Sentrale verdier som effektivitet, suksesstenkning, profitt, osv., kan slå veldig galt ut i en kirkelig kontekst. «Kunden» har alltid rett – sett med markedsførers ståsted.

I kirken er det ikke slik, der er det evangeliet som «har rett»! Det er budskapet som har verdi – uavhengig av opplevde behov. Det er jo slik at alle mennesker har behov for evangeliet! Derfor handler budskapet og forkynnelsen om mye mer enn å fylle personlige behov. Den

markedsorienterte tenkemåten kan også lede til at kristne kan tenke at bare mine personlige behov oppfylles, så er alt slik det bør være. Denne tankegangen går som hånd i hanske til vår tids individualistiske, selv-sentrerte og konsumorienterte tenkemåte, sier Gibbs. Det blir altså tydelig at dersom den markedsorienterte tenkemåten gis rom, gjør den ikke bare noe med vår forståelse av evangeliet, men også med kirken.

Skal kirken være attraktiv?

I sin bok «The gospel driven Church» beskriver den amerikanske pastoren og forfatteren Jared Wilson en måte å tenke kirke og menighetsarbeid på som i stor grad benytter seg av den behovs- og markedsorienterte ideologien.¹⁵³ Fenomenet kalles «the attractional church». Denne kirketenkningen har spredt seg fra USA til hele verden. Også i Norge startes nye kirker basert på denne tenkemåten. Mange mer tradisjonelle menigheter har også begynt å kopiere denne måten å tenke på – ofte i håp om å få større vekst.

Sentralt i en slik menighetstenkning er det sterke fokuset på å gjøre kristen tro og kirkeliv attraktivt for mennesker utenfor kirken. Utgangspunktet er at en antar at kirkefremmede mennesker opplever at den tradisjonelle måten å drive menighet på, ikke treffer disse menneskenes behov. Det som har skjedd, er at det er blitt bygd unødvendige barrierer mellom kirkefremmedes behov og kirken. Slike barrierer kan for eksempel være religiøse, og ofte dømmende, holdninger og lite attraktive kirkelige tradisjoner og møteformer. Det går imidlertid an å gjøre det vi driver med i kirken mer attraktivt. Bevisste valg av sang- og musikkformer som appellerer til bestemte målgrupper, er ett virkemiddel. Kreative elementer både fra teaterverdenen og kunstverdenen, er et annet virkemiddel. Forkynnelse som både er inspiratorisk, livshjelpende og praktisk, vil også trekke mennesker til kirken.

I seg selv er vel ingen av de nevnte virkemidlene «gale» eller ubrukelige, men det handler mer om at den grunnleggende måten å tenke menighet på ikke ivaretar evangeliets natur godt nok. Intensjonen om å få kontakt med kirkefremmede for å presentere dem for kristen tro, er det heller ingen ting galt med, sier Wilson. Det som det imidlertid er

grunn til å sette spørsmålstegn ved, er hva som skjer når menneskers antatte behov fokuseres på denne måten? Hvilke verdier, holdninger og idealer er det som kommer i fokus? Og dessuten: Hva det er vi egentlig ønsker at mennesker skal bli tiltrukket av?

Hva ønsker vi at mennesker skal bli tiltrukket av?

At det finnes en «attraksjon» i det kristne fellesskapet, i kirkens liv og praksiser, viser både fortellingen om den første kristne menighet og også den øvrige kirkehistorie. Det som skjedde i Jerusalem på pinsedagen, trakk helt klart mennesker til det som skjedde. Pinsebegivenheter gjennom hele kirkehistorien har gjort det samme. De første kristne levde et liv som skapte respekt – og også tiltrekning – hos mennesker som hadde kontakt med de som trodde på Jesus. Det samme har skjedd og skjer i ettertid. At selve budskapet, evangeliet, også skaper nysgjerrighet og at det trekker mennesker til steder der evangeliet forkynnes, finnes det selvfølgelig også mange eksempler på.

Misjonsteologer kan derfor snakke om den «sentripetale», det vil si den tiltrekkende, kraft som finnes i evangeliet og i det kristne fellesskapet. Ordet «sentripetal» betyr jo egentlig 'i retning av sentrum' eller 'mot et midtpunkt'. Og det gir jo mening her. Den tiltrekningskraft det er snakk om, er budskapet om Jesus Kristus, Ordet som vokser, inkarnert i det kristne fellesskapet. Denne tiltrekningen til evangeliet og til fellesskapet er det alltid Ånden som skaper.

Både Nytestamentet og all misjons- og kirkehistorie viser imidlertid at det ikke er den tiltrekkende, men den utdrivende bevegelse som er den dominerende i evangeliets veksthistorie. Denne bevegelsen kan vi kanskje kalle den «sentrifugale», det vil si den «spredende» eller utdrivende. Jesus kalte sine disipler til å «gå ut» og til å «være vitner». De første kristne ble – riktignok på grunn av forfølgelse, fordrevet fra Jerusalem. De kristne ble spredt «vidt omkring», som Lukas sier. De tok med seg evangeliet der de kom, og dermed ble Ordet også spredt. Bevegelsen var altså fra Jerusalem og utover – til «verdens ende». Dette var – og er – den misjonale bevegelse som Ånden alltid ønsker å skape både i den enkelte troende og i det kristne fellesskapet.

Denne doble bevegelse – både den tiltrekkende og den utdri- vende, er virksom med tanke på kirkens tjeneste med evangeliet i ver- den. Men det er – og må alltid være – evangeliets nåde og underfulle virkning som både er tiltrekningskraften og den kraften som driver vit- ner ut med budskapet. Når det gjelder spørsmålet om hva vi ønsker skal være attraktivt med kirken og dens liv, må svaret alltid være evang- eliet. Anvendes kunstneriske, underholdende eller andre attraksjons- virkemidler for å trekke mennesker til kirken, må det alltid gjøres med den hensikt at det er budskapet om Jesus Kristus som skal formidles og være i sentrum for det som skjer. Grunnen er at mennesker aldri bør knyttes til en menighets attraksjonsverdi eller til en eller annen markedsført egenprofil som tar fokus vekk fra det sentrale, fra evang- eliet. Det du vinner mennesker med, vinner du dem for, sier Jared Wil- son.

Hvordan kan evangeliet få sette agendaen?

Det som uansett tilnærming til menighetsarbeid og kirkeliv er hovedsaken, vil være om det er evangeliet eller noe annet som setter agendaen og som driver oss. Her er det ikke bare underholdene virkemidler, endringskonsepter, sekulære ideologier og tenkemåter «utenfra», som kan være en trussel. Også egne kirkelige tradisjoner og ambisjoner kan ha sine agendaer som fort tar evangeliets plass. Spørsmålet vi i det følgende skal søke et svar på er derfor: Hvordan vil en tenkning som har hovedfokus på evangeliet som tilnærming til menighetsliv og menighetsbyggende arbeid, se ut?

En måte å tenke menighetsbygging på der evangeliet utgjør et sentrum for alt og som på sett og vis er drivhjulet i alt som skjer, vil ikke nødvendigvis stå i motsetning til mer ordinært strategisk arbeid. Slikt arbeid handler jo gjerne om det å formulere visjoner, lage målsetninger, bevisstgjøres på ressursbruk, osv. Det vil sannsynligvis også innebære en sterk bevissthet om evangeliets rette plass i det menighetsutviklende arbeid. I tillegg vil en slik måte å tenke på hjelpe oss til å ha et konstant fokus på det viktigste. Derfor blir spørsmålet vi som menighetsbyggere alltid må ha med oss inn i arbeidet med å utvikle kirker og menigheter følgende: *Hvordan kan vi synliggjøre og tydeliggjøre evangeliets ubetingede nåde og livsforvandlende kraft i og gjennom våre anstrengelser for å utvikle og bygge menigheten?*

Hva vil det kunne innebære at det settes sterkere fokus på evangeliet i en menighet? De punktene eller rådene som kommer i det følgende, må ikke oppfattes som «hvordan-gjøre-det»-råd, men som innspill til å tenke kreativt og praktisk rundt det spørsmålet jeg nettopp presenterte. Mitt første innspill om hvordan evangeliet kan sette agendaen i menigheten, er dette: *La evangeliet være det sentrale i formidlingen av Bibelens store frelsesfortelling som vi alle er en del av, og beton spesielt Ordets nådekarakter og egen virkekraft.*

(1) Å være del av den store fortellingen

Den bibelske store fortellingen handler om hvordan Gud gjennom historien åpenbarer seg for og handler gjennom sine utvalgte vitner og tjenere. Historien strekker seg fra skapelse til fullendelsen, den nye himmel og nye jord. Fortellingens klimaks er at Guds rike etableres som en usynlig størrelse på jorda ved Jesu komme. Jesu liv, hans lidelse, død og oppstandelse – og hvordan evangeliet blir et frelsesbudskap for alle mennesker, er fortellingens samlingspunkt og dype innhold. Hebreerbrevets forfatter sier dette slik helt i starten av brevet:

Mange ganger og på mange måter har Gud i tidligere tider talt til fedrene gjennom profetene. ² Men nå, i disse siste dager, har han talt til oss gjennom Sønnen. Ham har Gud innsatt som arving over alle ting, for ved ham skapte han verden. ³ Han er utstrålingen av Guds herlighet og bildet av hans vesen, og han bærer alt ved sitt mektige ord. Da han hadde fullført renselsen for våre synder, satte han seg ved Majestetens høyre hånd i det høye. (Hebreerbrevet 1,1-3)

Tydeligere kan det vel ikke sies hva som er sammenhengen og hvem som er sentrum i den store frelseshistoriske fortellingen. Sammenhengen er den som Jesus selv, etter oppstandelsen, underviser Emmausvandrene om. Alle skriftene i Det gamle testamentet, fra Moses av og gjennom alle profetene, vitner om ham, fortelles det i Lukasevangeliets.¹⁵⁴ Den store frelseshistoriske fortellingen finnes derfor for den som søker innsikt i denne – både Det gamle og Det nye testaments bøker. Det er Jesus selv, Sønnen, som binder disse to delene av Bibelen sammen og som er sentrum i hele fortellingen! Han som er Medskaperen og Opprettholderen. Han som er Utstrålingen og Avbildet. Han som er Forsoneren og Den opphøyde. Denne Jesus, og ham alene, er det altså som er fortellingens sentrale punkt og hovedfokus!

Denne store fortellingen bretter altså ut den store tanke og plan som Gud fra evighet har hatt for skaperverket, for verden, for menneskeheten. For alle mennesker, inkludert deg og meg! Min store «frel-

sesopplevelse» var å oppdage at jeg er inkludert i Jesu forløsningsgjerning på korset og at jeg hadde del i noe som var langt, langt større enn både meg, mine opplevelser og den sammenhengen jeg var med i. Inn til da hadde jeg stort sett vært opptatt av min egen tro og frelse og hva dette innebar for meg selv. Dersom fokus nokså ensidig blir på forkynnelsen og menighetsarbeid som primært handler om individers «personlige» frelse og eventuelt deres livskvalitet, kan den store sammenhengen som Guds plan og frelsesverk setter oss inn i – bli borte for oss.

Når den store fortellingen blir borte

Hva er det vi mister om den store frelseshistoriske fortellingen kommer i bakgrunnen, eller blir utydeliggjort? Først kan det sies at vi kan miste helheten, det vil si – Guds store plan med verden og menneskeheden. Både som enkeltkristne og som Guds folk, er vi nemlig virkelig med på noe stort! Og dessuten: Evangeliets genuine nådekarakter kan også bli borte for oss om fokuset i for stor grad handler om oss og det vi holder på med, det vi opplever og det vi eventuelt ikke opplever. Nådens intensjon og betydning for mitt liv og de menneskene Gud har satt meg sammen med i verden, må alltid sees i den store sammenhengen, i lys av den store fortellingen. Det er nemlig der vi får øye på nådens virkelige storhet og virkning.

Evangeliet kan også, om vi ikke ser det i lys av den store fortellingen, komme til å bli mer knyttet til våre kirkelige aktiviteter enn til Guds gjerning i verden. Dermed står vi også i fare for å ta evangeliet til inntekt for kirken. For eksempel kan vi begynne å se på evangeliet mer som et kirkens «verktøy» for å vokse, enn som Guds verktøy for å frelse verden. I dag – og i hovedsak i vår vestlige velstandsverden, kan det også være fare for at evangeliet bare blir et slags terapeutisk hjelpemiddel for at vi skal få et noe bedre og mer meningsfullt liv. Dette er på sett og vis inkludert i Guds gode gave til alle som tar imot evangeliet, men poenget er at det evangeliet handler om er så mye, mye mer!

Hvordan skal vi kunne oppdage og se?

Hvordan kan evangeliet presenteres som en del av den frelseshistoriske store fortellingen og hvordan skal vi som troende kunne se at dette perspektivet har betydning for troen og tjenesten vi har med evangeliet? Jo, siden det er slik at det bare er de bibelske skriftene som formidler og åpenbarer hva dette handler om, har ingen av oss noen annen måte å tilegne oss denne innsikten på enn ved at vi går inn i bibelhistorien. Her har vi som troende selv et ansvar for å søke inn i de bibelske tekstene for å få tak i denne visdommen. Heldigvis har vi Guds Ånd på vår side og som mer enn gjerne veileder oss og viser oss hvordan de frelseshistoriske sannhetene henger sammen og hva de betyr for oss og for kirken.¹⁵⁵

I det kristne fellesskapet har vi sammen også et ansvar for å forkynne og undervise om den store frelseshistoriske sammenhengen som evangeliet står i. I menigheter og kirkesamfunn som følger kirkeåret og prekantekstene knyttet til dette, har en muligheter til å knytte liturgisk liv og forkynnelse både opp mot evangeliets innhold og den store frelseshistoriske sammenhengen dette står i. Kirker og menigheter som ikke har nevnte fokus på kirkeåret, har mange andre muligheter for å aktualisere saken. Og det kan vel ikke være tvil om at forkynnelsen og bibelundervisningen er stedet der dette perspektivet spesielt bør løftes fram.

Vi kan også være oppmerksom på at den store sangskatten vi har i ulike kirker og menigheter løfter fram ulike sider og sannheter om evangeliet og den frelseshistoriske fortellingen. Sangtekster kan nemlig være god forkynnelse! I menighetsfellesskap som bruker mye moderne lovsang, kan det kanskje være ekstra viktig å være klar over dette. Selv om det er mye bra med såkalt moderne lovsang, ser vi ofte at det blir den individuelle og personlige erfaringen av livet og frelsen som er i fokus. Dette kan også være vel og bra, men den subjektive opplevelsen trenger som oftest å bli korrigert og utdypet av det store perspektivet på hva Gud gjør i verden og hvordan min frelse og mitt liv inngår i

dette. Det andre innspillet om hvordan evangeliet kan få sette agendaen i menigheten, er dette: *La vitnesbyrdene om menneskers erfaring av evangeliets ubetingede nåde og livsforvandlede kraft få prege måten evangeliet presenteres på i menigheten.*

(2) Plass og rom for de mange vitnesbyrdene

Gjentatte ganger er det i denne boken understreket hvor viktig vitnesbyrdet er. Det har nemlig en unik mulighet til å formidle hva evangeliet kan gjøre med og for oss mennesker. Men det er viktig å presisere at dette ikke bare handler om vitnesbyrdene fra mennesker som har blitt frelst fra et tøft og vanskelig liv, men det gjelder i aller høyeste grad oss alle – som på ulikt og personlig vis har erfart nåden i våre liv! Kjenner vi Jesus og har møtt ham, har vi noe å vitne om alle sammen!

I dag ser vi at vitnesbyrdet kan bli mer og mer borte i mange menigheter. Det er en betenkelig utvikling – fordi det skjer alltid noe med fellesskapet og kirken når vitnesbyrdet blir borte. Det skjer noe med den enkeltes opplevelse av å være en del av fellesskapet og å delta – ikke bare med aktiviteter, men med sin egen tros- og livsfortelling. Og ikke minst: Det skjer noe med begeistringen for evangeliet. Dersom vi skal skape begeistring for evangeliet, må vi derfor finne fram vitnesbyrdene igjen! Er vi med i evangeliets seierstog, er det også god grunn til å skape begeistring for evangeliets nådebudskap og dets livsforvandelende kraft i fellesskapet!

Noe av det som gjorde sterkest inntrykk på meg da jeg tidlig på totusen-tallet besøkte Saddleback Church i California, var det obligatoriske vitnesbyrdet i gudstjenesten fra en person som hadde erfart evangeliets nåde og kraft i sitt liv. Jeg tror det var flere enn meg som satt igjen med inntrykket av at det var dette budskapet som var det viktigste, ja en av hovedsakene i det denne menigheten holdt på med. De siste årene har vi sett at flere og flere menigheter tar i bruk den personlige troshistorie som et praktisk verktøy for å sette fokus på viktigheten av å utvikle både det personlig trosliv og fellesskapet i menigheten.¹⁵⁶ Troshistorien har jo den karakter at den leter etter sporene av

Guds gjerning ved evangeliet i våre liv. Den skal lære oss å snakke sant både om livene våre og om Guds kraft til livsforvandling. Troshistorien vår – brukt i det kristne fellesskapet, kan også hjelpe oss til å se vår menneskelige sårbarhet. Begge disse forholdene – både å snakke sant om vårt eget liv med all sin ufullkommenhet og vilje til å vise vår egen sårbarhet, er de beste forutsetninger som finnes i møte med evangeliets ubetingede nåde og livsforvandlende kraft. Det er i dette spenningsforholdet at vitnesbyrdet oppstår om hva Gud har gjort ved evangeliet i våre liv.

Tredje innspill om hva som kan være viktig dersom evangeliet skal sette agendaen i menighetsutviklingen, kan formuleres slik: *Som Jesus og apostlene må vi også i dag ha fokus på mennesker som er satt utenfor og som er nederst på rangstigen!*

(3) Fokus på mennesker som er adressat for evangeliet

I Første Korinterbrev kapittel 1 sier Paulus:

²⁶ Se på dere selv, søsken, dere som ble kalt: ikke mange vise etter menneskelige mål og ikke mange med makt eller av fornem slekt. ²⁷ Men det som i verdens øyne er dårskap, det utvalgte Gud for å gjøre de vise til skamme, og det som i verdens øyne er svakt, det utvalgte Gud for å gjøre det sterke til skamme. ²⁸ Ja, det som i verdens øyne står lavt, det som blir foraktet, det som ikke er noe, det utvalgte Gud for å gjøre til intet det som er noe, ²⁹ for at ingen mennesker skal ha noe å være stolt av overfor Gud.

Spørsmålet om evangeliets adressat

La det være klart: Evangeliet er for alle mennesker, absolutt alle mennesker, høy og lav! Derfor er det ikke Paulus sin mening med det han sier i den siterte teksten å utelukke noe menneske fra nåden. Det han gjør er å tydelig markere hva som preger eller kjennetegner mennesker som faktisk tar imot evangeliet og blir en del av det kristne fellesskapet. Samtidig tydeliggjør Paulus at de mektige, vise eller fornemme, ofte forkaster evangeliet.¹⁵⁷ Sett fra avsenders synspunkt, det vil si fra Guds

side, er imidlertid alle mennesker målgruppe for evangeliet. I Guds øyne er det også slik at alle mennesker er svake og hjelpeløse. Ja, vi er alle syndere, sier apostelen.¹⁵⁸ Derfor skal evangeliet forkynnes for alle mennesker, høy og lav.

Den siterte teksten i Første Korinterbrev kapittel 1, tydeliggjør også hvilken karakter evangeliet måtte ha for å kunne bli et frelsesbudskap for alle mennesker. I kapittel 2 i samme brev, vers 6, snakker Paulus om den visdom «som ikke hører denne verden og denne verdens herskere til». Denne visdom er det som åpenbares i Jesu frelsesgjerning, i Ordet om korset, se kapittel 1, vers 18, i Første Korinterbrev. Jesus steg ned, fornedret seg selv og var lydig til døden, ja, korsets død,¹⁵⁹ nettopp for å kunne frelse det som står lavt i verden, det som blir foraktet, det som ikke er noe. Evangeliet er altså ikke funnet opp av kloke og vise i denne verden. I så fall ville nok budskapet ha fått en helt annen karakter. Evangeliets «logikk» er nemlig totalt fremmed for mennesker som tenker på verdens vis. Derfor er det også slik at evangeliet, Ordet om korset, ikke kan få vise sin nådemakt og livsforvandelende virkning der det blandes med verdens visdom eller kapres av mennesker som vil bruke det i et maktspill. Derfor er det også slik at det kun er der evangeliet møter den menneskelige svakhet, det som er foraktet og ikke er regnet for noe, at Ordet om korset får vist sin sanne karakter som et budskap som gir oppreisning og nytt liv.

Forfatterne av evangeliene i Det nye testamentet framhever at Jesu komme til verden og Jesu møte med mennesker, er rettet mot nettopp mennesker som var rammet av utenforskap i en eller annen sammenheng. Da Jesus ble født, var det gjeterne på marken som først fikk høre englenes lovprisning til Frelseren som var blitt født. Gjeterne var som kjent nederst på den sosiale rangstigen. Jesus holdt seg til syndere og ikke til den religiøse og politiske eliten. Og han kunne si: «Jeg har ikke kommet for å kalle rettferdige, men syndere.»¹⁶⁰ Jesus så og var imøtekommende overfor de spedalske, og han helbredet dem. De syke flokket seg rundt ham. Han hadde også et spesielt hjerte for samaritanene – som var satt utenfor av jødene. Jesus saligpriste de som

var «fattige i seg selv», som jo handler om mennesker som innser behovet for Guds nåde og hjelp. Lukas gjengir dette Jesusordet med å si – salig er «de fattige».¹⁶¹ Slik får Lukas fram gruppen av mennesker som også sosialt sett kan være stigmatisert og utenfor.

Paulus sitt anliggende i siterte vers i Andre Korinterbrev, kan derfor fortelle oss noe viktig om hvem vi alltid bør ha fokus på når vi forkynner evangeliet og når vi bygger menigheter. De menneskene vi snakker om her, er ofte de som er nederst på en eller annen menneskelig rangstige. Ofte er det også mennesker som ikke er regnet med eller som ikke sitter med makt eller posisjon. Det er alltid mennesker som kommer til kort overfor livets mysterier og store spørsmål og som åpner seg for Guds hjelp. Det vi imidlertid alltid må være klar over, er at disse menneskene kan vi like gjerne finne blant de tilsynelatende vellykkede og ressurssterke, som blant de som ofte betraktes som mislykkede og hjelpetrengende. De kan like gjerne befinne seg øverst på en eller annen av de rangstigenes – som vi ofte vurderer mennesker ut fra, som at de finnes nederst på disse. Poenget er altså at det ikke er oss gitt å vurdere hvem som har behov for evangeliet eller ikke.

Hvorfor tydeliggjøre evangeliets adressat?

De første kristne ser ut til å ha hatt en sterk bevissthet nettopp på hvem som var målgruppe for forkynnelsen av evangeliet. I Galaterbrevet kapittel 2 forteller Paulus at han hadde blitt «godkjent» av Jakob, Kefas og Johannes som en apostel «for folkeslagene», mens de skulle ta seg av forkynnelsen for jødefolket. Men det var bare én betingelse som ble gitt for Paulus sin tjeneste. Han sier selv: «*Vi skulle bare huske på de fattige, og det har vi alltid lagt vinn på å gjøre.*»¹⁶² Og vi kan jo spørre om hvorfor dette var så viktig for de første kristne? Svaret er sannsynligvis ikke at dette var et prisverdig samfunnsengasjement, men at nettopp fokuset på de fattige, de utstøtte, de nederst på rangstigen, på en genuin og ekte måte viser det som er evangeliets kjerne og vesen.¹⁶³

Derfor vil det være viktig også i dag at vi våger å stille spørsmål om hvem vi sikter oss inn på som er evangeliets egentlige adressat. Spørsmålet vil være avgjørende viktig med tanke på hvem vi tenker er

målgruppe for vår forkynnelse og for vårt menighetsarbeid. Det går an å betone det faktum at evangeliet tilhører «alle» mennesker så sterkt, at evangeliets adressat, blir utydeliggjort. Det går også an å utvikle en menighetsstrategisk tenkning som peiler seg inn på bestemte målgrupper på en måte som også utydeliggjør det faktum at evangeliet er for alle som er fattige i ånden, for å bruke Jesu egne ord i Bergprekenen.

Hvem som er «innenfor» og «utenfor», kan variere fra kultur til kultur, fra samfunn til samfunn og fra kirke til kirke. Skal vi i dag være tro mot evangeliet, må vi imidlertid sørge for å rette både forkynnelse og diakonalt arbeid mot mennesker som faller utenfor og som kanskje lider av utenforskap. For oss som kirke vil det være viktig – for evangeliets skyld – at vi ser dem som ingen andre ser og bryr seg om. Det vil være viktig at vi bryr oss om de som lider, som ikke takler livet og som kanskje er utstøtte. Unnlater vi som enkeltkristne og som fellesskap å se, å bry oss, å åpne våre indre rom og fellesskap for de som er «utenfor» – både i konkret og overført betydning, svikter vi nemlig evangeliet!

Fjerde innspill om hvordan evangeliet kan sette agendaen i menighetsbygging, er dette: *La oss hjelpe mennesker – ikke bare til å komme til tro og komme inn i det kristne fellesskapet, men også til å erfare evangeliet på dypet av sine liv.*

(4) Evangeliet vil berøre på dypet av våre liv

Å være berørt av troen og evangeliet bare på overflaten – eller også på dypet av våre liv, er en tematikk jeg har sagt en del om tidligere. Det er et spørsmål jeg tror det er nødvendig at vi stiller oss selv i dag: Siden det er slik at troen og evangeliet nettopp er ment for å berøre hele oss, vårt totale liv, dybden i livene våre, hva gjør vi da med denne utfordringen i våre liv og i våre fellesskap i ulike menigheter?

Kanskje er det enklest å si noe om hva vi ikke bør gjøre. Helt åpenbart bør vi ikke late som om tro eller kristendom på overflaten ikke er noe problem eller noen utfordring for kirken. Å stole på at en kirkelig handling i starten av livet – eller for den saks skyld en åndelig opplevelse en eller annen gang, er en dose stor nok av kristen berøring

for hele livet, er et farlig blindspor. Likeledes bør vi ikke falle for den åndelige idealismens fristelse å forsøke å skape «vår egen» åndelige virkelighet uten kontakt med det virkelige liv. Å leve i en eller annen åndelig «boble» er ingen garanti for at evangeliet er blitt inkarnert i dypet av vår personlighet. Tvert imot. Historien har mange eksempler på bevegelser, forkynnere og ledere som har fått et brutalt møte med livets realiteter når det viser seg at slike menneskeskapte åndelige bobler ikke samsvarer med livets virkelighet, evangeliets sannhet og Åndens gjerning.

Det er bare én farbar vei: Den kristne kirkes bønn gjennom århundrene har vært *Veni Sancte Spiritus*, kom Hellige Ånd! Det finnes ikke noe bedre svar på det praktiske spørsmålet om hva vi gjør når vi søker en dypere erfaring av evangeliet. Vi ber om at Ånden må «komme» og vise oss hvordan det står til i våre liv, vise oss vår synd – om du vil. Vi ber også om at Ånden må vise oss Jesus og hans nåde og gi oss del i sin kraft til å leve et forvandlet liv og være vitner i verden i dag. Dette må vi skape rom for i det fellesskapet vi er en del av! Hva dette handler om er godt beskrevet i budskapet til Laodikea-menigheten i Åpenbaringsboken 3,20 der Herren Jesus sier at han står for døren og banker: «Om noen hører min røst og åpner døren, da vil jeg gå inn til ham og holde måltid, jeg med ham og han med meg.» Her kan vi virkelig snakke om dybdeerfaring av evangeliet! Det er jo nettopp det som beskrives i dette spesielle bibelverset og det som skjer når evangeliet slippes inn på dypet av vårt liv!

Femte innspill om hvordan evangeliet kan få sette agendaen i menighetsutviklingen, er dette: *Ta vare på – og etabler gjerne nye – praksiser som både på et individuelt plan og i fellesskapet hjelper mennesker til å komme i kontakt med det sentrale i troen, nemlig evangeliet.*

(5) Praksiser som setter oss i kontakt med evangeliet

Alle kirker og menigheter, uavhengig av hvilken tradisjon de står i, har sine praksiser eller handlinger som en mener er viktige for både kirkens liv og dens oppdrag i verden. Det vi i dag med samlebetegnelse kaller

trospraksiser, kristne praksiser eller kirkelige praksiser, har eksistert i den kristne kirke helt fra starten.

Praksiser i kirken – før og nå

Det er klart at Det nye testamentets beskrivelse av de første kristnes ulike praksiser i sterk grad må ha påvirket kirkers og menigheters adopsjon av praksiser opp gjennom historien. I dag, som i de første menighetene, finner vi derfor dåp, nattverd, forkynnelse, undervisning, sang, bønn, faste, givertjeneste, gode gjerninger, gjestfrihet, og flere. Leseren vil se av disse eksemplene at det ikke skilles mellom sakramentale handlinger og andre kirkelige praksiser eller handlinger. Teologisk sett kan det nok argumenteres for at dåp og nattverd (og i noen kirkesamfunn enda flere praksiser eller kirkelige handlinger) har en spesiell status som hellige handlinger eller nådemidler. Jeg er for så vidt ikke uenig i det, men her er poenget at alle disse handlingene også framtrer som praksiser.

I Det nye testamentet kan vi se at en den gang også hadde praksiser som vi sjeldnere ser praktisert i dag. Eksempel på dette er hellig kyss, fotvasking, eksorsisme, og andre. Så finnes det også praksiser i kirker i dag som ikke kan gis noen direkte begrunnelse ut fra Nytestamentet. Mange av disse har utviklet seg i ulike kirkelige tradisjoner. Eksempler på dette er bønn og tilbedelse knyttet til ikoner, lystenning, helgendyrkelse i den katolske og ortodokse kirketradisjon. I evangelikale kirkesamfunn og vekkelsesorienterte bevegelser har «ettermøtet» fungert som en type praksis. Ettermøtet – der mennesker ble spesielt kalt til omvendelse, har nemlig vært et svært viktig element i vekkelseskristendommen. Disse nevnte eksemplene viser at det etter behov er blitt og blir opprettet nye praksiser i kirken.

Både i de første menighetene og i kirken i ettertid kan vi altså se at kristne praksiser fungerer både som en konkretisering og en synliggjøring av troen. Derfor er praksisene også så viktige både for den enkelte troende og i fellesskapet. I dag er det spesielt gledelig å se at det i kirker og menigheter – som har vært skeptiske til liturgisk pregede

praksiser, har skjedd en endring. En har nemlig sett at ulike typer praksiser beriker både det personlige trosliv og opplevelsen av fellesskapet. Spesielt nattverden har vi sett de siste årene bli gjenoppdaget som liturgisk praksis i mange menigheter. Ulike forbønnspraksiser, lystenning, meditasjoner ut fra bibeltekster, tidebønner, og andre praksiser kan være eksempler på det samme.¹⁶⁴

Kirkelige praksiser gir kontakt med evangeliet

Det vi også må være klar over er at det ikke nødvendigvis er alle praksiser som vi kan velge i, som er like sentrale med tanke på å konkretisere og synliggjøre troens og evangeliets innhold. I tråd med tematikken i denne boken, må en kunne si at et grunnleggende krav eller kriterium til alle praksiser – er at de på en eller annen måte skal sette mennesker i kontakt med evangeliet. Om dette ikke er hensikten og det som faktisk skjer, kan våre praksiser ende opp med å bare bli religiøse ritualer. Disse kan være vakre nok de og ha betydning i en eller annen kristen tradisjon og for enkelte mennesker. Men som kirkelige praksiser som har til hensikt å knytte mennesker til Kristus og å representere ham i verden, har de da mindre å gi.

Den forståelsen av kristne praksiser som tilkjennegis her, vil derfor være påvirket av denne bokens fokus på evangeliet som nådebudskap og livsforvandlende kraft. Og slik lyder derfor min definisjon: *Kristne praksiser er ulike typer handlinger i kirken som hjelper de troende til å oppdage evangeliets frigjørende nåde og kraft, til å erfare den nærværende Kristus i sine liv og i fellesskapet – og til å forstå at evangeliet er et åpent og inkluderende budskap og at det tilhører alle mennesker.* La oss utdype dette noe.

Å få del i evangeliets nåderikdom

Alle kirkelige praksiser bør – på en eller annen måte – speile evangeliets nåderikdom og invitere deltakeren til å få del i denne rikdommen. Dette kan også sies å være det første kjennetegnet på en kristen praksis, nemlig at den viser til nåden og setter oss i kontakt med Jesus. Dåpen – for eksempel – speiler jo nåden som vår død bort fra synden og det nye liv med Kristus. Nattverdsmåltidet kan vi si speiler den uforskyldte

nåden som igjen og igjen tilbys i det kristne fellesskapet. Om vi forstår gjestfrihet som praksis, går det kanskje an å si at den speiler den ufor-skyldte oppvarming av Gud og vår ufortjente deltakelse i et fellesskap. Lystenning – for å ta en praksis som vi ikke finner omtalt i de første menighetene, har sannsynligvis for de fleste den betydning at lyset som tennes skal speile Kristus som lyset som vi alle inviteres inn i for å få nåde og hjelp. Og slik kunne vi fortsette.

Å erfare den nærværende Kristus

Alle kirkelige praksiser skal også hjelpe oss til å erfare den nærværende Kristus. Da er vi ved det som kan sies å være det andre kjennetegnet på en kristen praksis, nemlig at den peker på – og skal sette oss i kontakt med – den levende Kristus, som jo selv ved Ånden er til stede i det kristne fellesskap. Kristne i mer sakramentale og liturgisk orienterte tradisjoner, har på sett og vis denne erfaringen av Jesu spesielle nærvær igjennom sin deltakelse i sakramentale handlinger lagt inn i sine kirkelige gener. Protestantiske kristne som sterkere vektlegger Ordets for-kynnelse og/eller Åndens karismatiske virkninger, trenger litt mer tid på å venne seg til tanken om denne unike og spesielle erfaringen av Jesu nærvær i kirkens ulike praksiser.

Jeg selv har vært i denne sistnevnte gruppe av kristne, og har gått et stykke vei på dette området. Nå er deltakelse i nattverdfeiring, som betoner denne dimensjonen, blitt noen av mine viktigste minutter i det kristne fellesskapet. Den dypeste hensikt med gode gjerninger og dia-konale handlinger er jo også å bringe Jesu nærvær til mennesker. Gjест-frihet for eksempel – som jo handler om å invitere mennesker inn i et fellesskap, har sin dypeste begrunnelse som kristen praksis i at men-nesker inviteres inn der – ikke bare vi, men også Kristus – er til stede!

Evangeliet er for alle og det inkluderer

Det tredje og siste kjennetegn på en kristen praksis er at den skal vise evangeliets åpne og inkluderende natur og at evangeliet tilhører alle mennesker. Om det er slik at vi i fellesskapene våre kan oppleves som noe ekskluderende iblant, må vi i alle fall sørge for at det vi har av

praksiser gir sterke vitnesbyrd om et åpent og inkluderende evangelium, og at dette evangeliet ikke bare er «vårt», men tilhører alle mennesker. Kristne praksiser er nemlig ikke konfesjonelle, men allmenne. Som kirken er allmenn, er også alle kirkens praksiser allmenne. De har derfor også en tydelig misjonal dimensjon. Praksisene sikter seg nok innover i våre liv og i fellesskapets liv, men de peker like mye utover – mot alle mennesker i verden som egentlig har fått del i evangeliet, men som må få høre at de kan ta det imot.

Neste innspill om hvordan evangeliet kan sette agendaen i menighetsutvikling, er følgende: *Oppmuntre kristne til å være hverdagskristne og til å ta evangeliet med alle steder de befinner seg.*

(6) Leve misjonalt og berørt av evangeliet

I Apostlenes gjerninger og gjennom hele misjonens og kirkens historie har vi sett at evangeliet sprenger alle grenser. Evangeliet er nemlig Ordet som vokser! Omstendighetene knyttet til formidling av evangeliet har imidlertid vært svært forskjellige gjennom historien – og er det i ulike verdensdelar og land også i dag. Også internt i ulike land kan omstendighetene være svært forskjellige. Noen steder legges det sterke begrensninger på evangelisering og kristen trospåvirkning, mens andre steder er det større åpenhet for dette.

Hvordan leve ut evangeliet i en sekularisert kultur?

I dag kan vi si at en av de store utfordringene – i hvert fall i land og nasjoner i den vestlige verden som fra gammelt av har vært kristnet, må sies å være den pågående sekulariseringen av samfunnet. Ikke få kristne er faktisk noe forvirret med tanke på hvordan de bør leve sitt kristne liv i det samfunnet de er en del av. Et påtrengende spørsmål er også hvordan vi som enkeltkristne og som menigheter skal kunne formidle evangeliet til stadig nye mennesker i et samfunn som blir mer og mer verdsliggjort og noen ganger også fiendtlig innstilt overfor kris-

tendom. Mange arenaer, som skole, arbeidsplass og mye av det offentlige rom, stenges mer og mer for kristen påvirkning og forkynnelse.

Å fordømme avkristningen og forsøke å vinne de gamle arenaene tilbake – som noen kristne er opptatt med i dag, har vist seg å være en lite effektiv motstrategi mot det som skjer. De «gamle» formidlingsarenaene er det nemlig ikke sikkert at vi noen gang får tilbake i form av offentlige rom der kristen tro og ideologi en gang var privilegert og ofte dominerende. Derimot er det kristne i dag som ser at nedstengingen av de gamle arenaene gir oss en gylden mulighet til å tenke nytt. Og mange har sett at hjemmet kanskje er den viktigste arenaen som finnes for trosformidling og trosutvikling. I tillegg har vi – enn så lenge – frihet til å drive intern trosopplæring og formidling av evangeliet på menighetens egne arenaer. Gjennom menigheters tilbud og aktiviteter for alle aldersgrupper finnes det også mange muligheter til å formidle evangeliet – ikke bare til medlemmer, men også til nye mennesker. Men spørsmålet er allikevel om dette er tilstrekkelig – sett i lys av evangeliets grensesprengende natur og tilhørighet til absolutt alle mennesker?

Svaret på dette spørsmålet er nok nei. Evangeliet fortjener noe mer! Forkynneren og sangforfatteren Matias Orheims sang – «kvardagskristen vil eg vera», kan gi oss både retning og en vei å gå for å kunne påvirke sterkere med evangeliet i dagens samfunn. Å være en hverdagskristen handler jo om å møte mennesker som de er, som vi er – og med det vi har fått, det vil si evangeliet! Poenget er jo i lys av evangeliets grensesprengende natur, at vi som kristne ikke har «tapt» de gamle formidlingsarenaene, men at vi må tilnærme oss disse på en annen måte. Da er det ikke et kristent lovverk som legitimerer at vi har «rett» til å formidle evangeliet i ett eller annet offentlig rom, men vår personlige – og helst også vår kirkelige – troverdighet og den «rett» som evangeliet selv gir oss som et universelt og gudgitt budskap.

Tar vi på alle disse arenaene med oss evangeliet, og på en naturlig og ikke-påtrengende måte, representerer og vitner om alt det evangeliet har gitt oss i våre liv, opplever vi sannsynligvis det samme som de første kristne erfarte når de vitnet om Jesus. Noen er motstandere og

markerer dette, andre er likegyldige, men det er også noen som er nysgjerrige og tar imot. Slik vokser Ordet, og slik vokser menigheten! De første kristne i menigheten i Jerusalem var sannsynligvis slike hverdagskristne. De vant stor respekt for det de stod for, som vi tidligere har sett. Misjonal livsstil er det visst blitt vanlig å kalle dette i dag. Dette er sikkert en treffende betegnelse – dersom riktige betegnelser betyr noe. Men saken er jo at dette handler om god gammeldags hverdagskristendom.

Syvende og siste innspill om hvordan evangeliet kan sette agendaen for vårt arbeid i kirke og menighet, kan formuleres på følgende måte: *Løft blikket og se hva Gud gjør ved evangeliet – ikke bare i den første kristne kirke og gjennom historien, men også i dag!*

(7) Fokus på hva Gud gjør gjennom evangeliet i dag

Både som enkelttroende og som fellesskap har vi behov for å se og erfare evangeliets virkekraft både i eget liv, i vår familie, i menigheten, og også rundt oss – i samfunnet og i verden. Det unike med evangeliet er jo at det er et historisk troverdig budskap og en gripende fortelling om en som ved sin død og oppstandelse har gjort opp for mennesketens synder. Evangeliet er imidlertid mer: Det handler om et budskap som har kraft i seg til ikke bare å forvandle enkeltmenneskers liv, men også lokalsamfunn, nasjoner og verdensdeler. Ja, det er faktisk dette budskapet som er hele verdens håp! Og er det slik, er det også grunn til å spørre om vi som kristne og som kirke i dag ser dette og hva det betyr for oss?

Hva er det vi ser – og hva er det vi ikke ser?

Som menighetsfellesskap og kirkesamfunn kan vi ofte ha det på samme måte som vi har det som enkeltmennesker. Personlig tar jeg meg selv i at jeg er en mester i å ha oppmerksomheten rettet på feil steder. Jeg kan for eksempel ha lettere for å se problemene enn mulighetene. Slik tror jeg det kan være med oss som kirke også. Kirkens historie og vår

kirkelige virkelighet i dag er full av eksempler på problemer og konflikter, intriger og menneskelige feil. Alt dette kan jo virkelig gjøre oss motløse! Leseren forstår sikkert at mitt anliggende her ikke er å advare mot å ta tak i problemer og ordne opp, men at ensidig problemfokus kan være forstyrrende i forhold til det vi som kirke bør ha fokus på.

For – med problemfokus kommer også bekymringene for den kristne kirkes framtid, for kristendommens framtid – om du vil. Sekulariseringen og avkristningen av samfunnet, som er nevnt noen ganger i denne boken, er eksempel på en virkelighet som kristne møter i dag, som gjør at mange blir bekymret og motløse. Det er jo ikke underlig da at en tyr til kampsakene som skal redde kirken fra liberalisering og for å redde en eller annen posisjon en mener at kirken skal ha i samfunnet. Kampsakene er som oftest «mot-saker», mot avkristningen, mot liberaliseringen av ulike samfunnsområder, mot vranglæren, og annet som det går an å være mot. Og det kan være mye sant og rett – sett fra kristen synsvinkel – i motstanden som mange kristne er opptatt av. Men i lys av evangeliets innebygde virkekraft og evangeliets seiershistorie, finnes det gode grunner til å avvise ensidig «motstand mot alt som er blitt galt»-strategien som en god tilnærming til den virkeligheten vi opplever i dag.

Evangeliets gir oss grunn til å løfte blikket

En sak til kan nevnes når det gjelder spørsmålet om hva vi ser – og hva vi står i fare for ikke å se. Som kristne står vi nemlig ikke bare i fare for å velge feil fokus, men også å bli sneversynte. Det som da skjer, er at vi bare ser vårt lille trosfellesskap, «min» menighet, «mitt» kirkesamfunn, om du vil. Det vi da står i fare for å ikke se, er den store sammenhengen vi er satt inn i gjennom troen på Jesus Kristus. Én allmenn og universell kirke – er ordene den apostoliske trosbekjennelse bruker om dette. Denne Jesu Kristi kirke peker mot en enda større sak – som vi gjennom evangeliet er en del av, nemlig Guds rike og den store frelseshistoriske sammenhengen. Og Guds rike er noe virkelig stort! Da snakker vi om Guds plan med skapelsen og menneskeheten fra evighet av! Da snakker vi om det nye liv og den nye framtid som Jesus Kristus

har tilveiebrakt gjennom sin soningsdød og oppstandelse! Da snakker vi om det endelige siktemål Gud har med hele skapelsen og menneskehetens historie, Jesu gjenkomst og den nye himmel og den nye jord, Guds rike! Dette håp, denne framtid, denne virkelighet er det evangeliet åpner opp for den som tror!

Selv om vi ønsker å være til stede i vår tid og møte de aktuelle utfordringer vi står overfor som kirke i dag, må vi ikke glemme å løfte blikket slik at vi ser storheten og sammenhengen i det vi står i og det vi holder på med. Slik kan vi også unngå å bli både nærsynte og sneversynte som kristne og som kirke. For å bruke språkbruken til Hebreerbrevets forfatter, kan vi si at det er viktig at vi også i dag må «feste» blikket – på ham som er troens opphavsmann og fullender, Jesus.¹⁶⁵ Hebreerbrevets forfatter var også oppmerksom på det problematiske og bekymringsfulle som kunne ta den troendes oppmerksomhet. Han nevner spesielt – alt som tynger, synden som så lett henger seg på oss og det løpet som ligger foran den som tror. Nettopp derfor var riktig fokus så viktig – som det er for oss i dag!

SLUTTORD

Forholdet mellom evangeliet og kirken er ikke «gitt» – eller uproblematisk. Tvert imot. Dette forholdet har alltid vært – og vil nok forbli å være – problematisk. Det viser både Apostlenes gjerninger og en to-tusenårig misjons- og kirkehistorie med all tydelighet. Om det er lesere som tenker at avslutningen av boken burde gi en eller annen «løsning» på problemet, kan det være at de blir skuffet. Så lenge vi befinner oss i denne verden, finnes det nemlig ingen «løsning» – i den betydning at spenningen mellom evangeliet og kirken opphører. Om det ikke finnes en eller annen rasjonell «løsning» på nevnte problematikk, så finnes det allikevel håp! Håpet finnes imidlertid ikke i kirken selv eller i «oss», men i evangeliet – forstått og erfart som Ordet som vokser!

Nettopp derfor er det så viktig at vi både som enkeltkristne og som kirke i dag stadig og kontinuerlig gjenoppdager evangeliets genuine nådekarakter og livsforvandlende kraft. Det er viktig at vi også gjenoppdager evangeliet som Åndens levendegjøring av Jesu personlige nærvær i våre liv og i fellesskapet – og som budskapet som går sin seiersgang gjennom verden – til tross for en sviktende og feilende kirke. I Andre Korinterbrev kapittel 4 snakker Paulus om hva som kjennetegner tjenesten med evangeliet i denne verden. Her er apostelen tydelig på hva forholdet er mellom evangeliet og oss, eller kirken. Evangeliet er «skatten», sier han, og «vi» er skrøpelige leirkar. Denne skatten har vi nettopp «i leirkar, for at den veldige kraften skal være fra Gud og ikke fra oss.»¹⁶⁶ Siterte vers hentyder nok primært på den situasjonen som preget Paulus sin tjeneste med evangeliet, men det handler også om vår og den kristne kirkes tjeneste med evangeliet. Sårbarheten, skjørheten og svakheten, handler her helt klart om apostelen og hans tjeneste. Men den handler også om kirken slik den framstår i verden.

Selv om Paulus og hans medarbeidere alltid var presset, var de ikke knekket. De var ofte tvilrådige, men ikke fortvilet. De var forfulgt, men ikke forlatt. De var ofte slått ned, men ikke slått ut! Og de bar med seg evangeliets merke, Jesu død, på sin egen kropp¹⁶⁷ – slik vi som kristen kirke i dag også skal bære med oss korsmerket. Nettopp denne beskrivelsen vil også være vår erfaring som kristen kirke i tjeneste med evangeliet – om vi lar evangeliet være skatten – og kirken det skjøre og svake karet. Det er jo bare da evangeliet kan få vist sin veldige kraft! Bytter vi rundt på dette – slik at kirken framstår som en slags sikrings-institusjon for evangeliet, går det ut over evangeliets faktiske og gud-gitte virkekraft.

Ikke bare det, men det vil også gå ut over kirkens evne og mulighet til å påvirke og berøre enkeltmennesker, samfunn og nasjoner med evangeliet. Skal evangeliet stadig og kontinuerlig få sette agendaen i kirken og dermed i verden rundt oss, er det nettopp det evangeliet som Paulus snakker om som skatten i leirkar som har Guds autorisasjon til å gjøre det. Det er nemlig bare *det* evangeliet som kan formidle Guds nådefulle og livsforvandlende kraft gjennom vår menneskelige svakhet. «Bare en kirke som vet gjennom erfaring at smerte og kamp er landingsplassen for Guds kraft, kan lede mennesker til ham som er det eneste håpet for en desperat og angstfylt verden», sier teologen Geir Otto Holmås.¹⁶⁸

I Bibelen finnes mange bønner. Også i Paulus sine brev finnes det flere – som handler om evangeliet og vår tjeneste med det. Sentralt i disse bønnene, og ikke minst i den bønnen jeg vil avslutte med her – Efe-serbrevet 3,14-21, er at vi som kristne og som kirke virkelig må få se, få åpenbart og få erfare hva evangeliet gir og handler om. Nettopp dette må også bli vår primære bønn i den tid vi lever i som kirke i dag!

¹⁴ Derfor bøyer jeg mine knær for Far,

¹⁵ han som har gitt navn til alt som kalles far i himmel og på jord.

¹⁶ Må han som er så rik på herlighet,

gi deres indre menneske kraft og styrke ved sin Ånd.

- ¹⁷ Må Kristus ved troen bo i deres hjerter
og dere stå rotfestet og grunnfestet i kjærlighet.
- ¹⁸ Må dere sammen med alle de hellige
bli i stand til å fatte bredden og lengden, høyden og dybden,
- ¹⁹ ja, kjenne Kristi kjærlighet, som overgår all kunnskap.
Må dere bli fylt av hele Guds fylde!
- ²⁰ Han som virker i oss med sin kraft
og kan gjøre uendelig mye mer
enn det vi ber om og forstår,
- ²¹ ham være ære i kirken og i Kristus Jesus
gjennom alle slekter og evigheter! Amen.

Sluttnoter og bibliografi

¹ Markusevangeliet 10,46-47.

² Dahl, «Ordets vekst».

³ Til dette, se kapittel 1 i: Lars Råmunddal, *Bygge kirke. Bidrag til en teologi for menighetsutvikling* (Kristiansand: Scandinavian journal for Leadership & Theology PUBLISHING, 2020).

⁴ Matteusevangeliet 24,14.

⁵ Galaterbrevet 6,16.

⁶ Det finnes opp gjennom historien og i dag mange vitnesbyrd fra mennesker som tilsynelatende står helt uten påvirkning av kristen forkynnelse og bibelkunnskap og som møter Jesus. I den muslimske verden finnes det mange slike historier. Dette kan etter min oppfatning sees på som et sterkt vitnesbyrd om at Den hellige ånd er den suverene og beste evangelisten. Det vi imidlertid også kan se, er at disse menneskene som oftest søker inn i kristne fellesskap for å få hjelp og for å skjønne hva de har opplevd og fått del i.

⁷ Det er blitt mye diskutert blant teologer om dette Luthers tolkningsprinsipp er en kritikk av den bibelske kanon (det vil si utvalg av skrifter som er skrifter som er normative og rettleidende for kirken) – eller om det skal forstås kun som en anbefaling om alltid å lese Bibelen med Kristus som sentrum og tolkningsnøkkel. Som kjent var Luther kritisk til manglende Kristus-sentrert innhold i flere av de nytestamentlige skriftene. Han kalte blant annet Jakobs brev for et «stråbrev».

⁸ Kirkens forhold til kulturen er en kjent og mye diskutert tematikk. En av klassikerne på feltet er Niebuhr, *Christ and culture*. Bjørn Øyvind Fjeld gir i sin artikkel fra 2016 gir en sammenfatning og vurdering av Niebuhrs tenkning på området. Se artikkelen: Bjørn Øyvind Fjeld, «Kulturrelevans og menighetsutvikling: En analyse av spenningen mellom Kristus og kultur, og betydningen av kulturrelevans for menighetsutvikling», *Scandinavian Journal for Leadership and Theology* 3 (11. november 2016). Min beskrivelse av kirkers ulike måter å forholde seg til kulturen på, kan spores tilbake til Carroll, *Mainline to the future*.

⁹ Første Johannes brev 1,8-9.

¹⁰ Se eksempelvis: Romerbrevet 1,1; 15,19; Andre Korinterbrev 9,13; Første Tessalonikerbrev 2,2; 3,2; Første Peters brev 4,17.

¹¹ Dahl, «Ordets vekst».

¹² Dahl, side 41.

¹³ Misjonstalene for jøder er følgende: Peters pinsetale (kapittel 2,14-40), Peters tale til folket på tempelplassen (kapittel 3,11-26), Peters tale for Rådet (kapittel 4,5-12), Stefanus' tale til Rådet (kapittel 6,15-7:53) og Paulus' synagogetale i Antiokia i Pisidia (kapittel 13,16-41). Misjonsprekener for hedninger er følgende: Peters tale i Kornelius' hus (kapittel 10,34-43), Paulus' misjonstale i Lystra (kapittel 14,15-17) og Paulus' tale på Areopagos (kapittel 17,29-28).

¹⁴ Odland, *Fortolkning av Apostlenes gjerninger - for troende og tenkende bibellesere*, side 31.

¹⁵ Se Apostlenes gjerninger 11,17-19.

¹⁶ Reidar Hvalvik, *Fra Jerusalem til jordens ender hovedtrekk i Apostlenes gjerninger: med studie- og samtaleplan*, 5. utg (Oslo: Genesis, 2002), side 84.

¹⁷ Det tre begivenhetene kan vi lese om i kapittel 8, 10 og 19. I kapittel 8,4ff. fortelles det om at mennesker som kom til tro i Samaria ikke hadde fått Ånden før de ble døpt. Men dette skjer når Peter og Johannes legger hendene på dem. Altså: den synlige – eller opplevde – erfaring av Ånden skjer etter dåpen. I kapittel 10 fortelles det om det som skjedde i Kornelius' hus, der Ånden faller over dem som Peter taler til før de var døpt. Altså: Åndsmeddelelsen skjer før vanddåpen. Og endelig i kapittel 19 fortelles det om at de troende i Efesos som Paulus døver, noe som medfører at de troende taler i tunger og profeterer. Altså: Synlig Åndsmeddelelse etter dåpen.

¹⁸ Dahl, «Ordets vekst», side 42.

¹⁹ Se Apostlenes gjerninger 8,17ff.,

²⁰ Matteusevangeliet 18,20.

²¹ Sitert fra Norsk Bibel, 1972.

²² Se Apostlenes gjerninger 3,6; 4,10 og 30; 5,40; 9,34, med flere.

²³ Se Apostlenes gjerninger 16,6-10.

²⁴ Se Johannesevangeliet 3,6-8.

²⁵ Se Andre Mosebok 24,17; Første kongebok 18,24 og Matteusevangeliet 3,11.

²⁶ Se for eksempel: Første Korinterbrev 12 og 14.

- 27 Slike Paulus forklarer forholdet mellom tungetale og tydning av denne i Første Korinterbrev 12,7ff. og kapittel 14,18-25.
- 28 Se Johannes åpenbaring 21,1.
- 29 Apostlenes gjerninger 1,5
- 30 Lukasevangeliet 3,16.
- 31 Johannesevangeliet 16,7.
- 32 Per Lønning, *Kristen tro: tradisjon og oppbrudd*, 2. opplag (Oslo: Universitetsforlaget, 1990), side 201.
- 33 Hebreerbrevet 13,8.
- 34 Se eksempelvis Paulus i Første Korinterbrev 15, Matteusevangeliet 28 og Første Peters brev 1,3-5.
- 35 Se Harald Hegstad, *Den virkelige kirke: bidrag til ekklesiologien* (Trondheim: Tapir akademisk, 2009), side 22.
- 36 Hegstad, side 23.
- 37 Se Apostlenes gjerninger 2,1ff.
- 38 Jeg tenker her for eksempel på såkalte Kristus-hymnene som vi finner for eksempel i Efeserbrevet 1,3-14 og i Filipperbrevet 2,6-11.
- 39 Jesus selv taler i Johannesevangeliet 14 og 16 tydelig om bønn til ham og i hans navn.
- 40 Efeserbrevet 2,20
- 41 Se eksempelvis Apostlenes gjerninger 4,2; 5,28.
- 42 Et eksempel på dette var innsamlingen av midler til modernemenigheten i Jerusalem (Andre Korinterbrev 8-9). Det er betegnende at denne innsamlingen nettopp ble kalt «koinonía» (Romerbrevet 15,26) som uttrykk for samfunn og solidaritet også på det materielle plan. Den ordnende omsorgen for de fattige som omtales i Apostlenes gjerninger 6,1, er eksempel på det samme.
- 43 Se Apostlenes gjerninger 2,46; Første Korinterbrev 11,20ff; Judas brev v. 12. I begynnelsen av andre århundre var fremdeles nattverden knyttet sammen med *agape*-måltidet, men var adskilt fra dette som en egen handling.
- 44 Her siktes det nok spesielt til menighetens fellesbønn og denne ble hold på to steder – i templet, se Matteusevangeliet 21,13 og Apostlenes gjerninger 3,1ff. – og i hjemmene. Til det siste, se følgende steder i Apostlenes gjerninger: 1,13-14; 1,24-26; 4,23-31; 12,5ff.
- 45 Apostlenes gjerninger 8,5ff. Se også kapittel 9,35.42.
- 46 Lukasevangeliet 24,52.

- ⁴⁷ Efeserbrevet 3,17.
- ⁴⁸ Nordlander, *Korsets mysterium.*, side 240 ff.
- ⁴⁹ Lukas var tydelig opptatt av forholdet mellom bønn og Åndsfylde, se: Lukasevangeliet 3,21; 11,13; Apostlenes gjerninger 4,31. Åndsutrustning og håndspåleggelse er også ofte knyttet sammen, se: Apostlenes gjerninger 8,17; 19,6.
- ⁵⁰ Hvalvik, *Fra Jerusalem til jordens ender hovedtrekk i Apostlenes gjerninger*, side 96.
- ⁵¹ Se Hvalvik, side 97–102.
- ⁵² Viktige skriftsteder som viser dette, er: Matteusevangeliet 3,17f.; 4,3.6; 11,25-27, 16,16f.; 28.19.
- ⁵³ Se: Apostlenes gjerninger 8.37; Første Johannes brev 4,15, Romerbrevet 1,3.
- ⁵⁴ Se: Galaterbrevet 1,14.
- ⁵⁵ Se: Filipperbrevet 3,5-6.
- ⁵⁶ Se fortellingen om dette i Apostlenes gjerninger 9,1-25.
- ⁵⁷ Matteus evangelium 28,19.
- ⁵⁸ Se Johannesevangeliet 4,9ff.
- ⁵⁹ Se Lukasevangeliet 10,25ff. og 17,11ff.
- ⁶⁰ Apostlenes gjerninger 8,15.
- ⁶¹ Se Hvalvik, *Fra Jerusalem til jordens ender hovedtrekk i Apostlenes gjerninger*, side 99.
- ⁶² Ladd, *A theology of the New Testament*, side 369. Se også hva Paulus selv sier om dette i Galaterbrevet 4,4 og Romerbrevet 1,3f.
- ⁶³ Ladd, side 372.
- ⁶⁴ Efeserbrevet 3,6.
- ⁶⁵ Første misjonsreise forteller Lukas om i kapittel 13-14 og denne reisen foregikk i Syria og Kilika. Den andre misjonsreisen fortelles det om i kapittel 15,36-18,22, og denne gikk til Makedonia og Akaia. Og under denne reisen inntar evangeliet en ny verdensdel – nemlig Europa! Tredje misjonsreise som det fortelles om i kapittel 18,23-21,16, gikk til de romerske provinsene Asia, Makedonia og Akaia.
- ⁶⁶ Se spesielt vers 27ff. i kapittel 4 i Apostlenes gjerninger.
- ⁶⁷ Se Matteusevangeliet 16,24; Apostlenes gjerninger 14,22ff. og Andre Timoteus brev 3,12.
- ⁶⁸ Apostlenes gjerninger 12,24.
- ⁶⁹ Bach Nikolajsen mfl., *Missiologi*, side 100 ff.

- ⁷⁰ J.-M. Berentsen, Tormod Engelsen, og Knud Jørgensen, *Missiologi i dag*, 2. utgave (Oslo: Universitetsforlaget, 2004), side 83.
- ⁷¹ Berentsen, Engelsen, og Jørgensen, *Missiologi i dag*, side 101 ff.
- ⁷² Myklebust, *Misjonskunnskap*, side 302.
- ⁷³ Myklebust sier i sin bok *Misjonskunnskap*, side 308. «Som Guds Ord har dette en kraft i seg som gjør at det av seg selv «løper» fra land til land, fra folk til folk.» Dette medfører at vektleggingen ikke kommer til å ligge på våre menneskelige bestrebelser, men på Gud vilje og verk.
- ⁷⁴ Berentsen, Engelsen, og Jørgensen, *Missiologi i dag*, side 111-112..
- ⁷⁵ Berentsen, Engelsen, og Jørgensen, side 122.
- ⁷⁶ Myklebust, *Misjonskunnskap*, side 316.
- ⁷⁶ Bach Nikolajsen mfl., *Missiologi*, side 124.
- ⁷⁷ Myklebust, *Misjonskunnskap*.
- ⁷⁸ Bach Nikolajsen mfl., *Missiologi*, side 124.
- ⁷⁹ Bach Nikolajsen mfl., side 129.
- ⁸⁰ Bach Nikolajsen mfl., side 131.
- ⁸¹ Se Tangens og Åkerlunds kapittel 9 i *Missiologi*, 2022.
- ⁸² Jørgensen, K. (2004). «Trenger kirken omvendelse? På veg mot en misjonall ekklesiologi.» I: Engelsen, *Hva vil det si å være kirke?*, sidene 51–68. Se også: Guder og Barrett, *Missional church*, sidene 3–7.
- ⁸³ Engelsen, *Hva vil det si å være kirke?*, sidene 55–67.
- ⁸⁴ Guder og Barrett, *Missional church*, sidene 11–12.
- ⁸⁵ Sitert etter Mollands oversettelse i artikkelen: Molland, «Hadde oldkirka et misjonsprogram og bevisste misjonsmetoder?», sidene 193–210.
- ⁸⁶ Se Drangsholt, *Annie Skau Berntsen håpets engel*.
- ⁸⁷ Misjonæren og misjonsteologen Paul G. Hiebert gir i Part 3 i sin bok *Anthropological Reflections on Missiological Issues* (Downers Grove, Ill: InterVarsity Press, 1994), sidene 189–215, en god innføring i ulike måter å tilnærme seg åndskampsspørsmålet sett ut fra ulike verdensbilder – som også kristne kan være påvirket av når Bibelen tolkes.
- ⁸⁸ Denne tematikken behandles i kapittel 13 «Åndskamp» som teologisk begrep og utfordring for kirken, i min bok *Bygge kirke*, 2020.
- ⁸⁹ Efeserbrevet 6,10-12. Det er interessant å merke seg at det uttrykket som i NB 2011 er oversatt med «listige angrep», er det greske – *tas metodeias tou diabolou*. Direkte oversatt blir jo dette «djevelens metoder». Djevelen har altså sine metoder i sin motstand mot evangeliet og i kampen mot den kristne kirke. Derfor er det viktig for kristne å skaffe seg innsikt i denne virkeligheten.

⁹⁰ Se Kolosserbrevet 2,15.

⁹¹ Sauer, *Fra evighet til evighet*.

⁹² Reicke, *Kristendomens historiska bakgrund. Den bibliska världen 500 f.Kr. - 100 e.Kr.*

⁹³ Ingunn Folkestad Breistein har forsket på kristne dissenteres kamp for religiøs frihet i Norge 1891-1969. Breistein, *"Har staten bedre borgere? Ifølge Breistein finnes spørsmålet om «staten har bedre borgere» i et av Dissenteringets forslag til endring av dissenterlovgivningen i Norge. Spørsmålet uttrykker norske dissenteres ønske om å bli godtatt og behandlet på lik linje med alle andre norske borgere, med de samme rettigheter og plikter, uavhengig av religiøs tilhørighet. For å få denne retten, måtte dissenterne kjempe fram lovendringer; noe som skulle ta lengre tid enn de hadde forestilt seg.»* Side 1 i nevnte bok.

⁹⁴ Boken norske tittel er Westin, *Frikirkenes historie. Martyrer og frihetskjemper*.

⁹⁵ Det er skrevet mange bøker om Hans Nielsen Hauge. En av de siste er skrevet av Trygve Rüser Gundersen. Denne boken kaster på mange måter også nytt lys over Hauges liv og virksomhet som norsk «dissenterhistorie» på slutten av 1700-tallet og begynnelsen av 1800-tallet. Se Trygve Rüser Gundersen, *Haugianerne--Enevelde og undergrunn 1: 1795-1799*, 1. utgave, 2. opplag, Gundersen, Trygve Rüser. *Haugianerne 1* (Oslo: Cappelen Damm, 2022).

⁹⁶ Bach Nikolajsen mfl., *Missiologi*, side 317.

⁹⁷ Den arabiske kristne TV-kanalen SAT-7 forkynner evangeliet og tar opp sosiale problem og er en kristen stemme inn i et område med svært få kirker. 99 % av innbyggerne i Midtøsten og Nord-Afrika har satellittantenner og TV. 100 millioner tyrkisk-talende, 100 millioner farsi-talende og 320 millioner arabisk-talende kan ta inn TV-kanalen SAT-7. Seertallene viser at det er en svært populær kanal.

⁹⁸ Se: <https://www.opendoors.no/vwl-2020/kina>

⁹⁹ Se Johannesevangeliet 15,20 og Andre Timoteus brev 3,12.

¹⁰⁰ Apostlenes gjerninger 4,28.

¹⁰¹ Apostlenes gjerninger 1,8.

¹⁰² Til dette – se Første Korinterbrev 15,1ff, der apostelen argumenterer mot denne form for kristendomsforståelse som svekker den historiske forankring budskapet har.

¹⁰³ Matteusevangeliet 4,14 og 26,54; Johannesevangeliet 12,14 og 17,12.

¹⁰⁴ Matteusevangeliet 21,42

- ¹⁰⁵ Lukasevangeliet 18,31 og 24,44.
- ¹⁰⁶ Romerbrevet 3,2 og Andre Timoteus brev 3,16.
- ¹⁰⁷ Andre Peters brev 1,21.
- ¹⁰⁸ Romerbrevet 16,4-5; Første Korinterbrev 4,17, 7,17; Andre Korinterbrev 8,18 og Kolosserbrevet 4,15.
- ¹⁰⁹ Første Korinterbrev 11,17 og 14,26.
- ¹¹⁰ Kolosserbrevet 1,18-24; Efeserbrevet 1,22; 3,20-21.
- ¹¹¹ Første Korinterbrev 12,12-31; Efeserbrevet 4,9-16.
- ¹¹² Apostlenes gjerninger 9,10.26; 16,1 med flere st
- ¹¹³ Apostlenes gjerninger 24,5; 3,6; 4,10; 26,9.
- ¹¹⁴ Apostlenes gjerninger 2,29.37; 7,2; 9,30; 11,1; 12,17 og 2,44; 4,32; 15,5; 18,27; 19,18.
- ¹¹⁵ Stenmark, «Tro och förnuft i dagens pluralistiska samhälle», sidene 58–67.
- ¹¹⁶ Første Korinterbrev 13,9ff.
- ¹¹⁷ Mark Husbands og Daniel J. Treier, red., *The community of the Word: toward an evangelical ecclesiology* (Downers Grove, Ill: InterVarsity Press, 2005).
- ¹¹⁸ Den norske kirkehistorikeren Oskar Skarsaune gir i del 2 av sin bok: *Etterlyst: Bergprekenens Jesus: har folkekirkene glemt ham?* (Oslo: Luther, 2018), del 2, en svært leseverdig framstilling av hva som skjer med kirken og kristendommen når den katolske kirken sakte, men sikkert i løpet av 300-tallet e.Kr. blir knyttet stadig sterkere til den romerske staten, og til slutt blir erklært for å være statens religion, år 392.
- ¹¹⁹ Se Paulus' synagogetale i Pisidia (kapittel 13,16-41), misjonstalen i Lystra (kapittel 14,15-17) og Areopagostalen (kapittel 17,29-28).
- ¹²⁰ Se Hvalvik, *Fra Jerusalem til jordens ender bovedtrekk i Apostlenes gjerninger*, side 52 ff.
- ¹²¹ Se Apostlenes gjerninger 8.
- ¹²² Veli-Matti Kärkkäinen, *Introduction to ecclesiology: ecumenical, historical & global perspectives* (Downers Grove, Ill: InterVarsity Press, 2002), sidene 154–55, med henvisning til Newbiggin, *The Household of God*.
- ¹²³ Uttrykket relaterer til tittelen på boken til Bergem, *Himmelen på forskudd?* Boken er et teologisk oppgjør med den såkalte «herlighetsteologien».
- ¹²⁴ Om dette, se kapittel 1: Råmunddal, *Bygge kirke. Bidrag til en teologi for menighetsutvikling*.
- ¹²⁵ Hiebert, *Anthropological Reflections on Missiological Issues*, sidene 245–46.

¹²⁶ Lønning, *Kristen tro*, side 193.

¹²⁷ Efeserbrevet 4,14; Andre Tessalonikerbrev 2,15; Første Timoteus brev 1,3 og 10; 4,6; Titus brev 1,9; Hebreerbrevet 6,2; Andre Peters brev 2,1; Andre Johannes brev vers 9.

¹²⁸ Se Volf, *After our likeness*, side 128 ff.

¹²⁹ Hegstad, *Den virkelige kirke*, side 25.

¹³⁰ Den ortodokse kirke har samme antall sakramenter som den romersk-katolske kirke, men det finnes der en noe friere praksis med at ulike ortodokse kirker antar også andre kirkelige handlinger som sakramentale. Sakramenter kalles i den ortodokse kirke for «mysterier».

¹³¹ Terje Hegertun, *Nådens gaver i gjestfrihetens hus: kirken som karismatisk og sakramentalt fellesskap* (Oslo: Luther, 2018), gir et balansert bilde av en kirke og menighet basert på det faktum at kirken er både karismatisk og sakramental.

¹³² Utdypende kommentarer til uheldige sider ved ytterliggående karismatiske nærværforståelser finnes hos: Geir Otto Holmås, *Ved en korsvei: åpent brev til mine karismatiske venner*, 1. opplag (Oslo: Luther Forlag, 2018). Spesielt kan kapittel 2 «Å søke Guds nærvær» anbefales som lesning. Her sier Holmås blant annet: «Noe av det mest iøynefallende med utviklingen av karismatikken de senere år er hvordan den har latt seg oversvømme av kraft og sfære-forestillinger. Over tid påvirker det selve gudsoppfatningen. Tanken om Guds suverenitet og hellighet kommer under press. Der Bibelen framstiller Gud som en personlig vilje som står *over* og *utenfor* oss, flyttes vekten til den «naturlige» tilgangen vi har til kraftoverføringene og åpenbaringen fra himmelen.» Side 17 i nevnte bok.

¹³³ Til den såkalte Mangs-vekkelsen, se: <https://mknu.no/frankmangs/>

¹³⁴ Ove Eikje: Da Gud grep inn, side 8.

¹³⁵ Romerbrevet 8,29. Uthevingen i siterte tekst er min.

¹³⁶ Matteusevangeliet 11,28.

¹³⁷ Se Romerbrevet 6,5 og Filipperbrevet 3,10.

¹³⁸ Se Første Peters brev 4,10.

¹³⁹ Teksten under dette punktet er sterkt påvirket av følgende tekst utarbeidet av Reidar Salvesen og Lars Råmunddal: Strategisk notat for Kristiansand Misjonskirke, Salem, 2003-2005.

¹⁴⁰ Til dette, se Roger Stronstad, *The charismatic theology of St. Luke: trajectories from the Old Testament to Luke-Acts*, 2nd ed (Grand Rapids, MI: Baker Academic, 2012), sidene 90–94.

- ¹⁴¹ Robert W. Gornitzka, *Ord som lever. Budskapet i Det nye testamentets bøker* (Kristiansand: Ansgar Teologiske Høgskole, Akademisk fagforlag, u.å.), side 87 ff.
- ¹⁴² Se Lukasevangeliet 5,15-16.
- ¹⁴³ Se Apostelens gjerninger 4,23-24; 10,31; 13,3; 14,23; 16,25.
- ¹⁴⁴ Se Vårt Land, 20. august 2022.
- ¹⁴⁵ Se Romerbrevet 10,8-10.
- ¹⁴⁶ Se Magnus Malm, *Pilegrimskart kristen tankegang i et sekulært samfunn* (Oslo: Verbum, 2022). Boken gir en tankevekkende innføring i sekulariseringens vesen og dens konsekvenser for kirken og «kristen tankegang» – som Malm kaller det. Men ikke minst gir Malm gode råd om hvordan vi som kristne i dag kan møte denne åndsstrømningen og hvordan vi kan leve autentiske kristenliv i et stadig sterkere sekularisert samfunn.
- ¹⁴⁷ Aavik, *Hellig uro*.
- ¹⁴⁸ Se Apostlenes gjerninger 10 og tidligere kommentarer til denne teksten.
- ¹⁴⁹ Se Galaterbrevet 2,11ff.
- ¹⁵⁰ Se for eksempel: Jared C. Wilson, *The gospel-driven church: uniting church-growth dreams with the metrics of grace* (Grand Rapids, Michigan: Zondervan, 2019), Greear, J. D. *Gospel*. Nashville, Tenn: B & H Pub. Group, 2011. Keller, Timothy. *Shaped by the gospel*. Grand Rapids, MI: Aondervan, 2016.
- ¹⁵¹ Gibbs, *ChurchNext*, sidene 36–40.
- ¹⁵² I min bok *Konsept og endring: en studie av hvordan lokale ekklesiologier formes* (Trondheim: Tapir Akademisk Forlag, 2011), har jeg korte beskrivelser av menighetstenkningen både i de amerikanske megakirkene Willow Creek Church og i Saddleback Church og i to norske menigheter, som er eksempel på slike kirker der den markeds- og behovsorienterte tenkemåten til en viss grad anvendes.
- ¹⁵³ Wilson, *The gospel-driven church*, sidene 24–37.
- ¹⁵⁴ Lukasevangeliet 24,13ff.
- ¹⁵⁵ Se Johannesevangeliet 14,1-14; 16,1-22.
- ¹⁵⁶ Jens-Petter Jørgensen, *Når troen setter spor hjelp til å arbeide med troshistorien din* (Oslo: Luther, 2014) kan være et svært nyttig redskap for å arbeide med troshistorier i menigheter.
- ¹⁵⁷ Slik for eksempel hos Sigurd Odland, *Fortolkning av Paulus' brev til Korintierne og Galaterne - for troende og tenkende bibellesere* (Oslo: Lutherstiftelsens Forlag, 1938), side 29.
- ¹⁵⁸ Romerbrevet 3,9-20.

¹⁵⁹ Filipperbrevet 2,6-8.

¹⁶⁰ Markusevangeliet 2,17 og Lukasevangeliet 5,32.

¹⁶¹ Lukasevangeliet 6,20.

¹⁶² Galaterbrevet 2,10.

¹⁶³ Andre grupper mennesker nevnes også av nytestamentlige forfattere. Jakob nevner enker og farløse og Hebreerbrevets forfatter fangene som sitter i fengsel. Se Jakobs brev 1,27 og Hebreerbrevet 13,3.

¹⁶⁴ Stian Kilde Aarebrot har skrevet en interessant bok om praksiser knyttet til bibellesning og arbeid med bibeltekstene. Bokens tittel er: *Gjøre. Høre. - plastisk bibelbruk* (Oslo: Verbum, 2022). Plastisk bibelbruk handler om å leve med testene for å la seg forme – det er bibelbruk som binder sammen tanke og kropp, individ og fellesskap, kontemplasjon og aksjon, heter det på bokens omslag. I boken spør forfatteren om hva som skjer når vi først lever oss inn i teksten og så lever med den ved å leve den ut neste måned. I boken kalles denne metoden, eller praksisen, *operatio divina*, som en type Jesusmeditasjon. Et eksempel på en god hjelper når det gjelder tidebønnspraksis, er boken av Ray Simpson, *Din rytme din bønn keltiske bønner fra Lindisfarne*, (Oslo: Verbum, 2007).

¹⁶⁵ Hebreerbrevet 12,1-2.

¹⁶⁶ Andre Korinterbrev 4,7,

¹⁶⁷ Andre Korinterbrev 4,8-10

¹⁶⁸ Se Holmås, *Ved en korsvei*, side 73.

Bibliografi

- Bach Nikolajsen, Jeppe, Kari Storstein Haug, Frank-Ole Thoresen, og Ingrid Eskilt, red. *Missiologi: en innføring*. 1. utgave. Oslo: Cappelen Damm akademisk, 2022.
- Berentsen, J.-M., Tormod Engelsviken, og Knud Jørgensen. *Missiologi i dag*. 2. utgave. Oslo: Universitetsforlaget, 2004.
- Bergem, Anders. *Himmelen på forskudd?: oppgjør med framgangsteologien*. 2. oppl. Oslo: Luther Forlag, 1987.
- Breistein, Ingunn Folkestad. «*Har staten bedre borgere?*»: dissenternes kamp for religiøs frihet 1891-1969. Trondheim: Tapir, 2003.
- Carroll, Jackson W. *Mainline to the future: congregations for the 21st century*. 1st ed. Louisville, Ky: Westminster John Knox Press, 2000.
- Dahl, Nils Astrup. «Ordets vekst». *Norsk Teologisk Tidsskrift* 67, nr. 1 (1966): 32–46.
- Drangsholt, Inger Anna Maridal. *Annie Skau Berntsen håpets engel*. Ottestad: Proklamedia, 2016.
- Engelsviken, Tormod, red. *Hva vil det si å være kirke? kirkens vesen og oppdrag*. Ekklesiologi-prosjektet ved Det teologiske Menighetsfakultet : 2000 - 2003 3. Trondheim: Tapir Akad. Forl, 2004.
- Fjeld, Bjørn Øyvind. «Kulturrelevans og menighetsutvikling: En analyse av spenningen mellom Kristus og kultur, og betydningen av kulturrelevans for menighetsutvikling». *Scandinavian Journal for Leadership and Theology* 3 (11. november 2016).
<https://doi.org/10.53311/sjlt.v3.15>.
- Gibbs, Eddie. *ChurchNext: quantum changes in how we do ministry*. Downers Grove, Ill: InterVarsity Press, 2000.
- Gornitzka, Robert W. *Ord som lever. Budskapet i Det nye testamentets bøker*. Kristiansand: Ansgar Teologiske Høgskole, Akademisk fagforlag, u.å.
- Greear, J. D. *Gospel*. Nashville, Tenn: B & H Pub. Group, 2011.
- Guder, Darrell L., og Lois Barrett, red. *Missional church: a vision for the sending of the church in North America*. The Gospel and our culture series. Grand Rapids, Mich: W.B. Eerdmans Pub, 1998.
- Hegertun, Terje. *Nådens gaver i gjestfrihetens hus: kirken som karismatisk og sakramentalt fellesskap*. Oslo: Luther, 2018.

- Hegstad, Harald. *Den virkelige kirke: bidrag til ekklesiologien*. Trondheim: Tapir akademisk, 2009.
- Hiebert, Paul G. *Anthropological Reflections on Missiological Issues*. Downers Grove, Ill: InterVarsity Press, 1994.
- Holmås, Geir Otto. *Ved en korsvei: åpent brev til mine karismatiske venner*. 1. opplag. Oslo: Luther Forlag, 2018.
- Hvalvik, Reidar. *Fra Jerusalem til jordens ender hovedtrekk i Apostlenes gjerninger: med studie- og samtaleplan*. 5. utg. Oslo: Genesis, 2002.
- Jørgensen, Jens Petter. *Når troen setter spor. Hjelp til å arbeide med troshistorien din*. Oslo: Luther, 2014.
- Keller, Timothy. *Shaped by the gospel*. Grand Rapids, MI: Aondervan, 2016.
- Kärkkäinen, Veli-Matti. *Introduction to ecclesiology: ecumenical, historical & global perspectives*. Downers Grove, Ill: InterVarsity Press, 2002.
- Ladd, George Eldon. *A theology of the New Testament*. Rev. ed. Grand Rapids, Mich: Eerdmans, 1993.
- Lønning, Per. *Kristen tro: tradisjon og oppbrudd*. 2. opplag. Oslo: Universitetsforlaget, 1990.
- Malm, Magnus. *Pilegrimskart kristen tankegang i et sekulært samfunn*. Oversatt av Knut Grønvik. Oslo: Verbum, 2022.
- Molland, Einar. «Hadde oldkirke et misjonsprogram og bevisste misjonsmetoder?» *Norsk tidsskrift for misjon* 16, nr. 4 (1962).
- Myklebust, Olav Guttorm. *Misjonskunnskap: en innføring*. Oslo: Gyldendal, 1976.
- Newbigin, Lesslie. *The Household of God: Lectures on the Nature of the Church*. Carlisle (GB): Paternoster Press, 1998.
- Niebuhr, H. Richard. *Christ and culture*. 1st ed. San Francisco: Harper-SanFrancisco, 2001.
- Nordlander, Agne. *Korsets mysterium*. Oslo: Lunde, 1984.
- Odland, Sigurd. *Fortolkning av Apostlenes gjerninger - for troende og tenkende bibelsere*. Oslo, 1936.
- Reicke, Bo. *Kristendomens historiska bakgrund. Den bibliska värden 500 f.Kr. - 100 e.Kr.* Stockholm: Svenska Tryckcentralen AB, 1973.
- Råmunddal, Lars. *Bygge kirke. Bidrag til en teologi for menighetsutvikling*. Kristiansand: Scandinavian journal for Leadership & Theology PUBLISHING, 2020.
- . *Konsept og endring: en studie av hvordan lokale ekklesiologier formes*. Trondheim: Tapir Akademisk Forlag, 2011.
- Sauer, Erich. *Fra evighet til evighet*. Oslo: Filadelfiaforlaget, 1963.
- Simpson, Ray. *Din rytme din bønn keltiske bonner fra Lindisfarne*. Oversatt av Oskar Stein Bjørlykke. Oslo: Verbum, 2007.
- Skarsaune, Oskar. *Etterlyst: Bergprekenens Jesus: har folkekirkene glemt ham?* Oslo: Luther, 2018.

- Stenmark, Mikael. «Tro och förnuft i dagens pluralistiska samhälle». *Svensk Teologisk Kvartalskrift* 88, nr. 2 (2012): 58–67.
- Volf, Miroslav. *After our likeness: the church as the image of the trinity*. Sacra doctrina. Grand Rapids, Mich: William B. Eerdmans, 1998.
- Westin, Gunnar. *Frikirkenes historie. Martyrer og fribetskjempere*. Drammen: Norsk Litteraturselskap, 1968.
- Wilson, Jared C. *The gospel-driven church: uniting church-growth dreams with the metrics of grace*. Grand Rapids, Michigan: Zondervan, 2019.
- Aarebrot, Stian Kilde. *Gjøre. Høre. - plastisk bibelbruk*. Oslo: Verbum, 2022.
- Aavik, Asbjørn. *Hellig uro*. Oslo: Lunde forlag, 1956.

I Apostlenes gjerninger beskriver Lukas evangeliet som Ordet som vokser. Hva en slik betegnelse sier om evangeliet – og om kirkens forhold til evangeliet, står i fokus i denne boken. Som kristen kirke i vår tid utfordres vi kontinuerlig på å oppdage og erfare hvilken nådekraft og vekstdynamikk det ligger i selve Ordet, i evangeliet, og i forkynnelsen av dette.

Gjennom hele kirkens historie – og ikke minst i det kirkeliv vi er vitne til i dag, finnes det sterke krefter som presser oss til å gjøre tilpasninger av, og noen ganger også erstatninger for, evangeliet, slik at vi ikke ser klart hva evangeliet egentlig handler om. En del av dynamikken i det som skjer, er at tyngdepunktet forskyves fra Ordets egen og «innebygde» virkekraft – til fokus på egne agendaer, planer og selvvalgte virkemidler for å oppnå vekst og framgang. Skjer dette, skjer det også noe med vår forståelse og erfaring både av evangeliet og kirken.

Denne nevnte forskyvning av tyngdepunkt, kan gi grunn til bekymring. Den største uroen som forfatteren deler i denne boken, handler om oss selv og vår egen tilkortkommenhet når det gjelder å forstå og erfare hva evangeliets karakter som ubetinget nådebudskap og livsforvandlende kraft innebærer. Derfor må evangeliet – Ordet som vokser – stadig på nytt få sette agendaen i våre personlige liv og i våre kirker!

Lars Råmunddal (f. 1949) Ph.d. og dosent i praktisk teologi. Har vært pastor, lærer i videregående skole og ansatt i ulike stillinger ved Ansgarskolen i Kristiansand.